

PUBLISHINGS of Kostanay State Pedagogical Institute		Қостанай мемлекеттік педагогикалық институтының ЖАРШЫСЫ	ВЕСТНИК Костанайского государственного педагогического института
--	---	---	---

Институтішілік «Startup «Bolashak» - 2018» байқауының
студенттік стартап-жобаларына арналған арнайы басылым
Журнал 2005 ж. қантардан бастап шығады
Жылына төрт рет шығады

Құрылтайшы: Қостанай мемлекеттік педагогикалық институт

Бас редактор: Әбіл Е.А., тарих ғылымдарының докторы, профессор ҚМПИ, Қазақстан
Бас редактордың орынбасары: Баймұхамбетова Б.Ш., (PhD) философия докторы, ҚМПИ, Қазақстан

РЕЦЕНЗЕНТТЕР

Бережнова Е.В., педагогика ғылымдарының докторы, ММХҚИ СІМ, Мәскеу қ., Ресей
Жаксылыкова К.Б., педагогика ғылымдарының докторы, Қ. Сәтпаев атындағы Қазақ ұлттық техникалық зерттеу университетінің профессоры, Қазақстан

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ

Амирова Б.А., психология ғылымдарының докторы, Е.А. Букетов атын. ҚарМУ, Қазақстан
Благоразумная О.Н., экономика ғылымдарының кандидаты, Молдова Халықаралық Тәуелсіз Университетінің доценті, Молдова
Доман, Э., лингвистикалық ғылымдар докторы, Макао университеті, Сидней, Австралия
Елагина В.С., педагогика ғылымдарының докторы, профессор, ЧелМПУ, Ресей
Жилбаев Ж.О., педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент, Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы президенті, Қазақстан
Кайе Ж., философия ғылымдарының докторы, Виа Домисия Университетінің профессоры, Перпиньян қ., Франция
Катицнер Т., Батыс Вирджиния Университетінің профессоры, PhD докторы, АҚШ, Батыс Вирджиния
Кульгильдинова Т.А., педагогика ғылымдарының докторы, Абылай хан атындағы ҚазХҚ және ӨТУ-нің профессоры, Қазақстан
Марилена Сантана дос Сантос Гарсия, лингвистикалық ғылымдар докторы, Сан-Паулу Папа католик университеті, Бразилия
Монова-Желева М., PhD докторы, Бургас еркін университетінің профессоры, Болгария
Чаба Толгизи, Венгрияның Сегед Университеті экология кафедрасының ғылыми қызметкері, Венгрия

Тіркеу туралы куәлік №8786-Ж
Қазақстан Республикасының Мәдениет және ақпарат министрлігімен
19.11.2007 берілген.
Жазылу бойынша индексі 74081

Редакцияның мекен-жайы:

110000, Қостанай қ., Тәуелсіздік к., 118
(ғылым және халықаралық байланыстар басқармасы)
Тел. (7142) 53-34-71

Спецвыпуск, посвященный стартап-проектам
внутривузовского студенческого конкурса «Startup «Bolashak» - 2018»
Издается с января 2005 года
Выходит 4 раза в год

Учредитель: *Костанайский государственный педагогический институт*

Главный редактор: *Абия Е.А.*, доктор исторических наук, профессор, КГПИ, Казахстан
Заместитель главного редактора: *Баймухамбетова Б.Ш.*, доктор философии (PhD), КГПИ, Казахстан

РЕЦЕНЗЕНТЫ

Бережнова Е.В., доктор педагогических наук, профессор МГИМО МИД, г. Москва, Россия
Жаксылыкова К.Б., доктор педагогических наук, профессор Казахского национального исследовательского университета им. К. Сатпаева, Казахстан

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Амирова Б.А., доктор психологических наук, КарГУ им. Е.А. Букетова, Казахстан
Благодарная О.Н., кандидат экономических наук, доцент Международного Независимого Университета Молдовы
Доман, Э., доктор лингвистических наук, университет Макао, Сидней, Австралия
Елагина В.С., доктор педагогических наук, профессор, ЧелГПУ, Россия
Жилбаев Ж.О., кандидат педагогических наук, доцент, президент Национальной академии образования им. И. Алтынсарина, Казахстан
Кайе Ж., доктор философских наук, профессор, Университет Виа Домисия, г. Перпиньян, Франция
Катицнер Т., доктор PhD, профессор Университета Западной Вирджинии, США
Кульгильдинова Т.А., доктор пед. наук, профессор КазУМОиМЯ им. Абылай хана, Казахстан
Марилена Сантана дос Сантос Гарсия, доктор лингвистических наук, Папский католический университет Сан-Паулу, Бразилия
Монова-Желева М., доктор PhD, профессор Бургасского свободного университета, Болгария
Чаба Толгизи, научный сотрудник кафедры экологии, Университет Сегеда, Венгрия

Свидетельство о регистрации № 8786-Ж
выдано Министерством культуры и информации Республики Казахстан
19 ноября 2007 года.
Подписной индекс 74081

Адрес редакции:
110000, г. Костанай, ул. Тәуелсіздік, 118
(управление науки и международных связей)
Тел. (7142) 53-34-71

ҚҰРМЕТТІ ОҚЫРМАНДАР!

Сіздердің назарларыңызға институтішілік «Startup «Bolashak» – 2018» байқауының аясындағы студенттік стартап-жобаларына арналған «ҚМПИ Жаршысы» ғылыми-әдістемелік журналымыздың арнайы басылымын ұсынуға рұқсат етіңіз.

Арнайы басылымның жариялануы маңызды оқиға, себебі бұл басылым «ЭКСПО–2017» халықаралық көрмесіне арналған.

ЭКСПО–2017 Халықаралық мамандандырылған көрмесі техникалық және технологиялық жетістіктерді, ғылыми әзірлемелерді, озық идеяларды, мазмұнды жобаларды, ұтқыр шешімдерді танытып, Қазақстанның әлемдік экономика қоғамдастығына енуіне мүмкіндік туғызды.

Астанада «Болашақ энергиясы» ұранымен өткен кең ауқымды және барлық салаларды қамтушы жоба ретіндегі әлемдік оқиға біздің студенттерімізді шығармашылық ізденістерге, инновациялық жобаларды даярлауға шабыттандырды. Жоба тақырыптары Қазақстандағы жасыл экономиканың даму және көрмеде ұсынылған технологиялармен алмасу мәселелерін қамтиды. Қостанай мемлекеттік педагогикалық институты студенттерінің ғылыми жобалары жетекші ғалымдардың еңбектерінен кем түспейді.

Біз, арнайы басылымымыздың озық идеялар мен тәжірибе нәтижелерімен алмасу кеңістігіне айналып, студенттеріміздің ғылыми әзірлемелері сұранысқа ие болып, қазақстандық ғылымның дамуына маңызды үлес қосады деген үміттеміз.

УВАЖАЕМЫЕ ЧИТАТЕЛИ!

Позвольте представить Вам спецвыпуск научно-методического журнала «ҚМПИ Жаршысы», посвященного студенческим стартап-проектам в рамках внутривузовского конкурса «Startup «Bolashak» – 2018».

Выход спецвыпуска является значимым событием, поскольку оно реализовано под эгидой «ЭКСПО – 2017». Международная специализированная выставка ЭКСПО – 2017 продемонстрировала технические и технологические достижения, научные разработки, креативные идеи, интересные проекты, прогрессивные решения, тем самым, способствуя интеграции Республики Казахстан в мировую экономику.

Мировое событие, прошедшее в Астане под лозунгом «Энергия будущего» как широкомасштабный всеобъемлющий проект, вдохновило наших студентов на новые творческие свершения, на создание инновационных проектов, которые размещены на страницах данного спецвыпуска. Тематика проектов освещает проблемы и перспективы развития зеленой экономики в Казахстане, трансферт технологий, представленных на выставке.

Научные проекты студентов Костанайского государственного педагогического института ничем не уступают разработкам ведущих ученых.

Мы надеемся, что страницы спецвыпуска станут пространством для обмена идеями и практическим опытом, а научные разработки студентов будут востребованы и внесут значимый вклад в формирование казахстанской науки.

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'E.A. Obil'.

Әбіл Е.А.,
«ҚМПИ Жаршысы» бас редакторы,
тарих ғылымдарының докторы, профессор

ТЕОРИЯЛЫҚ ЖӘНЕ САРАПТАМАЛЫҚ-ШОЛУ ЗЕРТТЕУЛЕР ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ОБЗОРНО-АНАЛИТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ

ӘОЖ 20.23.25

*Амирхамзин Н.К.,
өнер кафедрасының оқытушысы,
педагогика және психология магистрі
Акбужурова С.Ж.,
өнер кафедрасының аға оқытушысы
Кенжегаринова А.Т.,
Тойшан Б.Д., Балабеков А.С.,
«Музыкалық білім» мамандығының
3 курс студенттері
ҚМПИ, Қостанай қ., Қазақстан*

ТОБЫЛ-ТОРҒАЙ ӨҢІРІНІҢ ТАНЫМАЛ ӘНДЕРІ

Түйін

Мақала Қостанай облысы төңірегіндегі танымал әндерді жинақтау арқылы «Тобыл-Торғай өңірінің танымал әндері» атты электронды әндер жинағын дайындау мәселесін қарастыратын жобаға арналған.

Мақаланың мәнін ашатын сөздер: музыкалық аспап, нота, бағдарлама, домбыра.

Тобыл-Торғай өлкесінің өнер әлемінде шоқтығы әрқашан биік тұрғаны баршамызға мәлім. Торғай әндерінің тәрбиелік мәні өте зор, ал музыкалық құрылымы жоғары деңгейде. Сол әндердің тек кейбір кітап беттерінде ғана қалып қоюы, авторлардың өздерінің шығармашылық кештерінде ғана орындалуы осы стартап – жобаны дайындауға мұрындық болды.

Жинақта әндердің нотасы тек қана қарапайым түрде берілмей, синтезатор аспабында ойнауға лайықталуда. Онымен қоса, кейбір әндер вокал мен фортепиано аспабына, кейбірі домбыра аспабына өңделуде.

Стартап – жобаның мақсаты: Елбасының Н.Ә. Назарбаевтың «Рухани жаңғыру» бағдарламасы аясында Қостанай облысы төңірегіндегі танымал әндерді жинақтау арқылы «Тобыл-Торғай өңірінің танымал әндері» атты электронды әндер жинағын дайындау.

Стартап – жобаның міндеттері:

4.1. Елбасының «Рухани жаңғыру» бағдарламасы аясында Тобыл-Торғай өңірінің танымал әндерін жинақтап, нота бетіне түсіру;

4.2. Қостанай еліне кеңінен танылған әндердің авторлары жайлы мәліметтерді бір орталыққа жинақтау;

4.3. Жастар арасында Тобыл-Торғай өңірінің әндерін кеңінен насихаттауға бағытталған іс-шараларды жүзеге асыру;

Стартап – жобаның ғылыми жаңалығы және маңыздылығы: Жоба барысында жинақталатын әндердің нотасы әдеттегідей тек қана қарапайым түрде берілмей, синтезатор аспабында ойнауға лайықталады. Яғни, әр әннің ноталарының үстіне латын әріптерімен белгіленген қажетті аккордтар жазылады, ондай жазылу синтезаторда ойнаумен қатар, әнді кәсіби деңгейде өңдейтін аранжиршылардың жұмысын жеңілдететіні хақ. Онымен қоса, кейбір әндер вокал мен фортепиано аспабына, кейбірі домбыра аспабына өңделеді. Бұл электронды жинақтың басқа жинақтардан ерекшелігі осында болмақ. Жоба барысында студенттер Sibelius бағдарламасымен жұмыс жасап жүр. Sibelius – Sibelius Software (енді Avid Technology бір бөлігі) компаниясының Microsoft Windows, Mac OS, Mac OS X және

RISC OS арналған танымал ноталық партитура редакторы. Тобыл-Торғай әндерін осы бағдарлама арқылы теріп, керекті форматта дайындап, электронды нұсқасы жасалынууда.

Стартап-жоба сипаттамасы: Қазіргі сәтте жоба аясында төмендегі жергілікті композиторлар жайында мағлұматтар жиналып, әндері Sibelius бағдарламасы арқылы терілуде. Олар: **Ахмет Байтұрсынов (1873–1938)** 1873 жылдың 18 қаңтар айында Жанкельдин ауданының Сарытүбек ауылында дүниеге келген. Қоғам қайраткері, ақын, аудармашы ғалым, қазақ халқының рухани көсемі. 1882–1884 жылдары ауыл мектебінде, содан кейін 1895 жылы Торғай орыс – қазақ училищесін бітірді. 1895–1909 жылдары мектепте ұстаздық қызмет атқарады. 1909 жылдары «Қырық мысал», 1912 жылы «Маса», 1926 жылы «Әдебиет танытқыш» шығармаларын жазып, СПБ, Орынбор, Ташкент баспаларынан кітап болып жарыққа шықты. 1909 жылдан бастап патшаға қарсы күреске шықты. 1913–1917 жылдары «Қазақ» газетінің бас редакторы, 1918–1919 жылдар арасында «Алаш – Орда» ұлттық ұйымның мүшесі болды. «Аққұм», «Екі жирен», «Қарғаш» секілді тамаша әндерінің авторы. **Бақытжан Байқадамов (1917–1976)** 1917 жылдың 24 наурыз айында Торғай ауылында дүниеге келген. 1932–1937 жылдары Алматы қаласындағы ҚазПИ-дің механика – математика факультетін бітірген. Соғыстан кейін Алматы консерваториясында оқиды. 1961 жылы ЖЕНПИ-дің музыка факультетін ашып, теория – музыка доценті болып қызмет істейді. Алматы қаласында ең алғашқы хор капелласын құрды. Қазіргі таңда ол Б. Байқадамов атындағы мемлекеттік хор капелласы болып аталады. Б. Байқадамов 4 хор поэмасын жазды. Оның «Қойшының тойы», «Қалыңдықтың арманы», «Айтыс», «Еңбек гимні» атты өлеңдерінің сөзін Ғафу Қайырбеков жазған. 1952–1960 жылдары Жамбыл Жамбыл атындағы мемлекеттік филармониясының көркемдік жетекшісі болды. Өнерге сіңірген еңбегі үшін «Қазақ ССР-не еңбек сіңірген өнер қайраткері» атағын алды. Көптеген тамаша романс, әндердің авторы. **Құтжан Қанжығалин (1903–1975 ж.)** 1903 жылы наурыз айының 25 жұлдызында Қайдауыл болысы, Жыланшық өңіріндегі Шиқамыс деген жерде дүниеге келген. Ол жас кезінде екі жыл бойы молдадан оқып білім алған. Алғашқы 1936–1940 жылдар арасындағы аудан театрында жұмыс істеген. 1940–1969 жылдар аралығында осы ауданның мәдениет бөлімінде автоклуб меңгерушісінің жұмысын атқарған. 1969 жылы зейнеткерлікке шыққан. Содан кейін туған жері Жыланшық өңірі, Родник кеңшарына көшіп барды. 1975 жылы 25 наурыз айында Атамекені «Өгізкөк» қыстағында дүниеден өткен. Өмірінің алғашқы жылдарында мәдени – ағарту жұмыстарына үлес қосып жүріп, ел тағдырын, шаруашылық жағдайларымен байланыстыра жазған ақынның бірнеше шығармалары бар. 2004 жылдың шілде айында «Інжудей асыл сөзді жырмен төктім» өлеңдер жинағы кітап болып шықты. **Болат Хамзин(1938–1991)** 1938 жылы Жанкелдин ауданының Торғай ауылында дүниеге келген. Осы ауылдағы Ы. Алтынсарин атындағы орта мектепті бітірген. 1961 жылы Құрманғазы атындағы мемлекеттік консерваториядағы оқуын бітіріп, осы жылдан бастап Торғай ауылында аудандық мәдениет бөлімінде және саз мектебінде қызмет атқарған. Н. Ахметбеков атындағы халық тестры мен «Ғасырлар пернесі» атты фольклорлық халық ансамблінің алғашқы ұйымдастырушысы. Бүкілодақтық республикалық фестивальдердің лауреаты. «Торғай қызы», «Ұялмашы қалқатай», «Аманкелді ұрпағы», «Қайдасын шолпаным», «Жұлдызым», «Орамал» атты әндерінің авторы. Қазақстан Республикасына еңбек сіңірген мәдениет қызметкері, Қазақстанға белгілі композитор. Торғай ауылындағы саз мектебі Болат Хамзин есімімен аталады. **Бақытбек Сейілов(1939–1991)** 1939 жылы 13 қаңтар айында Қостанай облысының Аманкелді ауылында өмірге келді. Аманкелді орта мектебін бітіріп, Қостанай қаласында бухгалтерлік-экономикалық курстарын тәмамдап шықты. Өмірінің соңына дейін Аманкелді аудандық ауылшаруашылық мекемесінде бухгалтер болып қызмет істеді. Жастайынан өнер, спортпен айналысып, облыстық, республикалық, бүкілодақтық фестивальдердің лауреаты атанды. «Сейіловтар» отбасылық ансамблін құрды. «Туған жер», «Сағыныш», «Сарыторғай вальсі» әндерінің авторы. Ж. Ақышев, Ғ. Құрманов, Қ. Деріпсалдин, С. Аубакиров секілді өнерпаздарды баянға тәрбиелеп үйретті. Б. Сейілов 1991 жылдың 28 шілде айында қайтыс болды. **Балқаш Нақанұлы** 1939 жылдың 1 қазанында дүниеге келген. 1958 жылы Аманкелді орта мектебін бітірген соң, Қостанай мем-

лекеттік педагогикалық институтына түседі. 1962 жылы Арқалық ауданы, Қайыңды совхозында математика және ән – күй пәндерінен сабақ берді. Және де ол Арқалық ауданының Мотросов совхозында, Арқалық қаласында ұстаздық қызмет атқарды. «Торғай әуендері» облыстық фестивалінің бірнеше дүркін лауреаты. Домбыра, қобыз жасайтын «Серпер» шағын кәсіпорнын ашты. «Анама», «Қыздар – ай!», «Ақ тілек», «Айналайн, немерем», «Астанам менің» атты белгілі әндерінің және «Шаттық», «Сыңар аққу», «Ақ бұлақ» атты күйлердің авторы. Қазіргі уақытта зейнеткерлікке шығып, Астана қаласында тұрады. **Тойшыбек Иіпұлы** 1939 жылы Қостанай облысының Аманкелді ауданында туып өскен. Шымкент қаласында Қазақ технология институтының инженер – технолог факультетін бітірген. 40 жыл ауылшаруашылық саласында басшылық қызметін атқарады. Қазіргі уақытта зейнеткерлікте. Тойшыбек Иіпұлының «Тілашар», «Мектеп оқушыларына қосымша оқулық», «Егемен еліміз, асқақтаған» және тағы басқа кітаптары жарық көріп, «Астана – Бәйтерек вальсі», «Наурыз вальсі» және тағы да басқа әндері жарыққа шыққан. «Еңбектегі ерлігі», «Еңбектегі ерен ерлігі», «Еңбек ардагері» медальдарымен марапатталған. Астана қаласындағы «Қазақ тілі мен мәдениет қоғамының» мүшесі. Қазір Астана қаласында «Газовик» орын – жайлар меншіктері кооперативінің төрағасы. **Мақанов Қайыржан** 1940 жылы Қостанай облысының Аманкелді ауылында туған. Осы ауылдағы Аманкелді орта мектебін бітіріп, 1969 жылы Алматы консерваториясының Қазақ ұлт аспаптар факультетін аяқтаған. Талдықорған, Атырау, Торғай облыстық филармонияларының көркемдік жетекшісі, директоры, «Шертер» фольклорлық ансамблінің тұңғыш көркемдік жетекшісі, Ақмола қазақ музыкалық – драма театрының бас дирижері т.б. қызметтерін атқарған. Қазіргі уақытта Қазақ ұлттық музыка академиясының ұстазы. ҚР Мәдениет қайраткері, өнер зерттеушісі. Оның бүгінгі үш әнінен басқа «Алтын бесік» (сөзі Қ. Әбіловтікі), «Ақмола – астанам» (сөзі А. Жұмабековтікі) әндері және «Аманкелді», «Мамыржай», «Сағыныш», «Көңілімнің санасы» т.б. күйлері елге танымал. **Айтбай Мұздаханов** 1941 жылы қазан айының 15 жұлдызында Аманкелді ауданында қарасты Кемер ауылында дүниеге келді. Қазір Аманкелді ауданы «Қарасу» совхозында гараж меңгерушісі болып жұмыс істейді.

1963 жылдан бастап күй шығарумен айналысып келе жатқан күйші. Алғашқы шыққан күйі «Аманкелді дүбірі» – Аманкелдінің торқалы тойына арналған шығарма. Домбырашы, күйші Айтбай Мұздахановтың 15–20 шақты шығармасы бар. Көптеген шығармалары аудан, облыс, республика сахналарында орындалып, ән-күй құмар халықтың жүрегінен орын тапқан. Атап айтқанда: соғыстың 30 жылдығына арналған «Ер есімі – ел есінде», табиғатты, жануарларды қорғау үшін «Балалы киік», «Сәтен күйі» – дос қазасына арнап «Домбыра сазы» т.б. шығармалары. Айтбай Мұздаханов облысымызда өткен байқаулар, мерекелер, тойлардың құрметті қатысушысы. 1991 жылы 50 жасқа толу құрметіне шығармашылық кеші өткізіліп, Арқалық қаласының «Кеншілер» сарайында сазгердің мүшел тойын бүкіл Торғай өлкесінің халқы атап өтті. 1992 жылы «Қазақстан Республикасының еңбек сіңірген мәдениет қызметкері» деген атаққа ие болды. **Аманбай Мұқышев (1942–2006 ж.)** 1942 жылдың 30 маусымында Аманкелді ауданы Үрпек совхозында дүниеге келді. 1959 жылы Жаңаауыл орта мектебін тәмамдап, 1963 жылы Жамбыл мәдени – ағарту училищесін бітірген. 1967 жылы Алматы қаласында өткен республикалық байқаудың лауреаты, 1970 жылы оқушылардың республикалық фестивалінде өзі жетекшілік ететін Аманкелді орта мектебінің ұлт – аспаптар оркестрі лауреат атанды. 1974 жылы Қарағанды мемлекеттік университетін бітірген. Екі дүркін бүкілодақтық фестивальдің лауреаты. Қазақстан Республикасы халық ағарту ісінің озық қызметкері Г. Жүмекенова, Ғ. Құрманов, Қ. Деріпсалдин, Ботакөз, Зоя Төлепбергеновалар, С. Аубариков, Р. Жұмабаева сияқты шәкірттер тәрбиеленген. 1982 жылдан бастап Ы. Алтынсарин атындағы Арқалық мемлекеттік педагогикалық институтында ұстаздық қызмет атқарды. «Көкшетау», «Өмірім» және т.б. әндердің авторы 2006 жылы дүниеден өтті. **Жұмағали Өмірбеков** 1942 жылдың 1 ақпанында Қостанай облысы Аманкелді ауданының Байғабыл ауылында дүниеге келген. Қарағанды қаласында Қарағанды педагогика институтының математика пәнінің мұғалімі мамандығы бойынша бітірген. Аманкелді аудандық комсомол коми-

тетінің 1 – хатшысы, аудандық атқару комитеті төрағасының орынбасары, Торғай облыстық мәдениет басқармасының халық шығармашылығы мен мәдени қызмет көрсету ғылыми орталығының директоры, С. Қожамқұлов атындағы Торғай облыстық драма театрының директоры, Арқалық қаласындағы филармонияның директоры, сондай – ақ Торғай облыстық мәдениет басқармасының бастығы қызметтерін лайықты атқарды. 1988 жылдың шілде айынан бастап облыстық Дала өлкесі тарихи мұражайының директоры болып жұмыс атқарады. 1962 жылы Қарағанды қаласында студенттер арасында өткен домбырашылар байқауының лауреаты. Қазақстан Республикасының мәдениет қайраткері, Арқалық қаласының құрметті азаматы т.б. үкімет наградаларымен марапатталған. **Тыныштықбай Әлденев** 1948 жылы Қостанай облысының Жанкелді ауданы Торғай ауылында туып өсті. 1966 жылы Ыбырай Алтынсарин атындағы орта мектепті бітіріп, 1971–1975 жылдары Шымкент қаласындағы Әл-Фараби атындағы мәдениет институтын бітірген. 1978 жылы Торғай облыстық музыкалық – драма театрының бас дирижері, 1979–1987 жылдары Торғай облысының Жаңадала аудандық Мәдениет бөлімінің меңгерушісі, 1988 жылдан Жарқайың (Державин) аудандық Мәдениет бөлімінің меңгерушісі болып қызмет атқарады. Көптеген ән – күй, музыкалық шығармалардың авторы. **Қожасов Ораз** 1950 жылы Қостанай облысы Аманкелді ауданында туған. 1968 жылы орта мектепті бітіргеннен кейін өнер жолын Алматының жастар эстрада студиясын 1968–1971 жылдары бітіріп, балалар музыка мектебінің домбыра сыныбынан бастады. 1975 жылы тағы да Алматының П. И. Чайковский атындағы музыка училищесінің домбыра сыныбын бітірді. Бүгінгі таңға дейін бірнеше шәкірттері облыстық, республикалық байқауларының, өзі де облыстық, республикалық байқаулардың лауреаты. **Есекен Қияқбаев** 1950 жылы Қостанай облысының Аманкелді ауданы, Қабырға ауылында дүниеге келген. 1968–1972 жылдары Қабырға ауылында он жылдық орта мектепті бітіріп, Қарағанды университетінің музыка факультетін тәмамдаған. 1972 жылдары Аманкелді ауылындағы Т. Елтебаев атындағы саз мектебінде ұстаздық етіп, кейін директор болып қызмет атқарған. Е.Қияқбаев облыстық, республикалық, бүкілодақтық халықтар шығармашылығы фестивалінің лауреаты. «Анашым», «Әкеме», секлді әндері халық арасында кең тараған. Қазіргі уақытта Қарағанды облысы Теміртау қаласының орта мектебінде оқу ісінің меңгерушісі болып қызмет істейді. **Күмісбек Қарабеков** 1950 жылы Қостанай облысының Жанкелді ауданы Қызылжар совхозында туып өскен. 1968 жылы Қаратүбек орта мектебін тәмамдап, 1976 жылы Арқалық педагогикалық институтындағы физика факультетін бітірді. 1976 жылдан бастап бұрынғы Торғай облыстық Ішкі істер басқармасында 1996 жылға дейін 20 жыл қызмет атқарып, зейнеткерлікке шықты. Запастағы подполковник. Жастайынан өнерге бейім болып өсті. 1972 жылы «Торғай әуендері» облыстық фестивалінде ән жынрынын бас бәйгені жеңіп алған. 1982 жылы Петрпавл қаласында өткен ІМ-нің аймақтық фестивалінде және Мәскеу қаласында өткен Бүкілодақтық ІМ фестивалінде лауреат атанды. Күмісбек Қарабековтың «Арқалық – бақ қалам», «Сезім сыры», әндері мен «Толғау», «Шаттық» атты күйлері бар. Қазіргі уақытта Лисаковск қаласында кәсіпкерлікпен айналысады. **Тұрсынбек Әлмағамбетов** 1951 жылдың қаңтар айында дүниеге келген, Шымкенттің Әл-Фараби атындағы мәдениет институтын бітірген. 1984 жылдан бастап он шақты ән мен күйлер шығарған. «Соңғы түс», «Жүрек сыры», «Алфавит» атты әндер мен бірқатар күйлердің авторы. Тұрсынбек қазіргі кезде Арқалық саз колледжінде мұғалім болып жұмыс істеп жүр. Ол мұнын сыртында Арқалық мемлекеттік педагогикалық институтының халық-аспаптар оркестріне жетекшілік етеді. 1991 жылы «Мелодия» фирмасынан талантты домбырашының үлкен жеке күй табағы шықты. Оған Құрманғазы мен Динаның, Сүгір мен Дәулеткерейдің, Тоқа мен Шәкірдің т.б. он төрт күйі енгізілген. **Шолпан Қорғанбекова** 1971 жылы Қостанай облысы Арқалық қаласында дүниеге келген. 1980 жылдан Б.Байқадамов атындағы өнер мектебінде домбыра сыныбында оқи жүріп, 1985 жылы қалалық, облыстық және республикалық байқаулардың лауреаттары атанған. 1986 жылы Арқалық саз училищесінде домбыра-тенор бөліміне түсіп, сол уақытта екінші мамандық бас қобызды игерді. Училищені аяқтаған соң, оқуды Құрманғазы атындағы Алматы мемлекеттік консерваториясында жалғастырды. 1992 жылы консерваторияның сырттай бөлі-

міне ауысып, еңбек жолын облыстық филармонияның жанындағы «Торғай әуендері» ансамблінде, кейін Арқалық саз училищесінде, Арқалық педагогикалық институтында оқытушы болып жалғастырады. Арқалық қаласында жұмыс істеген жылдарда «Жас толқын», «Қазына» ансамбльдерін құрады. 2000 жылы Қостанай қаласындағы Ы.Алтынсарин атындағы дарынды балаларға арналған мектеп-интернатына жұмысқа шақырылып, оның ұйымдастыруымен мектеп-интернат жанынан фольклорлық ансамбль және ұлт-аспаптар оркестрі құрылған болатын. Қазіргі уақытта Астана қаласындағы мемлекеттік филармонияда ұлт-аспаптар оркестрінің құрамында бас қобыз тобының концертмейстері болып жұмыс істеп жүр. **Азамат Мұқатов** 1974 жылдың 23 ақпан айында Қостанай облысында қарасты Аманкелді ауылында дүниеге келген. Орта мектепті бітірген соң, 1991–1993 жылдар аралығында аудандық мәдениет бөлімінде қызмет атқарды. 1993–1999 жылдар аралығында А.Байтұрсынов атындағы Қостанай мемлекеттік университетінің музыка факультетінде оқып, тәмамдады. 1999 жылдан бастап осы аталған оқу орнында оқытушылық қызмет атқарып келеді Азамат облыстық, халықаралық байқаулардың лауреаты, жүлдегері. 2001–2003 жылдары жоғарыда аталған университеттің Заң факультетін бітірді. 2006 жылы Қостанай облыстық меценатор клубының «Шабьт» наменациясы бойынша лауреат атанды. Азамат Қабжәлелұлы ән шығарумен қатар, халық әндерін эстрадаға домбырамен Қостанай облысындағы алғашқы лайықтаушы, өңдеуші. **Қонысбай Әбілов** 1954 жылдың 21 мамыр айында Қостанай облысы Жанкелдин ауданының «Еңбек» совхозында туған. 1971 жылы орта мектепті бітірген соң, аудандық «Жаңа өмір» газетінде корректор болып жұмыс істеген. 1972 жылы ҚазМУ-дің журналистика факультетіне түсіп тәмамдаған. 1977 жылдан Жанкелдин аудандық «Жаңа өмір» газетінде бөлім меңгерушісі, жауапты хатшы қызметтерін атқарған. 1980–1985 жылдар аралығында «Лениншіл жас» газетінің Торғай, Целиноград облыстары бойынша меншікті тілшісі болды. 1985 жылы облыстық «Торғай таңы» газеті редакторының орынбасары, 1990 жылы қалалық «Арқалық таңы» газетінің редакторы болып тағайындалады. 1991–1995 жылдары Торғай облыстық телерадиокомпаниясының төрағасы болып істеді. Қазіргі Астана қаласы Тілдерді дамыту басқармасының бастығы. Айтыс өңіріне сіңірген зор еңбегі үшін 1990 жылы «Қазақстанның халық ақыны» жоғары атағына ие болды. Қонысбай Әбіл «Арқалық қаласының Құрметті азаматы», Қазақстан Республикасының Жазушылар және Журналистер одақтарының мүшесі. 1998 жылы «Астана», 2001 жылы «Қазақстан Республикасы тәуелсіздігінің 10 жылдығы» медальдарімен марапатталған. **Кеңесхан Ғапбасов** 1973 жылы Қостанай облысы Аманкелді ауданының Екі дің елді мекенінде дүниеге келген. 1991 жылы Әлем тілдері университетінің филология факультетіне түсіп, орыс және ағылшын тілдері мамандығы бойынша бітіріп шықты. Кеңесхан мектеп қабырғасында оқып жүрген кезінде «Крупская», «Абай» атындағы кеңшарларда «Өрімтал», «Домбыра дастан» атты оқушылардың этнографиялық көне ұлт аспаптар ансамбльдерінде өнер көрсетті. «Қазақстан Атамекен» әні жабық республикалық «Ғасырдан ғасырға» атты телесайыста белгілі әнші Болат Әбдуахимовтың орындауында дипломант атанды. Өзі республикалық «Біз естімеген бір ән» телебайқауында «Домбыра», «Үндеме жаным, үндеме» әндері арқылы автор және орындаушы ретінде қатынасып жүлдегер атанды. Сол сияқты «Тамаша», «Күлкі керуені» телешоуларында қарындасы Гүлжазира екеуі қатынасты. **Ерлан Нұрманғалиев (1971–2006 ж.)** 1971 жылдың 2 қарашасында Қостанай облысының Аманкелді ауданы, Қабырға ауылында дүниеге келген. 1994 жылы Арқалық музыкалық училищесіне түсіп, 1998 жылы Арқалық гуманитарлық училищесінің аспаптық мамандығы бойынша бітіріп шықты. Сол жылдан бастап осы өнер ұжымында ұстаз болып қызмет істеді. 2-сыныптан бастап ән айтып, 5-сыныпта өлең жаза бастады. Қазіргі таңда 20-дан астам әндері бар. «Торғай әуендері» фестивалінің, Қостанай облыстық «Менің туған елім» атты композиторлар конкурсының лауреаты. 2006 жылы Арқалық қаласында дүниеден өтті. **Ғалымжан Құрманов** 1953 жылы дүниеге келген. Ол өнерге жастайынан құштар болған, оған баулыған ұстазы – Төкен Елтебаев. Әр түрлі музыка аспаптарында шебер ойнайды, ән шығарып және оны шебер орындайды. Ғалымжан музыкалық талантының одан әрі ұшталып, халыққа кеңінен танылуына «Шерттер» фольклор-

лық-этнографиялық ансамблінің құрамында істеген жылдары ерекше ықпалын тигізді. Ансамбльге көркемдік жағынан жетекші бола жүріп Чайковский атындағы музыка училищесін оқып бітірді. Бүкіл дүниежүзілік жастар мен студенттерінің ХІІ фестивалінің Дипломанты. Ғалымжан өзінің тума талантымен республикадан сырт жерлерге таныла бастады. Оның Қарақалпақстанға, Якутияға, Өзбекстанға барған өнер сапары сәтті аяқталды. 1983 жылы «Мелодия» фирмасынан оның «Ардақ» атты ән табағы жарыққа шықты. 1992 жылы «Қазақстан Республикасының еңбек сіңірген әртісі» деген атаққа ие болды. **Алтынбай Сейтқасымов** 1957 жылдың 10 тамызында Қостанай облысының Жанкелдин ауданы, Шеген ауылында дүниеге келген. Сол ауылдағы Аманкелді атындағы орта мектепті 1974 жылы бітіріп, комсомол-жастардың қатарында шопан болып еңбек атқарды. Кейін 1978 жылы Ақтөбе қаласындағы мәдени-ағарту училищесіне оқуға түсіп, 1980 жылы тәмамдады. Аудандық мәдениет үйінде қызмет атқарып, кейін ұстаздық жұмысқа ауысып, осы уақытқа дейін ұстаздық қызмет атқарып келеді. Шығармашылықпен 1980 жылдардан бастап айналысып келе жатқан өнер қайраткері. Қазіргі кезеңге дейін 35-тен аса әндерінің авторы. Ән мәтіндерін шығармашылық ортадан шалғай жерде болуына байланысты көпшілігінде өзі жазады. Сонымен қатар С.Тұрғынбеков, С.Оспанов, Қ.Әбіл, Н.Мұқатов т.б. ақын-жпзушылардың өлеңдеріне жазылған әндері бар. Ұстазы-Болат Хамзин. Халық арасына кең тараған әндері «Айналайын Торғайым!», «Сен менің жадымдасың», «Кінәліма», «Бала кезім- қаракөзім», «Сағынышым қайда еді?». **Бақытжан Сәуекенов** 1951 жылы Торғай жерінде дүниеге келген. Ақтөбе мәдени-ағарту училищесін бітіріп, Жанкелдин ауданында «Ғасырлар пернесі» атты фольклорлық-этнографиялық ансамблін құрып, өз шығармаларын концерттік бағдарламаға енгізіп аудан, облыс, республика және шет ел көлеміне дейін сапар шеккен. Қазақстан Республикасының еңбек сіңірген мәдениет қызметкері, Жанкелдин аудандық мәдениет үйінің директоры Бақытжан Сәуекеновтың шығармалары ұлттық нақышымен, халықтық сипатының қуаттылығымен ән сүйер қауымға етене жақын. Оның «Қазақ қызы» әні авторлық құқыққа ие болып, бүкіл облыстық ансамбльдері мен жеке жеке орындаушылардың бағдарламаларына енгізілген. Облыстық және республикалық радиолардан талай әндері шырқалып жүр. Шымкент қаласында өткен Шәмші Қалдаяқовтың ән фестиваліне қатысты. Халық арасына кең тараған мынадай шығармалары бар: «Арайлым менің», «Арқалығым менің», «Шопан жыры», «Кешір мені», «Домбыра», «Сен берген орамал», «Қоштасарда», «Туған жер-Торғайым» т.б. Қостанай облысының меценаттар клубының «Қазына» сыйлығының лауреаты. Меңдіғара аудандық мәдениет үйінің көркемдік жетекшісі. **Аманкелді Досжанов** 1965 жылы шілде айының 18 жұлдызында Қостанай облысының Аманкелді ауылы, Қабырға ауылында дүниеге келген. 1980 жылы Крупская атындағы орта мектепті бітіріп, 1985 жылы Арқалық музыка училищесін тәмамдаған. Сазгерлік өнермен 1985 жылдан бастап айналысады. 1985 жылы облыстық сазгерлер сайысында бірінші орынды жеңіп алған. 1990 жылы Павлодар қаласында өткен республикалар әншілер сайысында жүлдегер атанады. 1993 жылы республикалық «Үкілі үміт» атты әнші-сазгерлер сайысында жүлделі бірінші орынға, 1994 жылы республикалық «Жас қанат» әншілер сайысында, 1996 жылы Ш.Қалдаяқов атындағы Халықаралық әншілер байқауында дипломант атағына ие болған. 30-дан астам әндерді авторы. Қазіргі таңда Қостанай ауданы әкімінің орынбасары болып қызмет істейді. **Қалибек Деріпсалдин** 1953 жылы қаңтар айының 10-жұлдызында Аманкелді ауданы, Батпаққара ауылында дүниеге келген. 1970 жылы Аманкелді орта мектебін бітіріп, 1973 жылы Жамбыл мәдени-ағарту училищесін қызыл дипломмен бітірген. Жамбыл қаласында «Алатау», «Қызғалдақ», «Шертер» ансамбльдерінде қызмет атқарған. Мәскеу қаласында екі рет гастрольдік іссапарда болып, өнерін көрсеткен. Арқалық қаласында өзінің «Торғай толғауы», «Балауса», Қимада «Гүлдәурен», Аманкелдіде «Торғай толқыны», «Көктем гүлдер» ансамбльдерін құрған. Бүкілодақтық республикалық фестивальдердің лауреаты, 1990–1993 жылдары Алматы қаласының Орталық концерт залында, 2003 жылы Астана қаласының Президент сарайында шығармашылық кештері өтті. Қазақстанның халық ағарту ісінің үздігі, Қазақстан Республикасына еңбек сіңірген мәдениет қызметкері. Қазіргі уақытта Қостанай қаласының «Мирас» ан-

самблінде қызмет істейді. **Қайырғали Әбішев** 1951 жылдың 1 желтоқсанында Қостанай облысының Аманкелді ауданы, Байғабыл ауылында дүниеге келген. Қазақстан Республикасы оқу ісінің үздігі. Бүкілодақтық фестивальдің екі дүркін, республикалық телефестивальдің лауреаты, дәулескер күйші. Қазіргі уақытта Қостанай қаласының дарынды балаларға арналған Ы.Алтынсарин атындағы мектеп-интернатының «Ыбырай сазы» ұлт-аспаптар оркестрінің жетекшісі және ұстазы. **Болат Молдашев** 1957 жылы қараша айының 27 жұлдызында Қостанай облысының Жанкелдин ауданы, Көгалат ауылында дүниеге келген. 1974 жылы Еңбек совхозындағы «Албарбөгет» орта мектебін бітірген. Н.Ахметбеков атындағы мәдени ет үйінде көп жылдардан бері қызмет істейді. Бүкілодақтық, республикалық байқаулардың лауреаты. Б.Молдашевтің «Туған жер, Айналайын», «Сырым бар айтылмаған», «Асыл ана», «Жауқазындар жайнасын» атты халық арасына кең тараған әндері бар. **Дәулеткерей Қиқымов** 1960 жылдың 18 сәуірінде Арқалық қаласында туған. Сазгердің балалық және жастық шақтары Арқалық ауданына қарасты Қайыңды кеңшарында өткен. Арқалық саз училищесінің түлегі. Д.Аблахатұлы 1995 жылға дейін Қайыңды балалар саз мектебінде директорлық қызмет атқарады. Облыстық авторлық әндер байқауының лауреаты. Ол тыңдарман қауымға «Аман бол ауылым», «Аққулар әні», «Қайыңдының кеші қандай», «Қыз ұзату әні», «Тұсау кесер», «Қызым өсіп келеді», «Түлектерге тілек», «Домбыра» секілді әндермен танымал. Д.Аблахатұлы 1995–2002 жылдар аралығында Рудный әлеуметтік-гуманитарлық колледжінде ұстаздық қызмет атқарады. Бүгінде сазгердің «Жеңіс», «Сырласу», «Шапағат», «Достар күйі», «Сақ сазы», «Ақ қайың», «Ұран күй», «Толғау» атты күйлері де өз орындаушыларын тауып жүр. **Жанат Темірова** 1965 жылы Қостанай облысының Аманкелді ауылында дүниеге келген. Он жылдық орта мектепті бітіріп, Б.Байқадамов атындағы Арқалық саз училищесінің хор-дирижерлық факультетін бітірді. Аманкелді, Арқалық, Рудный саз мектептерінде ұстаздық қызмет істеген. Республикалық «Үкілі үміт» фестивалінің лауреаты. «Ақ шағала», «Торғай вальсі» секілді әндердің авторы. Қазіргі уақытта Астана қаласында саз мектебінде ұстаздық қызмет атқарады.

Стартап-жобаның экономикалық негіздемесі, бір тәжірибелік үлгісінің қаржылық есебі: «Тобыл-Торғай өңірінің танымал әндері» атты электрондық ноталық жинаққа тапсырыс. Дизайнер-программистің жұмысы – 20 000 (жиырма мың теңге). Кеңсе заттары – 10 000 (жиырма мың теңге). Сын – пікір (рецензия) жазушының еңбегі – 20 000 (жиырма мың теңге).

Күтілетін нәтижесі: «Тобыл-Торғай өңірінің танымал әндері» атты электронды әндер жинағын дайындау.

Әдебиет тізімі

1. Торғай әуендері: Топтамалы ұжымдық әндер жинағы / Деріпсалдин Қ. – Қостанай: «Костанайский печатный двор», 2007. – 230стр.
2. Торғай елі. Энциклопедия / құраст. Т. Рсаев; ред. А. Ахметов. – Алматы: Арыс, 2013. – 456 б.
3. Торғай әуендері: Ел іші өнер кеніші / Әлмағамбетов Б. – Алматы: Өнер, 1983. – 116 б.

**АМИРХАМЗИН Н.К., АКБУЖУРОВА С.Ж., КЕНЖЕГАРИНОВА А.Т.,
ТОЙШАН Б. Д., БАЛАБЕКОВ А. С.**

ПОПУЛЯРНЫЕ ПЕСНИ ТОБОЛО-ТУРГАЙСКОГО РЕГИОНА

Статья посвящена проекту «Популярные песни Тоболо-Тургайского региона», целью которого является создание электронного сборника популярных песен Костанайской области.

Ключевые слова: музыкальные инструменты, музыкальные ноты, программа, домбра.

**AMIRKHAMZIN N.K., AKBUZHUROVA S.ZH., KENZHEGARINOVA A.T.,
TOISHAN B.D., BALABEKOV A.S.**

POPULAR SONGS OF THE TOBOLO-TURGAY REGION

The article is titled "Popular songs in Tobolo-Turgay region", which translates to the creation of electronic pop songs in the Kostanay region.

Keywords: musical instruments, musical notes, program, dombra.

ӘОЖ 658.512:514.1

*Антаев Ж.Т., қоғамдық пәндер,
құқық және экономика негіздері кафедрасының
аға оқытушысы,
Темірбекұлы К.,
«Құқық және экономика негіздері»
мамандығының 3 курс студенті,
ҚМПИ, Қостанай қ., Қазақстан*

КИІЗ ҮЙ – ҰЛТТЫҚ ТӘРБИЕ ҚҰРАЛЫ

Түйін

Мақалада қазақ халқының мәдени мұрасын «Киіз үйді» балалар үшін LEGO құрастырмалы ойыны ретінде даярлауға бағытталған стартап-жоба қарастырылады. Киіз үйдің құрылысы, тігілуі, пайдасы жайлы түсініктер айқындалады.

Мақаланың мәнін ашатын сөздер: киіз үй, мәдени мұра, құрастырмалы ойын.

Қазақ халқының ұлттық ерекшелігін айшықтай түсер нәрсесінің ең бастысы – киіз үйі. Қолөнері мен дарыны, дүниетанымы мен сұлулық туралы талғамы киіз үй бойынан айрықша айқын танылады.

Тарихымыздан хабар беріп, мәдениетімізді бейнелейтін мәдени мұраларымыздың бірі – киіз үй. Ол көшпелі халықтардың өмірінен алатын орны ерекше.

Стартап жоба мақсаты: Қазақ халқының мың жылдық тарихы бар киіз үйінің керемет ыңғайлылығын, денсаулыққа пайдасы мен ерекшеліктерін зерттеп, келешек ұрпаққа ата-бабадан қалған жәдігерді сақтап, күнделікті өмірде балаларға конструктор түрінде жинау арқылы, киіз үй жайлы ақпарат беріп ұмыттырмау.

Стартап жоба міндеттері: Жас ұрпақ санасына киіз үй туралы мәлімет беріп, түсінік-ұғымдарын молайту. Бүгінгі ұрпақтың бойына мәдени мұралға деген көзқарастарды қалыптастыру, тәуелсіз елімізге деген патриоттық сезімдерін дамыту. Киіз үй, оның құрылысы, тігілуі, пайдасы жайлы түсініктерін қалыптастыру.

Стартап жобаның ғылыми жағалығы мен мәні:

Киіз үйді жаңа ғасыр талабына сай жас жеткіншектерге конструктор түрінде ұсыну. Барлық бөлшектері ағаштан жасалады. Биіктігі 50 см. Күнделікті балалар әр бөлшегін құрастыру арқылы киіз үйді жасап шығарады, сол арқылы ата-бабаларымыздың көшіп қонып жүргендегі мекен еткен баспанасы киіз үйді, салт-дәстүрімізді санасына сіңіріп өседі.

Жаңа жағдайда жаңғыруға деген ішкі ұмтылыс біздің дамуымыздың ең басты қағидасы.

Жаңа тұрпатты жаңғырудың ең басты шарты *ұлттық нақышты* сақтай білу.

Зерттеу әдістері:

Тарихи деректермен танысу, оларды жинақтау, қорыту, салыстырмалы талдау жасау, тұжырымдау.

Стартап жоба мәліметі:

Киіз үй – қазақ халқының өзімен бірге жасасып, тарих белестерінен бірге келе жатқан заттық, тұрмыстық мәдениеттің көрінісі. Ол сонымен қатар қазақ халқының материалдық мұрасының бірі ғана емес бірегейі болып бағаланады.

Қазақтың киіз үйі – қазақ баласы үшін адамгершілік ұясы, қасиет тұтар ордасы. Ол әр қазақ баласы үшін тәуелсіздігі мен бостандығының, байлығы мен барлығының, рухани кісілігі мен қоғам алдындағы міндеттілігінің символы.

Біздің бұл тақырыпты таңдауыма ыздың себебі ата-бабамыздан қалған мұра – киіз үй туралы білімімді келешек ұрпаққа конструктор ретінде ұсыну. Өйткені, кешегіні білмей бүгінгінің қадірін түсінбейміз. Бірақ қазіргі күні киіз үй туралы жеткілікті түрде насихатталмай жүр. Сол себепті кейбір қазақ балалары киіз үйді тек көшпенділіктің белгісі ретінде қабылдайды. Негізінде ол ертедегі тұрмысымыздың ажырамас бөлігі, сәулет өнеріміздің бастауы, қолөнеріміздің дамығандығының көрсеткіші.

Стартап жобаның экономикалық негіздемесі, бір тәжірибелі үлгінің қаржылық есебі бар.

Жалпы киіз үйді жасауға кететін материалдар мен шикізаттардың жалпылама бағасы – 500 мың теңге. Қажетті шикізаттар: киіз, ағаш түрлері, қайыс, жіп баулары және т.б.. Техникалық құрал-жабықтар: Лобзик, Фрезер, Тоқ ағаш пиласы және т.б. Жалпы бір үлгінің бағасы – 250 мың теңге.

Күтілетін нәтиже:

Осы зерттеу жұмысы нәтижелі орындалса, жас ұрпақ санасына киіз үй туралы мәдени мұра жанданып, күнделікті өмірде балалар ойын ретінде қолдану арқылы қазақтың мәдениеті мен тұрмыс-тіршілігінен хабардар болады.

Әдебиет тізімі

1. Әдіскер –методист. Журнал //3-4. 2004 жыл.
2. Арынов Т. Киіз үй атаулары. Жалын. –1987. –4. 64б.
3. Бекенов А. Кенеден жеткен киіз үй. Этнографиялық толғау. Соц. Казахстан. 1991. 22 наурыз.

АНТАЕВ Ж.Т., ТЕМІРБЕКҰЛЫ К.

ЮРТА – ПРЕДМЕТ НАЦИОНАЛЬНОГО ВОСПИТАНИЯ

Статья посвящена стартап-проекту, ориентированному на разработку юрты- культурного наследия казахского народа и вечного символа гостеприимства в форме LEGO-конструктора. Описывается структура юрты, доказана эффективность использования данной продукции.

Ключевые слова: юрта, культурное наследие, конструктор.

ANTAYEV Zh.T., K. TEMIRBEK

THE YURT IS THE SUBJECT OF NATIONAL EDUCATION

The article is devoted to the startup project focused on the development of the Yurt - the cultural heritage of the Kazakh people and the eternal symbol of hospitality in the form of a LEGO designer. The structure of the Yurt is described, the efficiency of the use of this product is proved.

Keywords: Yurt, cultural heritage, designer.

УДК 37.02; 371

Бекенова А.К.,
магистр гуманитарных наук,
преподаватель кафедры педагогики
Жуматова Д.С., Кожамбердиев С.А.,
Сегизбаев С.К., студенты 2 курса
специальности «История»
Бекенов А.Б., студент 2 курса
специальности «Физическая культура и спорт»
Адырбаева Ж.Е. студентка 3 курса
специальности «История»
Идрисова А.М., студентка 1 курса
специальности «История»
КГПИ, г. Костанай, Казахстан

«КАРЛЫГАШ» – ШКОЛА АДАПТАЦИИ И СОЦИАЛИЗАЦИИ ДЕТЕЙ

Аннотация

В данной работе представлена деятельность образовательного проекта «Қарлығаш» – школы социализации и адаптации детей-сирот, детей, оставшихся без попечения родителей, и детей из малообеспеченных семей.

Отличительная особенность школы «Қарлығаш» в том, что она ориентирована на оказание адресной психолого-педагогической поддержки, на активное взаимодействие подростков и студентов, основанное на сотрудничестве.

«Қарлығаш» – диалоговая площадка, которая направлена на предоставление возможности для развития и становления активной успешной личности.

Ключевые слова: социализация, адаптация, развитие, психолого-педагогическая поддержка.

Одним из самых сложных моментов в жизни детей, оставшихся без попечения родителей, сирот является их переход из-под опеки государства к самостоятельной жизни. Воспитываясь в семье, ребенок гармонично адаптируется в обществе, учится соизмерять свои потребности с возможностями, обслуживать себя, заботиться о близких. В школе-интернате у детей ограничены контакты с внешним миром и, возможно, недостаточно условий для приобретения собственного опыта. Мы, как инициативная группа молодежи, объединенная единой целью, берем на себя ответственность за их социальную адаптацию.

Глава государства Н.А. Назарбаев в своей программной статье «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания» подчеркивает: «Особенность завтрашнего дня в том, что именно конкурентоспособность человека, а не наличие минеральных ресурсов, становится фактором успеха нации. Поэтому любому казахстанцу, как и нации в целом, необходимо обладать набором качеств, достойных XXI века».

Воспитанники школ-интернатов после выпуска нередко попадают в весьма трудную жизненную ситуацию, которая ставит перед ними множество вопросов – бытовых, экономических, образовательно-профессиональных и социальных.

В связи с этим StartUp-проект является в настоящее время очень актуальным, так как социализация, самоопределение для детей, оставшихся без попечения родителей – одна из основных проблем нашего общества. Интенсивные программы, нон-стоп общение с активными, целеустремленными людьми, нестандартные лагеря в городе и за его пределами, а в перспективе и собственная площадка для обучения и работы над своими идеями помогут

детям-сиротам в будущем сделать правильный выбор профессии, занять активную жизненную позицию, стать востребованными в социуме.

Деятельность школы ориентирована на оказание психолого-педагогической поддержки социально незащищенных детей, на содействие их личностного развития.

Сфера образования нуждается в свежих идеях и в людях, которые смогут довести их до воплощения. Мы верим, что наш энтузиазм и желание помочь детям, будут способствовать созданию атмосферы сотрудничества и доверия.

Школа «Карлығаш» – диалоговая площадка для выявления проблем, с которыми сталкиваются дети, и совместного поиска решений.

Цель:

Создание условий, способствующих адаптации и социализации детей-сирот, детей, оставшихся без попечения родителей, и детей из малообеспеченных семей.

Задачи:

1. Оказать психолого-педагогическую поддержку социально незащищенным детям.
2. Организовать досуговые мероприятия, ориентированные на индивидуальное развитие детей.
3. Выявлять одаренных детей и содействовать участию в различных интеллектуальных, творческих конкурсах.
4. Способствовать профориентации детей с учетом их способностей и интересов.
5. Содействовать повышению уровня социально-правовой грамотности воспитанников.
6. Взаимодействовать с социальными организациями в целях оказания помощи для дальнейшего получения образования или трудоустройства выпускников.
7. Создать методическое сопровождение деятельности школы социализации и адаптации детей (Сборник методических рекомендаций).
8. Инициировать и проводить дистанционные олимпиады, конкурсы творческих работ среди детей, педагогов- психологов, социальных педагогов.

Научная новизна и значимость стартап-проекта

Вы можете спросить: чем же мы отличаемся от других социализирующих и профориентационных проектов? Ответ прост.

Мы стремимся пробудить в детях уверенность в себе, готовность адаптироваться в социуме. Школа ориентирована на создание образовательной среды, способствующей развитию коммуникативных, интеллектуальных, других жизненно важных навыков.

К сожалению, немногие решаются взять на себя ответственность за детей, которые особенно нуждаются в поддержке и помощи взрослых. Бесспорно, дети из малообеспеченных семей, дети сироты и дети, оставшиеся без попечения родителей, требуют больше внимания со стороны государства и общественности. Наша школа «Карлығаш», социализации и адаптации детей, не имеет аналогов как в Костанае, так и на территории Костанайской области.

Статистика показывает, что у большинства воспитанников детских домов есть отклонения в состоянии здоровья и психическом развитии; 80% детей, воспитывающихся в детских домах, имеют задержку психического развития или интеллектуальную недостаточность разной степени выраженности. Мы уверены, сегодня необходимо внедрять инновационные подходы обучения и воспитания с учетом потребностей каждого ребенка.

Любой человек имеет право на достойную жизнь, а особенно ребенок.

Для этого недостаточно просто научить определенным знаниям и умениям. Воспитанник должен сам на их основе формировать свою жизненную позицию, быть способным на разумный выбор, т.е. стать личностью, способной на управление своим поведением с опорой на существующие стандарты, нормы и законы общества. В этом мы ему и поможем.

Школа открыта к изучению передового опыта в данном направлении, собственным исследованиям и методическим разработкам.

Методы исследования

1. Метод ассоциации. При подготовке проекта нередко возникает необходимость принять новое решение, которое вызвано неудовлетворенностью существующей практикой. В связи с этим встает вопрос, как улучшить положение, найти более рациональный и эффективный способ управления? С учетом накопленных знаний разрабатываются подходы, которые позволяют серьезно видоизменять объект воздействия, т. е. затрагиваются не только формы, но и существенные содержательные элементы. Метод ассоциации предусматривает сочетание приемов приспособления, модификации и полной реорганизации.

2. Методика мозгового штурма – связана с генерацией идей, с их равноправной конкуренцией, с возможностью сопоставления. Она осуществляется посредством коммуникативного взаимодействия, в котором обсуждаются различные проекты, осуществляются оценки, экспертиза фактов, полемика мнений.

3. Методика синектики. Согласно данной методике несколько предложенных идей рассматриваются отдельно друг от друга, а потом между ними устанавливается определенная взаимосвязь и взаимозависимость.

4. Социологический метод. Данный метод включает в себя сбор информации, различные формы опроса (массовое анкетирование, интервью, экспертные опросы и т. д.).

5. Статистический метод представляет собой методику анализа информации, полученной социологическим опросом.

Описание стартап-проекта. Для определения важности и обоснованности стартап-проекта наша группа решила провести социологическое исследование среди детей-сирот, детей оставшихся без попечения родителей, детей зоны риска. Опрос был проведен в Костанайском Областном детском доме среди детей возраста от 12 до 16.

Исследования и результаты социологического опроса подтверждают тревожные выводы: какой бы замечательной не была воспитательная система, созданная в детском доме, она не способна в полной мере подготовить выпускников к самостоятельной жизни. Искусственно смоделированная среда не может заменить среду домашнюю, семейную. Согласно данным исследований, дети, воспитывающиеся в сиротских учреждениях, отстают от своих сверстников по основным показателям интеллектуального, эмоционального и социального развития. Лишенные опыта семейной жизни и семейной поддержки, они испытывают огромные трудности в процессе постинтернатной адаптации, семейной, профессиональной и гражданской социализации. Значительная часть выпускников детских домов и интернатов ведут асоциальный образ жизни или попадают в криминальную среду.

"В 2012 году на содержание детских домов было выделено 8 миллиардов тенге. Около 100 тысяч тенге выделяется на одного ребенка в месяц. И все же детские дома неэффективны. Мы знаем, что накормить и одеть ребенка, дать ему крышу над головой – это значит решить задачу наполовину. Такие дети не готовы к взрослой самостоятельной жизни. Детдома калечат их души и делают их еще более несчастными. 70 процентов мальчиков-воспитанников этой системы оказываются в тюрьме, 60 процентов девочек выбирают своим ремеслом проституцию", – заявляет Дарига Назарбаева.

Наш проект рассчитан на аудиторию 12–16 лет. Подростковый возраст требует особого внимания, так как в этот период жизни закладывается основа будущей модели поведения и восприятия мира. Для подростка характерно критическое восприятие действительности. В его жизни появляются новые кумиры. У подростка часто меняется настроение. Повышаются финансовые требования. Появляется свое мнение в оценке партнера и в вопросах выбора профессии. В крайнем случае возможно возникновение болезненного влечения к наркотикам, анорексия или склонность к преступной деятельности.

Работа в рамках нашего стартап-проекта идет в 4 направлениях:

1. Образование
2. Социализация
3. Профориентация

4. Благотворительность

Блок «Образование» включает в себя различные интеллектуальные игры, мастер-классы, беседы с интересными людьми, помощь в освоении школьной учебной программы. Данный вид работы поможет выявить творческие способности и интеллектуальный потенциал среди детей, повысить интерес к учебе и саморазвитию, расширить горизонты. Как итог, планируется участие в образовательных и творческих конкурсах.

Поэтому перед школой стоит задача сформировать метаумения:

1. Теоретическое мышление (обобщение, систематизация, определение понятий, классификация, доказательство и т.п.);
2. Навыки переработки информации (анализ, синтез, интерпретация, экстраполяция, оценка, аргументация, умение сворачивать информацию);
3. Критическое мышление (умения отличать факты от мнений, определять соответствие заявления фактам, достоверность источника, видеть двусмысленность утверждения, невысказанные позиции, предвзятость, логические несоответствия и т.п.);
4. Творческое мышление (перенос, видение новой функции, видение проблемы в стандартной ситуации, видение структуры объекта, альтернативное решение, комбинирование известных способов деятельности с новыми);
5. Качества мышления (гибкость, антиконформизм (неприятие общепринятого порядка, норм, ценностей, традиций или законов), диалектичность, способность к широкому переносу и т.п.).

Один из принципов развивающего обучения – принцип активности и сознательности. Ребенок может быть активен, если осознает цель учения, его необходимость, если каждое его действие является осознанным и понятным. Обязательным условием создания развивающей среды на уроке является этап рефлексии. Слово рефлексия происходит от латинского *reflexio* – обращение назад. Словарь иностранных слов определяет рефлексию как размышление о своем внутреннем состоянии, самопознание. Толковый словарь русского языка трактует рефлекссию как самоанализ. В современной педагогике под рефлексией понимают самоанализ деятельности и её результатов.

Рефлексия может осуществляться не только в конце урока, как это принято считать, но и на любом его этапе. Рефлексия направлена на осознание пройденного пути, на сбор в общую копилку замеченного, обдуманного, понятого каждым. Её цель не просто уйти с урока с зафиксированным результатом, а выстроить смысловую цепочку, сравнить способы и методы, применяемые другими со своими.

Исходя из функций рефлексии предлагается следующая классификация:

1. Рефлексия настроения и эмоционального состояния;
2. Рефлексия деятельности;
3. Рефлексия содержания учебного материала.

Проведение рефлексии настроения и эмоционального состояния целесообразно в начале урока с целью установления эмоционального контакта с группой и в конце деятельности. Применяются карточки с изображением лиц, цветное изображение настроения, эмоционально-художественное оформление (картина, музыкальный фрагмент).

Рефлексия деятельности дает возможность осмысления способов и приемов работы с учебным материалом, поиска наиболее рациональных. Этот вид рефлексивной деятельности приемлем на этапе проверки домашнего задания, защите проектных работ. Применение этого вида рефлексии в конце урока дает возможность оценить активность каждого на разных этапах урока, используя, например, прием «лестницы успеха».

Блок «Социализация» является наиважнейшим, так как подразумевает под собой адаптацию детей к жизни вне стен детского дома. Социализация детей-сирот представляется нами как процесс установления взаимоотношений субъекта с социумом на основе реализации индивидуальной стратегии социального обучения, самопознания и самореализации личности, обеспечивающей социальные знания, социально ориентированные мотивы и социаль-

ный опыт личности. Значимость исследования проблем социализации выпускников детских домов обуславливается ростом количества социальных проблем, связанных с поведением выпускников сиротских учреждений, а также неподготовленностью их к самостоятельной жизни. Длительное проживание в детском учреждении и специфика первичной социализации и социализации в процессе проживания детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей в детском доме, безусловно, затрудняют формирование у них необходимых для эффективного функционирования в социуме навыков и требуют специальных социально-педагогических программ по подготовке к самостоятельной жизни в обществе. Следствием неадаптивного поведения подростков является их низкий общественный статус, что, в свою очередь, оказывает негативное влияние на уровень и качество их жизни. Несмотря на значительный теоретический багаж и объём эмпирических исследований, процессы социализации выпускников детских сиротских учреждений в современном Казахстане требуют нового осмысления с учётом продолжающихся социальных трансформаций и изменений социальной политики в отношении данной группы граждан. Проблемы социализации детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей, отличаются особой сложностью. Для включения детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей, в нормальную жизнь, для их приобщения к социальным ценностям и нормам мы хотим изменить сам образ жизни этих детей, их отношение к себе, к своему прошлому, настоящему и будущему, отношение к ближайшему окружению и обществу в целом.

Таким образом, социализация детей-сирот в новых условиях и последующая интеграция в общество протекают с ещё большими трудностями, чем у их сверстников из благополучных семей. Учёные отмечают, что дети-сироты являются жертвами процесса социализации вследствие их длительного пребывания на полном государственном обеспечении в искусственно благополучных условиях детских учреждений. Своеобразная закрытость социального пространства учреждения, ограниченность социальных связей детей-сирот, сферы реализации усвоенных ими социальных норм и социального опыта, формирование единственной социально-ролевой позиции – позиции сироты – проявляются в будущем в том, что выпускники-сироты не дорожат своей жизнью, ведут асоциальный и криминальный образ жизни или, наоборот, первыми становятся жертвами различного рода преступлений.

Реализация данного блока будет основываться на основной педагогической сетке социализации:

Направления социализации	Цели	Содержание работы	Критерии эффективности
Интеллектуальная	Способствование осознанию учащимися своих интеллектуальных возможностей и резервов. Интеллектуальное освоение учащимися социальных сфер «город» и «страна». Знакомство учащихся с вузами города и страны и с условиями поступления в них.	Участие в школьных, городских, республиканских олимпиадах. Организация встреч с преподавателями и студентами вузов города и республики. Создание условий для изучения предметов по выбору учащихся.	Высокий, средний, низкий уровни мотивации учения. Адекватная самооценка. Наличие в социометрическом исследовании хотя бы одного взаимовыбора у каждого учащегося.
Моральная	Формирование представлений о моральных нормах поведения в современных социальных условиях. Сопоставление моральных норм разных социальных стратегий и создание для осознания учащимися специфики морали, соответствующих желаемому уровню образования.	Организация мероприятий (диспуты, обсуждения фильмов, книг, спектаклей) на морально-нравственные темы. Участие в работе органов школьного ученического самоуправления.	Наличие в социометрическом исследовании хотя бы одного противоположного пола.

В эту же сетку можно отнести национальное и социально-стартовое направления.

Чтобы изменить образ мышления детей и успешно интегрировать их в общество согласно плану мероприятий (см. приложение) планируется проведение коучингов, индивидуальных бесед и тренингов с психологами.

Как показывают наши исследования, наличие у детей-сирот трудностей в установлении межличностных отношений с воспитателями, учителями, сверстниками отражается в характеристике этих отношений как «плохих» и «скорее плохих», чего не наблюдается у детей, воспитывающихся в биологических семьях. Определённым показателем эффективности социализации является установление взаимного доверия между детьми-сиротами и детьми, оставшимися без попечения родителей, их уровень доверия к тому, к кому они могут обратиться в первую очередь, когда им нужно посоветоваться.

В процессе нами будет использоваться 2 метода:

- Инструментальный тренинг – это непосредственное инструктирование детей о том, как себя вести в той или иной ситуации
- Моделирование – это неосознаваемое воспроизведение молодым человеком поведения другого, происходит на подсознательном уровне (т.е. дети осваивают с детства те модели потребления, которые характерны для их окружения), может быть как позитивным, так и негативным. В наших силах, улучшив социальную среду детей, изменить принцип моделирования.

Блок «Профориентация» тесно взаимосвязан с социализацией. В наших планах наладить профессиональную подготовку кадров по работе с данной категорией, наладить взаимодействие выпускников с различными учреждениями.

1. Специальные и индивидуальные программы обучения
2. Обучение социальным и техническим навыкам
3. Точная и поддерживающая обратная связь

В ходе реализации работы данного блока нашей школы, мы будем использовать новые профориентационные программы.

Одна из таких **«Ты сможешь!»**. Суть данной программы заключается в том, что наши ласточки смогут на несколько часов примерить другой образ жизни и сделать то, чего раньше не могли даже представить. Записать композицию, стать бариста, нарисовать граффити? Легко. Можно выбрать что-то одно, а можно и всё сразу – так будет увлекательнее и эффективнее.

Это мастер-класс на 3–4 часа с готовым продуктом по итогам. На нём наши ученики смогут получить первое представление об интересной сфере изнутри. Они смогут расспросить того, кто уже давно занимается любимым делом, каково это. Сложно ли быть учителем, как писать электронную музыку? Но самое главное, попробовать себя в новом деле. Всё это в хорошей компании своих друзей и нас.

Благодаря блоку «Благодарительность», мы сможем привлекать экспертов, которые следят за последними тенденциями, знают, как устроена индустрия, зарабатывают своими навыками и преуспевают в этом. А также участвуют в республиканских и международных соревнованиях.

Следующая программа, направленная на поддержку наших учеников – это программа **«Ты не один!»**. Суть ее заключается в поддержке учителей, психологов, завучей, тьюторов, вожатых – всех, кто организует мероприятия по профориентации в школах и центрах дополнительного образования.

Нам хочется создать среду для старшеклассников, где они могут исследовать разные карьерные пути и образы жизни. Постоянно находить представителей современных профессий, которые могут рассказать о себе ёмко и нескучно – непросто.

Программа **«Тет-а-тет»** – это индивидуальные консультации, во время которых ученик сам решает, чему посвятить время. Если наша ласточка не может разобраться со всеми своими интересами, не понимает, подходит ли ему выбранный факультет или место работы,

ищет, с кем обсудить следующие шаги, или не знает, куда бежать, мы попробуем разобраться вместе.

Ну и последняя программа, для реализации которой потребуется время – это «Iwill».

«Iwill» – это шестидневный интенсив в нашем городе и за его пределами для старшеклассников-сирот от 14 лет.

Участники откроют для себя актуальные сферы: робототехника, нейропсихология, архитектура, медиа и реклама, консалтинг и другие; самостоятельно создадут сайт, проведут перформанс, подготовят инсталляцию, снимут рекламный ролик и не только.

В работу данной программы, входит:

- встречи с экспертами из развивающихся сфер
- необычные утренние и вечерние мероприятия
- рабочие материалы по самостоятельному выбору профессии
- персональный отчёт с рекомендациями о выборе университета и профессии
- 5-разовое питание, в том числе фрукты и перекусы, обеды и ужины в кафе, завтраки

планируем готовить все вместе

- проживание, там мы сможем развить навыки самостоятельной жизни

Методы используемые для реализации:

Информационно-справочные, просветительские методы:

1) профессиограммы – краткие описания профессий (проблема в том, что традиционные профессиограммы с трудом "воспринимаются" многими школьниками, поэтому важно искать более компактные и понятные формы описания профессий);

2) профессиональная реклама и агитация (при условии достоверности, оперативности и привлекательности для тех, кому такая реклама предназначена);

3) экскурсии на предприятия и в учебные заведения (при условии заблаговременного подбора и подготовки квалифицированных ведущих и экскурсоводов);

4) встречи со специалистами по различным профессиям (при условии специального отбора и психолого-педагогической подготовки таких специалистов по профессии);

5) познавательные и просветительские лекции о путях решения проблем самоопределения;

6) профориентационные уроки с ребятами как система занятий (а не как отдельные "мероприятия");

7) учебные фильмы и видеофильмы;

Методы профессиональной психодиагностики:

1) опросники профессиональной мотивации (специалисты считают, что для людей, выбирающих массовые профессии, т.е. "пригодные для большинства", это более важная диагностика, чем определение способностей к профессии);

2) опросники профессиональных способностей: требуется очень избирательное их использование и особая подготовка профконсультанта при интерпретации результатов; эти опросники оправдывают себя применительно к профессиям с особыми условиями труда; для большинства же профессий – "профпригодность формируется в самой трудовой деятельности" (по Е. А. Климову);

3) психофизиологические обследования (в широкой практике имеют смысл для профессий с особыми условиями труда, а в специальных исследованиях могут быть использованы для самых разных видов трудовой деятельности);

4) использование различных игровых и тренинговых ситуаций, где моделируются различные аспекты профессиональной деятельности (например, особенности общения или нравственного выбора), что позволяет строить прогнозы относительно будущего профессионального поведения участников этих процедур;

Методы морально-эмоциональной поддержки:

1) группы общения – в профориентации чаще используются для создания благоприятной атмосферы взаимодействия, но не для решения собственно профконсультационных

проблем, где на фоне благоприятной психологической атмосферы удастся более эффективно рассматривать и собственно профориентационные вопросы;

2) тренинги общения (иногда позволяют освоить некоторые коммуникативные навыки поведения при приеме на работу, на экзаменах и при различных деловых контактах);

3) различные положительные (успешные) примеры самоопределения, на которые можно сослаться для повышения уверенности ребенка в принципиальной возможности разрешения своих проблем;

Блок «Благотворительность» – организация культурно-массовых мероприятий и походов в общественные места.

Мы хотим, чтобы каждый ребенок в нашей стране мог жить и воспитываться и правильно социализироваться. Планируем помогать семьям, у которых отбирают детей или которые отказались на грани отказа от ребенка, ищем детям-сиротам приемных родителей и поддерживаем их, помогаем ребятам в больницах и детских домах.

Сегодня наша школа разрабатывает множество проектов по четырем основным направлениям:

- профилактика социального сиротства;
- помощь детям в учреждениях;
- содействие семейному устройству;
- изменение законодательства, общественного мнения и всей системы коллективных учреждений для детей-сирот.

На уровне нашего проекта мы исследуем динамику в области профилактики детского сиротства, по направлениям:

- приемные семьи;
- временные приемные семьи;
- патронатное воспитание;
- семейные детские дома;
- усыновление детей российскими семьями.

Исходя из данных направлений, в методическом пособии отразим следующие программы для социальной работы:

- кризисные центры/реабилитационные программы для детей и подростков в кризисной ситуации;
- центры семейного консультирования (семья в кризисной ситуации);
- программы, направленные на воссоединение/сохранение семей;
- программы/центры дневного пребывания для безнадзорных детей;
- приюты/реабилитационные программы для детей, пострадавших от жестокого обращения и насилия;
- приюты для детей, оставшихся без попечения родителей;
- программы реабилитации детей, оставшихся без попечения родителей;
- приюты для матерей с детьми, пострадавших от семейного насилия;
- центры для беременных, в т.ч. несовершеннолетних беременных, программы для несовершеннолетних и юных матерей;
- программы по профилактике отказа матерей от новорожденных;
- программы дополнительного образования, интеграционные летние лагеря;
- программы по воспитанию и организации досуга безнадзорных детей;
- центры репродуктивного здоровья подростков и планирования рождаемости;
- программы родительских и иных ассоциаций по профилактике сиротства, оказанию помощи детям-сиротам и защите прав детей;
- службы экстренной психологической помощи по телефону для детей, подростков и родителей;
- программы по оказанию поддержки семьям наркозависимых;

- инновационные программы по профилактике сиротства, осуществляемые в системе дошкольных государственных учреждений.

Формы помощи и программы для детей с особыми нуждами в области профилактики сиротства:

- программы/центры раннего вмешательства (диагностика и лечение детей с особыми нуждами в возрасте от 0 до 3 лет);
- центры/программы по реабилитации и обучению детей с особыми нуждами, проживающих в семьях;
- программы по интеграции детей с особыми нуждами в общество;
- программы по защите прав детей с ограниченными возможностями (в том числе по изменению общественного мнения).

Данное направление близко к нашему проекту – это программы для детей, находящихся в государственных учреждениях для сирот:

- центры постинтернатной адаптации/программы помощи выпускникам детских домов и интернатов, направленные на их успешную интеграцию в общество;
- программы помощи выпускникам детских домов и интернатов, находящимся в заключении;
- программы медико-психолого-педагогической реабилитации детей с особыми нуждами, проживающих в государственных учреждениях;
- программы реформирования системы учреждений для сирот, направленного на оказание помощи детям (в т.ч. обучающие программы для управленческого звена);
- обучающие программы для персонала детских государственных учреждений/центров/приютов для сирот, направленные на улучшение взаимодействия с детьми;
- внедрение новых методов работы;
- программы, направленные на создание системы поддержки персонала государственных/негосударственных детских учреждений.

Благотворительность является одной из важных составляющих деятельности нашей школы, т.к. она формирует благоприятную социальную среду.

Наиболее новым направлением, которое мы хотим развивать в период работы нашей школы – это «волонтерский франдрайзинг», т.е. привлечение материальных (деньги, товары) и нематериальных (интеллектуальных, человеческих, временных) ресурсов частных лиц и организаций на различные социально значимые проекты. Это непривычное пока для большинства казахстанцев слово означает, что возможно не только самим помогать, но и мотивировать других на помощь.

И конечно же, вторым наиболее значимым и новым направлением благотворительности является «Профессиональная помощь (probono)». Выражаясь простым и понятным языком, если Вы специалист в какой-либо сфере и готовы безвозмездно помогать своими знаниями, умениями или возможностями – мы Вам очень рады в нашей школе «ҚАРЛЫҒАШ»!

Ваши услуги нам точно пригодятся:

- если Вы дизайнер или верстальщик и можете делать сайты, макеты рассылок, писем, баннеров, плакатов, листовок и т.п.;
- если Вы журналист и можете написать статью, сделать сюжет про деятельность нашей школы или по проблемам, с которыми мы работаем;
- если у Вас золотые руки, и Вы можете делать ими уникальные вещи ручной работы, которые мы потом продадим на благотворительных ярмарках;
- если вы владелец компании или производства и можете дарить нам призы на наши акции в виде товаров или сертификатов на услуги;
- если у Вас есть возможность бесплатно или со значительной скидкой распечатывать для нас типографскую продукцию;
- если Вы можете оказать нам компьютерную помощь: настроить или переустановить программу, оптимизировать работу локальной сети, удалить вирус и т.п.

- если Вы юрист и можете помочь нам или нашим подопечным в оформлении различных необходимых документов или бесплатной консультацией;
- если Вы педагог/психолог/логопед/массажист/тренер и можете при необходимости помочь своими профессиональными навыками детям из наших подшефных семей;
- если Вы фотограф или видеограф, и можете делать репортажи с наших мероприятий, проводить по согласованию с больницей и органами опеки фотосесии наших нянь за работой или детей для их дальнейшего семейного устройства;
- если Вы диджей, музыкант, артист, певец, танцор, аниматор, аквагример или делаете любое другое шоу или мастер-класс и готовы делать это в рамках наших благотворительных концертов и акций.

Данные умения, таланты и знания пригодятся нашей школе по работе блока «Профориентация».

Ведь всем этим навыкам Вы можете обучить наших ребят, тем самым позволить им освоить некоторые коммуникативные навыки поведения при приеме на работу, на экзаменах и при различных деловых контактах, а также примерить на себя ту или иную профессию.

Ожидаемые результаты:

1. Результатом работы кроме того должно явиться снижение количества затруднений связанных с профессиональной сферой, выпускник должен научиться объективно оценивать явления, происходящие в обществе, адекватно воспринимать возникающие социальные проблемы и решать их в соответствии со своими правами и обязанностями, нормами отношений, сложившимися в социуме, быть устойчивым к неблагоприятным социальным воздействиям и занять активную позицию в решении социальных проблем, быть готовым к социальным действиям, саморазвитию, то есть успешно адаптироваться в современном обществе.

2. Сформировать интерес к профессиям. При этом будут учитываться склонности ребенка и в том числе, потребности казахстанского рынка, т.к ключевые особенности наших методик профориентирования две: выбирать не профессию, а образ жизни; не столько выбор, сколько эксперименты с разными вариантами. Мы учим относиться к принятию решений так же, как это делают ученые: свободный поиск → генерация идей-гипотез → быстрое прототипирование (быстрая проверка гипотез) → анализ → следующий цикл. Не даем готовый ответ, но учим его находить.

3. Интенсивные программы, нон-стоп общение с заряженными людьми, нестандартные лагеря в городе и за его пределами, а в перспективе и собственная площадка для обучения и работы над своими идеями, ведь основная цель программы состоит в том, чтобы вдохновить ее участников на яркую жизнь, поддержать их в развитии трех ключевых сфер – самостоятельности, коммуникации и профессиональной ориентации.

4. Социализация выпускников в обществе благодаря психологическим тренингам и мастер-классам.

5. Выпустить учебные пособия «Барьеры и пути их преодоления в работе с социально незащищенными детьми», «Культурно-досуговая деятельность как эффективная форма межличностного взаимодействия воспитанников», в данных пособиях, мы соберем лучшие методики для работы с детьми по социализации и профессиональной ориентации.

6. Создание сайта «Қарлығаш – школа адаптации и социализации детей» на государственном, русском и английском языках для проведения конкурсов, олимпиад, сотрудничества с образовательными учреждениями Республики Казахстан и стран ближнего зарубежья.

№	Расходы	Кол-во	Стоимость, тенге	ИТОГО
1	Выпуск пособий «Барьеры и пути их преодоления в работе с социально незащищенными детьми»	30	1000	30000
2	Создание сайта «Қарлығаш – школа адаптации и социализации детей» и платформы в социальных сетях	1		26 000
3	Канцелярские товары	-	-	30000
4	Форма (футболки с логотипом)	7	2000	14 000
5	Итог инвестиций			100000

Бизнес-план на 2018–2019 гг.

№	Услуги	Кол-во	Оплата	Итого тыс. тенге
1	Создание методических рекомендаций «Барьеры и пути их преодоления в работе с социально незащищенными детьми»	30	1000	30,0
2	Дистанционный конкурс	-	500	80,0
Итого:				110,0

Затраты на проведение мероприятий:

№	Наименование	Кол-во	Цена, тенге	Итого
1	Создание единого портала	1	60000	60,0
2	Распечатка баннера	1	5000	5,0
3	Сертификаты за участие	160	80	12,8
				77,8

Бизнес-план на 2019–2020 гг.

№	Услуги	Кол-во	Оплата	Итого тыс. тенге
1	Разработка методического пособия «Культурно-досуговая деятельность как эффективная форма межличностного взаимодействия воспитанников»	30	1000	30,0
2	Круглый стол «Формирование ценностных ориентаций обучаемых в процессе социализации в обществе». Выпуск сборник материалов круглого стола.	-	500	80,0
3	Проведение творческого конкурса «Радуга творчества»	-	500	80,0
Итого:				190,0

Затраты на проведение мероприятий:

№	Наименование	Кол-во	Цена, тенге	Итого
1	Получение ISBN		6600	6,6
2	Распечатка баннера	1	5000	5,0
3	Сертификаты за участие	160	80	12,8
Итого:				24,4

Бизнес-план на 2020–2021 гг.

№	Услуги	Кол-во	Оплата	Итого тыс. тенге
1	Региональная научно-практическая конференция «Актуальные проблемы профориентационной работы в школе».	-	3000	480,0
2	Семинар – коучинг для психологов, социальных педагогов, вожатых школ области.	-	2500	120,0
Итого:				600,0

Затраты на проведение мероприятий:

№	Наименование	Кол-во	Цена, тенге	Итого
1	Получение ISBN		6600	6,6
2	Распечатка баннера	2	5000	10,0
3	Сертификаты за участие	320	80	25,6
Итого:				42,2

Приобретение материалов на 2018-2021 г.

№	Год	Наименование материалов	Сумма тенге	Сумма в тыс. тенге
	2018–2019	Канцелярские товары	40 660	40,66
	2019–2020	Канцелярские товары	40 480	40,48
	2020–2021	Канцелярские товары	40 680	40,68
Итого				121,82

«Қарлығаш – школа адаптации и социализации детей»

Перспективный план развития на 3 года

2018–2019 г.

1. Изучение психологических особенностей социально незащищенных детей.
2. Создание методических рекомендаций «Барьеры и пути их преодоления в работе с социально незащищенными детьми».
3. Работа с одаренными детьми. Создание банка данных по изучению одаренности, выявлению и развитию одаренных детей.
4. Дистанционный конкурс.
5. Спортивные соревнования по футболу и волейболу на базе КГПИ «Спорт – залог здоровья».

2019–2020 г.

1. Организация досуговой деятельности в школе социализации и адаптации детей.
2. Разработка методического пособия «Культурно-досуговая деятельность как эффективная форма межличностного взаимодействия воспитанников».
3. Социальная успешность личности в современном обществе. Организация и проведение олимпиад, конкурсов.
4. Круглый стол «Формирование ценностных ориентаций обучаемых в процессе социализации в обществе». Выпуск сборник материалов круглого стола.
5. Проведение фестиваля «Под общим шаныраком».
6. Проведение творческого конкурса «Радуга творчества» (18 номинаций: скрапбукинг, карвинг, квиллинг, ошибана, пэтчинг, макраме, вышивка, бисероплетение, рисунок, поделка, флористика, декупаж, лепка).

2020–2021 г.

1. Региональная научно-практическая конференция «Актуальные проблемы профориентационной работы в школе».

Направления конференции:

1. *Психолого-педагогическое сопровождение профориентационной работы.*

2. *Профессиональная ориентация как социальный заказ.*

3. *Формирование ценностной ориентации молодежи в профессиональном самоопределении.*

2. «Iwill» – шестидневный интенсив в нашем городе и за его пределами для старшеклассников.

3. Семинар – коучинг для психологов, социальных педагогов, вожатых школ области.

Список литературы

1. Статья Главы государства Назарбаева Н.А. "Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания" 12.04.2017 г.

2. Батаршев А.В. «Базовые психологические свойства и профессиональное самоопределение личности». СПб.: Речь /2005 г. – 208 с.

3. Гербеев Ю. В. «Воспитательная работа в учреждениях интернатного типа». М.: НИИ школ, 2004 г.

4. Концептуальные основы воспитания. Утверждены приказом Министра образования и науки Республики Казахстан от «22» апреля 2015 года № 227. Астана 2015 г.

5. Послание Президента Республики Казахстан – Лидера Нации Н. А. Назарбаева народу Казахстана стратегия «Казахстан-2050». Новый политический курс состоявшегося государства. Астана, Акорда, 2012 год (http://www.akorda.kz/ru/official_documents/strategies_and_programs).

6. Патриотический акт – «Мәңгілік Ел».

7. Морева Н.А. Педагогика среднего профессионального образования/ /Том 2. Теория воспитания/ Изд. Центр «Академия», М. – 2008,191 с.

8. Антонюк Е. В. Становление ролевой структуры молодой семьи и ее восприятие супругами / Е.В. Антонюк // Вестник МГУ. Серия14 «Психология», 2006 – С.58-60.

9. Батаршев А.В.: Базовые психологические свойства и профессиональное самоопределение личности. СПб.: Речь /2005. – 208 с.

10. Бочарова В. Г. Социально-психологический диагностико-коррекционный инструментарий. М.: Консорциум «Социальное здоровье России », 2003.

11. Виноградова Н.Ф., Куликова Т.А. Дети, взрослые и мир вокруг нас. – М., 2003.

12. Глэддинг С. Психологическое консультирование. / СПб.: Питер, 2002.

13. Гербеев Ю. В. Воспитательная работа в учреждениях интернатного типа. М.: НИИ школ, 2004.

14. Грецов А.Г. Выбираем профессию: советы практического психолога./ СПб.: Питер, 2007. – 216 с.

15. Гулина М.А. Словарь-справочник по социальной работе. /СПб.: Питер, 2008. – 400 с.

16. Дементьева И.Ф. Социальное сиротство: профилактика. Серия: Семья и воспитание. М., 2000.

17. Истратова О.Н. Справочник по групповой психокоррекции / О.Н. Истратова, Т.В. Эксакусто. – 2-е изд. / Ростов н/Д: Феникс, 2008. – 443 с. – (Справочник).

18. Комплексное сопровождение и коррекция развития детей-сирот: социально-эмоциональные проблемы. // Под ред. Л. М. Шипицыной. СПб., 2004.

19. Кондратьев М.Ю. Социальная психология закрытых образовательных учреждений. – СПб.: Питер, 2005. – 304 с.

20. Леванова Е.А., Волошина А.Г., Плешаков В.А., Соболева А. Н., Телегина И.О. Игра в тренинге. Возможности игрового взаимодействия. 2-е изд. /СПб.: Питер, 2009. – 208 с.

21. Меновщиков В.Ю. Психологическое консультирование: работа с кризисными и проблемными ситуациями. /М., 2002. - 528 с.

22. Рыбинский Е.М. Сиротливое детство России. Что делать? /М., 2004

23. Дементьева И.Ф. «Социальное сиротство: профилактика». Серия: Семья и воспитание.

М., 2000 г.

24. Статья Главы государства Назарбаева Н.А. "Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания" 12.04.2017 г.

25. Батаршев А.В. «Базовые психологические свойства и профессиональное самоопределение личности». СПб.: Речь /2005 г. – 208 с.

26. Гербеов Ю. В. «Воспитательная работа в учреждениях интернатного типа». М.: НИИ школ, 2004 г.

**БЕКЕНОВА А.К., ЖУМАТОВА Д.С., КОЖАМБЕРДИЕВ С.А., СЕГИЗБАЕВ С.К.,
БЕКЕНОВ А.Б., АДЫРБАЕВА Ж.Е., ИДРИСОВА А.М.**

«ҚАРЛЫҒАШ» – БАЛАЛАРДЫ БЕЙІМДЕУ ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТЕНДІРУ МЕКТЕБІ

Бұл жұмыста жетім балаларды, ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларды және аз қамтылған отбасылардың балаларын әлеуметтендіру және бейімдеу «Қарлығаш» мектебі жобасының білім беру қызметі ұсынылған.

«Қарлығаш» мектебінің айрықша ерекшелігі – бұл мақсатты психологиялық-педагогикалық қолдауды қамтамасыз ету, жасөспірімдер мен студенттердің өзара әрекеттестігі.

«Қарлығаш» – белсенді табысты тұлғаны дамытуға және қалыптастыруға мүмкіндік беретін интерактивті платформа.

Мақаланың мәнін ашатын сөздер: бейімделу, әлеуметтендіру, дамыту, психологиялық-педагогикалық қолдау.

**BEKENOVA A.K., ZHUMATOVA D.S., KOZHAMBERDIYEV S.A.,
SEGIZBAYEV S.K., ADYRBAYEVA Zh., IDRISOVA A.M.**

«KARLYGASH» - SCHOOLS FOR ADAPTION AND SOCIALIZATION OF CHILDREN

This article is focused on the activity of «Karlygash» educational project, i.e. schools for socialization and adaption of orphans, children without parental care, and those from low-income families.

A distinctive feature of «Karlygash» tends to be psychological and pedagogical support, as well as, active interconnection between teenagers and students.

«Karlygash» is an interactive platform, providing with an opportunity of successful personal development.

Keywords: adaption, socialization, development, psychological and pedagogical support.

УДК 004.738.5

Гущина У.В.,

*преподаватель кафедры дошкольного
и начального обучения*

Николаенко Ю.Ю., Трубникова К.В.,

*студенты 2 курса специальности
«Дошкольное обучение и воспитание»,
КГПИ, г. Костанай, Казахстан*

ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ СЕТЕВОЕ СООБЩЕСТВО «WORK OF A DREAM»

Аннотация

Профессиональное сетевое сообщество «Work of a dream» предназначено для выпускников педагогического ВУЗа и воспитание» и потенциальных работодателей для трудоустройства и обмена профессиональным опытом, а также для организации педагогического сотрудничества между ВУЗом и образовательными организациями.

В статье рассматриваются цель и задачи, актуальность, научная новизна и значимость стартап-проекта, методы исследования, а также предполагаемый ожидаемый результат. В статье приводится экономичес-

кое обоснование стартап-проекта, финансовый расчет одной опытной модели.

Ключевые слова: сетевое сообщество, рынок труда, работодатель.

Проблемы трудоустройства выпускников вузов становятся особенно актуальными. В эту проблему входят также и такие вопросы, как наиболее полная реализация профессионального и личностного потенциала молодых людей. Сейчас молодые специалисты, которые выходят на рынок труда после окончания учебных заведений, неизбежно сталкиваются с различными сложностями. В связи с этим молодые специалисты должны развивать в себе гибкие механизмы приспособления к соответствующим изменениям на рынке труда.

Поэтому одним из важных моментов решения проблемы трудоустройства выпускников вуза является проблема занятости на старших курсах.

Занятость и сотрудничество студентов с потенциальными работодателями во время их учебы в ВУЗе – это шанс получить желаемую работу после окончания ВУЗа.

Сегодня сотрудничество с работодателями для студента это:

- получение практического профессионального опыта, новых знаний и ускоряющих процесс их профессионального становления и последующего трудоустройства;
- ознакомление с условиями работы в различных организациях, что помогает студентам формироваться как работникам,
- выбор места постоянной работы после окончания учебы,
- заинтересованность работодателя.

Цель: создать профессиональное сетевое сообщество для решения вопросов по трудоустройству студентов, а так же кадровых вопросов для работодателей.

Задачи:

- предоставление студентам возможности следить за карьерными возможностями в детских садах города и области, и в числе первых узнавать об интересных вакансиях;
- предоставление возможности студентам в организации педагогического сотрудничества с ведущими детскими садами города и области;
- создание единого информационного пространства, доступного для каждого члена сообщества;
- организация формального и неформального общения на профессиональные темы;
- инициация виртуального взаимодействия для последующего взаимодействия вне Интернета;
- обмен опытом учения-обучения;
- распространение успешных педагогических практик;
- поддержка новых образовательных инициатив;
- активизация и формирование профессиональной педагогической аудитории.

Научная новизна и значимость стартап-проекта:

В современных условиях без новых информационных технологий уже невозможно представить нашу повседневную жизнь. И сегодня, как никогда ранее, важен переход на качественно новый уровень в подходах к использованию компьютерной техники и информационных технологий во всех областях.

В последние годы стали появляться педагогические исследования, посвященные проблеме сетевого взаимодействия в процессе обучения (Адамский А. И., Бугрова Н. С., Бурдельная Ю.А., Грошева А. В., Лобок А. М., Лукомская М. А. , Рождественская М. Г., Шилова О. Н.).

Эти исследования рассматривают, в основном, организационно-педагогический аспект взаимодействия субъектов обучения в сети преимущественно в рамках обучения, не привлекая возможности организации обучения и сотрудничества в сети Интернет.

В нашем случае интерес представляет изучение педагогических возможностей учебного сетевого сообщества в отношении формирования познавательного опыта и опыта взаимодействия и трудоустройства студентов в процессе организованного обучения.

В результате разработки данного стартап-проекта мы бы хотели добиться следующих результатов:

- обучение студентов в рамках сетевого сообщества,
- обмен опытом,
- повышение квалификации,
- трудоустройство.

Участие в профессиональных сетевых объединениях позволяет педагогам, живущим в разных уголках страны и за рубежом, общаться друг с другом, решать профессиональные вопросы и повышать свой профессиональный уровень.

Методы исследования:

При создании стартап-проекта были использованы следующие методы исследования:

- Анализ документов (источников) – литературы: выявление и изучение интернет-сайтов в соответствии с заданным объектом исследования;
- Определение количественных параметров сайтостроения в соответствии с заданным объектом исследования;
- Определение количества вложений в составе сайта;
- Определение состава рубрик и подразбук, выделенных в составе Интернет-сайта.

Описание стартап-проекта: Профессиональное сетевое сообщество «Work of a dream» предназначено для выпускников педагогического ВУЗа и потенциальных работодателей для трудоустройства и обмена профессиональным опытом, а так же для организации педагогического сотрудничества между ВУЗом и образовательными организациями.

Основными особенностями сайта являются:

1. Предоставление студенту возможности детально ознакомиться с вакансиями, на которые открыт набор кандидатов.
2. Предоставление соискателю всей нужной информации, необходимой для трудоустройства: обязанностей, требований и уровня ответственности.
3. Предоставление контактной информации, которая позволяет напрямую связаться с работодателем и сотрудничать в течение года.
4. На основании изучения размещенной на сайте информации о вакансии предоставление возможности верно и профессионально составить резюме и подготовиться к собеседованию, что значительно увеличит шансы на трудоустройство.

Также данный сайт должен стать безграничным пространством для общения студентов, воспитателей, преподавателей на расстоянии, одна из форм дистанционной деятельности и возможность повышения профессиональной квалификации.

Студенты и воспитатели из разных городов и сёл будут иметь возможность делиться своим опытом работы, обсуждать волнующие их вопросы, иметь возможность напрямую общаться с потенциальными работодателями, специалистами системы образования.

Педагоги могут размещать на сайте свои материалы, участвовать в форумах и конкурсах, вести блог.

Экономическое обоснование стартап-проекта, финансовый расчет одной опытной модели:

Профессиональное сетевое сообщество «Work of a dream» предполагается в виде корпоративного сайта.

Корпоративный сайт – это портал, на котором могут размещаться новости, статьи, вакансии, портфолио, каталоги и прайс-листы. Отличительной особенностью сайтов этого типа, являются разные разделы для клиентов, партнеров и обычных посетителей, а также

закрытые разделы для разных групп сотрудников (форумы, личные кабинеты, панели администраторов с разными правами доступа к информации) и т.д.

Создание сайта может варьироваться от дешевого до создания сайта под ключ.

Дёшево – это цена самого маленького по объему сайта, с минимальным функционалом и без SEO оптимизации. Все тексты и картинки для сайта предоставляются заказчиком. В среднем цена создания такого сайта составляет от 150 000 до 200 000 тенге.

Средняя цена – самый распространённый вариант сайта средних размеров. Применяются базовые элементы SEO оптимизации. Большинство информации предоставляет заказчик, недостающие тексты и картинки подбираются разработчиками. В среднем цена создания такого сайта составляет от 200 000 до 500 000 тенге

Под ключ – самый распространённый вариант сайта средних размеров. Применяются основные элементы SEO оптимизации. Все тексты и картинки подбираются разработчиками. Включается годовая оплата домена и хостинга. В среднем цена создания такого сайта составляет от 500 000 тенге.

Ожидаемые результаты:

- Сотрудничество потенциальных работодателей и конкурсантов на перспективу дальнейшего трудоустройства;
- Создание областной базы данных, резюме;
- Отслеживание карьерного роста выпускников;
- Обмен профессиональным педагогическим опытом.

Список литературы

1. Бурдельная Ю.А. Тенденции развития сетевого взаимодействия образовательных учреждений – LAP Lambert Academic Publishing, 2011, 196 с.
2. Адамский А. И. Модель сетевого взаимодействия //Первое сентября. 2002. No 4. [Электрон. ресурс]. Режим доступа: <http://upr.1september.ru/2002/04/2.htm>
3. Бугрова Н. С. Сетевое взаимодействие в системе повышения квалификации педагогических кадров: дис. ... канд. пед. наук. Омск, 2009. 188 с.
4. Грошева А. В. Развитие образовательного пространства при сетевом взаимодействии ОУ // Педагогическое образование и наука. 2012. No 10. С. 44–46.
5. Лобок А. М. Сетевое взаимодействие: новый формат или модное название? [Электрон.ресурс] // Журнал руководителя управления образованием. 2014. No 7. Режим доступа: http://obr.direktor.ru/archive/2014/7/Setevoe_vzaimodeystvie_novyy_format_ili_modnoe_naz
6. Лукомская М. А. Уровни сетевого взаимодействия в сфере образования: анализ и перспективы // Философия образования. 2010. No 3. С. 11–16.
7. Рождественская М. Г. Теоретический анализ понятия «сетевое взаимодействие» в сфере образования // Мир науки, культуры, образования. 2014. No 2. С. 116–119.
8. Шилова О. Н. Вызовы времени и проблема сетевого взаимодействия в сфере образования // Человек и образование. 2013. No 4 (37). С. 4–9.

ГУЩИНА У.В., НИКОЛАЕНКО Ю.Ю., ТРУБНИКОВА К.В.

«WORK OF A DREAM» КӘСІПТІК ЖЕЛІЛІК ҚОҒАМЫ

«Work of a dream» кәсіптік желілік қоғамы педагогикалық ЖОО түлектеріне және білім беру ұйымдарымен арасындағы жұмыс берушілер педагогикалық ынтымақтастықты ұйымдастыруға арналған.

Мақалада жобаның мақсаттары мен міндеттері, өзектілігі, ғылыми жаңалығы мен маңызы, зерттеу әдістері, сондай-ақ күтілетін нәтижелер келтірілген. Жобаның экономикалық негіздемесі, бір эксперименталдық үлгінің қаржылық есептелуі қарастырылған.

***Мақаланың мәнін ашатын сөздер:** кәсіптік желілік қоғамы, еңбек нарығы, жұмыс беруші.*

GUSHCHINA U.V., NIKOLAYENKO Y.Y., TRUBNIKOVA K.V.

«WORK OF A DREAM»

Professional network community "Work of a dream" it is intended for graduates of the specialty "Pre-School education" and potential employers for employment and exchange of professional experience, as well as for the organization of pedagogical cooperation between the University and pre-school educational organizations.

The article discusses the purpose and objectives, relevance, scientific novelty and importance of the startup project, research methods, as well as the expected result. The article presents the economic justification of the startup project, the financial calculation of one experimental model.

Keywords: professional network, labour market, employer.

ӘОЖ 351.858; 379.8

Қасаболат А.Ж.,

педагогика ғылымдарының магистрі,

өнер кафедрасының аға оқытушысы

Абуталипова А.Б., Арыстанбекова С.С.,

Бейнелеу өнері және сызу мамандығының

3 курс студенттері

Шаймерден Т.А.,

Бейнелеу өнері және сызу мамандығының

1 курс студенті

ҚМПИ, Қостанай қ., Қазақстан

СТУДЕНТТЕРДІҢ БОС УАҚЫТЫН ҰЙЫМДАСТЫРУ ЖӘНЕ БАҒАЛАУ

Түйін

Студенттердің бос уақытын тиімді ұйымдастыру, студенттердің белсенділігін анықтайтын рейтинг, арт-терапиялық курсты ұйымдастыру жобалада қарастырылған.

Мақаланың мәнін ашатын сөздер: шығармашылық, студент, белсенділік рейтингі, арт-терапия, мультимедиялық планиет.

Бейнелеу өнері және сызу мамандығы білімгерлерінің бос уақытын тиімді ұйымдастыру, «Креатив» үйірмесінің атқарған жұмыстары, «Айналайын» әлеуметтік жобасы шеңберінде ұйымдастырылған іс-шаралар қарастырыла келе мүмкіндігі шектеулі балаларды қоғамға бейімдеу шешілмеген мәселе күйінде сол себептенде, мүмкіндігі шектеулі балалармен жүргізілетін арт-терапиялық «Арт-шаттық» курсын ұйымдастыру, жүзеге асыру өзекті мәселе. Шығармашылықты бизнеске ұластыру мақсатында арнайы планшетке арналған бағдарлама жасалынып, кәсіпкерлер палатасында арнайы курстан өткізіліп, сертификатқа ие болды. Осы жобаларды жүзеге асыру барысында Қостанай қаласы мүмкіндігі шектеулі балалар оқитын арнайы мекемеде әлеуметтік сауалнамалар жүргізілді. Сауалнама нәтижесі 83% қолдауға ие болды. Балаларға арналған планшеттік мультимедиялық бағдарламаны жүзеге асыру барысында бастауыш сынып ата-аналарымен жүргізілген сауалнаманың 87% пайызы қолдады.

Жобаның міндеттері:

1. Қоғам талабына қарай нәтижеге бағытталған іс-әрекетті оқытушымен бірге, білімгердің бойында сұранысқа сай маман ретінде шығармашыл құзыреттіліктерін тиімді ұйымдастыру негізінде мультимедиялық бағдарламаларды планшетке орнату жобасын жүзеге асыру.

2. Білімгерлердің бос уақытын тиімді ұйымдастыруда әлеуметтік «Айналайын» жобасын ұсыну.

3. Рухани-адамгершілік тәрбиесін қалыптастыру, сыртқы келбет пен күнделікті тұрмыс тіршілік дағдыларын қалыптастыру. Эстетикалық құндылықтарды өн бойына игеруге қызығушылығын арттыру, мамандық бойынша мүмкіндігі шектеулі балаларға арналған арт-терапиялық «Art-шаттық» курсын ұйымдастыру.

4. Білімгерлердің «Креатив» үйірмесі бойынша атқарылған іс-әрекеттері бойынша мақалаларды баспаға ұсыну.

5. Студенттердің білім деңгейі, әлеуметтік іс-шараларға қатысуы, ғылыми жетістіктерге жетуі рейтингісі бойынша индикативті жоспарын ұсыну.

Зерттеудің өзектілігі, ғылыми жаңашылдық және жобаның маңызы:

Жоба барысында білімгерлер өздері бос уақытын тиімді ұйымдастыра білуімен әртүрлі деңгейде іс шаралар ұйымдастырды. Жаңа тұрпатты жаңғыру негізінде білімгерлердің шығармашылығын тиімді ұйымдастыру – бәсекеге қабілетті маман болып қалыптасудың негізі ретінде студенттердің білім деңгейі, әлеуметтік-тәрбиелік іс шараларға қатысуы, ғылыми жетістіктері, болашақ маман ретінде институттың профориентациялық жұмыстарына қатысу, студенттік өмірді белсендіру мақсатында мәліметтер рейтингін сақтайтын арнайы базалық қор дайындалады. Бұл базалық қор заңды түрде қорғалып, білімгер бітіріп кеткеннен кейінде архивте сақталатын болады. Институттың даму тарихына үлес қосқаны үшін де арнайы алғыс хат сый ақы берілетін кезде де осы мәліметтер рейтингі арқылы іріктеу әділ жүргізілетін болады. Сондай-ақ денсаулықтары туралы мәліметтер туралы анықтама жинамай-ақ, мәліметтер базасына тіркеліп тұратын болады. Жоба шеңберінде шығармашыл құзыреттіліктерді зертеген ғалымдарың еңбектерін басшылыққа алдық. Білімгерлер сабақ барысында меңгерген білімдерін бос уақытта тиімді ұйымдастыру негізінде «Жанұя» отбасылық типтегі балалар үйімен бірлестікте «Айналайын» әлеуметтік жобасымен қайырымдылық іс-шараларды атқарды. Абуталипова А. Б. кәсіпкерлер палатасы ұйымдастырған арнайы курсқа қатысып, бизнесті бастау туралы ақпарат алып мультимедиялық бағдарламаны планшетке орнату, жүзеге асыру жобасын қорғап сертификатқа ие болды. Сондай-ақ «Креатив» үйірмесінің студенті Жумабекова Л. Ш. Халықаралық «Шабыт» фетсиваліне ұлттық өнерді дәріптеу мақсатында дайындалған «Көкбөрі» киізден жасалған сериалық туындысымен қатысып, алғыс хатпен марапатталды. Негізгі ұсыныс өнерді арт-терапиялық курс ретінде ұйымдастыру үшін жинақталған тәжірибе барысында «Арт-Шаттық» курсы болып табылады.

Зерттеу әдістері:

Жобаның мақсатына сәйкес бірінші кезекте зерттеудің әдістемесі ретінде қазіргі заманғы гуманитарлық пәнаралық байланыстар үшін ғылыми өзектілігі анықталады. Шетелдік және отандық зерттеушілердің шығармашылық тұлғаның қалыптасуы, мүмкіндігі шектеулі жандармен жүргізілетін жұмыстардың зерттеу жұмыстары қаралады. Зерттеу үрдісінде мәселені толық ашу, кешенді зерттеу жүргізу үшін салыстырмалы, мәдени-әлеуметтік, тарихи, сараптамалық әдістер қолданылды. Әлеуметтік сауалнама жүргізу, талдау жасау, және құжаттарды пайдалану секілді эмпирикалық әдістер де қолданылды.

Жобаның сипаттамасы

Қазіргі кездегі жаңғырту үрдісі ең алдымен ХХІ ғасыр тұлғасы мен оларды тәрбиелейтін педагогтардың ұлттық және трансұлттық білімдік кеңістіктердегі орны мен роліне жаһандану жағдайында халықаралық өзара әрекеттестікте дайын болу тұрғысынан жүргізілуде. Халықаралық деңгейде тұлға бәсекеге қабілетті болуы үшін алдымен жаңа жағдайда білімгер алдында жалпыадамзаттық демократиялық және гуманистік құндылықтар негізінде өз елінің білімді саналы азаматын әлемдік деңгейде құзыретті шығармашыл тұлға болып қалыптасу міндеті тұр. Мұндай тұлға интеллектуалды, дүниетанымы кең, жаңаша ойлау қабілеті жоғары, білімге құштар, отансүйгіштік қасиеті қалыптасқан, бәсекеге қабілетті болуымен қатар, ел экономикасын, мәдениетін алға тартатын ұтқыр күш, құзыретті тұлға ретінде қалыптасуы тиіс. Жоба барысында білімгерлер өздері бос уақытын тиімді ұйымдастыра білуімен әртүрлі деңгейде іс шаралар ұйымдастырды. Жоба бойынша жаңа тұрпатты жаңғыру негізінде білімгерлердің шығармашылығын тиімді ұйымдастыру – бәсекеге қабілетті маман болып қалыптасудың негізі ретінде студенттердің білім деңгейі, әлеуметтік-тәрбиелік іс-шараларға қатысуы, ғылыми жетістіктері, болашақ маман ретінде институттың профориента-

циялық жұмыстарына қатысу, студенттік өмірді белсендіру мақсатында мәліметтер рейтингін сақтайтын арнайы базалық қор дайындалды. Бұл базалық қор заңды түрде қорғалып, білімгер бітіріп кеткеннен кейінде архивте сақталатын болады. Институттың даму тарихына үлес қосқаны үшін де арнайы алғыс хат сыйақы берілетін кезде де осы мәліметтер рейтингі арқылы іріктеу әділ жүргізілетін болады. Сонымен қатар ата-аналар да білімгерлердің хал ахуалын осы мәліметтер базасы арқылы бақылауына болады. Сондай-ақ денсаулықтары туралы мәліметтер туралы анықтама жинамай-ақ, мәліметтер базасына тіркеліп тұратын болады. Қазіргі таңда мүмкіндігі шектеулі тұлғаларға қоғамның көзқарасы өзгерген сайын оларды әлеуметтік ортаға бейімдеудің көптеген түрлері қарастырылуда. Әрбір баланың бойында мүмкіншілігі мен ерекшелігі болады, тек оны ашып, қолдау көрсетіп, дамыту қажет. Әр бала өзінше жеке тұлға болып табылады. Бала дамуындағы ауытқушылық – бұл түсіністік шеңберіндегі қателік. Айналасындағылардың қанағаттанарлықсыз қатынасы бұл жетіспеушілікке әкеледі, ал бұл аурудың емес, қоршаған ортаның мәселесі. Қазіргі уақытта елімізде 563 мыңнан астам мүгедек жан тұрады, олар халықтың жалпы санының 3%-нан астамын құрайды. Алайда жалпы білім беретін мектептерде мүмкіндігі шектеулі балаларды оқытудың көптеген проблемалары теориялық тұрғыдан да шешімін таппаған. Сондықтан қазіргі таңда жалпы білім беретін мектептерде мүмкіндігі шектеулі балаларды оқытудың қажеттілігі мен оның педагогикалық ерекшеліктерін айқындамағандығы, технологиясының жасалмағандығы қарама – қайшылықты туындатады. Бұл қарама-қайшылық жалпы білім беретін мектептерде инклюзивті оқытудың педагогикалық ерекшеліктері неде деген проблеманы тұжырымдауға мүмкіндік жасайды. Сол себепті біз мүмкіндігі шектеулі балалармен шығармашылық «Арт-терапиялық» курс ұйымдастырдық. Қазақстан Республикасы 2002 жылы «Кемтар балаларды әлеуметтік және медициналық педагогикалық түзеу арқылы қолдау» туралы Заңның қабылдауы отандық арнайы білім беру жүйесінің дамуына маңызды әсерін тигізді. Аталмыш заң қабылданған соң мүмкіндігі шектеулі балаларға түзеу арқылы қолдаудың жаңа түрлерін анықтау, сол жаңа үлгідегі мекемелердің белсенді ашылуына жол ашты. Білім алушылардың ой-өрісін, өз бетімен іздену, логикалық ойлау қабілетін, шығармашылық әрекеті мен икемділіктерін дамыту, білетіні және білмейтінінің арасындағы қайшылықтарды ашу әрі проблемалық міндеттерді шешу жолдарын жүзеге асыруға болады. Білімгерлердің шығармашылық құзерттілігін қалыптастыру «Арт-терапиялық» курсты ұйымдастыру мақсатында байқалды. Құзыреттілік мәселесімен айналысатын ғалымдардың зерттеуінде аталмыш ұғым жеті бағытта қарастырылады. Олар мыналар: бағдарлы құзыреттілік, мәдениет танымдылық құзыреттілік, оқу-танымдық құзыреттілік, коммуникативтік құзыреттілік, ақпараттық-технологиялық құзыреттілік, әлеуметтік-еңбек құзыреттілігі, тұлғалық өзін-өзі дамыту құзыреттілігі [2; 146.].

К.С. Құдайбергенованың еңбегіндегі аталған «құзыреттілік» ұғымын ашудағы ғалымдардың еңбектерінен құрастырылып шығарылды [4; 328]. Оқыту үрдісіндегі құзыреттіліктерге ғалымдар әртүрлі анықтамалар берген. Уақыт талабына сай білімгерлердің шығармашылық қабілетін заман талабына сай дамыту үшін стартап жобаларға қатысып, мүмкіндігі шектеулі балаларды әлеуметтендіру мақсатында арт терапияның орны туралы зерттеу жұмыстары маңызды орынға шықты. Ғаламдық педагогика және психологияда мүмкіндігі шектеулі балаларды оқыту мәселелері көптеген ғалымдар тарапынан зерттелінген мысалы: М. Айнсвор, М.С. Рейнольдс, К.Хортон, М.Гуральник, Т.С.Лернера, Д.Брикер, Н.Д.Шматко т.б. еңбектерінде инклюзивті оқытудың проблемалары теориялық тұрғыдан қарастырылған. Соңғы жылдары Ресей ғалымдары Л.М. Шипицина, Л.П. Назарова, Л.И. Аксенова, Н.Н. Малофеев, В.В. Линькова, Н.Г. Чанилова, С.А. Марковой, В.Г. Маралова, Т.В. Егоров, Н.Д.Шевцовтың зерттеу жұмыстарында инклюзивті оқытудың көптеген аспектілері ашылып көрсетілінген. [5,8,9] Қазақстандық ғалымдар Р.А. Сулейменова, А.Н. Алмаганбетова, А.К. Жалмухамедова, А.А. Баймуратова, Хакимжанова Г.Д, Р.Ж. Жумажанова, К.Ш. Кумаржанова, А.А. Байтұрсынованың зерттеу жұмыстарында мүмкіндігі шектеулі балаларды оқытудың кейбір мәселелері қарастырылған. Мемлекет даму мүмкіндігі шектеулі азаматтардың білім алуына, дамуында ауытқуды түзетуіне және әлеуметтік бейімделуіне жағдай жасауды қамтамасыз етеді [11,12,13].

1-сурет Құзыреттілікті зерттеген ғалымдар

Жоба шеңберінде шығармашыл құзыреттіліктерді зерттеген ғалымдарың еңбектерін басшылыққа алдық. Жоба шеңберінде білімгерлер сабақ барысында меңгерген білімдерін бос уақытта тиімді ұйымдастыру негізінде «Жанұя» отбасылық типтегі балалар үйімен бірлестікте «Айналайын» әлеуметтік жобасымен қайырымдылық іс-шараларды атқарады. Абу-талипова А. Б. кәсіпкерлер палатасы ұйымдастырған арнайы курсқа қатысып, бизнесті бастау туралы ақпарат алып мультимедиялық бағдарламаны планшетке орнату, жүзеге асыру жобасын қорғап сертификатқа ие болды. Сондай-ақ «Креатив» үйірмесінің студенті Жумабекова Л. Ш. Халықаралық «Шабыт» фетсиваліне ұлттық өнерді дәріптеу мақсатында дайындалған «Көкбөрі» киізден жасалған сериялық туындысымен қатысып, алғысхатпен марапатталды. Бұл жетістіктер жобаның жетістігі ретінде көрінбейді. Негізгі ұсыныс өнерді арт-терапиялық курс ретінде ұйымдастыру үшін жинақталған тәжірибе барысы болып табылады.

№ р/с	Жоба міндеттерінің, оны іске асыру жөніндегі іс-шаралардың атауы	Жобаны іске асыру жылдары, жобаны іске асырудағы күтілетін нәтижелер (міндеттер мен іс-шаралар аясында)		
		2016жылдың соңы	2017жыл	2018жыл
1.	1.Қоғам талабына қарай нәтижеге бағытталған іс-әрекетті оқытушымен бірге, білімгердің бойында сұранысқа сай маман ретінде шығармашыл құзыреттіліктерін тиімді ұйымдастыру негізінде білімгерлердің бос уақытын тиімді ұйымдастыруда әлеуметтік жобаларға қатыстыру	1.1.Қойылған міндет бойынша Шаймертен Т. «Қостанай мәдениетінің электронды мұражайы- жастарды рухани-адамгершілікке тәрбиелеудің негізі» 3d max бағдарламасында дайындалып жоба you tube каналында жүктелді сілтемесі https://www.youtube.com/watch?v=Dprt9nwfk3c&featu.. 2. Облыстық инновациялық жобаға қатыстырылды. 3. Білімгерлердің «Креатив» үйірмесі құрылды. 4. Үйірме жұмыстары облыстық галереяда наурыз мерекелерінде, кәсіби суретшілердің туындыларымен қатар көрмелерге қойылды.	Мақала Жумабекова Л. Ш. «Баланың тұлғалық қасиеттерін дамытуда отбасы тәрбиесінің педагогикалық мәні» Материалы научно-практической конференции «Уважение взглядов ребенка» Костанай 2017ж. 5-9б. ISBN978-601-7868-55-0	

		«Креатив» үйірмесінің атқарылған іс шаралары туралы мақалалар жарыққа шықты.» Студенттердің рухани-адамгершілік тәрбиесін дамытудың ұлттық негізі.» Экономика мен қоғамның жаңғыртылуы үрдісіндегі «Рухани жаңғырудың» тұжырымдамалық негіздері. Өңірлік ғылыми-практикалық конференция. Қостанай, 2017 ж 396-399 бет.	Мақала. Шаймерден Т. Жүнісбек С. «Білімгерлердің рухани-адамгершілік мәдениетін қалыптастыруда мұражай ісін дамытудың ерекшелігі» Студенттік конференция материалдары 2017г. г. Қостанай ISBN 978-601-7839-77-2 4-21стр.	
2	Студенттерді заман талабына сай шығармашылығын әлеуметтендіру		Студенттерді заман талабына сай шығармашылығын әлеуметтендіру мақсатында Абуталипова А. Мультимедиялық бағдарламаларды планшетке орнату жобасын жүзеге асыру арқылы кәсіпкерлер палатасында арнайы курс бітіріп шықты.	
3			Экспо халықаралық мамандырылған көрмесіне студенттердің туындылары қойылып, Алтынсарин атындағы кітапханада көрме ұйымдастырылды.	
4			«Айналайын» әлеуметтік жобасы келісім шарт жасалып студенттер жоба бойынша іс шаралар атқарды. Мақала «Application of technology of case – study in problem-based learning» «Высшая школа Казахстана» информационно-аналитический журнал №3/2017(19) сентябрь 70-76 стр.	
5			Мақала «Құзыреттілікті қалыптастыру бәсекеге қабілетті тұлға даярлаудың негізі.» Materials of the III International Scientific-Practical Conference «QUALITY MANAGEMENT: SEARCH AND SOLUTIONS» November 27-29, 2017, Kuala Lumpur, Malaysia Volume II Kuala Lumpur, 2017 266-272 p.	

6			Мақала «Рухани жаңғыру негізінде арттерапия әдісін шығармашылық өнерді дамытудың озық үлгісі ретінде пайдалану». Қостанай мемлекеттік педагогикалық институтында өткен конференция жинағы.	
7			Мақала «National decorative-applied art in the formation of professional skills of students through.» Қостанай мемлекеттік педагогикалық институтында өткен конференция жинағы.	
8	3. Адами іс-әрекет жасау тәжірибесін қалыптастыру, сыртқы келбет пен күнделікті тұрмыс тіршілік дағдыларын қалыптастыру. Эстетикалық құндылықтарды өң бойына игеруге қызығушылығын арттыру, мамандық бойынша мүмкіндігі шектеулі балаларға арналған арт-терапиялық курс ұйымдастыру.			Мақала «Бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық қабілеттерін арттыруда арттерапияны қолданудың маңыздылығы» М. Дулатов атындағы Қостанай инженерлік-экономикалық университетінің ай сайын шығатын танымдық журналы.

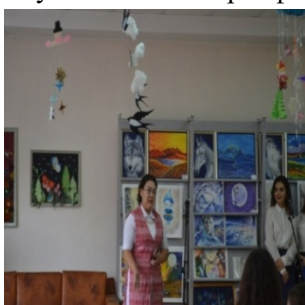
Жоба бойынша атқарылған іс шаралар

1-2суреттер Рухани жаңғыру аясында студенттермен сын тұрғысынан ойлау технологиясы бойынша топтарға бөліп «Латын әліпбиіне көшу заман талабы» «Туризмді дамыту» «Экспо халықаралық көрмесі» джигсо әдісі бойынша тапсырмалар орындау барысы.

3-сурет Абуталипова А. Б. «Бизнестің жол картасы 2020», бизнесті қолдау және дамытудың бірыңғай бағдарламасы шеңберінде ҚР Ұлттық экономика министрлігі және «Атамекен» ҚР Ұлттық кәсіпкерлер палатасы ұйымдастырған «Жас кәсіпкер мектебі» оқу курсы аяқтағаны туралы сертификат.

4 5 6-суреттер Start-up студенттік жобаларды ұйымдастыру бойынша кездесу. «Art-шаттық» бағдарламасының стартап жобаға қатысуы бойынша сертификат.

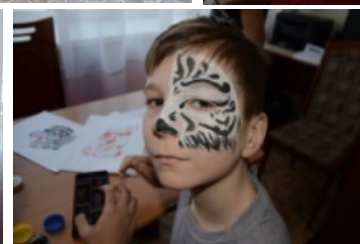
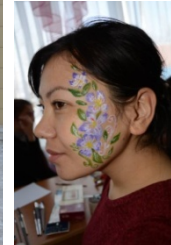
7-сурет «Тобыл таңы» бағдарламасында білімгерлердің шығармашылығы туралы эфирден көрініс. 8-сурет облыстық Жас зерттеушілерді қолдау барысында ұйымдастырылған байқауда Ғылыми жетекші: Қасаболат А. Ж. Студент Шаймерден Т. «Білімгерлердің рухани-адамгершілік мәдениетін қалыптастыруда мұражай ісін дамытудың ерекшелігі» жобасын қорғау барысы.

9,10-сурет «Латын әліпбиіне көшу заман талабы» Фиш-боун тәсілі арқылы мәселені талқылау барысы

11, 12-Суреттер Ақанбаев Бағланның мүсін пәні бойынша жасаған авторлық мүсіндері
13-сурет. «Шабьт» халықаралық бауқауының «Бейнелеу өнері» номинациясы бойынша «Көкбөрі», «Рух ордасы» туындыларымыз үздік 20 шығармашылық жұмысқа енгізіліп алғыс хатпен марапатталдық. Жұмабекова Л. Ш.

«Жанұя» отбасылық типтегі балалар үйімен бірлескен «Айналайын» әлеуметтік жобасының сайты, балалармен өткізілген әртүрлі іс-шаралардың өткізілу барысы.

Жобаның құжаты

Мүмкіншілігі шектеулі балалармен жұмыс.

«Art-Шаттық» курсы

Атауы: Мүмкіншілігі шектеулі балаларға арналған «ART-Шаттық» курсы

Жүзеге асыру мерзімі-2018-2020 жж.

Жобаны басқарушы және авторы: Өнер кафедрасының «Бейнелеу өнері және сызу» мамандығы білімгерлері,

педагогика және психология магистрі Қасаболат А. Ж.

Мекен-жайы: Қостанай қаласы.

Мүмкіндігі шектеулі баланы қоғамға енгізудің қиындығы, бір жағынан бала дамуындағы дене және психологиялық ауытқулары болса, екінші жағынан әлеуметтік жүйенің дұрыс қалыптаспағандығы, мүмкіндігі шектеулі баланың қалыпты өмір сүруіне кедергі келтіреді. Әлеуметтенудің мәні адамның қоғамға бейімденіп, жекеленуі болып табылады. Тұлғаны әлеуметтендіруде тек қана қоғам емес, ең бірінші әрбір адам белсенді рөл атқаруы тиіс. Мүгедек бала еркіндікті, әлеуметтік интеграцияны қамтамасыз ететін ортада толыққанды және лайықты өмір сүруіне көмектесетін ерекше күтім, білім және қажетті дайындық алуға құқылы.

Мүмкіндіктері шектеулі тұлғаларды қоғамға қосудың екі жолы бар екенін атап өтуге болады:

1) Мүмкіндігі шектеулі тұлғаларды қоғамға қосуды және қоғамның мүгедек балаларды өздеріне қабылдауға деген дайындығын қарастырады. Бұл жағдай елімізде енді қолға алынып жатыр.

2) Мүмкіндігі шектеулі тұлғаларды қоршаған ортаға бейімделуін қарастырады. Бұл кезде мүмкіндігі шектеулі тұлға қоғамға қосылудың объектісіне айналады, яғни олардың әлеуметке үйлесімді түрде ену мүмкіндіктерін шектейді.

Жас ұрпаққа үздіксіз білім мен тәрбие беруді жетілдіру- қоғам алдындағы өзекті мәселелердің біріне айналып отыр. Өйткені қоғам дамыған сайын, әлеуметтік сұраныста күрделенеді. Юнеско білім беру мазмұны бойынша білім мен тәрбиені әлеуметтендірудің келесі түрлерін белгілеуге болады:

- тұлғаны өздігінен білім алуға үйрету;
- тұлғаны өздігінен өмір сүре білуге үйрету;
- тұлғаны өзгелермен бірлесе өмір сүруге, еңбек етуге үйрету;
- тұлғаны өзін-өзі дамытуға, өз бетімен жұмыс істеуге үйрету.

Қоғамдағы әлеуметтік сұраныстағы тұлғаның қалыптасуы екі түрлі мағынаны білдіреді. Оның біріншісі, қоғамда адамдардың өзара қарым-қатынасы, өмір сүруге бейімделуі, өзін-өзі дамытуы, өзін-өзі реттеу, ал екіншісі – қоғамда адамдардың өзіндік дамуы, әлеуметтік-тұрмыстық жағдайды жақсарту және ұлттық, әлемдік мәдени құндылықтарды меңгеру. Адам қоғам иесі бола отырып өзін-өзі тәрбиелейді, ал қоғамды әлеуметтендіру – қоғам иесі адамды жан-жақты қалыптастыру, яғни қоғам талабына сай әлеуметтенуі.

Әлеуметтік ортаға енгізу -әлеуметтік қатынастың жалпы жүйесіне және баланың өз жағдайына қарай білім алу ортасына мүмкіндігі шектеулі балалардың әлеуметтік бейімделуін қалыптастыру.

Бейімделу – бұл жеке тұлғаның әлеуметтік құрылымдарға енуі.

Мүмкіндігі шектеулі балаларды әлеуметтік ортаға енгізудің негізгі бір факторы – ортаны мүмкіндігі шектеулі баланы қабылдауға дайындау.

Әлеуметтендіру бұл процесс белгіленген әлеуметтік жағдайларды жеке тұлғаны қалыптастыру, әлеуметтік тәжірибелерді меңгеру процесі, бұл кезде адам сол ортада, топта қабылдаған мінез-құлық ережесіне қалыптасып кетеді.

Қазақстан Республикасының білім беру ісін дамыту жөніндегі 2011–2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында аса маңызды міндеттердің бірі мектепке инклюзивті білім беру жүйесін жетілдіру екендігі атап көрсетілген. Инклюзивті білім негізіне қаланған идеология: барлық адамдарға бірдей қарым-қатынасты қамтамасыз ету, бірақ мүмкіндігі

шектеулі жандарға ерекше жағдай жасау. Жалпы және арнаулы білім беретін мекемелерді қарама-қарсы қоймай, қайта жақындатып, арасындағы шекарасын ашады. Балалар өздерін еркін сезіну үшін, өз құрдастарымен бірдей болу үшін біздің мекемеде әртүрлі шаралар ұйымдастырылады.

Аталған мәселе аясында өзім Қостанай облыстық арнаулы (түзетім) есту қабілеті бұзылған балаларға арналған мектеп-интернаттағы «Өнерлі өрге жүзеді» тақырыбында өткізген өнер кеші дәлел деп ойлаймын. Дөнгелек үстелде есту қабілеті бұзылған оқушылармен киізбен жұмыс жүргізу ұнады. Қол еңбегі балаларды қызықтырды.

Мүмкіндігі шектеулі жандарды әлеуметтік ортаға бейімдеу, кіріктіру барысында әртүрлі кездесу кештер, үйірмелер, фестивальдар, спорттық жарыстар, байқаулар, сайыстар, саяхаттар, сапарлар, концерттер өткізуге болады. Олар әлеуметтік кіріктірудің тиімді түрлері болып саналады. Қызықты және тартымды шаралар коммуникативтік сапарларды қалыптастырып, өзін-өзі білдіру, өзін-өзі ашу, өзін-өзі тану үрдістерін жеделдетуге мүмкіндік береді және әлеуметтік бейімделу үшін қолайлы жағдай жасалады.

Жоғарыдағы жағдайларды айта отырып, келесідегідей қорытынды жасауға болады:

1. Әлеуметтік ортаға кіріктіру барысында білім алуға мүмкіндіктері әртүрлі балалардың жалпы және арнайы педагогикалық жүйесінің адамгершілік баламасы болып табылады;

2. Бейімделген байланысқан балалар өз әлеуметтік тәжірибесін байыта отырып, бала ұжымында қалыпты қарым-қатынасты орнатуға үйренеді;

3. Мүмкіндігі шектеулі балалар әлеуметтік, адамгершілік жағынан жан жақты дамуға мүмкіндік алады

Жобаны әзірлеу негіздемесі:

Бұл жоба мүмкіндігі шектеулі балаларды шығармашылыққа деген қызығушылығын оята отырып, оларды әлеуметтік-мәдени сауығу үшін жағдай жасауға негізделген. Олардың өзін толыққанды азамат ретінде сезінуі үшін, өмірге деген сенімін арттыра отырып, оларды сау балалардан оқшауламай, солармен бірге жұмыс істеп қоғам өміріне белсене араластыру.

Жобаның мақсаты: мүмкіншілігі шектеулі балаларға қамқорлық жасау, оларды өздерін осы қоғамның бір мүшесі екендігін сезіндіру, түрлі іс-шаралар ұйымдастыра отырып, олардың шығармашылық қабілетін дамыту, психологиялық дауына мүмкіндік жасау.

Міндеті:

Мүмкіншілігі шектеулі балаларды қазіргі заманғы ортаға бейімдеу;

Рухани байлығын дамыту;

Әрбір баланың әлеуметтік маңыздылығын қалыптастыру;

Жобаны іске асырғандағы күтілетін нәтеже:

Мүмкіншілігі шектеулі балалардың түрлі мәдени іс-шараларға қатысы отырып, өмірге деген қызығушылығының артуы.

Қаламызда арт-терапиялық әдістің маңыздылығын қалыптастыру.

Шығармашылық өнерді сауықтыру мақсаттыда қолдану

Қазіргі кезде оқырманның өскелең талабын қанағаттандыру, рухани байлығын мен жалпы қабілетін дамыту және жоғары эстетикалық талғамын қалыптастыру міндеттерін іске асыруда кітапханашылардың алатын орны ерекше. Әрбір оқырманға дұрыс бағыт-бағдар беру, сұранысын қанағаттандыру-кітапханашының міндеті. Кітапханадағы оқырманды зерттеу, балалардың психологиясы жөніндегі деректерге негізделеді. Оқу мен тәрбиені біріктіру, әр жастағы балалардың тобын жіктеп оқыту, олардың мүмкіншіліктеріне қарай бейімдеп оқыту. Осыған байланысты біздің бейнелеу өнері және сызу мамандығының білімгерлері арт-терапиялық әдістерді қолдана отырып ART-шаттық курсын ұсынады. Біздің курстың ең маңызды фактілерінің бірі мүмкіншілігі шектеулі балалармен жұмыс.

Жобаның қысқаша мазмұны:

Мүмкіншілігі шектеулі балалар үшін бұл жобаның маңызы өте зор. Бұл үшін өзге сау балаларда оқшауланбай солармен бірге жұмыс істеп қоғам өміріне белсене араласуы тиіс. Сонымен қатар Мүмкіншілігі шектеулі балаларды неше түрлі выставкалар жасау арқылы қызығушылығын артыруға болады.

Сол себепті біздің курста мүмкіншілігі шектеулі балаларды әлеуметтік-мәдени сауықтыру үшін қолайлы жағдайлар жасауға бағытталған іс-шаралар өткізіп тұру қарастырылған. Оны мынадай әдістермен жүзеге асыруға болады.

Библиотерапия – психотерапияның бір бөлігі бола тұра, өзінің ерекшелігімен әсер етеді және әлемдік көркем әдебиетке келіп тіреледі. Библиотерапиялық оқу кәдімгі оқудан өзінің бағдарламасымен ерекшеленеді. Ол адамның жан – дүниесіне әсер етеді. Коррекциялық оқу арқылы адамның сезімі, ойы, мақсаты, кітап арқылы қабылданып ой-өрістегі жетістігін образдарды толықтыра отырып, жаңа бағытқа бағыттайды.

Ертегі терапиясы – бұл адамның ішкі жан дүниесіне үлкен әсер беретін оның психологиялық дамуына септігін тигізетін көп көңіл бөлетін таптырмас құрал. Ертегі терапиясы – психотерапияның құрамдас бөлігі. Баланың ертегі сюжетіне әсерленуі, кейіпкердің қиыншылықтарына алаңдауы оның келешекте өз алдында пайда болатын кедергілерден қиналмай өтуіне іштей дайындығын туындатады.

Музыка терапиясы – бұл психотерапевтикалық әдіс, біріншіден, ырғақ сақталған музыка мидың бөліктеріне әсер ету арқылы оның жұмыс істеуіне көмектеседі.

Екіншіден, әр музыканың өзіндік белгілері бар. Адамның белгілі бір жағдайы мен көңіл-күйімен байланыса отырып, бізге белгілі бір эмоцияның пайда болуына әсер етеді.

Бейнелеу терапиясы – бейнелеу терапиясын қолданудың негізгі мақсаты – баланың, қолының ұсақ моторикасын дамыта отырып, баланың өзін-өзі тануына және өз әлемінде өмір сүруіне демеу беру болып табылады. Жабыстыру ісімен шұғылдану (аппликация). Жұмсақ балшықпен(пластилин) жұмыс. Жабыстыру ісі бұл баланың ақыл-ойын жетілдіреді. Мысалы, балалардың алдына кез келген заттың (самолет, күн) суретін беріп, соған қарап отырып, пластилинмен сол заттың формасын жасап шығаруға үйрету.

Ойын терапиясы – бұл терапияның жүргізу үлкендер мен балалардың әлеуметтік және психологиялық мәселелерді жеңу үшін, жеке және эмоционалды дамуы үшін арнайы ойындар қолданады. Егер бала ойынға белсенді және бар ықыласымен қатынасса емдеу әсерлі болады.

Мақсатты топтың сипаттамасы – мүмкіншілігі шектеулі балалар

Жоба екі бағытта жүзеге асырылатын болады: мүмкіншілігі шектеулі балалардың танымдық белсенділігін арттыруға бағытталған жеке және топтық сабақтар жүргізу, сарапшыларды тарта отырып мүгедек балалардың ата-аналарына кеңес беру;

Демалыс шараларын ұйымдастыру – мүмкіншілігі шектеулі балалар арасында аптаның сәрсенбі күндері сурет байқауларын өткізу, мастер-класс ұйымдастыру, театрландырылған көріністер көрсету, қозғалмалы ойын-сайыс түрлерін ұйымдастыру.

Жобаның мақсаты мен міндеті:

Мүмкіншілігі шектеулі балалардың өзгеде балалардан оқшаулану жеңу. Үйде отырған жүруге мүмкіншілігі шектеулі балаларға арналған ақпараттарға қол жеткізуді қамтамасыз ету, оларға үйде кітапты ауыстырып оқыту жұмысын ұйымдастыру, Библиотерапияны қолдану арқылы “өзі оқу қызметін” насихаттау; кітапханада еңбек терапиясын пайдалана отырып, мүмкіншілігі шектеулі балалардың жұмысына арналған бұрыш ұйымдастырып, ақыл-есі кем баланың сенсорлы – перцептивті сферасының дамуына жағдай жасау. Жаңа ақпаратты технологияларды қолдануды үйрету.

Жобаны іске асырудың негізгі бағыттары мен тетіктері:

- Жоба мерзімі – 2018–2020 жылды қамтиды.
- Жобаны ақпарат құралдары арқылы жарнамалау.
- Институттың веб-сайтына жарнамалау
- Қаладағы “оқушылар мәдениет сарайымен” ынтымақтастықта болу.
- Түрлі мекемелер мен ұйымдардың өкілдерімен қоғамдық қатынастарды дамыту.
- Баспа жарнамалық элементтерге (визиткалар, бетбелгілер, үнпарақтар, брошюралар)

жариялау;

- Мәдени-сауықтыру іс-шараларын ұйымдастыру.

Жобадан күтілетін нәтижелер:

- Бұл жоба жақсы көрсеткіштерге қол жеткізеді деген сенімдеміз.
- Кітапханаға келуші мүмкіншілігі шектеулі балалардың саны артады деп ойлаймыз.
- Бірнеше терапиялық әдістер арқылы мүмкіншілігі шектеулі балалар жақсы нәтижелерге қол жеткізеді деп сенеміз.

- Осы жоба арқылы балалардың өмірге деген құлшылығы артып қоғамның бір мүшесі екендігін сезінеді деген үміттеміз.

Жобаға арналған іс-шаралар жоспары 2018 жыл

№	жұмыстың мазмұны	түрі	Өтетін орны	мерзімі	жауаптылар
1.	„Ғажайыптар әлеміне саяхат“	Мүмкіндігі шектеулі жандар күніне арналған ертеңгілік	№115 мектеп		Жоба авторлары, «Бейнелеу өнері және сызу» мамандығы білімгерлері
2.	Аквагрим салу. Балаларға мерекелік сурет салу.		№115 мектеп		
3.	Менің сүйікті жануарларым“	трафаретпен. жұмыс	№115 мектеп		
4.	«Үйшікей» ертегі кейіпкерлері бізде қонақта.	Театрландарылған көрініс	Ы. Алтынсарин атындағы кітапхана		
5.	“Бірге оқимыз, бірге ойнаймыз”	Ойын-сайыс	№115 мектеп		
6.	Көктем гүлдері	Квиллинг (қағазды ширатып) жасау	№115 мектеп		
7.	„Құстар- біздің досымыз“	Жармамен (крупа) жұмыс.	№115 мектеп		
8.	«Барлық әлем біз үшін».	Асфальтқа сурес салу байқауы	№115 мектеп		
9.	„Құмдағы ғажайып“	Құммен сурет салу	№115 мектеп		

Тәжірибелік үлгі экономикалық негізінде стартап-жобаның қаржылық есебі:

№	Шығыстардың элементтері	Шығыстың түрлері	Сұралатын сома	Қаржыландыру көзі
	Мүмкіншілігі шектеулі баларға арналған “Арт-шаттық” курсының жұмысы іске асыруға арналған шығын	Кеңейтуге арналған сыйлықтар Кеңсе тауарлары Фломастер - 15 дана - 250тг. Қарандаш - 15 дана - 15тг Түрлі-түсті қарандаш 15 дана - 200тг Езілген бояулар -10 дана - 170тг. Пластелин 15дана - 200 Жылтыр қағаз Түрлі-түсті қағаз - 5 дана ксероксқа арналған қағаз - 2 қорап Балаларға арналған Пазл - 10 дана - 500 Гуашь 10 - 450 Фотоальбом балалардың фотосын салуға арналған	10000 3750 225 3000 1700 3000 1500 450 700 5000 4500 2000	
	Көзбен шолу жарнамасы	Жарнама дайындау үшін 1дана, 2метр Баннерлар- Ватман қағазы-	2000 2000	

	Қажетті құрал-жабдықтар	Құммен сурет салуға арналған құрылғыны жасау үшін (Тақтайша, термо, шыны, лампа, құм)*1= 20 000	60 000 Барлығы: 91125	
--	-------------------------	---	------------------------------------	--

Мәдени іс-шараларды ұйымдастырушы серіктестер

1. Бейнелеу өнері және сызу мамандығы білімгерлері
2. Әлеуметтік қызметкер.

Жобаның тұрақтылығы

Барлық балалар бір күннің астындағы балалар сондықтан олар ауру, сау деп бөлінбей тең дәрежеде оқып, ойнап өмір сүруі қажет. Мүмкіншілігі шектеулі балаларға арнап ашылған, бұл жоба алдағы уақытта тиісті қаржылай көмек көрсетіліп жатса, алдымыздағы жылдарда да, өз жұмысын тұрақты түрде жалғастыра беретін болады.

Жоба бойынша жаңа тұрпатты жаңғыру негізінде білімгерлердің шығармашылығын тиімді ұйымдастыру – бәсекеге қабілетті маман болып қалыптасудың негізі ретінде студенттердің білім деңгейі, әлеуметтік-тәрбиелік іс шараларға қатысуы, ғылыми жетістіктері, болашақ маман ретінде институттың профориентациялық жұмыстарына қатысу, студенттік өмірді белсендіру мақсатында мәліметтер рейтингін сақтайтын арнайы базалық қор дайындалды. Бұл базалық қор заңды түрде қорғалып, білімгер бітіріп кеткеннен кейінде архивте сақталатын болады. Институттың даму тарихына үлес қосқаны үшін де арнайы алғыс хат сый ақы берілетін кезде де осы мәліметтер рейтингі арқылы іріктеу әділ жүргізілетін болады. Сонымен қатар ата-аналар да білімгерлердің хал ахуалын осы мәліметтер базасы арқылы бақылауына болады. Сондай-ақ денсаулықтары туралы мәліметтер туралы анықтама жинамай-ақ, мәліметтер базасына тіркеліп тұратын болады.

Студенттің аты-жөні

Мамандығы, тобы.

Кафедра факультет

Тұрғылықты мекен жайы

Денсаулығы туралы ақпарат

Құжаттар

№	Индикаторлар	Жоспарланған	Факт	Ұпай
1	Білім рейтингі			
	Барлық пәндер бойынша сессия қорытындысы			
	Пәндік олимпиадаларға қатысуы			
	Кафедра, факультет, институт, облыс, республика, халықаралық деңгейлері бойынша Байқауларға қатысуы			
	Пән бойынша телебағдарламаларға қатысуы, газет, журнал беттерінде мақала жариялау (интервью)			
	Марапаттаулар			
2	Әлеуметтік тәрбиелік іс шараларды ұйымдастыруы, қатысуы. Кафедра, факультет, институт, облыс, республика, халықаралық деңгейлері бойынша			
	Шығармашылық іс-шаралар ұйымдастыру, өткізу			
	Әлеуметтік жоба жетекшісі, мүшесі ретінде ұйымдастыру өткізу			
	Мерекелік іс-шаралар			
	Қайырымдылық іс-шаралар			
	Бірлестікте (институт базасынан басқа мекемемен) өткізілген іс шаралар.			
	Байқауларға қатысуы, жеңімпаз болуы, марапатталуы			
	Телебағдарламаларға қатысуы, газет журнал беттерінде мақала жариялау			

	Жас Отан жастар қанаты мүшелігінде болу, іс шараларына қатысу, әртүрлі деңгейде іс шаралар атқаруы			
	Студенттік кәсіподақ құрамында болу, Кәсіподақпен атқарылған іс-шаралар			
	Альянс студенттері құрамында болу, әртүрлі деңгейде іс-шараларға қатыстырылуы			
	Марапаттаулар			
3	Ғылыми жұмыстар бойынша кафедра, факультет, институт, облыс, республика, халықаралық деңгейде қатысуы			
	Мақалалар баспаға ұсынуы, баспа бетіне шығуы. (облыстық, республикалық, халықаралық)			
	Инновациялық жобаларға қатыстырылуы			
	Start up жобаларға қатыстырылуы			
	Дөңгелек үстел, конференцияларға қатысуы			
	Курстарға қатысуы			
	Марапаттаулар			
4	Профориентациялық жұмыстарға қатысуы			
	Аудандық, облыстық республикалық халықаралық деңгейде жариялану. (Абитуриенттерді оқу орнына шақыру)			
	Мектептерде профориентациялық жұмыстар жүргізу			
	Телебағдарламада профориентациялық жұмыстар			
	Әлеуметтік желілерде жарнамалау. (фейсбук в контакте, инстаграм, твиттер, уотсап)			
	Марапаттаулар			
5	Жатақханада ұйымдастырылатын іс-шаралар			
	Байқаулар ұйымдастыру.			
	Байқауларға қатыстырылуы			
	Марапаттаулар			

Күтілетін нәтиже:

1. Бейнелеу өнері және сызу мамандығының студенттерінің бос уақытын тиімді ұйымдастыру, «Креатив» үйірмесінің жоспарының өткізілген іс-шаралары туралы қорытындыланды. Үйірме жұмысы бойынша студенттердің зерттеу барысындағы мақалаларын басылымдарда жарық көреді..

2. «Айналайын» отбасылық типтегі балалар үйімен бірлестікте әлеуметтік жобасы жүзеге асырылады. .

3. Студенттердің шығармашылығын бизнеске айналдыру мақсатында Абуталипова А. Б. «Мультимедиялық планшет» жобасы кәсіпкерлер палатасында қорғалады.

4. Мүмкіндігі шектеулі балалар үшін арт-терапия әдісінің тиімділігін анықтау арқылы арнайы «ART-Шаттық» үйірме курсы бағдарламасы дайындалады.

5. Студенттердің білім рейтингі, әлеуметтік іс шараларға қатысуы, ғылыми жетістіктері, профориентациялық жұмыстарды өткізуі, жатақханада ұйымдастырылатын іс-шаралар бойынша индикативті жоспары әзірленеді. Ол арнайы базада сақталынып, жүйелі мәліметтер қорын сақтайтын болады.

Әдебиет тізімі

1. «Білім туралы» Қазақстан Республикасының Заңы (11.07.2017 өзгертулерімен және толықтыруларымен бірге) //http://online.zakon.kz/m/Document/?doc_id=30119920

2. Тұрғанбаева Б.А. Болашақ мұғалімдердің әлеуетін дамыту: кәсіби шығармашылық жолында. Алматы Полиграфия сервис 2012ж. 316 б.

3. Кудайбергенова К. С. Құзырлылық білім сапасының критерийі: әдіснамалық және ғылыми теориялық негіздері. Алматы 2008 – 328б.

4. Равен Д. Компетентность в современном обществе, выявление, развитие и реализация. – М.: Наука, 2002. – 111 с.
5. Кемтар балаларды әлеуметтік және медициналық-педагогикалық түзету арқылы қолдау туралы. ҚР 2002 ж. №343 заңы
6. Қазақстан Республикасының Білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарына арналған мемлекеттік бағдарламасы. – Астана, 2010.
7. Республикалық педагогикалық – әдістемелік журнал. Әлеуметтік педагог. №4. 2010ж
8. Роджерс к., Фрейберг Дж. Свобода учиться. М.: Смысл, 2002.
9. Глотова Г. Творческая одаренность личности. Проблемы и методы исследования. – Екатеринбург, 1992.
10. Вишнякова Н. Креативная психопедагогика: Монография. – Ч. 1. – Минск, 1995.
11. Г.Д. Хакимжанова, А.А.Айдарбекова, «Обучение и воспитание детей с особыми образовательными потребностями в условиях массовой школы», Алматы, 2001ж. 8–10бет.
12. Р.А. Сүлейменова, Г.В. Хакимжанова. «Отечественной и зарубежный опыт включения детей с ограниченными возможностями в общеобразовательный процесс. Проблемы и пути решения», Алматы, 2001ж. беттер /10, 11, 45, 48, 52/.
13. Р.А. Сүлейменова. «Проблемы и основные тенденции развития специального образования в Республике Казахстан» // Вестник АГУ им. Абая. Серия «Специальная педагогика». – 2004. – №1. – С.3-13.

**ҚАСАБОЛАТ А.Ж., АБУТАЛИПОВА А.Б., ШАЙМЕРДЕН Т.А., АРЫСТАНБЕКОВА С.С.
ОРГАНИЗАЦИЯ И ОЦЕНКА ДОСУГА СТУДЕНТОВ**

В статье рассматривается эффективная организация досуга студентов, оценка деятельности студентов, организация курсов арт-терапии

Ключевые слова: креативность, студент, рейтинг активности, арт-терапия, мультимедийный планшет.

**KASSABOLAT A.ZH., ABUTALIPOVA A.B., SHAIMERDEN T.A., ARYSTANBEKOVA S.S.
ORGANIZATION AND EVALUATION OF LEISURE OF STUDENTS**

The project considers the effective organization of leisure activities for students, assessment of student activities, organization of art therapy courses.

Keywords: creativity, student, activity rating, art therapy, multimedia tablet.

УДК 338.48; 796.5

Шкваренко Н.С.,
магистр туризма, преподаватель
кафедры теории и практики
физической культуры, спорта и туризма
Колеснюк Т.А., Руденко А.Е., Сейлханова З.Е.,
студенты 4 курса специальности «Туризм»
Храпунова К.П., Гунчевская В.А.,
Нурманова И.Б., студенты 3 курса
специальности «Туризм»
КГПИ, г. Костанай, Казахстан

**ЭКСКУРСИОННО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ МАРШРУТ
ДЛЯ ЛЮДЕЙ С ОГРАНИЧЕННЫМИ ВОЗМОЖНОСТЯМИ**

Аннотация

Проведя маркетинговое исследование, наша проектная группа выявила, что на современном этапе развития костанайского туристского рынка существует потребность в организации подобных маршрутов. К сожалению ни одна туристская фирма в регионе не оказывает специализированные

маршруты для данного сегмента потребителей. В данной работе мы обосновали социальную и бизнес значимость проекта, а также представили конкретную экскурсионную программу.

Ключевые слова: маршрут, социальная адаптация, познание, рынок туристских и экскурсионных услуг.

Организация маршрута для людей с ограниченными возможностями считается не только инновационной, но и социально-значимой идеей. В большинстве туристских компаний и туроператоров предлагают свои услуги лишь для обычных потребителей, а в сегменте туризма для данного контингента предложение ограничено или отсутствует качество предоставляемых услуг в Костанайской области. Рекламные брошюры турфирм не содержат предложений путешествий для людей с ограниченными физическими возможностями в Костанайской области, найти того, кто способен организовать такую поездку довольно не просто. **Мы хотим реализовать проект для того, чтобы люди 2 и 3 групп инвалидности, так или иначе ограниченные в возможностях, смогли путешествовать наравне с остальными. Основной задачей граждан Республики Казахстан является социальная адаптация. В рамках данного проекта мы предлагаем возможность для людей с ограниченными возможностями социально адаптироваться с обществом «без границ».** В мире уже есть специализированные компании, занимающиеся организацией восхождений людей с ограниченными возможностями на такие горные массивы как: Альпы, Гималаи, Кордельеры, Анды. Например: Брайс Рассел является одним из инструкторов, который практикует данные восхождения для людей с ограниченными возможностями на Эверест [1]. Значимость данного проекта заключается в том, что жизнь людей с ограниченными возможностями чаще всего является не полноценной, не такой насыщенной и яркой как хотелось бы, наш проект предполагает возможность разнообразить жизнь и воодушевить людей с ограниченными возможностями к познанию окружающего мира посредством внутреннего туризма.

Цель стартап-проекта: заинтересовать и вовлечь людей с ограниченными возможностями занятием туризмом. Дать возможность активно и познавательно проводить свой досуг с пользой для здоровья, завести новые знакомства, насладиться природной красотой родного края и узнать множество интересных фактов о нашей области.

Задачи стартап-проекта:

1. Выявить приоритетные направления разработки маршрутов для людей с ограниченными возможностями.
2. Разработать маршруты по Костанайской области для людей с 2 и 3 группой инвалидности.
3. Привлечь внимание общественности и организации (Акимат, волонтерские организации, молодежные ассоциации) для реализации данного проекта.
4. Привлечь людей с ограниченными возможностями для участия в данных маршрутах.

Научная новизна и значимость стартап-проекта

В Костанайской области есть необходимые условия для людей с ограниченными возможностями, но в нашей области не развит активный отдых для инвалидов.

Значимость нашего проекта заключается в том, что мы привлечем к активному отдыху, социализации и адаптации к обществу людей с ограниченными возможностями. И тем самым дадим ощутить себя полноценным членом общества.

Методы исследования:

- теоретико-аналитический;
- анализ тур.рынка для людей с ограниченными возможностями.

Описание проекта

Данный проект подразумевает развитие туризма для людей с ограниченными возможностями в Костанайской области.

Программа пребывания людей с ограниченными возможностями рассчитана на летнее время года, на 2 дня в Наурзумском районе, в течение которого люди с ограниченными возможностями погружаются и проводят свой досуг с пользой для здоровья на свежем воздухе. Маршрут организуется, в том числе, с участием волонтеров, которые владеют навыками первой помощи.

Самая главная миссия маршрута – это социальная адаптация людей с ограниченными возможностями, и создание атмосферы, в которой они почувствуют себя полноценными членами общества [2].

Продолжительность экскурсионной программы 9 часов (предполагаются прогулки, познавательная экскурсия, а также анимационная программа). В программу включено трехразовое питание.

Особый акцент в процессе маршрута ставится на участие всей группы – очень важно, что люди с ограниченными возможностями начинают воспринимать себя командой и учатся работать вместе. В свободное время проходят конкурсы, игры, квесты [3].

На территории района находится Наурзумский заповедник, являющийся частью природного объекта Всемирного наследия ЮНЕСКО Сарыарка – Степи и озёра Северного Казахстана. Туризм и отдых в уникальном уголке живописной природы дают возможность посетителям получать удовольствие от общения с природой, расширять кругозор, ознакомиться с особенностями местной флоры и фауны, учиться гармоничным отношениям с окружающей средой.

Данный маршрут будет организован студентами специальности «Туризм», что способствует развитию следующих навыков:

1. Организация маршрута.
2. Работа с клиентами (предложение маршрута, продажа, работа с жалобами).
3. Анализ и работа над ошибками.
4. Прогнозировать возможные изменения спроса на рынке экскурсионных услуг, предлагать конкурентоспособные предложения на рынок туристских и экскурсионных услуг.

Примерная программа маршрута:

1 день	
8.00	Заезд за каждым клиентом
9.30	Выезд в Наурзумский заповедник
	Инструктаж по технике безопасности
9.45	Начало экскурсии
11.30	Остановка на перекус. Кафе «Встреча», 109 км. R-265
12.30	Продолжение маршрута
14.00	Обед в гостевом доме «Кара-кудук»
14.30	Экскурсия по заповеднику
17.00	Завершение экскурсии
17.30	Перекус
18.00	Анимационная программа
20.00	Ужин в гостевом доме
21.00	Отбой

2 день	
9.00	Подъем
10.00	Завтрак в гостевом доме
11.00	Творческая программа
14.00	Обед в гостевом доме
15.00	Выезд в город
17.00	Остановка на перекус. Кафе «Встреча», 109 км. R-265
18.00	Приезд в город и развоз клиентов по домам

В творческую программу входит:

- мастер класс по пейзажу;
- мастер класс по аквагримму;
- фотосессия на природе;
- фотоохота;
- создание икебаны.

Требования к обеспечению безопасности на маршруте. Основными элементами является наличие мобильной связи; наличие автотранспорта; наличие связи с квалифицированным медицинским работником, полицейскими работниками, пожарной службой; наличие волонтеров, знающих основы первой помощи; обязательное прохождение инструктажа по технике безопасности; установка правил, запрещающих определенную деятельность, нарушающую основы ТБ; соблюдение плана действий и инструктажа при проведении занятий с людьми с ограниченными возможностями; соблюдать основы здорового образа жизни и норм этики и морали.

Требования к персоналу. Волонтеры должны быть старше 18 лет, уметь оказывать первую помощь, иметь представление о заболеваниях клиентов, вести здоровый образ жизни, спланировать участников маршрута, соблюдать корпоративные цели, организовывать досуг, поддерживать инициативы людей с ограниченными возможностями в свободное время, досуга и развлечений, соблюдать этические нормы поведения на маршруте, нести позитив, быть ответственными, креативными, стрессоустойчивыми, коммуникабельными, пунктуальными, уметь работать в команде, иметь управленческие способности.

Требования к организации питания. Питание трехразовое, калорийность варьируется от 2500–3000 килокалорий. Рацион питания должен варьироваться в зависимости от индивидуальных особенностей клиентов [4].

Перечень снаряжения, оборудования и расходные материалы; n=15

1.	Бумага, стикеры	2 упк.
2.	Ручки, карандаши, маркеры, гуашь и т.д.	20 шт
3.	Ножницы, клей, скотч и другие канцелярские принадлежности	5 шт
4.	Ватман	3 шт
5.	Знаки различия и элементы корпоративной формы	15 шт
6.	Холст для рисования	2 шт
7.	Краски для лица и тела	8 шт
8.	Бутилированная вода	10 л.

Экономическое обоснование стартап-проекта, финансовый расчет одной опытной модели.

В Костанайской области в рамках социальной защиты, адаптации и оздоровления людей с ограниченными возможностями реализуется программа, позволяющая выезжать в санаторно-оздоровительные комплексы, но данная программа не преследует цели познавательного характера.

В связи с отсутствием конкурентов на рынке в этом сегменте и большим количеством потенциальных клиентов мы считаем этот проект экономически выгодным.

Смета расходов

№ п/п	Наименование	Цена
1.	Транспорт	20000
2.	Проживание + 3-х разовое питание (завтрак, обед, ужин)	82500
3.	Канцелярия	1000
4.	Аптечка	5000
5.	Оплата труда мед. работника, гида.	8000
6.	Налоговые выплаты	3%
7.	Экологический взнос	3750
	Итого	106250

Ожидаемые результаты:

Реализация данного проекта позволит преодолеть, людям с ограниченными возможностями имеющиеся психологические и социальные ограничения в обществе и создать атмосферу, в которой они почувствуют себя полноценными членами общества.

У людей с ограниченными возможностями есть желание «вырваться» из личностной и социальной изоляции, увидеть мир, преодолеть собственные страхи и неуверенность. Экскурсионно-познавательный маршрут обеспечивает социальную поддержку и эмоциональный заряд. Туризм является доступной и развивающейся средой для каждого человека, поэтому в настоящее время все объекты доступны для людей с ограниченными возможностями. Также в связи с неразвитостью этого сегмента на тур.рынке, но с большим количеством потенциальных клиентов мы считаем этот проект экономически выгодным.

Список литературы

1. Г.Н. Босенко, В.Б. Кудрицкая, Адаптированная комплексная краткосрочная вариативная программа летнего отдыха, оздоровления, воспитания детей в детском загородном оздоровительном центре «Золотой бор»// электронный ресурс: <https://infourok.ru/material.html?mid=104300>
2. Литвиненко С.В Программа организации тематических прогулок для детей с ограниченными возможностями здоровья в условиях Реабилитационного центра// электронный ресурс: <https://infourok.ru/programma-organizacii-tematicheskikh-progulok-dlya-detey-s-ogranichennimi-vozmozhnostyami-zdorovya-v-usloviyah-reabilitacionnogo--838027.html>
3. Н.М. Дадеркина Организация летнего отдыха детей с ограниченными возможностями// электронный ресурс: <https://nsportal.ru/npo-spo/sfera-obslyuzhivaniya/library/2013/08/30/organizatsiya-letnego-otdykha-detey-s-ogranichennymi>
4. Новодворцева М. Р. Реабилитация детей-инвалидов в условиях летнего лагеря// Теория и практика образования в современном мире: материалы V Междунар. науч. конф. (г. Санкт-Петербург, июль 2014 г.). – СПб.: СатисЪ, 2014. – С. 211–213.

**ШКВАРЕНКО Н.С., КОЛЕСНИЮК Т.А., РУДЕНКО А.Е., СЕЙЛХАНОВА З.Е.,
ХРАПУНОВА К.П., ГУНЧЕВСКАЯ В.А., НУРМАНОВА И.Б.**

МҮМКІНДІГІ ШЕКТЕУЛІ АДАМДАРҒА АРНАЛҒАН ЭКСКУРСИЯЛЫҚ МАРШРУТ

Маркетингтік зерттеулер жүргізу барысында, біздің жобалық топ Қостанай туристік нарығын дамытудың қазіргі кезеңінде мұндай бағыттарды ұйымдастыру қажеттілігін анықтады. Өкінішке орай, аймақтағы бірде-бір туристік компания тұтынушылардың осы сегменті үшін арнайы бағыттарды ұсынып жатқан жоқ. Осы мақалада біз жобаның әлеуметтік және іскерлік маңыздылығын дәлелдеп, нақты экскурсиялық бағдарламаны ұсындық.

Мақаланың мәнін ашатын сөздер: *бағыт, әлеуметтік бейімделу, таным, туристік және саяхат қызметтерінің нарығы.*

**SHKVARENKO N.S., KOLESNYUK T.A., RUDENKO A.E., SEILKHANOVA Z.E.,
KHRAPUNOVA K.P., GUNCHEVSKAYA V.A., NURMANOVA I.B.
EXCURSIONS FOR PEOPLE WITH DISABILITIES**

After the conducted marketing researchour project team revealed that at the present stage of development of the Kostanay tourist market there is a need for organizing such tours. Unfortunately, no tourist company in the region provides specialized routes for this segment of consumers. In this article, we substantiated the social and business significance of the project; as well we present such excursion program.

Keywords: *route, social adaptation, knowledge, the market of tourist and excursion services.*

ЭМПИРИКАЛЫҚ ЗЕРТТЕУЛЕР ЭМПИРИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ

УДК 550.3:004

*Антаев Ж.Т.,
старший преподаватель кафедры
общественных дисциплин,
основ права и экономики
Туманова З.К.,
студентка 2 курса специальности «Биология»
КГПИ, г.Костанай, Казахстан*

АВТОМАТИЗИРОВАННАЯ СИСТЕМА КОНТРОЛЯ МИКРОКЛИМАТА КОМПЛЕКСА ТЕПЛИЦЫ

Аннотация

Данная статья посвящена стартап-проекту, целью которого является создание тепличного комплекса на основе автоматизированной системы контроля микроклимата. Изучен процесс тепличного выращивания фруктов и овощей.

Ключевые слова: теплица, витамины, микроклимат.

Плоды и овощи – незаменимые продукты ежедневного рациона каждого человека, поскольку они содержат в своем составе легкоусваиваемые углеводы, органические кислоты, азотистые вещества, минеральные соли, витамины и пр. Обеспеченность плодоовощной продукцией – один из важнейших показателей полноценности рациона. Полноценное, сбалансированное питание требует потребления витаминов в натуральном виде круглый год. Однако Казахстан расположен в зоне резко континентального климата, что исключает возможность обеспечивать круглогодично население свежими овощами. Так как производство плодоовощной продукции носит сезонный характер, обеспечение овощной продукцией в межсезонье идет за счет тепличных овощей.

Цель стартап-проекта.

Создать реальный проект тепличного комплекса на основе автоматизированной системы контроля микроклимата.

Задачи стартап-проекта.

1. Рассмотреть процесс тепличного выращивания фруктов и овощей
2. Определить преимущества автоматизированной системы контроля микроклимата в теплице
3. Сравнить представленные на рынке системы контроля микроклимата с целью выявления более приемлемой
4. Оценить рентабельность подобного рода тепличного комплекса
5. Создать действующий прототип

Научная новизна и значимость стартап-проекта.

Научная новизна исследования заключается в том, что нами внедрено использование новейшей микроэлектроники для создания автоматизированной системы контроля комплекса микроклимата теплицы и достижение максимальной экономической выгоды.

Методы исследования:

Если мы построим работоспособный тепличный комплекс с автоматизированной системой контроля, то мы сможем доказать рентабельность и превалируемость нашего комплекса над комплексом с мануфактурным контролем микроклимата. Также эти данные

могут быть исследованы в дальнейших исследованиях. В ходе работы были использованы такие методы, как анализ, математическая обработка данных.

Описание стартап-проекта.

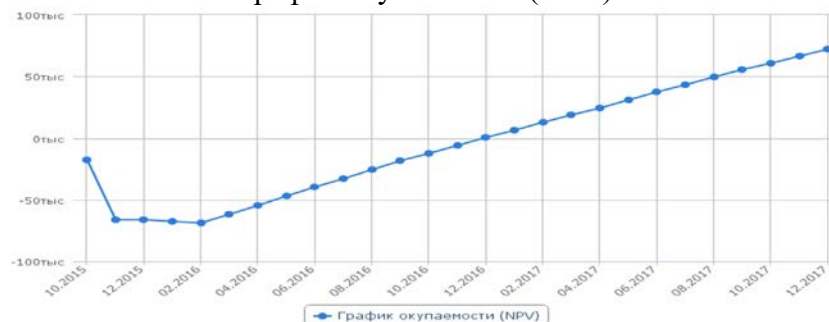
В данном проекте предполагается создание полностью автоматизированного тепличного комплекса с целью получения полноценного урожая, при этом предполагается минимизация затрат на мануфактурный труд. Малогабаритное строение для защиты культурных растений от воздействия неблагоприятных погодных условий называется парником, который представляет собой небольшое культивационное сооружение, имеющее боковое ограждение и съёмную светопрозрачную кровлю, полностью или частично погруженное в почву. Теплица – это тип садового парника, отличающийся от него большими размерами. Теплицы применяются как для выращивания ранней рассады с последующим высаживанием ее в открытый грунт, так и для организации всего цикла выращивания той или иной культуры. Под микроклиматом понимают искусственно создаваемые климатические условия в закрытых помещениях (теплицах, животноводческих помещениях и т.д.) для защиты от неблагоприятных внешних воздействий и других целей. В парниках и теплицах искусственный микроклимат обеспечивает оптимальные условия для роста и развития сельскохозяйственных культур. Краткая характеристика микроклимата теплицы:

- внутренняя температура воздуха выше, чем температура окружающей среды – грунт в теплице не промерзает;
- температура грунта значительно выше, чем температура грунта вне теплицы;
- уменьшается количество света, которое доходит до растений (во многом этот показатель зависит от выбранного покровного материала);
- в теплицу попадает не весь спектр света;
- полностью убирается воздействие ветра на растения;
- уменьшается воздухообмен с окружающей средой (может реализовываться недостаток углекислого газа (CO₂));
- полная защита от дождя и необходимость внесения воды искусственно;
- затрудняется доступ к растениям насекомых;
- влажность воздуха регулируется в зависимости от выращиваемых растений;
- воздух теплицы содержит большее количество кислорода (O₂).

По сути микроклимат теплицы, точнее его оптимальное соблюдение – это, наряду с качеством семян, краеугольный камень в ведении тепличного хозяйства. Соответственно от его соблюдения напрямую зависит экономический эффект создания подобного рода предприятия, выраженный в прибыли (социальный эффект не нуждается в дополнительной характеристике). Для обеспечения соблюдения оптимального микроклимата существуют различные способы: от ручного труда с ежеминутным мониторингом до современных, автоматизированных систем, которые естественно обладают превалирующим функционалом в сравнении с ручным аналогом. Одним из наиболее приемлемых вариантов (остальные подробно будут представлены чуть позже, в том числе в бизнес-плане) в данном ряду стоит электронный конструктор Arduino. В основе конструктора – аппаратная часть: плата ввода-вывода. Программируется на языке Processing/Wiring (основан на C/C++). Язык программирования предельно прост и осваивается очень быстро.

Экономическое обоснование стартап-проекта, финансовый расчет одной опытной модели.

График окупаемости (NPV)

Отчет о прибыли и убытках

В данной таблице мы отобразили общие экономические показатели, на основе которых мы и выявим есть ли экономическая выгода от создания нашего проекта. Выручка на период 2016 года составила 90000 тенге, валовая прибыль равноценна выручке. Общехозяйственные и коммерческие расходы на период 2016 года составили 12838 тенге, а на период 2017 года 12538 тенге.

	2015	2016	2017
Выручка	0	90 000	108 000
Материалы и комплектующие	0	0	0
Сдельная зарплата	0	0	0
Валовая прибыль	0	90 000	108 000
Общехозяйственные и коммерческие расходы	0	12 838	12 538
Инвестиционные расходы	0	0	0
Амортизация	1 407	13 362	13 362
Расходы на заработную плату	0	0	0
Финансовые расходы	0	0	0
Налог на имущество	0	0	0
Прочие доходы	0	0	0
Прибыль до ИПН	-1 407	63 800	82 100
Прибыль с учетом убытков прошлых периодов	-1 407	6 703	6 703
ИПН	0	2 700	3 240
Чистая прибыль	-1 407	61 100	78 60

Ожидаемые результаты:

Период окупаемости проекта составляет 14 мес. Индекс прибыльности равен 2,09. А так как он больше единицы и соответствует нормативному значению, то проекту следует дать продолжение.

Внутренняя норма доходности составляет 124 %. Ставка дисконтирования по проекту равна 16%. Внутренняя норма доходности значительно превышает ставку дисконтирования, поэтому проект является рентабельным.

Список литературы

1. СНиП 11-100-75. Теплицы и парники. Нормы проектирования. М.: Стройиздат, 1999.
2. СНиП 2.01-82. Строительная климатология и геофизика. М.: Стройиздат, 2000.

3. Общесоюзные нормы технологического проектирования теплиц и тепличных комбинатов для выращивания овощей и рассады ОНТП-СХ. 10-85. М., 1986.
4. Назаринов Л. В. Теплица в приусадебном хозяйстве. М.: Россельхозиздат, 1998.
5. Федченко С. С., Попов Б. А. Теплицы садово-огородные. М.: Росагропромиздат, 1988.
6. Блинчевский М. З. Теплицы на приусадебном участке. М.: Агропромиздат, 1989.
7. Шматов В. П. Благоустройство приусадебных участков. М.: Россельхозиздат, 1984.

**АНТАЕВ Ж.Т.,ТУМАНОВА З.К.,
ЖЫЛЫЖАЙ КЕШЕНІНІҢ МИКРОКЛИМАТЫН БАҚЫЛАУҒА АРНАЛҒАН
АВТОМАТТАНДЫРЫЛҒАН ЖҮЙЕ**

Бұл мақала жылыжай кешенінің микроклиматын бақылауға арналған автоматтандырылған жүйені қалыптастыру мәселесін қарастырады. Жеміс-жидек және көкөністерді жылыжайда өсіру үрдісі зерттелді.

Мақаланың мәнін ашатын сөздер: жылыжай, витаминдер, микроклимат

**ANTAYEV Zh.T., TUMANOVA Z.K.
AUTOMATED CONTROL SYSTEM OF THE MICROCLIMATE OF THE GREENHOUSE
COMPLEX**

This article is devoted to the startup project, the purpose of which is to create a greenhouse complex based on an automated microclimate control system. The process of greenhouse cultivation of fruits and vegetables is studied.

Keywords: *greenhouse, vitamins, microclimate*

УДК 338.48; 796.5

Бекмагамбетова М.Ж.,
кандидат исторических наук, доцент
Муратулы Д.,
преподаватель кафедры истории Казахстана
Идрисова А.М., Жуматова Д.С.,
Адырбаева Ж.Е., студенты 1-3 курсов
специальности «История»
КГПИ, г. Костанай, Казахстан

ВАШ АУДИОГИД «TRAVEL EASILY»

Аннотация

Статья посвящена разработке мобильного приложения – аудиогид по г.Костанай. Данное приложение позволит любому желающему самостоятельно ознакомиться с экспонатами музея и достопримечательными местами города.

Ключевые слова: *аудиогид, экспонаты, памятники культуры, экскурсия.*

Мы уже привыкли к тому, что при входе в музей посетителю предлагают наушники с плеером или электронный аудиогид, в котором установлена запись стандартной экскурсии.

Сегодня эти устройства уходят в прошлое. Новым направлением на рынке являются мобильные аудиогиды – мобильные приложения для самостоятельного знакомства с экспонатами музея и городскими достопримечательностями.

С этой целью, мы как студенты-историки, решили создать аудиогид по историческим местам. С помощью аудиогuida можно окунуться в историю родного края, почувствовать себя частью исторических событий.

Аудиогиды могут значительно оживить и дополнить даже самую скучную и неинтересную экспозицию. Вы можете увидеть лица исторических персонажей, изображения утраченных памятников культуры, кадры исторической хроники.

Цель:

- Повышение осведомленности жителей и гостей Костаная об истории родного края.
- Культурное образование граждан, воспитание художественного вкуса у посетителей города.

Задачи:

- разработка сценария и режиссура аудиогида экскурсии
- редакция текста для аудиогида
- разработка фирменного стиля аудиогида
- запуск и продвижение итогового продукта

Новизна и уникальность:

- Наличие персонального гида: экскурсию ведет профессиональный гид специально для одного отдельного туриста.

- Наличие аудио-трека к каждому объекту экскурсии, что позволяет полностью погрузиться в объект, а не в экран или книгу.

- GPS-навигация, которая предоставляет информацию о местонахождении туриста и расстоянии к цели его путешествия.

- Возможность путешествия «не выходя из дома»: любой человек может прослушать экскурсию, сидя дома, и вспомнить о любимых местах.

Разработка обзорной экскурсии по Костаная для данного приложения обоснована.

При появлении такой экскурсии открывается ряд **перспектив**:

- Поднятие имиджа Костаная на более высокий уровень с помощью разнообразных экскурсий. Экскурсия по Костаная как доказательство, что город имеет свою историю, свою архитектуру, культурные, природные и другие особенности, которые могут быть представлены объектами показа.

- Привлечение туристов к местным достопримечательностям и, как следствие, культурное и патриотическое воспитание.

- Развитие туризма в Костаная. Благодаря данной экскурсии не исключена вероятность того, что туристы, узнав о городе и его туристско-рекреационных ресурсах, пожелают вернуться в Костанай снова.

Востребованность обзорной экскурсии по Костаная с помощью приложения «Travel Easily» оправдана.

Методы исследования:

1. Теоретический метод – необходим для определения проблем, формулирования гипотез и для оценки собранных фактов. Теоретические методы связаны с изучением литературы: трудов классиков; общих и специальных работ; исторических документов; периодической печати и др.

2. Логический метод – распределение тех или иных объектов по классам (отделам, рядам) в зависимости от их общих признаков, фиксирующее закономерные связи между классами объектов в единой системе конкретной отрасли знания. Становление каждой науки связано с созданием классификаций изучаемых объектов, явлений.

Описание стартап проекта:

Аудиогид по историческим местам – специальное программное обеспечение, которое позволяет иметь в своем телефоне всю необходимую информацию об истории Костанайской области и нашей страны. В большинстве случаев аудиогид состоит из нескольких аудиодорожек. Аудиодорожки имеют свой непосредственный номер и привязаны к номерам экспонатов. Если аудиогид имеет незаконченный, связанный между собой текст, то его также называют аудио экскурсией. На сегодняшний день аудиогиды очень популярны за рубежом,

также они набирают быструю популярность и в Казахстане. Некоторые музеи имеют свои аудиогиды, например, Центральный Государственный Музей.

По типу аудиогиды можно разделить на аудиогиды стандартных устройств и аудиогиды специальных устройств. К стандартным аудиогидам можно отнести смартфоны, планшеты, то есть аудиогиды, имеющие рабочий интерфейс.

К специальным аудиогидам относятся аппаратные, железные аудиогиды, такие как портативный цифровой проигрыватель. Как правило, это примитивные аудиоплееры с простейшими функциями. На сегодняшний день такие аудиогиды почти не используются, за исключением музея геологии имени Каныша Имантаевича Сатпаева. В этом музее и по сей день используются аудиогиды специальных устройств.

1. Анализ предметной области

Анализ предметной области – это первый этап системного подхода, с которого начинается разработка программного продукта. Прежде чем разрабатывать программный продукт необходимо сперва составить анализ предметной области. С развитием информационных технологий множество сфер жизни претерпели изменения. Не была исключением и сфера туризма, особенно гиды и путеводители. На сегодняшний день, электронные аудиогиды постепенно смещают живых аудиогидов и путеводителей. Аудиогиды имеют колоссальное преимущество, начиная от цены и заканчивая человеческим фактором.

Рассмотрим наш программный продукт-аудиогид по историческим местам «Ваш аудиогид». Это мобильное приложение, которое полностью заменяет живого гида, предоставляя качественный и большой объем информации о том или ином экспонате. На сегодняшний день в Казахстане, в частности в Алматы, практически нет музеев, которые бы использовали аудиогиды, за исключением Центрального Государственного Музея. Но в странах Европы и в Российской Федерации этот программный продукт очень популярен и является неотъемлемой частью музеев.

1.1 Обзор предметной области

Одним из известных аудиогидов является аудиогид Age, показанный на рисунке 1.1.

Рисунок 1.1 – Аудиогид по Европе Age

AGE – это программный продукт для тех, кто не любит толпы людей, следующих за гидом, а предпочитающий путешествовать в одиночку. При помощи этого робота-гида есть возможность обновления и закачивания городов, известных достопримечательностей и музеев.

На сегодняшний день приложение хранит информацию о 36 популярнейших достопримечательностях Европы. Робот-гид выдаст вам подробную информацию (о городе, его истории, интересных фактах, музеях, памятниках). Приложение поддерживает 6 языков – русский, английский, немецкий, сербский, французский и китайский.

С 2005 года на туристическом рынке появился аудиогид специальных устройств под названием AudioPass+, изображенный на рисунке 1.2.

Рисунок 1.2 – Аппаратный аудиогид AudioPass+

AudioPass+ – это последняя версия аудиогuida AudioPass. Робот-гид представляет из себя легкий и прочный аппарат, на вид как обычный калькулятор. Это единственный аудиогид из разряда специальных устройств, который имеет цветной дисплей с интерфейсом. Есть возможность просмотра фото и видео материалов. Робот-гид имеет легкий интерфейс. Для работы с аудиогидом не требуется определенных знаний аппаратной части устройства. По словам разработчиков аудиогидом смогут воспользоваться даже дети.

С недавнего времени российские разработчики запустили приложение под названием TravelMe, показанное на рисунке 1.4.

Рисунок 1.4 – Аудиогид TravelMe

Приложение TravelMe – это удобный и легкий планировщик путешествий. На данный момент аудиогид имеет информацию с аудиодорожками о 6 популярных туристических городах, таких как Йерусалим, Венеция, Мадрид, Париж, Стамбул и Рим.

Еще одно популярное приложение, которое на данный момент является ведущим программным продуктом в Греции, называется EverTravel. Логотип компании показан на рисунке 1.5.

Рисунок 1.5 – Логотип

EverTravel – помимо функций аудиогuida приложение планирует ваше путешествие. У этого программного продукта есть оффлайн-режим, который позволит использовать его, не имея под рукой доступ к интернету.

1.2 Современные технологии для улучшения качества аудиогидов

С развитием информационных технологий большинство сфер жизни людей кардинально изменились. IT-технологии во всех отношениях изменили труд в большинстве сфер деятельности. Теперь уже нельзя представить какой-либо рабочий процесс без компьютеров и вычислительных машин. Новейшие технологии могут полностью изменить принципы работы отдельной личности. Например, если взять обычного менеджера, то до внедрения информационных технологий в рабочий процесс, эта профессия казалась ничем не приметной. Но с приходом века информационных технологий эта профессия может все, начиная от проектирования различных проектов и систем и заканчивая глобальным доступом ко всей необходимой информации.

Также IT-технологии затронули и сферу туризма. Так теперь с появлением электронных аудиогидов музеи могут обслуживать до 1000 посетителей, не нанимая гидов и не беспокоясь об их количестве. Более того, если турист запланировал поездку куда-либо или решил посетить интересующую его достопримечательность, ему всего-лишь нужно загрузить всю необходимую информацию себе на смартфон или планшет.

На сегодняшний день, если у вас есть смартфон и доступ к Интернету, то у вас появляется возможность получить любую информацию, которая интересует вас. Например, придя в музей, и не наняв гида, вы можете находить информацию в поисковике Google.

С недавнего времени у Google есть функция поиска информации по картинке. То, сделав снимок экспоната картинной галереи вы можете найти всю информацию о нем.

1.3 Достоинства и недостатки аудиогидов для музеев и памятников города.

Как и любой программный продукт аудиогид имеет свои преимущества и недостатки. В таблице мы попытались сравнить живого гида и аудиогид по цене, по времени, практичности.

Самостоятельное посещение выставок и музеев, а также городских достопримечательностей может быть организовано на высшем уровне даже при отсутствии экскурсовода. Современные разработки обеспечили художественные галереи такими информационными системами, которые значительно повышают уровень экскурсионных услуг. Последнее время особой популярностью среди туристов пользуется система аудиогид, состоящая из небольшого переносного устройства и зарядки.

Приезжая в иностранный город, туристы могут использовать аудиогид – устройство, воспроизводящее аудиофайлы. Аудиогид применяется во время круизных путешествий, во время автобусных переездов, прогулок по городу. Взяв в аренду оборудование, аудиогид, турист может самостоятельно изучить все достопримечательности и получить максимум информации. Выбор аудиогuida может осуществляться двумя путями:

- по выбранному заранее маршруту;
- индивидуальный заказ экскурсии в специализированной компании.

Зная маршрут путешествия, турист заказывает в компании аудиогид – устройство с записанными на нем аудиофайлами и зарядник к нему. Небольшое устройство помещается в сумку или карман. Путешественник может включать его в любое время, может перематывать аудиофайлы, прослушивать их повторно или пролистывать то, что кажется знакомым. Таким образом эффективность экскурсии значительно повышается.

Портативное устройство система аудиогид снабжена защитной функцией от удаления информации.

Еще одно достоинство аудиогuida в том, что информация доступна для прослушивания в любом удобном темпе. Возможно сделать паузу или вернуться обратно. Кстати, для подзарядки приборов используется специальное зарядное устройство на десять или пятьдесят ячеек. Первое так же служит для загрузки справочного материала.

Подробное сравнение аудиогuida и живого гида указано в таблице 1.1.

Самым важным и самым большим преимуществом аудиогuida является его универсальность. Современные аудиогиды хранят фото и видео материалы об экспонатах.

Таблица 1.1

Сравнение аудиогuida и живого гида:

Категория	Аудиогид	Живой гид
Цена	Для того, чтобы воспользоваться аудиогидом, необходимо всего лишь бесплатно скачать приложение.	В большинстве случаев за гида приходится платить дополнительную плату. Обычно гид не начинает экскурсию до тех пор, пока не соберет группу из нескольких людей, так как ему не выгодно проводить ее для одного человека.
Время	С аудиогидом вы можете не думать о времени.	Время с обычной экскурсии ограничено и составляет примерно от 40 минут до 2 часов.
Практичность	С личным аудиогидом есть возможность самостоятельно и не торопясь пройти весь музей, получив при этом максимум информации.	Нанимать гида не очень удобно, так как может собраться большая группа, и возможность информативно и приятно провести время будет невозможно.
Человеческий фактор	Все аудиодорожки аудиогuida записаны в студии дикторами и обработаны профессиональными программами. Имеется поддержка двух и более языков.	Есть вероятность того, что вам попадется не грамотный и не компетентный гид, с непонятной дикцией, и не знающий вашего языка.

1.5 Статистика использования аудиогидов по всему миру

Статистика использования аудиогидов показана на рисунке 1.6.

Исходя из полученных данных, мы видим, что в Тайланде, Великобритании и Франции больше всех используют аудиогиды. Это обусловлено тем, что в этих странах очень большое количество музеев, достопримечательностей и интересных объектов. Следом идут такие страны, как Испания, Россия, КНР и США. Это страны, в которых аудиогиды еще не успели набрать популярность. На диаграмме можно найти и Казахстан. Наша страна была отмечена на диаграмме, для того чтобы наглядно показать отсутствие на нашем туристическом рынке аудиогидов. Единственный качественный аудиогид был установлен в Музее Искусств имени Абылхана Кастеева.

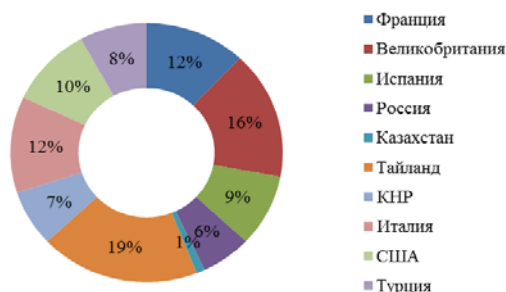

Рисунок 1.6

1.6 Постановка задачи

Цель исследования – разработать аудиогид по историческим местам, который поможет автоматизировать работу гидов, поднимет уровень посещения наших музеев, исторических мест, повысит образованность и культурную просвещенность нашей нации. Данный программный продукт рассчитан на обычного пользователя, будь это человек преклонного возраста или же ребенок. Приложение аудиогид по музеям и историческим местам будет иметь простейший и эргономичный дизайн, приятный для глаз, удобные и практичные функции, которые помогут непринужденно наслаждаться экскурсией. Более того наш продукт будет хранить аудио и видео материалы, что позволяет вам не скучно просматривать экспонаты, а просмотреть интересные фотографии, связанные с этим экспонатом, и информацию о них.

2. Подготовка аудиогuida

Каким образом можно сделать удобным поиск информации об экспонате?

Поиск экспоната по номеру, который ему был присвоен при создании аудиогuida.

Посетитель видит номер рядом с экспонатом и вводит его в аудиогид. По введенному номеру будет найдена история об экспонате. Для реализации этого способа необходимо подготовить и разместить рядом с экспонатами таблички с их номерами. Табличка с номером экспоната может быть оформлена в соответствии с общей художественной концепцией музея. Основные требования к такой табличке – номер должен хорошо читаться даже на расстоянии от экспоната.

Ожидаемые результаты:

В результате успешной реализации проекта будет:

1. Сформирован положительный образ малой родины у населения.
2. Посетители города познакомятся с историческими, культурными и природными достопримечательностями родного края.
3. Увеличится поток туристов в городе.
4. Виртуальные экскурсии будут востребованы людьми с ограниченными возможностями.
5. Создание и использование аудиогuida вызовет интерес к истории и традициям нашего народа.

Проживая в крае, на территории уникальных мест, мы не только не посещаем их, но и мало знаем о них. В ходе реализации проекта мы получим знания о прекрасных культурно-исторических местах.

Появится интерес к истории и культуре родного края, к его историческому прошлому, появится активность в поиске краеведческого материала, интерес к неповторимой природе родного края. Будем знать достопримечательности своей малой родины. В результате появится чувство гордости за свою землю, за его неповторимую красоту, а это значит можно считать, что цель и задачи проекта выполнены.

Список литературы

1. Бабэ Бруно. Просто и ясно о Borland C++. – М.: БИНОМ, 1995. – 400 с.
2. Джейсон Прайс, Майк Гандэрлой. Visual C# .NET. Полное руководство. – КОРОНА принт, 2004. – 960 с.
3. Рихтер, Джеффри. Программирование на платформе Microsoft .NET Framework 2.0 на языке C#. – Питер, 2007. – 656 с.
4. Баженова И. Ю. C++ & Visual Studio NET. Самоучитель программиста. – М.: КУДИЦ-ОБРАЗ, 2003. – 448 с.
5. М. Дансмур, Г. Дейвис. ОС UNIX и программирование на языке Си. – М.: Радио и связь, 1989.
6. Робинсон, С. Корнес, О. Глинн. C# для профессионалов. – М.: Лори, 2005. – 396 с.
7. Ликнесс Дж. Приложения для Windows 8 на C# и XAML. – М.: Москва, 2013. – 368 с.
8. Г.М. Гукасян. Экономика от А до Я: Тематический справочник. – М.: ИНФРА-М, 2009. – 480 с.
9. Экономика промышленного предприятия: учебник / И.Н. Иванов. – М.: ИНФРА-М, 2011. – 395 с.
10. Ю.М. Остапенко. Экономика труда: учебное пособие. – М.: ИЦ РИОР, 2010. – 160 с.
11. А.И. Рофе. Экономика труда: учебник. – М.: КиноРус, 2010. – 400 с.
12. Методические указания к выполнению экономической части дипломных работ для студентов специальности 5В070400 – Вычислительная техника и программное обеспечение / Еркешева З.Д., Г.Ш. Боканова. – Алматы: АУЭС, 2013. – 40 с.

БЕКМАГАМБЕТОВА М.Ж., МУРАТУЛЫ Д., ИДРИСОВА А.М.,

ЖУМАТОВА Д.С., АДЫРБАЕВА Ж.Е.

СІЗДЕРДІҢ «TRAVEL EASILY» АУДИО НҰСҚАУЛЫҒЫҢЫЗ

Мақалада аудио нұсқаулық-ұялы қосымшасын даярлау мәселесі қарастырылады. Бұл бағдарлама мұражай экспонаттары мен қаланың сәулетті жерлеріне, ғимараттарына, тарихи жәдігерлеріне қызығушылық танытатын жерлермен танысуға мүмкіндік береді.

***Мақаланың мәнін ашатын сөздер:** аудио нұсқаулық, экспонаттар, мәдени ескерткіштер, экскурсия.*

BEKMAGAMBETOVA M.ZH., MURATULY D., IDRISOVA A.M.,

ZHUMATOVA D.S., ADYRBAYEVA ZH.E.

YOUR AUDIO GUIDE «TRAVEL EASILY»

The article is devoted to the development of a mobile application – audio guide for Kostanay. This application will allow anyone to familiarize themselves with the museum's exhibits and places of interest in the city.

***Keywords:** audio guide, exhibits, cultural monuments, excursion.*

УДК621.396.6:621.311.6

*Демина Н.Ф.,
кандидат педагогических наук,
доцент кафедры физико-математических
и общетехнических дисциплин
Казымбекова А.Б., Устиминова Л.Т.,
Наглый Д.А., Цыганок В.С., Серегин А.А.,
студенты 3 курса специальности «Физика»
КГПИ, г. Костанай, Казахстан*

ИССЛЕДОВАНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СОЛНЕЧНЫХ БАТАРЕЙ В УСЛОВИЯХ КОСТАНАЯ: НА ПРИМЕРЕ ЭНЕРГООБЕСПЕЧЕНИЯ БИБЛИОТЕКИ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ИНСТИТУТА

Аннотация

Проект посвящен исследованию влияния климатических условий и географического положения на эффективность использования солнечных батарей в качестве источников энергии. Разработаны технические условия монтажа солнечных модулей с учетом результатов исследования. Произведен расчет в двух вариантах количества солнечных модулей, а также необходимого сопутствующего оборудования для энергообеспечения для педагогического университета. Просчитана стоимость внедрения.

Ключевые слова: энергия, солнечные батареи, фотоэлементы.

В послании Президента к народу Республики Казахстан, уделено особое внимание вопросам энергосбережения и использования альтернативных источников энергии.

Особенно широко во всем мире ведутся разработки, апробирование и внедрение солнечных батарей с целью получения экологически чистой энергии.

Физические основы действия солнечных батарей известны. Вместе с тем, несмотря на хорошо разработанный теоретический расчет мощности, солнечных модулей, в нем не нашли отражения такие факторы как: географический, климатический, хотя они определяют поток энергии, идущий от Солнца.

Учет этих факторов требует разработки технических условий монтажа солнечных модулей на конкретных объектах в условиях Северного Казахстана.

Цель: Исследование влияния географического положения и климатических условий на мощность солнечных батарей, а также разработка технических условий их монтажа, способствующих получению оптимальной мощности от используемых солнечных модулей.

Задачи исследования:

- изучить теоретические основы работы солнечных батарей;
- изучить рынок солнечных панелей и сопутствующего оборудования;
- произвести расчет энергопотребления библиотеки института за год;
- рассчитать продолжительность солнечного периода для Костаная;
- изучить розу ветров в Костаная;
- изучить угол падения солнечных лучей обусловленной широтой местности в зависимости от времени года;
- осуществить расчет необходимого количества солнечных панелей для обеспечения энерго-независимости библиотеки;
- разработать технологию монтажа солнечных батарей с учетом широты местности.

Гипотеза: если учесть в технологии монтажа солнечных батарей географические и климатические условия местности, то можно повысить эффективность их использования.

Новизна: современные фирмы осуществляющие монтаж солнечных панелей в Костанайской области не учитывают климатические и географические условия местности, что приводит к снижению их КПД.

Практическая значимость: разработанные нами технические условия, учитывающие географические и климатические условия местности и ознакомление с ними, действующих в области фирм позволит повысить эффективность использования солнечной энергии в нашей области.

Проведенный нами расчет необходимой мощности, вырабатываемой солнечными батареями для конкретного объекта – библиотеки института, расчет затрат необходимых для внедрения в его жизнедеятельность, позволит:

- институту выйти в передовые ряды пользователей зеленой экономики;
- показать будущим учителям методику внедрения энергосберегающих технологий;
- уменьшить энерго затраты института.

Аналогов нашему проекту нет.

Методы исследования:

- анализ;
- сопоставление;
- маркетинговые исследования;
- статистические расчеты;
- выявление функциональных зависимостей;

Содержание:

Введение

1. Теоретические основы работы и использования солнечных батарей.

1.1. Физические основы работы солнечных панелей

1.2. Виды солнечных панелей

1.3. Материалы для солнечных батарей

2. Географические и климатические условия города Костаная и Костанайской области.

2.1. Географическое положение г.Костаная.

2.2. Роза ветров в г. Костаная.

2.3. Количество светочасов на широте г. Костаная.

3. Сопутствующее оборудование и материалы для монтажа солнечных батарей.

3.1. Виды солнечных батарей реализуемых в г.Костаная.

3.2. Сопутствующее оборудование реализуемое в г. Костаная.

4. Расчет энергообеспечения библиотеки института с помощью солнечных батарей.

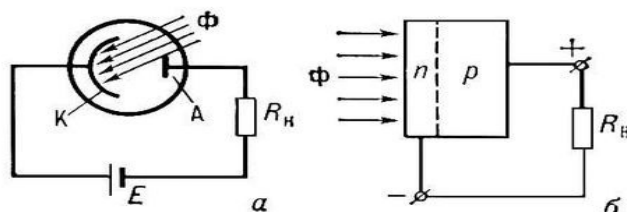
1. Теоретическая основы работы и использования солнечных батарей.

1.1. Физические основы работы солнечных панелей

Солнечная батарея – объединение фотоэлектрических преобразователей (фотоэлементов) – полупроводниковых устройств, прямо преобразующих солнечную энергию в постоянный электрический ток, в отличие от солнечных коллекторов, производящих нагрев материала-теплоносителя.

Солнечная батарея состоит из фотоэлементов, соединенных последовательно и параллельно. Все фотоэлементы располагаются на каркасе из непроводящих материалов. Такая конфигурация позволяет собирать солнечные батареи требуемых характеристик (тока и напряжения). Кроме того, это позволяет заменять вышедшие из строя фотоэлементы простой заменой.

Строение фотоэлемента

Фотоэлемент на основе полупроводников состоит из двух слоев с разной проводимостью. К слоям с разных сторон подпаиваются контакты, которые используются для подключения к внешней цепи. Роль катода играет слой с n-проводимостью (электронная проводимость), роль анода – p-слой (дырочная проводимость).

Ток в n-слое создается движением электронов, которые «выбиваются» при попадании на них света за счет фотоэффекта. Ток в p-слое создается «движением дырок». «Дырка» – атом, который потерял электрон, соответственно, перескакивание электронов с «дырки» на «дырку» создает «движение» дырок, хотя в пространстве сами «дырки» конечно не двигаются.

На стыке слоев с n- и p-проводимостью создается p-n-переход. Получается своего рода диод, который может создавать разность потенциалов за счет попадания лучей света.

Принцип работы фотоэлементов, из которых состоит солнечная батарея, основан на фотогальваническом эффекте. Этот эффект наблюдал еще Александр Эдмонд Беккерель в 1839 году. Впоследствии работы Эйнштейна в области фотоэффекта позволили описать явление количественно. Опыты Беккереля показали, что лучистую энергию солнца можно трансформировать в электричество с помощью специальных полупроводников, которые позже получили название фотоэлементы.

Вообще такой способ получения электричества должен быть наиболее эффективным, потому что является одноступенчатым. По сравнению с другой технологией преобразования солнечной энергии через термодинамический переход (Лучи -> Нагревание воды -> Пар -> Вращение турбины -> Электричество), меньше энергии теряется на переходы.

Принцип работы солнечной батареи основан на том, что в двух кремниевых пластинах, покрытых разными веществами (бором и фосфором), под действием солнечного света возникает электрический ток. В пластине, которая покрыта фосфором, появляются свободные электроны.

Отсутствующие частицы образуются в тех пластинах, которые покрыты бором. Электроны начинают двигаться под действием света солнца. Так образуется электрический ток в солнечных батареях. Тонкие жилы из меди, которыми покрыта каждая батарея, отводят от нее ток и направляют по назначению.

Когда лучи света попадают на p-слой, за счет фотоэффекта образуются свободные электроны. Кроме этого, они получают дополнительную энергию и способны «перепрыгнуть» через потенциальный барьер p-n-перехода. Концентрация электронов и дырок изменяется и образуется разность потенциалов. Если замкнуть внешнюю цепь через нее начнет течь ток.

Разность потенциалов (а соответственно и ЭДС), которую может создавать фотоэлемент, зависит от многих факторов: интенсивности солнечного излучения, площади фотоэлемента, КПД конструкции, температуры (при нагревании проводимость падает).

Однако разность потенциалов, создаваемая одним фотоэлементом, мала для промышленного применения. Чтобы иметь возможность использовать солнечные элементы для электропитания устройств, их соединяют вместе. Тем самым получают солнечные батареи (солнечные сборки, солнечные модули). Кроме того, фотоэлементы покрывают различными защитными слоями из стекла, пластмассы, различных пленок. Это делают, для того чтобы защитить хрупкий элемент.

Основной рабочей характеристикой солнечной батареи является пиковая мощность, которую выражают в Ваттах (Вт, W). Эта характеристика показывает выходную мощность батареи в оптимальных условиях: солнечном излучении 1 кВт/м², температуре окружающей среды 25 °C, солнечном спектре шириной 450(АМ1,5). В обычных условиях достичь таких показателей удается крайне редко, освещенность ниже, а модуль нагревается выше (до 60-70 градусов).

Соединяя фотоэлементы, последовательно мы повышаем разность потенциалов, соединяя параллельно – ток. Таким образом, комбинируя соединения, можно добиться требуемых параметров по току и напряжению, а следовательно и по мощности. Кроме того,

последовательно или параллельно можно соединять не только фотоэлементы в рамках одной солнечной батареи, но и солнечные батареи в целом.

1.2. Виды солнечных батарей

- Монокристаллические преобразователи;
- Поликристаллические пластины;
- Аморфные панели из кремния;
- Фотопреобразователи гибридного типа;
- Полимерные пленочные солнечные преобразователи;

Материал, из которого изготовлены пластины, влияет на характеристики солнечных батарей.

1.3 Материалы для солнечных батарей

Для эффективной работы солнечных элементов необходимо соблюдение ряда условий:

- оптический коэффициент поглощения активного слоя полупроводника должен быть достаточно большим, чтобы обеспечить поглощение существенной части энергии солнечного света в пределах толщины слоя;
- генерируемые при освещении электроны и дырки должны эффективно собираться на контактных электродах с обеих сторон активного слоя;
- солнечный элемент должен обладать значительной высотой барьера в полупроводниковом переходе;
- полное сопротивление, включенное последовательно с солнечным элементом (исключая сопротивление нагрузки), должно быть малым, для того чтобы уменьшить потери мощности (джоулево тепло) в процессе работы;
- структура тонкой пленки должна быть однородной по всей активной области солнечного элемента, чтобы исключить закорачивание и влияние шунтирующих сопротивлений на характеристики элемента.

2.1 Город Костанай.

Географическое положение города:

53°12' северной широты

63°38' восточной долготы

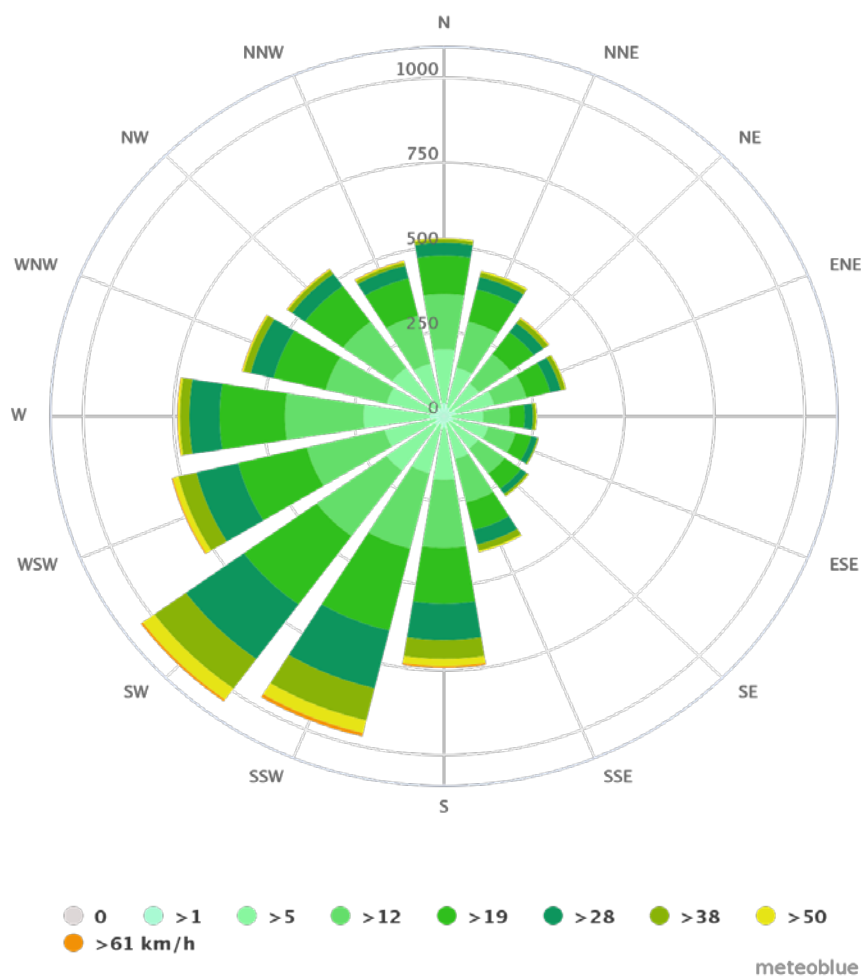
Высота над уровнем моря 125-185 метров.

Климат области резко континентальный: жаркое и сухое лето меняется холодной и малоснежной зимой.

2.2 Роза ветров в городе Костанай в январе 2017 года (её также называют **рисунок направления ветров** или **карта ветров**) приведена ниже. Роза ветров показывает, **какие ветры преобладали** в данном регионе. Наша **карта ветров** показывает преобладающие направления ветров в городе Костанай в январе 2017 года.

Как видно из розы ветров, основным направлением ветра был юго-западный (44%). Кроме того, **преобладающими направлениями ветра** оказались южный (24%) и юго-восточный (9%). **Самый редкий ветер в городе Костанай в январе 2017 года** – восточный (3%).

Роза ветров в городе Костанай в январе 2017 года		
Направление		Частота
↓	Северный	5,6%
↙	Северо-восточный	5,6%
←	Восточный	2,8%
↘	Юго-восточный	9%
↑	Южный	24,3%
↗	Юго-западный	44,4%
→	Западный	4,9%
↖	Северо-западный	3,5%

Роза скоростей ветра Костанай указывает на то, сколько часов за год ветер дует с определенного направления. Пример – юго-западный ветер: Ветер дует с юго-запада (SW) на северо-восток (NE).

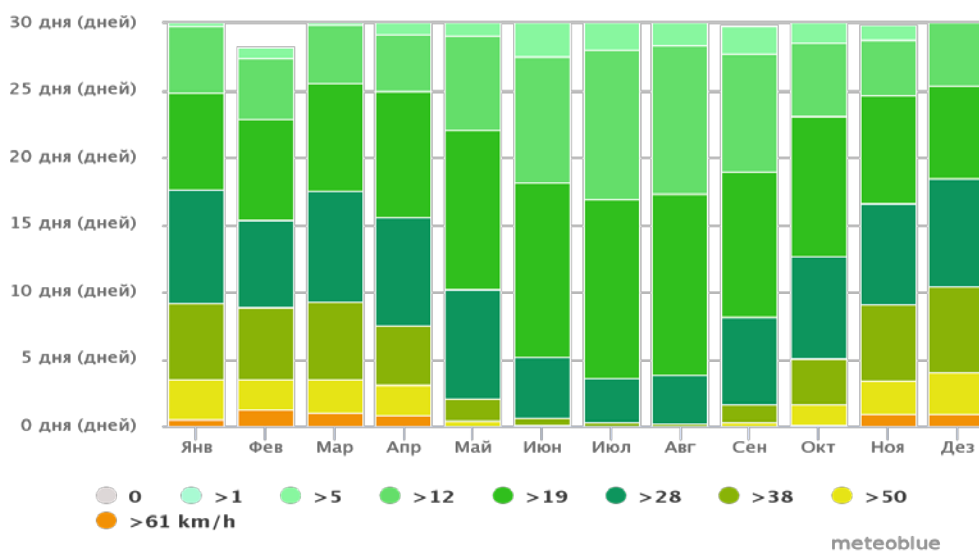

Диаграмма Костанай указывает на те дни в месяце, в течение которых скорость ветра достигает определенного значения.

месяц	Продолжительность солнечного дня
Январь	
Февраль	
Март	
Апрель	
Май	
Июнь	
Июль	
Август	
Сентябрь	
Октябрь	
Ноябрь	
Декабрь	

Средняя продолжительность дня в году – 11 ч. 19 мин.

Данные по направлению солнечных лучей:

Широта Костаная φ

$$\varphi = 53^{\circ}12'51'' \text{ с. ш.}$$

$$\alpha = 63^{\circ}37'28''$$

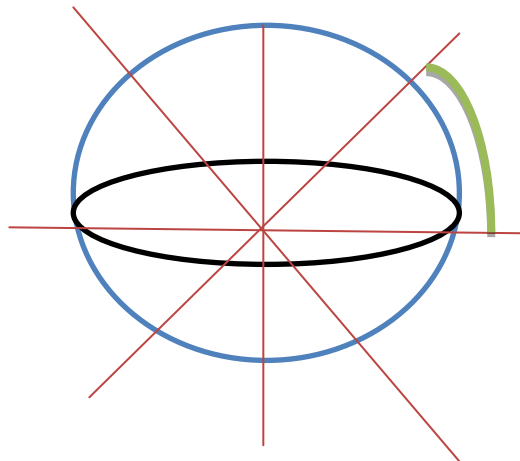
$$h_{н.э.} = 90^{\circ} - 53^{\circ}13' = 36^{\circ}47'$$

$$h_{лсс} = 36^{\circ}47' + 23^{\circ}26' = 60^{\circ}13'$$

$$h_{зсс} = 36^{\circ}47' - 23^{\circ}26' = 13^{\circ}21'$$

Летом Солнце в полдень на высоте $60^{\circ}13'$ (max)

Зимой $13^{\circ}30'$ (min с учетом рефракции)

Расчет автономной фотоэлектрической системы электроснабжения

Значения в ячейках, обозначенных серым цветом, нужно заполнить.

Значения в ячейках, обозначенных желтым цветом, трогать не надо, это результат расчетов.

1. Список всех нагрузок переменного тока, ее мощность и часы работы в неделю.

Перемножается мощность на время работы для определения требуемой энергии в Вт ч в неделю. Далее все эти данные суммируются для вычисления полной нагрузки переменного тока в ватт-часах в неделю.

Нагрузка переменного тока, питаемая через инвертор	Мощность, Вт	Количество	Час/нед	Втч/нед
Системный блок	400	21	25	210000
Принтер	350	3	3	3150
Кондиционер	1500	1	2	3000
Модем	6	1	25	210
Монитор	120	21	25	63000
Сканер	30	1	2	60
Компьютер моноблок	350	25	25	218750
Итог	3056	26156		498170

2. Нагрузка постоянного тока, в неделю, для питания инвертора.

Коэффициент полезного действия инвертора принимается 80%. (умножаем на 1.2)

$498170 \times 1,2 = 597804 \text{ Вт} \cdot \text{ч}$

3. Входное напряжение инвертора, В постоянного тока; обычно 12,24 или 48В.

4. Разделить п.2 на п.3. Получим полную нагрузку переменного тока в А*ч в неделю.

$597804 / 24 = 24908,5$

5. Список нагрузки постоянного тока:

Описание нагрузки ПП	Вт	Кол-во	Час/нед	=	Втч/нед
Люминесцентные лампы 15	15	33	25	=	12375
Люминесцентные лампы 38	38	6	25	=	5700
Лампы накаливания	60	18	25	=	27000
Итог	113	1803			45075

6. Напряжение постоянного тока. Обычно 12 или 24 В. (Как в п.3)

24

7. Для определения общего количества Ач в неделю потребляемого нагрузкой постоянного тока, разделить п.5 на п.6

$45075 / 24 = 1878,125$

8. Общее кол-во Ач в неделю, потребляемое нагрузкой переменного тока (п.4)

24908,5

9. общее кол-во А*ч в неделю потребляемое всей нагрузкой.

$24908,5 + 1878,125 = 26786,625$ или **64,2879 кВт*ч/неделю**

10. Разделить на 7 дней. Получим Ач в день

$26786,625 / 7 = 3826,66$ или **9,1839 кВт*ч/сутки**

Расчет аккумуляторной батареи.

1. Ввести потребность в электричестве в Ач (п 10)

3826,66

2. Ввести максимальное число последовательных «дней без солнца» или число дней автономного электроснабжения без подзаряда

2

3. Умножать п.10 на число дней. Это кол-во электричества, которое нужно запасти в АБ.

$3826,66 \times 2 = 7653,32$

4. Ввести глубину разряда для АБ

Если глубина разряда 20%, используйте к-т 0,2

(Example: If the discharge limit is 20%, use 0.2) This number should not exceed 0.8

0,3

5. Разделить п.3 на глубину разряда п.4

$7653,32 / 3 = 2551,1$

6. Выберите коэффициент, учитывающий снижение емкости АБ при понижении температуры

1,2

7. Умножить п.5 на п.6. Это нужно для обеспечения работы системы в холодную погоду

Полная емкость батареи равна

$2551,1 \times 1,2 = 3061,32$

8. Введите номинальную емкость выбранной батареи

200 Ач

9. Разделить п.7 на п.8 и округлить до ближайшего большего целого. Это будет число батарей соединенных параллельно

$3061,32 / 200 = 15$

10. Разделить номинальное напряжение системы (12 или 24В) на напряжение АБ и округлите вверх до целого. Это будет число батарей, соединенных последовательно

$24 / 12 = 2$

11. Умножить п.9 на п.10 для определения общего кол-ва аккумуляторных батарей

$15 \times 2 = 30$

Расчет количества фотоэлектрических модулей.

1. Общее потребляемое количество электричества в Ач из п.10

3826,66 или 9,1839 кВт*ч/сутки

2. Учитываем потери на заряд-разряд аккумуляторных батареи (обычно 20% при использовании специальных батарей). При использовании обычных стартерных батарей нужно взять этот коэффициент больше (до 1,5)

$9,1839 \times 1,2 = 11,02 \text{ кВт*ч/сутки}$

3. Среднее количество пиковых солнечных часов в вашей местности (из карт или таблиц)

4,5 лето

4. Разделить п.2 на п.3. Это будет требуемая мощность солнечной батареи

$11,02 / 4,5 = 2,44 \text{ кВт}$

5. Пиковая мощность фотоэлектрического модуля в точке максимальной мощности (см. спецификации производителя).

180 Вт

6. Для определения количества модулей делим п.4 на п.5

$2,44 / 180 = 13,6$

7. Округлить до ближайшего большего целого значения. **13**

8. Номинальное напряжение фотоэлектрического модуля **24В**

Число модулей, соединенных последовательно для обеспечения требуемого выхода напряжения постоянного тока: $24 / 24 = 1$

Таблица 1. Расчет необходимого оборудования и его стоимость.

Наименование	Количество	Цена	Сумма
Солнечная батарея поликристаллическая 245Вт/24В. Суммарная мощность	13	75000	975000
Аккумуляторная батарея	30	80000	2400000
Синхронный инвертор для солнечных панелей, 3 фазы, 380 В, 10кВт	1	1600000	1600000
Контроллер заряда	1		25000
Соединительная арматура			1095
Монтаж солнечных панелей (установка на каркас и соединение проводов), изготовление заземления, установка грозозащиты, доставка оборудования и комплектующих, запуск оборудования	1	600000	600000

Ящик управления (автоматики), грозозащита: блок, на варисторах УЗИП-1 с дополнительным усилением ОМ-I-1+N-280/12,5-4шт.	1	260000	260000
Комплектующие (кабель 2х4 мм, кабель 3х4мм +1 х 2,5мм, клеммы, краска, «катанка» 12 мм для заземления, анкера, «сталька», хомуты, клипсы, кабель-канал, пластиковая труба, другое)	1	250000	250000
Итого			5571095

Таблица 2. Расчет необходимого оборудования и его стоимость без учета аккумуляторных батарей.

Наименование	Количество	Цена (тенге)	Сумма (тенге)
Солнечная батарея поликристаллическая 245Вт/24В. Суммарная мощность	13	75000	975000
Синхронный инвертор для солнечных панелей, 3 фазы, 380 В, 10кВт	1	1600000	1600000
Контроллер заряда	1		25000
Соединительная арматура			1095
Монтаж солнечных панелей (установка на каркас и соединение проводов), изготовление заземления, установка грозозащиты, доставка оборудования и комплектующих, запуск оборудования	1	600000	600000
Ящик управления (автоматики), грозозащита: блок, на варисторах УЗИП-1 с дополнительным усилением ОМ-I-1+N-280/12,5-4шт.	1	260000	260000
Комплектующие (кабель 2х4 мм, кабель 3х4мм +1 х 2,5мм, клеммы, краска, «катанка» 12 мм для заземления, анкера, «сталька», хомуты, клипсы, кабель-канал, пластиковая труба, другое)	1	250000	250000
Итого			3711095

ДЕМИНА Н.Ф., КАЗЫМБЕКОВА А.Б., УСТИМИРОВА Л.Т., НАГЛЫЙ Д.А.,
ЦЫГАНОВ В.С., СЕРЕГИН А.А.

СОЛТУСТІК ҚАЗАҚСТАНДА КҮН БАТАРЕЯЛАРЫНЫҢ ТИІМДІЛІГІН ЗЕРТТЕУ: ҚОСТАНАЙ МЕМЛЕКЕТТІК ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ИНСТИТУТЫ МЫСАЛЫНДА

Зерттеу жұмысы ауа-райы жағдайының әсерін және географиялық орналасуын күн энергиясын энергия көздері ретінде күн панельдерін пайдалану тиімділігін зерттеуге арналған. Жоба күн модульдерін орнатудың техникалық шарттары зерттеу нәтижелерін ескере отырып әзірленді. Күн модульдерін орналастыру екі нұсқа бойынша есептеу жүргізілген, сондай-ақ Педагогикалық Университетімізде электр энергиясын жеткізу үшін қажетті жабдықтар жасақталған. Жобаның іске асыру құны есептелді.

Мақаланың мәнін ашатын сөздер: энергия, күн батареялары, фотоэлементтер.

DYOMINA N.F., KAZYMBEKOVA A.B., USTIMIROVA L.T., NAGLIY D.A.,
TCYGANOK V.S., SERYOGIN A.A.

RESEARCH ON THE EFFICIENCY OF SOLAR BATTERIES IN NORTHERN KAZAKHSTAN: ON THE EXAMPLE OF KOSTANAY STATE PEDAGOGICAL INSTITUTE

The project is devoted to the study of the influence of climatic conditions and geographic location on the efficiency of the use of solar panels as energy sources. The technical conditions for installing solar modules have been developed taking into account the results of the study. The calculation is made in two versions of the number of solar modules, as well as the necessary related equipment for energy supply for the Pedagogical University. The cost of implementation has been calculated.

Keywords: energy, solar panels, photocells.

ӘОЖ 004.65

Ерсултанова З.С.,
техникалық ғылымдар кандидаты,
информатика және КТ кафедрасының доценті
Смаилова Э.М.,
«Информатика» мамандығының
4 курс студенті
ҚМПИ, Қостанай қ., Қазақстан

БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМІНІҢ ПОРТФОЛИОСЫ

Түйін

Жұмыс өзекті зерттеуді ұсынады, оның ішіндегі бағдарламалық жасақтаманың нақты бөлігінде қолдануға болатын теориялық ұғымдардың мүмкіндіктері туралы ақпараттар жасауға мүмкіндік береді, және бағдарламалық өнімдерді игеру білімдерін қолдану әдістемесіне арналған.

Мақаланың мәнін ашатын сөздер: білім мазмұны, бейіндік оқыту, ақпараттық жүйе, кәсіби жетілу.

Қазіргі уақытта жоғары сыныптарда бейіндік оқытуға көшуге байланысты оқушылардың өзіндік әлеуетін анықтау проблемасының өзектілігі артып келеді. Бейіндік оқыту білім беру саласындағы маңызды бағыт ретінде педагогикалық ғылым мен тәжірибеде оқушылардың әрі қарай оқуын таңдауға ықпал етеді. Сондықтан, бейіндік оқытуда жоғары сыныптарда білім мазмұнын оқу жоспарының вариативті компонент оқу курстарының маңызы ерекше. Білім мазмұнының вариативті бөлігі есебінен оқушылардың сұраныстары, аймақтың, мектептің ерекшеліктері жүзеге асырылады.

Қазіргі нарықтық қатынас заманы адамның үздіксіз кәсіби жетілуін талап ететін бәсекелестік жағдайына қойып отыр. Оның үстіне кәсіби бағдар мамандық таңдауға ғана емес, сондай-ақ адамның мамандығын жетістікпен өзгерте алуына, өзгермелі өмір жағдайлары мен кәсіби қызметке бейімделе алуына себептесуі тиіс.

Мақсаты:

Бастауыш сынып мұғалімінің ақпараттық жүйесін электронды жабдықтау.

Міндеттері:

- Мұғалім туралы ақпарат;
- Мектептің тақырыбы мен мақсаты;
- ӘБ тақырыбы мен мақсаты;
- Мұғалімнің ғылыми жұмыс тақырыбы мен мақсаты;
- Мұғалімнің білім дәрежесі Диплом;
- Мадақтамалары;
- Мұғалімнің жетістіктері;
- Білім арттыру курстары;
- Мұғалімнің ғылыми зерттеулері, мақалалары;
- Семинар, конференцияларға қатысуы;
- Оқушылардың сайыстарға қатысуы;
- Мониторинг;
- Жаңа педагогикалық технологияларды игеру.

Жұмыстың практикалық маңыздылығы мен өзектілігі

Қазіргі кезде компьютерлік сауаттылықпен қатар жоғары деңгейлі программалау тілдерін қолдана білу – ең өзекті жұмыс дағдысы болып есептеледі. Бүгінгі күн талабына сәйкес, кез келген сала мамандары ақпараттық технологияларды толыққанды пайдалана білуі

тиіс. Ал, ақпараттық технологияларды жаңа деңгейге көтеруде және оларды дамытуда жоғарғы деңгейлі программалау тілдерінің рөлі ерекше.

Заманауи ақпараттық жүйелерді қолдану дағдылары және олардың көмегімен кәсіби практикалық ойын айлаларын шешу іскерліктері мен практикалық маңызды есептерді ЭЕМ көмегімен шешу нәтижелерін сауатты интерпретациялау іскерлігі және оның нәтижелерін кәсіби практикалық іс-әрекеттерде қолдану дағдылары болашақ маманның бойында қалыптастыру басты назарда болады.

Зерттеу әдістері

Жобалық жұмысты орындау барысында Теориялық деңгей әдістері: дерексіздену, идеализациялау, формальдау, анализ және синтез индукция және дедукция, аксиоматика, молайту т.б.

Теориялық деңгейде жиналған деректердің зерттелуі, ұғымдарды пікірлерді жасау, қорытынды келтіру жүзеге асады. Бұл жұмыстың процессінде ертеректегі ғылыми түсіндірулер мен жаңадан туындаған түсініктер қарым-қатынасқа түседі. Теориялық деңгейде ғылыми ойлау эмпирикалық сипатталудан босанып, теориялық молаю, баюды туғызады. Осылайша білімнің жаңа теориялық мазмұны эмпирикалық ұғымдарға қарай бейімделеді.

Танымның теориялық деңгейінде ұқсастық, айырмашылық, сәйкес өзгерістердің логикалық әдістері кең қолданылады, білімнің жаңа жүйелері құрылады, теоретикалық жүйелердің жаңа жинақталған экспериментальдіматериалдармен келешектегі келісім мәселелері шешіледі.

Метотеориялық деңгей әдістеріне – диалектикалық әдіс пен жүйелік анализ әдісін жатқызады.

Бұл әдістердің көмегімен теориялардың өзі зерттеледі және оларды туғызу жолдары жасалады, аталған теория ұғымдарының жүйесі зерттеледі, оны қолдану көкжиектері белгіленеді, бірнеше теорияларды синтездеу жолдары негізделеді. Аталған деңгейдің басты міндеті – ғылыми теорияларды формальдау жағдайын тану және метатілдер деп аталатын формальді тілдер жасап шығару болып табылады. Жүйелік анализ негізінде ерте бастан белгілі бір қасиетке ие болатын көптеген объектілер жүйесі деген ұғым жатыр. Бір жағынан жүйелік анализ жекелеген мәселелерді шешуде жалпы философиялық жағдайлар қатарын қолдануға мүмкіндік берсе, екінші жағынан философияның нақты бір ғылым ретінде дамуына ықпал етіп, оны молайтады.

Практикалық зерттеуге-компьютерлік жобалау әдісі қолданды.

Аспаптық бағдарламалық қамтамасыздандыру – бұл бағдарламалар мен автоматтандырылған ақпаратты жүйелерді құру үшін арналған бағдарламалар жиынтығы. Деректер қорын басқару жүйелеріне Access, Foxpro, dBase, SQL Server, Paradox және т.б. жатады. ДҚҚБ адамдар қызметінің әр түрлі облыстарында деректер қорын құру мен жұмыс істеу үшін арналған.

Қазіргі заман бағдарламалау жүйелеріне Delphi, Visual Basic, C++, Java бағдарламалау тілдері жатады. Бұлар объектіге-бағытталған бағдарламалау тілдері (ОББ). Бұл тілдердің жақсы жағына есептеуіш желілерде жұмыс істеу үшін бағдарлама құру, Интернетте, сонымен қатар бағдарламалаудың әртүрлі элементтерімен объектімен сияқты жұмыс істей алу мүмкіндіктері жатады.

Бағдарламалау тілін таңдау кезінде бағдарлама өнімін құрастырған кезде бағдарламалау тілін таңдау маңызды орын алады. Жоғары деңгейлі бағдарламалау тілдері екі үлкен топқа бөлінеді: әмбебап және проблемді – бағдарлы. Әмбебап тілдерге C++, Pascal, Basic, Java жатады.

Жобаның сипаттамасы

Адам баласына әр уақытта ақпаратпен жұмыс істеуге тура келеді. (Ол оны созу жүйелері арқылы қабылдайды), ақпараттың нақты ғылыми анықтамасы жоқ. Заттың немесе құбылыстың нақты ғылыми анықтамасы жоқ кезде адам өз түсінігімен қолданылады.

Түсініктің анықтамадан айырмашылығы әр түрлі адамдар әр түрлі кезеңде әр түрлі түсінік бере алады. Тұрмыста ақпарат түсінігінде, адам табиғаттан және қоғамнан алған мәліметті сезім жүйелері арқылы қабылдаумен келеді. Табиғатта бақылау, басқа адамдармен пікір алмасу, кітап және газет оқу, теледидар бағдарламасын қарау барысында біз ақпарат аламыз.

Математика маманы бұл мәселені кеңінен қарап, оған адам баласы ой сапасы арқылы құрастырған ақпаратты енгізеді. Биолог болса, ақпаратқа адам баласы сезу мәселелері және өз ой сапасын да құрастырмаған, керісінше өзінен туғаннан бастап өлерге дейінгі сақталған мәліметті жатқызады. Бұл генетикалық код, бұған байланысты бала өз ата-анасына ұқсайды.

Сонымен әртүрлі ғылыми пәнде және әр түрлі ғылыми саласында ақпарат туралы бірнеше түсінік бар. Бізге болса ақпаратты зерттеу алдында әртүрлі түсініктерді қосатын, ортақ нәрсені табу керек. Және бұндай ортақ нәрсе бар. Ғылыми және техника салаларында, ақпаратпен айналысатын, мынадай тұжырымға келді. Ақпарат төрт қасиеттерге ие. Ақпаратты: құруға, беруге (сәйкесінше қабылдауға) сақтауға және өңдеуге болады.

Әр пән бұл мәселелерді өз бетінше шешеді. Біздің оқу әдістемемізде ақпарат бізге беретін заттарды қарастырамыз.

Жаңа техниканы құрастыру кезінде ақпараттық толымсыз, аз немесе оперативсіз болуынан отандық және дүниежүзілік ең күшті үлгілер туралы түсінік алу мүмкін емес, бұған байланысты жобалау басында техникалық сопылық құрылуы мүмкін.

Өткен мезгілде алынған маңызды ғылыми жетістіктер туралы ақпаратты ыңғайлы ғылыми зерттеуді қамтамасыз ету маңызды боп келеді. Сонымен, мемлекеттік жинау жүйесінің дамуы, ақпараттық өңдеу, сақтау, тиімді іздеу және беру, жаңа тәсілмен әдістің қолдану негізінде, (біріншіден есептеу техникасы), төтенше антуалды болып келеді. Ақпарат тәсілдері тиімді ақпарат жүйені құруда керемет қолданып, ғылыми зерттеулердің автоматизациясын, әртүрлі өндіріс процестерін, жобалаудың негізін құрайды.

Ақпараттану – бұл техникалық ғылым, ақпаратты сақтайтын, құрастыратын, өңдейтін және беретін есептеу техникасы арқылы жүйелендіретін, сонымен қатар бұлардың функционалдық қызметі мен оларды басқару тәсілі боп келеді.

Ақпараттық жүйені қолдану, құрастыру және игеру экономикалық пен басқару мақсаттарын шешу, ғылыми және техникалық жетістіктер туралы ақпаратты тұтынушыға жеткізу – жаңа ақпараттық маңызды болып келеді. Ақпараттану – термині сәйкесінше ғылыми дисциплинаны анықтауға, сонымен қатар онымен жұмыс істеу облысында байланысты қолданылуы мүмкін. Туыс терминдерді қолдану кезінде дәл осылай болып келеді. Мемлекеттік өңдеу жүйесі және ақпаратты беру, мемлекеттік ғылыми техникалық ақпарат жүйесі, ғалымдарды және мамандарды ақпаратпен қамтамасыз ету жүйесі, және т.б. Жайшылықта бұлар ақпараттық жүйе және ақпаратпен қамтамасыз ету жүйесі, терминдермен белгіленеді.

Ақпаратты қамтамасыз ету жүйесінің маңызды компоненті жаңа ғылыми техникалық ақпарат ерекше ойлар, ғылыми нәтижелер, фактілер және т.б. туралы боп саналады.

Активті түрде басылым жұмысы, кітапханалар, соңынан-рефераттық, ақпараттық және қызметтер дамыған. Кітапханалар өз жұмысында активті түрде ғылыммен техниканың соңғы жетістіктерін және ең алдымен ЭЕМ, жаңа байланыс құралдармен жабдықталған, қолдана бастады. Ғылыми коммуникация жүйесі тұтынушы және құрастырушыарасында басты рөл қызметін ала бастады.

Ақпараттық өнім өндірісінің құраушысы боп келетіндер:

- 1 Техникалық құралдар (ЭЕМ, басылып және ақпаратты беру құралдары)
- 2 База мәліметтері
- 3 ҚБП

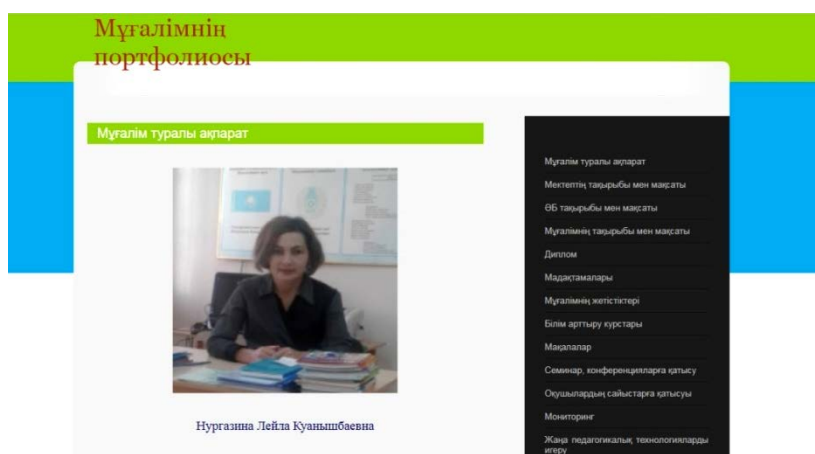
Ақпаратты өнімнің өндіріс процедурасы бастапқы база мәліметтерінен басқару түрде, қолдану, нормативті техникалық, организмді және ғылыми-әдістемелік құжаттар түрінде бекітіледі.

База мәліметтерін құруға өзіндік ақпараттық технологияны қажет етеді. Сондай ақ база мәліметтері түсінігімен банк мәліметтері тығыз байланысты. Банк мәліметтері – ақпаратты мәліметтің бір түрі, бұл ол үлкен көлемді салыстырмалы біркелкі бір-бірімен байланысқан және айнымалы мәліметтерді сақтау үшін олардың оперативті жасқартылуын және көпсалалы қолдану үшін. Банк мәліметтерінің құрамына кіретіндер: банк мәліметтерімен оларды құру және қолдану комплексі (база мәліметтерін басқару бағдарлама жүйесі, тілдер, есептеу қондырғысы, процедуралар, персонал, методикалар).

Ақпараттық желілер. Байланыс және есептеу техникасының дамуына байланысты олар жалпыға бірдей ақпараттық инфраструктураға оның техникалық негізін ақпараттық желілер құрайды, көп мөлшерде бірігеді. Олар арқылы тұтынушы кез келген, желіге қосылған, банк мәліметтеріне кіруге мүмкіндік береді.

Қазіргі кезде әртүрлі ғылыми байланыстар бар. Оның бір бөлігі дәстүрлі түрде ақпараттық түрде және кітапханалар арқылы берілсе, басқа бөлігі –мәліметтер желісі арқылы. Мұндай принциппен ақпаратты тұтынушыға жеткізу мемлекеттік ғылыми-техникалық ақпарат жүйеде және сәйкесінше халықаралық ГТА-жүйесінде.

Жобалық жұмыс Turbo Site бағдарламасында жасалған. Бастауыш сынып мұғалімінің портфолиосы интерфейсі 13 мәзірден тұрады.

Жобаның экономикалық негізделуі

Егер жобалық жұмыстың нәтижелерін экономикалық тұрғыдан қарастырсақ, біріншіден оның практикалық құндылығын айтуға болады. Білім беру саласында еліміздегі әлеуметтік-экономикалық өзгерістер мен бүкіл өркениетті әлемдегі ақпараттық даму білім берудің дәстүрлі қалыптасқан жүйесін, әдістері мен технологиясын қайта қарауды талап етуде. Бұл үдеріс білімнің жаңа аймақтарына енудің қажеттілігі мен оны жеке тұлғаның толық көлемде меңгеруінің қиыншылықтары арасындағы қарама-қайшылықтары ретінде белең алып отыр. Осыған орай, бүгінгі ғаламдық білім беру кеңістігіне сай танымды, ойлауды дамыту, өзінше ғылыми тұжырым жасауға, олардың қажетіне қарай ғылым жетістігін сұрыптауға, маманның өзінің іс әрекетінің субъектісі болуына мүмкіндік туғызу- көкейкесті мәселе болып табылады. Өйткені, тек білімді маман ғана қоғамның экономикалық, әлеуметтік және мәдени өркендеуінің көшбасшысы бола алады.

Болашақ мамандарды ақпараттық-компьютерлік және программалық модельдеу негізінде даярлау үшін оларда ең алдымен практикалық іс - әрекетбарысында пайда болатын мәселелерді формальды сипаттау дағдыларын, яғни ақпараттық-компьютерлік және программалық модельдеу әдістері туралы кәсіби білім, білік және дағдылар жүйесін қалыптастыруды қажет етеді. Сонымен бірге негізгі алгоритмдік құрылымдарды, бағдарламалау технологияларын білу және бұл білімдерді есептерді математикалық моделдері бойынша шешу, ЭЕМ-мен, оның құрылғыларымен, ақпараттық технология құралдарымен жұмыс істеу және құрылған алгоритм бойынша ЭЕМ-ге арнап бағдарламалау тілдерінің көмегімен бағдарлама құру және компьютерлік моделін жасау үшін қолдана алады.

Жобалық жұмыстың қаржылық шығындар келесі кестеде бейнеленген:

Материалдар	Өлшем бірлігі	Саны	Бағасы, тг.	Барлығы, тг
Лицензиялық программа сатып алу	дана	1	25 мың	25 мың
Оргтехника жабдықтары	дана	1	250 мың	250 мың
Офистік қағаз	бума	1	160	160
CD-RW	шт.	3	350	350
қалам	шт.	1	350	350
Папка	шт.	1	170	170
Барлығы:				276030

Күтілетін нәтиже

Қазіргі кезде жаңа информациялық технологияның жетістіктері, идеялары қолданбайтын саланы айту қиын. Ғылымның әр саласының есептері программалау тілдерінің көмегімен шешіліп, күрделі құбылыстарды зерттеу мен болжау мүмкіндіктері жаңа деңгейге көтерілді. Программалау технологияларының негізгі бағыттарының бірі – объекті бағытталған программалау тілі. Lazarus интегралды ортасы объекті программалау принципіне негізделген. Бұл ортада күрделі қосымшалар, анықтамалық және тестілеу жүйелерін, электрондық оқулықтар, мәліметтер қорын құруға болады.

Қазақстан Республикасында ақпараттандыру процесі басталған кезден бастап-ақ оны қолданудың тиімді жолдары іздестіріле басталды. Басында текст теру, электронды кестемен жұмыс жасау сияқты дайын программалардың көмегіне жүгінсе, қазіргі уақытта әртүрлі салада өзіне әмбебап бағдарламалар дайындауға көшті. Оған дәлел қай жұмыс орнына қабылдаған кезде компьютерлік біліміңізді сұрайды, тексереді. Міне, осыдан бастап-ақ бағдарламашылардың жұмысының өрісі кеңейуде деп айқын айтуға болады. Солтүстік Қазақстанда дәл осы жұмыспен айналысатын фирма жоқ, дегенмен де бағдарламашылар тобы осы жұмысты алысқа шаптырмай-ақ тындырып бағуда.

Ақпараттық технологияларды жұмыс орнында пайдалану өте тиімді екенін сезінген адамдар оны қолданысқа енгізуге үлкен құлшыныс білдіріп отыр. Апталап жасайтын жұмысты компьютер көмегімен жылдам жүзеге асыруға болады. Сол себепті де ақпараттық технологияларды пайдалану өте тиімді. Электронды мәлімет алмасу көптеген жолға кететін қаражатты үнемдейді. Есеп беру жүйесінің сол бойда берілуі ақпараттық технологияларға көшуге басқа мүмкіндік қалдырмай отыр.

«Қазақстан – 2030» стратегиялық бағдарламасы приоритеттерінің бірі ұлттық білім моделін қалыптастыру тенденциясымен және Қазақстан білім жүйесін бүкіл әлемдік білім кеңістігіне кіріктірумен сипатталатын білім беру саласы болып табылады. Қазір бүкіл әлемде индустриялық қоғамнан интерактивті қатынас жасауға және оны жүзеге асыратын техникалық мүмкіндіктерді тұрақты түрде дамытып отыра алатын информациялық қоғамға, яғни негізгі рөлді информацияны алу, өңдеу, сақтау, тасымалдау, тарату және пайдалану істерді атқаратын жаңа қоғамға көшу процесі жүріп жатыр. Информациялық қоғамға ауысу информациялық және коммуникациялық технологияларды дамыту мен күнделікті тұрмыста пайдалану (конвергенциялау) жолымен, яғни қоғамды ақпараттандыру (информация) істерін дамыту арқылы іске асырылады.

Информациялық қоғамға көшу процесінде информация құндылығы өзгеріп, біздің уақыт, кеңістік және қашықтық ұғымдары туралы да түсінігіміз кеңейіп, осылардың барлығы жаңа мәдениетті – информациялық мәдениеттің тууына себепші болды.

Әдебиет тізімі

1. Халықова Қ.З. Информатиканы оқыту әдістемесі. Алматы, «Білім», 2000. – 196 бет.
2. С.М.Кеңесбаев. Білім беру жүйесін компьютерлендірудің теориялық негіздері. Білім берудегі менеджмен журналы, №3, 2004ж., 76-83 беттер.
3. «Ақпараттық технология және қашықтықтан оқыту» Мұхамбетжанова С.Т. п.ғ.к., ББЖКБАРИ.

4. Семакин И., Шеина Т. Преподавание базового курса информатики в средней школе. – М.: Лаборатория Базовых Знаний, 2000. – 496 с.: ил.
5. Бочкин А.И. Методика преподавания информатики. – Мн.: Высшая школа, 1998.
6. Бидайбеков Е.Ы. Подготовка специалистов совмещенного с информатикой профиля в Республике Казахстан – Алматы: АГУ им. Абая 1998. – 123с.
7. Бидайбеков Е.Ы., Абдулкаримова Г.А. Информатика и средства информатики в начальной школе: Учебно-методическое пособие для студентов педагогического университета. – Алматы, 2002. – 80с.
8. Бочкин А.И., Вислобокова Н.С. Об оценке доли знаний с помощью комбинаторных тестов. ИНФО – 2004. – №11.
9. Ершов А.П. Компьютеризация школы и математическое образование. Основные направления работ по программе «Информатизация образования». ИНФО. – 1992. – №5,6.
10. Каймин В.А. Курс информатики: состояние, методика и перспективы. ИНФО-1990 №6.
11. Кателл Д. Информационные и коммуникационные технологии для активного обучения. ИНФО-2004. – №3.
12. Абилтаев Дастан /Сайт жасау жолдары статья group-global.org/.../26651-sayt-zhasau-zholdar

**ЕРСУЛТАНОВА З.С., СМАИЛОВА Э.М.
ПОРТФОЛИО УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ**

Данная статья представляет собой завершенное исследование, содержащее практическую часть в виде законченного программного продукта, позволяющее делать вывод о достаточных теоретических знаниях, умении использовать полученные знания при разработке программных продуктов.

Ключевые слова: содержание образования, профильное обучение, информационная система, профессиональный рост.

**YERSULTANOVA Z.S., SMAILOVA E.M.
ELEMENTARY TEACHER'S PORTFOLIO**

The project work, which shows the completed research, includes the practical part of the program in the program, allowing for the theoretical knowledge of the theoretical knowledge, using the acquired knowledge of the software products.

Keywords: content of education, specialized training, information system, professional growth.

ӘОЖ 004.891

Ерсултанова З.С.,
техникалық ғылымдар кандидаты,
информатика және КТ кафедрасының доценті
Аманжол Б.М.,
«Информатика» мамандығының
3 курс студенті
ҚМПИ, Қостанай қ., Қазақстан

КИІМ-КЕШЕКТЕР ДҮКЕНІНІҢ АҚПАРАТТЫҚ ЖҮЙЕСІ

Түйін

Жұмыста ақпараттық жүйе мен Access бағдарламасының дерекқорын құру құралдары пайдаланылды және дерекқордың тиімді жұмыс істеуі үшін программа жазылды. Ғылыми-әдістемелік материал сауда саласында жұмыс істейтін қызметкерлерге деректер базасын пайдалануға арналған.

Мақаланың мәнін ашатын сөздер: дерекқор, кесте, мәзір, тапсырыс беруші.

Access мәліметтер қорын басқару жүйесімен жұмыс істеу тәсілдері Windows ортасындағы графикалық объектілермен (терезе, тізім сол сияқты), жұмыс істеу тәрізді орындалады.

Мәліметтер схемасын жасап болғаннан кейін, техникалық тапсырманың «қағаздық» кезеңі бітеді. Бұл схеманы жұмыстың тапсырушысымен ақылдасып келістіру керек, содан кейін барып мәліметтер қорын құруға кірісуге болады. Бірақ мынаны ұмытпау керек, жобаны жасау барысында жұмысты тапсырушының басына жаңа идеялар келіп отырады. Жобалаудың барлық кезеңінде ел бір жүйеге мекеменің барлық жаңа бөлімдері мен қызмет ету орындарын кіргізуге тырысады. Тапсырушының барлық тілектерін орындау мүмкіндігі көбінде мәліметтер қорын жасаушының мамандық дәрежесімен анықталады.

Ал егер қордың құрылымы тиімсіз болса, жобалаушы қиын сынақтан өтіп, тапсырушымен қайшылыққа ұшырайды.

Мақсаты

«Киім-кешектер дүкенінің ақпараттар жүйесі» мәліметтер қорын құру және мәліметтер қорымен жұмыс істеу кезінде киім-кешектер сатылатын дүкеннің жұмыс барысын жеңілдету.

Міндеттері

- 1) Мәліметтер қорын басқару жүйесінің негізін ашу;
- 2) Мәліметтер қоры теориясымен танысу және мәліметтер қоры түрлерін қарастырып, олардың ішінен жүйе құру үшін ең тиімді болып табылатынын таңдап алу;
- 3) Microsoft Access мәліметтер қорын басқару жүйесінде «Киім-кешектер дүкені» қосымшасы бойынша мәліметтер қарастыру;
- 4) Microsoft Access-те кестелер, сұраныстар, пішімдер, есеп берулер арқылы ақпараттық жүйе құру.

Жұмыстың практикалық маңыздылығы мен өзектілігі

Жұмыстың жаңашылдығы мен практикалық маңыздылығы – ақпараттық қорларды пайдалану процесінде еңбек көлемін азайту мақсатында және олардың жеделділігі мен сенімділігін арттыру үшін ақпаратты бейнелеуді, өңдеуді, сақтауды, таратуды, жинақтауды қамтамасыздандыратын технологиялық тізбекке біріктірілген өндірістік процестер мен программа – техникалық құралдардың жиынтығы болып табылады. Егер ақпараттық технологияларды қолданылсақ, онда өндірістің бизнес-процестерін өндірілетіндей етіп жасауға болады.

Зерттеу әдістері

Жобалық жұмысты орындау барысында теориялық деңгей әдістері: дерексіздену, идеализациялау, формальдау, анализ және синтез индукция және дедукция, аксиоматика, молайту т.б.

Теориялық деңгейде жиналған деректердің зерттелуі, ұғымдарды пікірлерді жасау, қорытынды келтіру жүзеге асады. Бұл жұмыстың процессінде ертеректегі ғылыми түсіндірулер мен жаңадан туындаған түсініктер қарым-қатынасқа түседі. Теориялық деңгейде ғылыми ойлау эмпирикалық сипатталудан босанып, теориялық молаю, баюды туғызады. Осылайша білімнің жаңа теориялық мазмұны эмпирикалық ұғымдарға қарай бейімделеді.

Танымның теориялық деңгейінде ұқсастық, айырмашылық, сәйкес өзгерістердің логикалық әдістері кең қолданылады, білімнің жаңа жүйелері құрылады, теоретикалық жүйелердің жаңа жинақталған экспериментальді материалдармен келешектегі келісім мәселелері шешіледі.

Метотеориялық деңгей әдістеріне – диалектикалық әдіс пен жүйелік анализ әдісін жатқызады.

Бұл әдістердің көмегімен теориялардың өзі зерттеледі және оларды туғызу жолдары жасалады, аталған теория ұғымдарының жүйесі зерттеледі, оны қолдану көкжиектері белгіленеді, бірнеше теорияларды синтездеу жолдары негізделеді. Аталған деңгейдің басты міндеті – ғылыми теорияларды формальдау жағдайын тану және метатілдер деп аталатын формальді тілдер жасап шығару болып табылады. Жүйелік анализ негізінде ерте бастан белгілі бір қасиетке ие болатын көптеген объектілер жүйесі деген ұғым жатыр. Бір жағынан жүйелік

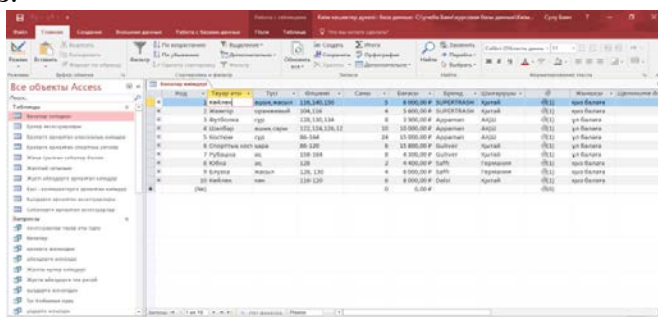
анализ жекелеген мәселелерді шешуде жалпы философиялық жағдайлар қатарын қолдануға мүмкіндік берсе, екінші жағынан философияның нақты бір ғылым ретінде дамуына ықпал етіп, оны молайтады.

Практикалық зерттеуге-компьютерлік жобалау әдісі қолданды.

Аспаптық бағдарламалық қамтамасыздандыру – бұл бағдарламалар мен автоматтандырылған ақпаратты жүйелерді құру үшін арналған бағдарламалар жиынтығы. Деректер қорын басқару жүйелеріне Access, Foxpro, dBase, SQL Server, Paradox және т.б. жатады. ДҚҚБ адамдар қызметінің әр түрлі салаларында деректер қорын құру мен жұмыс істеу үшін арналған.

Жобаның сипаттамасы

«Киім-кешектер дүкені» атты мәліметтер қоры бөліміне арналған мәліметтер қоры құрылады. Жұмысты бастау үшін «Киім-кешектер дүкені» атты мәліметтер қорын екі рет шерту арқылы ашамыз.

1.1 - сурет. Access терезесінде «Киім-кешектер дүкені» мәліметтер қорының құрылу көрінісі

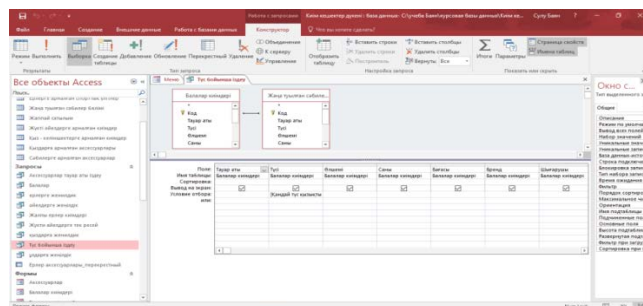
«Киім-кешектер дүкені» мәліметтер қоры барлығы 10 кестеден тұрады. Мәліметтер қорындағы бірінші кесте «Балалар киімдері». Өрістері: кілттік өріс «Код», «Тауар аты», «Түсі», «Өлшемі», «Саны», «Бағасы», «Бренд», «Шығарушы», графикалық файл және «Жынысы». Осы ретпен келесі кестелер құрылады.

1.2 - сурет. Кестелер арасында байланыс орнату

Келесі мәліметтер қорының кестелер арасындағы байланыстарды орнату үшін «Балалар киімдері», «Жаңа туылған сәбилер бөлімі», «Сәбилерге арналған аксессуарлар» кестелерін өзара байланыстырамыз.

Мәліметтер қорында 10 сұраныс бар. Балалар киімдерін қалаған түстері бойынша іздеу сұранысы.

1.3 - сурет. «Балалар киімдері» кестесіне құрылған сұраныс

«Жүкті әйелдерге арналған киімдер» кестесі бойынша құрылған сұраныста тек Ресей тауарларын сұрыптап шығарып береді.

1.4 - сурет. «Жүкті әйелдерге» кестесіне құрылған сұраныс

Мәліметтер қорында 12 есеп берулер құрастырылған. Әр кесте, әр сұраныс өз есеп беру парақшасында көрсетіледі.

1.5 - сурет. «Қыздарға жеңілдік» сұранысына құрылған есеп беру

Мәліметтер қорында 3 макрос құрылған. Мәліметтер қорындағы 1-ші макрос «Ерлер аксессуарлары» есеп беруін ашады. 2-ші макрос «Жаппай сатылым» кестесін ашады. 3-ші макрос арқылы «Балалар киімдері» кестесі ашылады.

«Киім-кешектер дүкені» мәліметтер қорының қолдану бойынша нұсқаулықтар

Мәліметтер қорының басты мәзірі «Меню» формасында ашылады.

Басты мәзірден балаларға арналған Киім-кешектер мәзіріне өтеміз.

«Түс бойынша іздеу» батырмасына шерткенде қалаған түсіңіз бойынша киімдер тізімі шығады.

«Аксессуарлар» батырмасын шерту арқылы келесі формаға көшеміз, бұл мәзірден керекті бөліміңізге көше аласыз.

Жобаның экономикалық негізделуі

Егер жобалық жұмыстың нәтижелерін экономикалық тұрғыдан қарастырсақ, біріншіден оның практикалық құндылығын айтуға болады. Білім беру саласында еліміздегі әлеуметтік-экономикалық өзгерістер мен бүкіл өркениетті әлемдегі ақпараттық даму білім берудің дәстүрлі қалыптасқан жүйесін, әдістері мен технологиясын қайта қарауды талап етуде. Бұл үдеріс білімнің жаңа аймақтарына енудің қажеттілігі мен оны жеке тұлғаның толық көлемде меңгеруінің қиыншылықтары арасындағы қарама-қайшылықтары ретінде белең алып отыр. Осыған орай, бүгінгі ғаламдық білім беру кеңістігіне сай танымды, ойлауды дамыту, өзінше ғылыми тұжырым жасауға, олардың қажетіне қарай ғылым жетістігін сұрыптауға, маманның өзінің іс-әрекетінің субъектісі болуына мүмкіндік туғызу көкейкесті мәселе болып табылады. Өйткені, тек білімді маман ғана қоғамның экономикалық, әлеуметтік және мәдени өркендеуінің көшбасшысы бола алады.

Болашақ мамандарды ақпараттық-компьютерлік және программалық модельдеу негізінде даярлау үшін оларда ең алдымен практикалық іс-әрекет барысында пайда болатын мәселелерді формальды сипаттау дағдыларын, яғни ақпараттық-компьютерлік және программалық модельдеу әдістері туралы кәсіби білім, білік және дағдылар жүйесін қалыптастыруды

қажет етеді. Сонымен бірге негізгі алгоритмдік құрылымдарды, бағдарламалау технологияларын білу және бұл білімдерді есептерді математикалық моделдері бойынша шешу, ЭЕМ-мен, оның құрылғыларымен, ақпараттық технология құралдарымен жұмыс істеу және құрылған алгоритм бойынша ЭЕМ-ге арнап бағдарламалау тілдерінің көмегімен бағдарлама құру және компьютерлік моделін жасау үшін қолдана алады.

Жобалық жұмыстың қаржылық шығындар келесі кестеде бейнеленген:

Материалдар	Өлшем бірлігі	саны	бағасы, тг.	барлығы, тг
Лицензиялық программа сатып алу	дана	1	25 мың	25 мың
Оргтехника жабдықтары	дана	1	250 мың	250 мың
Офистік қағаз	бума	1	160	160
CD-RW	шт.	3	350	350
Қалам	шт.	1	350	350
Папка	шт.	1	170	170
Барлығы:				276030

Күтілетін нәтиже

Әлемде көптеген мәліметтер базасын басқару жүйелері бар. Олардың әр түрлі объектілермен әр түрлі жұмыс істеу мүмкіндігі мен пайдаланушыларға әр түрлі функциялар мен жабдықтар ұсынатындағына қарамастан МББЖ-нің көбі ортақ негізгі түсініктердің тұрақты кешеніне негізделеді. Бұл бізге бір жүйені қарастырып, оның түсініктерін, әдістерін және тәсілдерін МББЖ-нің барлық класына жалпылауға мүмкіндік береді.

Мәліметтер базасының әкімшілігінің құрамында жүйелік аналитиктер, мәліметтер базасына қатысы бойынша сыртқы ақпараттық қамсыздандыруды жобалаушылар, мәліметтерді өңдеудің технологиялық процесстерінің жобалаушылары, жүйелік және қолданбалы программистер, операторлар, техникалық қамсыздандыру бойынша мамандар болуы керек.

Мәліметтер қорын құру барысында Microsoft Access мүмкіндіктерінің шектеусіз көп екеніне көз жеткіздік. Оны құру да көптеген ДҚБЖ бойынша білімді керек еткені сөзсіз. Бірақ нәтижесі айтарлықтай жоғары және қандай да болмасын кез келген саланы қамтитыны, сапалы өнім алуға болатыны айқын. Ол мәліметтерді енгізіп, тиімді әрі жеңіл пайдалануға арналған.

Жобалық жұмыстың барысында ақпараттар жүйесін жасаудың негізгі принциптері, жобалау сатылары рет-ретімен мысалдармен көрсетілді. Осы көрсетілген мысалдар мен түсіндірулер жана жүйе жасауға негіз бола алады.

«Киім-кешектер дүкені» мәліметтер қорын құру негізінде мәліметтер қорын басқару жүйесінің қолдану аясы кең және оның мәнінің жоғары болуын дәлелденді.

Қорыта келгенде мәліметтер қоры – бұл көптеген мәліметтер қорын жеңілдетуге мүмкіндік жасайды. Сондай-ақ бұл ыңғайлы және тиімді программа болып табылады. Тек мәліметтер қорларын құру жүйелерімен жұмыс істеуді толық меңгергенде ғана біз аз уақытта тиімді жүйе жасап шығара аламыз.

Әдебиет тізімі

1. Острейковский В.А. Информатика- Москва: Выс.Шк., 2001 ж.
2. Симонович С.В., Евсеев Г.А. Общая информатика. – Москва. Инфорком пресс и АСТ пресс – 2000 ж.
3. Голицына О.Л., Максимова Н.В., Попова И.И. «Базы данных», М: 2003ж.
4. под ред. Хомоненко А.Д. «Базы данных». Санкт-Петербург, 2000ж.
5. «Ақпараттану» Байғожанова Д.С. Талдықорған, 2006ж.
6. Базы даных Абдуллин В.З. – Алматы: КазНТУ, 2003ж.
7. Базы даныхMicrosoftAccess. Андерсен В. -М: ЭКОМ, 2001ж.
8. Коуров Л. В. “Ақпараттық технология”, Минск “Амалфея” – 2000ж.
9. Стивен Копустейк «ACCESS шаг за шагом», Минск – 2002ж.
10. Савельев А. и другие «Создание и использование баз данных», Москва – 2003 г.

ЕРСУЛТАНОВА З.С., АМАНЖОЛ Б.М.

ИНФОРМАЦИОННАЯ СИСТЕМА МАГАЗИНА ОДЕЖДЫ

В работе использованы инструменты создания информационной системы и базы данных программы Access и написана программа для успешной работы базы данных. Научно-методический материал предназначен для использования базы данных для работников в области торговли.

Ключевые слова: информационная база, таблица, меню, заказчик.

YERSULTANOVA Z.S., AMANZHOL B.M.

CLOTHES STORE INFORMATIONAL SYSTEM

In the project work, the tools of creating the information system and the database of the Access program were used and a program was written for the successful operation of the database. The scientific and methodical material is intended for use of a database for employees in the field of trade.

Keywords: information base, table, menu, customer.

УДК004.89:004.4

Наурызбаева Э.К.,

кандидат исторических наук

Ғиса Ж.Е.,

студент 3 курса, специальности «История»

КГПИ, г. Костанай, Казахстан

**РАЗРАБОТКА ИНФОРМАЦИОННО-СПРАВОЧНОГО ПРИЛОЖЕНИЯ
«САКРАЛЬНАЯ ГЕОГРАФИЯ КОСТАНАЙСКОЙ ОБЛАСТИ»**

Аннотация

Статья посвящена стартап-проекту «Разработка информационно-справочного приложения «Сакральная география Костанайской области». Цель стартап-проекта: обеспечение легкого доступа к основным аспектам отечественной истории путем создания приложения для смартфонов и планшетов, телефонов справочное программное приложение, которые будут содержать основные вехи истории Казахстана.

Ключевые слова: патриотизм, справочное программное приложение, операционная система.

Сегодня роль мобильного телефона в повседневной жизни человека играет один из важных атрибутов общения, получения информации. С помощью этого компактного прибора мы в любой момент можем быстро связаться со своими родственниками и друзьями, коллегами по работе, чтобы узнать интересующую нас информацию. При этом не надо напрягать память и вспоминать телефон старого знакомого, которому уже давно не набирали, записная книжка мобильника всегда под рукой. Многие помимо контактов хранят на телефоне еще массу другой информации – записывают свои идеи и мысли, номера кредитных карт, памятные даты, различные файлы и т.д. То есть телефон заменяет нам сразу записную книжку и flash-накопитель.

Цель проекта:

Обеспечить легкий доступ к основным аспектам отечественной истории путем создания справочного программного приложения для смартфонов и планшетов, телефонов, которое будет содержать основные вехи истории Казахстана.

Из поставленной цели проекта вытекают следующие **основные задачи:**

1. Развить патриотизм у казахстанской молодёжи.
2. Актуализировать историческую науку среди граждан нашей страны.

3. Вернуть в сознание граждан потерянную в период длительного колониального гнёта национальную идентичность, корни, историю и гордость за своих предков.

4. Развить интерес к истории Республики Казахстан.

Научная новизна и значимость проекта:

Количество используемых смартфонов на планете Земля понемногу подбирается к двум миллиардам. На каждом из этих смартфонов установлены мобильные приложения – от часов и погоды до интересных игр и калькуляторов. Переломный момент, когда мы из простых телефонов с простыми функциями получили сложные смартфоны с приложениями «телефонов», «сообщений», «часов» и «калькуляторов», положил начало развитию этого рынка. Главное преимущество нашего проекта в том, что наше приложение будет загружено в GooglePlay или AppStore, для того чтобы любой школьник, студент, преподаватель, государственный служащий, работник государственного учреждения, домохозяйка, да абсолютно любой человек мог скачать данное приложение. На сегодняшний день мобильные устройства практически используется везде. Но обучающих или справочных приложений по истории Казахстана, каковым является наше справочное приложение, очень мало или вообще отсутствуют.

Методы исследования: Теоретико-методологической основой проекта выступили общемировые принципы научного познания и философия национальной идеологии с её приоритетом гуманистических ценностей и духовных традиций народа. Авторы проекта стремятся подойти к осмыслению изучаемых вопросов с концептуальных позиций нового исторического мышления, раскрывая исторические события и их историографическую оценку в реальном содержании, сквозь призму интересов духовно-национального возрождения.

Принцип историзма трактуется в проекте как принцип неповторяемости социокультурных состояний, прерывистости и процессуальности историко-научного знания в динамике отечественной историографической культуры.

Среди исследовательских методов для изучения поставленной проблемы наиболее продуктивными оказались также комплексный подход и системный анализ, сравнительно-исторический метод, метод исторической реконструкции, интеллектуального моделирования, методы диахронного анализа социально-исторической реальности. Создание такого приложения предполагает использование платформы Android.

Описание проекта. Android (Андроид) – операционная система для смартфонов, планшетных компьютеров, электронных книг, цифровых проигрывателей, наручных часов, игровых приставок, нетбуков, смартбуков, очков Google и других устройств. Основана на ядре Linux и собственной реализации Java от Google. Изначально разрабатывалась компанией AndroidInc., которую затем купила Google. Впоследствии Google инициировала создание альянса OpenHandsetAlliance (ОНА), который сейчас занимается поддержкой и дальнейшим развитием платформы. Android позволяет создавать Java-приложения, управляющие устройством через разработанные Google библиотеки. AndroidNativeDevelopmentKit позволяет портировать (но не отлаживать) библиотеки и компоненты приложений, написанные на Си и других языках.

В октябре 2012 года исполнительный директор компании Ларри Пейдж сообщил, что было активировано уже более 500 миллионов смартфонов и планшетов на базе Android, а также заявил, что ежедневно активируется 1,3 миллиона устройств на базе этой операционной системы.

В начале сентября 2013 года было объявлено о том, что в мире уже активировано свыше миллиарда устройств на Android, а в третьем квартале 2013 года, в 81,3 % проданных в мире смартфонов была установлена операционная система Android.

В июле 2005 года корпорация Google купила компанию AndroidInc. 5 ноября 2007 года компания официально объявила о создании OpenHandsetAlliance (ОНА) и анонсировала открытую мобильную платформу Android, а 12 ноября 2007 года альянс представил первую версию пакета для разработчиков Android «EarlyLook» SDK и эмулятор Android. В октябре

2013 года Google представила следующую и пока последнюю версию операционной системы Android 4.4.

Количество разработок под Андроид исчисляется уже сотнями тысяч. Помимо бесплатного софта на AndroidMarket, пользуются спросом мобильные приложения, созданные специально под бизнес-нужды конкретной компании, группы людей или даже одного человека.

Android поддерживает GPS, GSM, Wi-Fi, EDGE, Bluetooth, 3G, фото- и видеокамеры, компас и форматы работы с информацией. Движком для web-браузера Android является LibWebCore (WebKit). Таким образом, программная платформа Android для современных мобильных устройств включает операционную систему, middleware (ПО промежуточного слоя) и такие приложения, как e-mail-клиент, контакты, карты, календарь, браузер и многое другое.

Именно столь большая популярность использования мобильных устройств, планшетов и другой техники на платформе ОС Android дает возможность создания и популяризации не только игровых и развлекательных, но и полезных приложений для повышения образованности учащихся, научного кругозора и облегчения усвоения знаний.

Приложения Android можно разделить на два типа.

Приложения Dalvik включают код Java* и используют только официальные API из пакета SDK, а также необходимые файлы ресурсов, например XML- и PNG-файлы. Такие приложения компилируются в APK-файлы.

Приложения Android NDK, содержащие код Java и файлы ресурсов, а также исходный код на языке C/C++ и (иногда) код на ассемблере. Весь собственный код компилируется в библиотеку динамической компоновки (SO-файл), а затем вызывается кодом Java в основной программе с помощью механизма JNI.

Перспективы развития рынка мобильных технологий весьма благоприятны, поскольку изменяется не столько сам рынок, сколько потребитель. Если вчера мечтой многих был безлимитный тариф, то сегодня с широким распространением мобильного интернета прерогативы существенно изменились. С появлением на рынке 3G и 4G решений, произошло заметное перераспределение клиентов в пользу тех компаний, которые были готовы к запуску данной услуги. Современному владельцу мобильного устройства уже недостаточно просто общаться, ему нужен круглосуточный доступ в глобальную сеть, посредством которой можно не только находить нужную информацию, но и общаться с друзьями, сообщать о своем местонахождении и многое другое.

Что бы ни говорили, а мобильность сегодня – явление глобальное, проникающее во многие сферы нашей жизни. Ныне потребитель ищет не просто мобильный телефон, он внимательно изучает условия, соотнося их с требованиями современного рынка. Именно поэтому можно утверждать, что развитие мобильных технологий будет только ускоряться.

Человеческие потребности быть всегда в курсе дел выводят информационные технологии на прямую линию по созданию все новых девайсов и гаджетов. Неудобство эксплуатации компьютеров и ноутбуков обуславливает появление различных мини-компьютеров, смартфонов и коммуникаторов, в основе которых лежит все та же операционная система. Лидирующие позиции на сегодняшний день занимают платформы Android и iPhone. Но эти платформы могут работать полноценно только при одном условии – если была для них осуществлена разработка мобильных приложений.

Проанализировав современный студенческий потребительский рынок мобильных устройств, было выявлено, что примерно 80% студентов нашего вуза (около 2 тысяч студентов Костанайского государственного педагогического института) пользуются устройствами под управлением ОС Android. Для вовлечения студентов в образовательный процесс, по дисциплине История Казахстана, с применением новых информационных технологий было принято решение о разработке информационно-справочной системы «Народ в потоке истории».

Информационно-справочная система содержит информацию истории Великой Степи. в рамках программы особое внимание уделяется историко-политическим мероприятиям 2016 года, а также в проекте можно получить информацию об истории нашего Костанайского Государственного Педагогического Института, контактные данные. Система была разработана совместными усилиями лаборатории «инновационные образовательные технологии» и кафедрой «История Казахстана» Костанайского государственного педагогического института.

В дальнейшем в планах работы лаборатории «Инновационные образовательные технологии» КГПИ планируется дальнейшая работа по совершенствованию и внедрению новых методов и методик обучения с применением новых технологий, для повышения качества обучения студентов и подготовки квалифицированных кадров.

Экономическое обоснование проекта:

Смета затрат на создание приложения «Сакральная география Костаная»

2018 год

№	Оказываемая услуга, товар	Сумма
1	Перевод текстового материала на каз. язык	1 000 тг.
2	Перевод текстового материала на англ. язык	1 000 тг.
3	Перевод текстового материала на рус. язык	1 000 тг.
4	Услуги дизайнера интерфейса	10 000 тг.
5	Услуги фотографа с переносом файлов в цифровой формат	10 000 тг.
6	Поиск и сканирование архивных данных	1 000 тг.
7	Услуги SMM-менеджера	5 000 тг.
8	Реклама приложения в СМИ	7 000 тг.
9	Услуга IT-специалиста по внедрению текстового и медиа материала в приложение	10 000 тг.
10	Услуга программиста по созданию шаблона приложения	10 000 тг.
11	Планшет для проверки работоспособности приложения	4 000 тг.
12	Внедрение приложение в магазин приложений PlayMarket и поддержка обновления в 3 мес. года	20 000 тг.
13	Шаблон интерактивной квест-игры	20 000 тг.
14	Создание QR-Code	10 000 тг.
Итого:		100 000 тг.

Ожидаемые результаты:

По окончании реализации проекта нами преследуется определенный социальный эффект, который предполагает:

1. Повышение уровня знаний отечественной истории среди казахстанской молодежи, а также развитие патриотизма в казахстанском обществе.
2. Наибольший охват населения с помощью неспециализированности и доступности приложения.
3. Привлечение молодежи посредством информационных приложений к изучению истории Республики Казахстан.
4. Развитие правовых и исторических знаний населения страны путем использования этого приложения.

После реализации данного проекта мы сможем наблюдать среди нашей аудитории повышение уровня знаний по отечественной истории. Также повысится уровень исторической осведомленности в сфере знания отечественной истории, оказавшейся в повседневном использовании, начиная от школьника, заканчивая домохозяйкой.

Список литературы

1. Н.Ә. Назарбаев. Тәуелсіздік белестері. – Астана: Жібек Жолы, – 2012.
2. История Казахстана учеб. для вузов / А. Кузембайұлы, Е. А. Абиля; КРИИИ. – 8-е изд., перераб. и доп. – Костанай, 2006. – 351с.

3. <http://www.android.com>
4. <http://ru.wikipedia.org/wiki/Android>

НАУРЫЗБАЕВА Э.К., ГИСА Ж.Е.

«КОСТАНАЙ ОБЛЫСЫНЫҢ КИЕЛІ ЖЕРЛЕРІ» АҚПАРАТТЫҚ-АНЫҚТАМАЛЫҚ ҚОСЫМШАСЫН ДАЯРЛАУ

Мақала «Қостанай облысының киелі жерлері» ақпараттық-анықтамалық қосымшасын даярлау стартап-жобасына арналған. Стартап-жобаның мақсаты: Қазақстан тарихының негізгі кезеңдерін қамтитын отандық тарихпен жан-жақты танысу үшін смартфондарға, планшеттер мен телефондарға арналған анықтамалық бағдарламалық қосымша даярлау.

Мақаланың мәнін ашатын сөздер: отансүйгіштік, анықтамалық бағдарламалық қосымша, амалдық жүйе.

NAURYZBAYEVA E.K., GISA Zh.

THE DEVELOPMENT OF REFERENCE APPLICATIONS "SACRED GEOGRAPHY IN KOSTANAY REGION"

The article is devoted to the startup project "Development of information and reference application "Sacred geography of Kostanay region". The purpose of the startup project: to provide easy access to the main aspects of national history by creating an application for smartphones and tablets, phones reference software application that will contain the main milestones of the history of Kazakhstan.

Keywords: patriotism, the reference software application operating system.

УДК 908

Шахаман З.Б.,

*кандидат исторических наук, профессор
Данилова В.В., доктор философии PhD,
старший преподаватель
кафедры иностранных языков*

**Кожамбердиев С.А., студент 2курса
специальности «История»**

**Адырбаева Ж.Е., студентка 3 курса
специальности «История»**

КТПИ, г. Костанай, Казахстан

**ТРЕХЪЯЗЫЧНАЯ КАРТА ИСТОРИЧЕСКИХ ПАМЯТНИКОВ
ГОРОДА КОСТАНАЯ НА БАЗЕ ДВУМЕРНОГО QR ШТРИХ КОДА**

Аннотация

Данная статья посвящена стартап-проекту «Трехязычная карта исторических памятников города костаная на базе двумерного QR штрих кода», целью которого является создание трехязычной карты исторических памятников города Костаная на базе двумерного QR штрих кода как реализация первого условия модернизации нового типа – сохранения своей культуры, собственного кода через внедрение результатов исследования в учебный процесс («Историческое краеведение»). Особенность проекта заключается в его реальном продукте – трехязычной карте исторических мест с генерированными играми мотивационного характера, созданными в программе kahoot.it. Проект носит информационно-социальный характер и разработан в соответствии с программным документом «Рухани жаңғыру».

Ключевые слова: памятник, учебный процесс, карта, архивные документы.

Интеграция Казахстана в мировое сообщество через созданную Президентом платформу триединства языков способствует обогащению общества знаниями о культуре, выходя на всемирный уровень. Создание трехязычной карты исторических памятников города Костаная с помощью QR-кодирования является актуальным, так как результатом данного типа деятельности выступает формирование системы ценностей, бережение своей культуры, соблюдение традиций и сохранение собственного национального кода, так как памятники истории и культуры – явление социальное, отражающее процесс общественного развития. Научный и социальный интересы прослеживаются в результате проведенного социального опроса на базе КГПИ, результаты которого указывают на низкую осведомленность об исторических местах города, необходимости расширения туристического маршрута и привлечения иностранных гостей.

Цель стартап-проекта: создание трехязычной карты исторических памятников города Костаная на базе двумерного QR штрих кода как реализация первого условия модернизации нового типа – сохранение своей культуры, собственного кода через внедрение результатов исследования в учебный процесс («Историческое краеведение»).

Задачи стартап-проекта:

1. Изучение литературы и архивных документов по заявленной теме, проведение социологического опроса о необходимости доступности и современности получения знаний об истории города (результат соц.опроса – определение направления всего исследования);
2. Создание алгоритма написания двумерного QR штрих кода с обозначением исторических мест города Костаная (изучение технологии кодирования, выбор программы и создание опытного образца);
3. Создание карты исторических мест города Костаная с помещением QR-кодов и информации, помещенной на трех языках репрезентативного плана (фото) на страницу в социальной сети в контакте.ру (распространение информации, перевод на три языка, создание мотивационного поля);
4. Переведение карты исторических мест в реальный формат – использование контента карты для инновационного кабинета «HistoryLab».

Проект является **уникальным и отличным от других проектов и прототипов**, имеющихся в крупных городах Республики Казахстан (г.Астана, г.Алматы) и стран ближнего и дальнего зарубежья:

1. Культурно-ориентированная и социальная составляющая проекта и меньшая финансовая затратность;
2. Трехязычное оформление информации как способ развития диалога культур и привлечение иностранных туристов и ученых;
3. Возможность расширения географии охвата исторических мест в Республике Казахстан.

Перспективами данного проекта являются следующие:

- 1) Расширение возможностей QR-кодирования (создание методических материалов, путеводителей по историческим местам, туристических брошюр на трех языках);
- 2) Добавление звукового кода – гида по историческим местам (аналог туристических карт и маршрутов мира);
- 3) Применение алгоритма создания кода в других областях Республики Казахстан;
- 4) Распространение общего реестра исторических мест Казахстана и распространение информации в социальных сетях для повышения мотивации к изучению истории и культуры родного края.

Методы исследования:

1. Теоретические методы: метод ассоциации, анализа исторических источников и исследований по заявленной теме, социологический опрос;
2. Практические методы: метод конструирования и штрихкодирования, статические методы.

Так, метод ассоциации предусматривает сочетание приемов приспособления, модификации и полной реорганизации существующих прототипов и альтернативных моделей QR-кодов. Метод генерации идей и мозгового штурма осуществляется посредством коммуникативного взаимодействия, в котором обсуждаются различные проекты, осуществляются оценки, экспертиза фактов, полемика мнений.

Метод синектики. Согласно данной методике несколько предложенных идей рассматриваются отдельно друг от друга, а потом между ними устанавливается определенная взаимосвязь и взаимозависимость.

Социологический метод. Данный метод включает в себя сбор информации, различные формы опроса (массовое анкетирование, интервью, экспертные опросы и т.д.) через онлайн платформу surveymonkey.ru.

Статистический метод представляет собой методику анализа информации, полученной социологическим опросом, ее обработку, определение перспектив исследования.

Метод QR – кодирования. QR-код – это двухмерный штрихкод, который состоит из черных и белых пикселей и позволяет кодировать до нескольких сотен символов. Сохраненная в коде информация расшифровывается с помощью смартфона или планшета. «QR» означает «QuickResponse» (быстрая реакция), такое название объясняется большой скоростью сканирования. QR-коды можно создавать при помощи генератора QR-кодов.

Описание стартап-проекта

Президент в своей программной статье "Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания" отмечает, что Казахстан вступил в новый исторический период. В этой связи, тема по созданию проектов, связанных с историческими памятниками города, является актуальной, так как нацелена на формирование системы ценностей, сбережение своей культуры, соблюдение традиций и сохранение собственного национального кода.

Теоретико-методологическая основа данного исследования включает положения системного (В.П. Симонов, Э.Г. Юдин и др.); деятельностно-культурологического (В.В. Давыдов, С.Л. Рубинштейн и др.) подходов; теории формирования ИКТ-компетентности (З.М. Абдурагимов, Н.А. Войнова, О.В. Иванова и др.). Особого внимания заслуживает анализ очерков по истории Костаная и Костанайской области (Абиля Е.А., Терновой И.К., Черныш П.Н.).

На сегодняшний день, стремительно развивающийся научно-технический прогресс стал основой глобального процесса информатизации всех сфер жизни общества. Продолжается разработка мультимедийных обучающих систем. В то же время не уделяется должного внимания их разработке на трех языках. В своих выступлениях и обращениях Президент страны Нурсултан Абишевич Назарбаев неоднократно говорил о важности и значимости развития полиязычия для многонационального казахстанского общества. Интеграция Казахстана в мировое сообщество зависит сегодня от осознания и реализации простой истины: мир открыт тому, кто сможет овладеть новыми знаниями через овладение доминирующими языками. И эта платформа уже задана Президентом в разъяснении сути проекта «Триединство языков» – изучение казахского языка как государственного, русского – как языка межнационального общения и английского – как языка успешной интеграции в глобальную экономику.

В целом, данный проект является реальным, осуществимым и имеющим потенциал применения в различных областях знаний.

Алгоритм реализации проекта:

I этап (предпроектный, диагностический)

Подготовка документации по проекту. Диагностика и обоснование необходимости выделения исторических мест города Костаная для развития туристического бизнеса. Изучение имеющейся литературы и источниковой базы по истории и современному положению исторических памятников и проведение социального опроса о необходимости доступности и современности получения знаний об истории города.

II этап (практический)

Создание алгоритма написания двумерного QR штрих кода с обозначением исторических мест города Костаная. Использование проекта с целью пропаганды и актуализации ценностей патриотизма, так как мы уже отметили, что памятники истории и культуры – явление социальное, отражающее процесс общественного развития. Апробация прикладного характера нашего проекта, направленность на решение вопросов сохранения памятников, реставрацию памятников, обеспечение образовательной и культурно-просветительской деятельности. Перевод работы на казахский и английский языки.

III этап (итоговый)

Соотношение результатов реализации проекта с поставленными целью и задачами. Определение перспектив и путей дальнейшего развития (см. Перспективы).

IV этап (аналитический)

Обработка и интерпретация данных. Подготовка диагностико-аналитических материалов об итогах реализации проекта. Обобщение опыта инновационной деятельности участников проекта.

Описание проекта

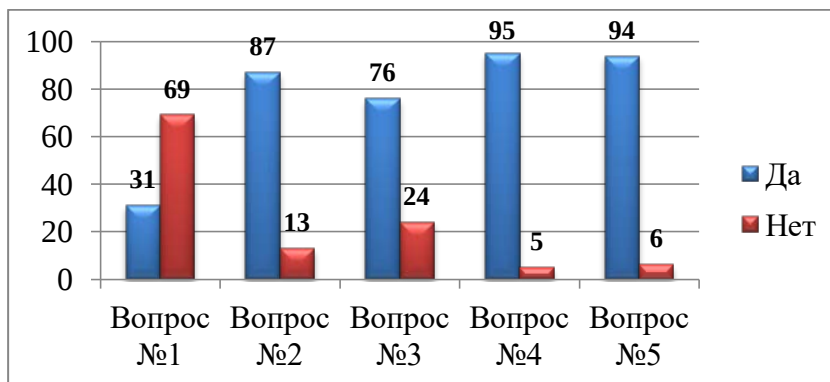
Социологическое исследование позволяет собирать и оценивать информацию об изучаемом явлении.

Исходя из этого, для определения социальной значимости нашего проекта, мы провели социальный опрос среди студентов Костанайского государственного педагогического института, в возрасте от 17 до 21 года. Выбор данной возрастной группы обусловлен необходимостью мотивирования изучения памятников, культуры родного края для изучения истории своего народа. Структура опроса включала 5 вопросов:

- 1) Знали ли Вы об исторических памятниках города Костаная?
- 2) Важна ли образовательная подготовка молодежи по роли и месту исторических памятников в обществе?
- 3) Использовали ли Вы когда-нибудь QR – scanner для считывания информации?
- 4) Изучали ли Вы статью Главы государства «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания»?
- 5) Важно ли через новые технологии программирования пропагандировать ценности патриотизма?

На вышеперечисленные вопросы требовался «положительный» (да) или «отрицательный» (нет) ответ. Всего было опрошено 100 респондентов.

Результаты данного социального опроса можно показать в виде гистограммы:

Как показали результаты, наш проект действительно значим. Социологическое исследование послужило как бы связующим звеном между теоретическими знаниями и реальной действительностью. Оно помогло нам установить новые закономерности развития общества в целом.

Полученные результаты нашего исследования дают возможность преподнести материал пропаганды бережного отношения к историческим памятникам как культурного и архитектурного достояния страны и области. В Костанайе сохранены уникальные памятники, которые выделяются своей многовековой историей, рассказывают нам о подвигах на полях сражений и в мирном труде, о героях, о любимых писателях, в целом о жизни прошлых поколений.

Исходя из обоснования выбранного проекта, мы начали изучение имеющейся литературы и источниковой базы по истории и современному положению исторических памятников. Мы использовали ресурсы и материалы ГУ «Государственный архив Костанайской области» и ГУ «Костанайский областной историко-краеведческий музей». Литературу по истории города Черныша П.М. «Очерки истории Кустанайской области», Тернового И.К «Костанай: Очерки истории». А также информацию из официального интернет-ресурса акимата Костанайской области.

Систематизировав собранную информацию, мы разработали алгоритм написания QR – штрихкодов. Алгоритм выглядел следующим образом:

1) Изучив программы написания QR – штрихкодов, мы остановились на программе QR – codegenerator. Как мы уже отметили, QR-код – это двухмерный штрихкод, который состоит из черных и белых пикселей и позволяет кодировать до нескольких сотен символов. Сохраненную в коде информацию можно затем расшифровать и посмотреть при помощи смартфона или планшета. «QR» означает «QuickResponse» (быстрая реакция), такое название объясняется большой скоростью сканирования.

2) Сначала мы выбрали, какую функцию должен выполнять генерируемый код. В нашем случае, это точная геолокация, долгота и широта на основе карты, год основания памятника, история и современное положение – вся перечисленная информация будет на 3 языках (казахский, русский и английский). У жителей города будет возможность перейти по ссылке и посмотреть подробные фотографии памятника, а также увидеть весь процесс работы по реализации нашего проекта. Процесс работы будет освещен в официальной группе социальной сети «Вконтакте».

3) Затем вводится шифруемая информация, лишь после этого выполняется индивидуальное оформление, включая цветовое оформление и вставку логотипа.

4) В заключение код остается лишь загрузить, после чего он готов к печати и распространению.

5) По ходу работы функции и информационное содержание QR-кодов можно впоследствии изменять, не меняя при этом уже напечатанные коды.

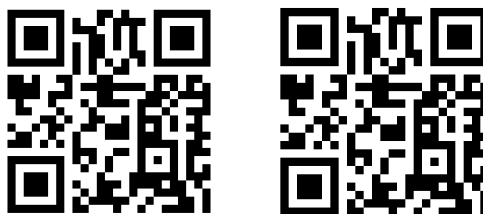
6) Для печати мы использовали форматы печати с высоким разрешением. Наряду с файлами в формате JPG и PNG также использовались векторные форматы EPS и SVG. Эти форматы мы использовали, прежде всего, для крупноформатной печати, так как изображения в этих форматах можно увеличить без потери качества. Перед публикацией кодов выполнили практический тест при помощи различных смартфонов и приложений.

Рекомендации для сканирования:

1) Для сканирования требуется мобильный телефон и установленное на нем приложение для сканирования QR-кодов. Различные варианты таких приложений можно бесплатно загрузить в соответствующих магазинах приложений.

2) Когда необходимо отсканировать код, нужно открыть приложение и поднести камеру к QR-коду. Сканирование выполняется мгновенно. Показателем высокого качества приложения может служить средняя оценка данного приложения клиентами в магазине приложений.

Запрограммированные QR – штрихкоды выглядят следующим образом:

Большинство костанайских памятников архитектуры имеет сугубо функциональное назначение: культовые здания, жилые дома, школы, промышленные предприятия. Господствует «кирпичный сибирский стиль», известный в конце XIX – начале XX веков. Местные мастера выработали свой «кустанайский» вариант этого стиля. Его особенностью было то, что даже обычный склад не должен был иметь унылых глухих стен. Фигурная кладка кирпича, карнизы, ложные окна, башенки – стены украшались также прихотливо, как и в жилых домах. Подлинными произведениями строительного искусства были кованые навесы над крыльцом, дымники, водосточные трубы [1].

В нашем городе туристов привлекают многообразие памятников, монументов и исторических объектов. Среди них памятник прославленным, монумент «Покорителям целины», посвященный освоению целинных земель, памятник Красная стена, свидетельствующий о событиях Гражданской войны и другие [2].

Систематизировав данные из различных источников, мы определили информацию, которая будет зашифрована в QR – штрихкоды.

Ниже представлена информация описания одного исторического памятника города Костаная, представленная на трех языках.

Русский

«Красная стена» – место расстрела красногвардейцев, партийных и советских работников в 1918 – 1919 гг.

Датировка памятника – апрель 1919 г.

Место расположения, адрес: г. Костанай, ул. Алтынсарина, 115

Историко-революционный памятник, свидетельствующий о событиях Гражданской войны.

По словам Д. Дороева «С ночи 10 апреля началась расправа колчаковских карателей. Людей сгоняли, как стадо овец, к этой стене и расстреливали. Трупы убитых партизан и расстрелянных в течении двух недель свозили на кладбищенскую площадь. В то же время мобилизованное население города и ближайших сел копали длинные глубокие братские могилы. Плач и стоны разносились по площади, отцы, матери, жены, разыскивали трупы своих родных и близких. Уносить трупы с площади не разрешалось, по ночам иногда родственникам удавалось уносить трупы, чтобы похоронить отдельно. Только через 2 недели, когда над площадью стояло трупное зловоние, закончено было погребение убитых и расстрелянных партизан. Наступившую мрачную тишину города нарушали ежедневно рыдания женщин над братскими могилами».

Қазак

«Қызыл қабырға» – 1918-1919 ж. Қызыл гвардияшыларды, партия және Кеңес қызметкерлерін атқан орын

Мерзімдеу – сәуір, 1919 ж.

Мекен-жайы – 115 Алтынсарин көш., Қостанай қаласы.

Тарихи-революциялық азаматтық соғыс оқиғаларын қуалайтын ескерткіш.

Көтеріліске қатысқан Д. Дрофеевтің естелігінде: «10 сәуірдің түнінде колчак жазалаушыларының азаптауы басталды. Қолға түскен партизандарды, оларға аяушылық көрсетті деп күдіктенген бейбіт тұрғындарды көшелерде, Халық үйінің ауласында, орыс-қырғыз учили-

щесінің ауласында атып тастады. Ескі зират жабайы тастардан жасалған жалпақ қабырғалармен қоршалды. Адамдарды осы қабырғаға отар қойды айдағандай тықсыра қуып атып тастады. Қаза тапқан партизандар мен атылған жандардың мәйітін екі апта бойы зират алаңына жеткізді (сол уақытта Баймағамбетов көшесінен зиратқа дейін әлі салынбаған). Қараңғы түндегі қаланың тыныштығын күн сайын бауырластар зиратына келіп еңіреп жылаған әйелдердің дауысы бұзатын».

English

"Red Wall" – the place of execution of the Red Guards, Party and Soviet workers in 1918-1919.

Date of the monument – April 1919

Location, address: 115, Altynsarinst., Kostanay.

Historical and revolutionary monument, testifying to the events of the Civil War. According to D.Doroveev "From the night of April 10, the massacre of Kolchak's punitive forces began. People were driven, like a flock of sheep, to this wall and shot. The corpses of the killed partisans and those shot during two weeks were taken to the cemetery square. At the same time, the mobilized population of the city and the nearest villages dug long deep mass graves. Weeping and moaning spread across the square, fathers, mothers, wives, searched for the corpses of their relatives and friends. To carry corpses off the square was not allowed, at night sometimes relatives managed to carry corpses to bury separately. Only after 2 weeks, when there was a corpse stench above the square, the funeral of the murdered and shot partisans was completed. The murky silence of the city was disturbed every day by the sobbing of women over the mass graves. "

Экономическое обоснование стартап-проекта, финансовый расчет одной опытной модели.

Необходимые ресурсы и смета расходов:

Наименование статьи	Необходимая сумма в тенге
Распечатка QR-кодов и их ламинирование	25 000
Установка таблиц у исторических памятников	100 000
Консультации переводчиков	30 000
Организация профессиональной фото-съемки	30 000
Итого	185 000

Ожидаемые результаты:

- 1) Создание трехязычной карты исторических памятников города Костаная;
- 2) Расширение возможностей QR-кодирования (создание методических материалов, путеводителей по историческим местам, туристических брошюр на трех языках);
- 3) Добавление звукового кода – гида по историческим местам (аналог туристических карт и маршрутов мира);
- 4) Применение алгоритма создания кода в других областях Республики Казахстан;
- 5) Создание общего реестра исторических мест Казахстана и распространение информации в социальных сетях для повышения мотивации к изучению истории и культуры родного края.

Список литературы

1. Черныш, П.М. Очерки истории Кустанайской области. Кустанай, 1995, 358 с.
2. Кустанайский краеведческий музей – НВФ 10455, Л. 2–3.
3. Терновой, И.К., Кустанай – Костанай: очерки истории. С древнейших времен до 1936 года [Текст] / [Е. А. Абиля [и др.]; под ред. И. К. Тернового]. – Кустанай: Кустанайполиграфия, 2012. – 608 с.: ил. – ISBN 978-601-7109-71-4.
4. Малехоньков В. Г., Толстых З. П. Возникновение города Кустаная. Кустанай, 1959, с. 13–14.
5. Официальный интернет-ресурс акимата Кустанайской области <http://kostanay.gov.kz/>

6. Официальный интернет-ресурс ГУ «Костанайский областной историко-краеведческий музей» <http://kraeved-kst.kz/>

ШАХАМАН З.Б., ДАНИЛОВА В.В., КОЖАМБЕРДИЕВ С.А., АДЫРБАЕВА Ж.Е.

ҚОСТАНАЙ ҚАЛАСЫНЫҢ ТАРИХИ ЕСКЕРТКІШТЕРІНІҢ QR ШТРИХ-КОД НЕГІЗІНДЕ ЖАСАЛҒАН ҮШТІЛДІК КАРТАСЫ

Аталмыш мақала «Қостанай қаласының тарихи ескерткіштерінің QR штрих-код негізінде жасалған үштілдік картасы» мақсаты – білім беру процесінің («өлкетану») ғылыми-зерттеу нәтижелерін іске асыру арқылы олардың мәдениетін сақтау, өз коды – жаңа типті жаңғырту үшін бірінші жағдайларын орындау ретінде тарихи ескерткіштерін екі өлшемді QR штрих код негізінде Қостанай қаласының үштілді картасын құру болып табылатын стартап-жобасына арналған.

Жобаның ерекшелігі оның нақты өнімде және kahoot.it бағдарламада жасалған мотивациялық ойындар генерациялау үшін тарихи сайттар үштілділік картасында. Жоба ақпараттық және әлеуметтік сипатқа ие және «Рухани жаңғыру» бағдарламасына сәйкес арқылы жасалған.

Мақаланың мәнін ашатын сөздер: ескерткіш, оқу үрдісі, карта, мұрағат құжаттары.

SHAKHAMAN Z.B., DANILOVA V.V., KOZHAMBERDIYEV S.A., ADYRBAYEVA Zh.E.

TRILINGUAL QR CODES BASED MAP OF HISTORICAL MONUMENTS OF KOSTANAY

The goal of the startup project is the creation of a trilingual map of historical monuments of Kostanay on the basis of a two-dimensional QR bar code as the implementation of the first condition of modernization of a new type – preservation of own culture and own code through the introduction of research results into the educational process ("Historical Local Studies"). The peculiarity of the project lies in its real product – a trilingual map of historical places with generated motivational games created in the program kahoot.it. The project is of an informational and social nature and is developed in accordance with the programme document "Rukhanizhangyru".

Keywords: monument, educational process, map, archival document.

ПӘНДЕРДІ ОҚЫТУ ӘДІСТЕМЕСІ ЖӘНЕ ТЕХНОЛОГИЯСЫ МЕТОДИКА И ТЕХНОЛОГИЯ ПРЕПОДАВАНИЯ ДИСЦИПЛИН

ӘОЖ 004.891

Ерсултанова З.С.,
техникалық ғылымдар кандидаты,
информатика және КТ кафедрасының доценті
Беген Т.Қ.,
«Информатика» мамандығының
3 курс студенті
ҚМПИ, Қостанай қ., Қазақстан

LAZARUS ПРОГРАММАЛАУ ОРТАСЫНДА PAINT РЕДАКТОРЫН ЖОБАЛАУ

Түйін

Жұмыста Paint редакторының сәтті жұмысы үшін ОБП Lazarus ортасында компьютерлік бағдарлама жазылған. Lazarus ОБП -ны пайдаланудың ғылыми-әдістемелік материалы құрылып, осы кластың басқа бағдарламаларымен салыстырмалы талдау жүргізілген.

Мақаланың мәнін ашатын сөздер: бейіндік оқыту, компьютерлік сауаттылық, жобалау әдісі.

Қазіргі уақытта жоғары сыныптарда бейіндік оқытуға көшуге байланысты оқушылардың өзіндік әлеуетін анықтау проблемасының өзектілігі артып келеді. Бейіндік оқыту білім беру саласындағы маңызды бағыт ретінде педагогикалық ғылым мен тәжірибеде оқушылардың әрі қарай оқуын таңдауға ықпал етеді. Сондықтан, бейіндік оқытуда жоғары сыныптарда білім мазмұнын оқу жоспарының вариативті компонент оқу курстарының маңызы ерекше. Білім мазмұнының вариативті бөлігі есебінен оқушылардың сұраныстары, аймақтың, мектептің ерекшеліктері жүзеге асырылады.

Қазіргі нарықтық қатынас заманы адамның үздіксіз кәсіби жетілуін талап ететін бәсекелестік жағдайына қойып отыр. Оның үстіне кәсіби бағдар мамандық таңдауға ғана емес, сондай-ақ адамның мамандығын жетістікпен өзгерте алуына, өзгермелі өмір жағдайлары мен кәсіби қызметке бейімделе алуына себептесуі тиіс.

Мақсаты

Мектепте информатика пәнінен қосымша элективті курсты әдістемелік жабдықтау.

Міндеттері

1. Lazarus бағдарламалау ортасымен танысу
2. Lazarus бағдарламасының компоненттері
3. Lazarus ортасында анимация жасау әдістері
4. Lazarus ортасында графикалық редактор Paint бағдарламасынның элементтерін енгізу әдістемесін әзірлеу
5. Lazarus ортасында графикалық редактор Paint бағдарламасынның элементтерінің жұмыс жасауын тексеру.

Жұмыстың практикалық маңыздылығы мен өзектілігі

Қазіргі кезде компьютерлік сауаттылықпен қатар жоғары деңгейлі программалау тілдерін қолдана білу – ең өзекті жұмыс дағдысы болып есептеледі. Бүгінгі күн талабына сәйкес, кез келген сала мамандары ақпараттық технологияларды толыққанды пайдалана білуі тиіс. Ал, ақпараттық технологияларды жаңа деңгейге көтеруде және оларды дамытуда жоғарғы деңгейлі программалау тілдерінің рөлі ерекше.

Заманауи ақпараттық жүйелерді қолдану дағдылары және олардың көмегімен кәсіби практикалық ойын айдаларын шешу іскерліктері мен практикалықмаңызды есептерді ЭЕМ көмегімен шешу нәтижелерін сауатты интерпретациялау іскерлігі және оның нәтижелерін кәсіби практикалық іс-әрекеттерде қолдану дағдылары болашақ маманның бойында қалыптастыру басты назарда болады.

ООП Lazarus бағдарлама құруда тамаша, тиімділігі жоғары құрал болып табылады. Сонымен қатар бұл – бағдарламалаудың күрделі ортасы, ол көптеген әртүрлі элементтерден тұрады. Lazarus-та графикалық пайдаланушы интерфейсі бар, ол Microsoft фирмасы Visual Basic пен Visual C++ -те қолданатын интерфейске ұқсас. Қазіргі уақытта көптеген фирмалар өз бағдарламаларының интерфейсін құрастыруда оны стандарт ретінде қабылдауда. Lazarus көмегімен құрылған бағдарламалардың көбі, өнеркәсіп пен бизнеске байланысты есептерді шешуге бағытталған; сондықтан, мәліметтер қорының функциялануын қамтамасыз ету мен есеп беруді құрастыру, оның ең жиі кездесетін есебі болады.

Зерттеу әдістері

Жобалық жұмысты орындау барысында Теориялық деңгей әдістері: дерексіздену, идеализациялау, формальдау, анализ және синтез индукция және дедукция, аксиоматика, молайту т.б.

Теориялық деңгейде жиналған деректердің зерттелуі, ұғымдарды пікірлерді жасау, қорытынды келтіру жүзеге асады. Бұл жұмыстың процессінде ертеректегі ғылыми түсінідірулер мен жаңадан туындаған түсініктер қарым-қатынасқа түседі. Теориялық деңгейде ғылыми ойлау эмпирикалық сипатталудан босанып, теориялық молаю, баюды туғызады. Осылайша білімнің жаңа теориялық мазмұны эмпирикалық ұғымдарға қарай бейімделеді.

Танымның теориялық деңгейінде ұқсастық, айырмашылық, сәйкес өзгерістердің логикалық әдістері кең қолданылады, білімнің жаңа жүйелері құрылады, теоретикалық жүйелердің жаңа жинақталған экспериментальді материалдармен келешектегі келісім мәселелері шешіледі.

Метотеориялық деңгей әдістеріне – диалектикалық әдіс пен жүйелік анализ әдісін жатқызады.

Бұл әдістердің көмегімен теориялардың өзі зерттеледі және оларды туғызу жолдары жасалады, аталған теория ұғымдарының жүйесі зерттеледі, оны қолдану көкжиектері белгіленеді, бірнеше теорияларды синтездеу жолдары негізделеді. Аталған деңгейдің басты міндеті – ғылыми теорияларды формальдау жағдайын тану және метатілдер деп аталатын формальді тілдер жасап шығару болып табылады. Жүйелік анализ негізінде ерте бастан белгілі бір қасиетке ие болатын көптеген объектілер жүйесі деген ұғым жатыр. Бір жағынан жүйелік анализ жекелеген мәселелерді шешуде жалпы философиялық жағдайлар қатарын қолдануға мүмкіндік берсе, екінші жағынан философияның нақты бір ғылым ретінде дамуына ықпал етіп, оны молайтады.

Практикалық зерттеу үшін компьютерлік жобалау әдісі қолданды.

Аспаптық бағдарламалық қамтамасыздандыру – бұл бағдарламалар мен автоматтандырылған ақпаратты жүйелерді құру үшін арналған бағдарламалар жиынтығы. Деректер қорын басқару жүйелеріне Access, Foxpro, dBase, SQL Server, Paradox және т.б. жатады. ДҚҚБ адамдар қызметінің әр түрлі облыстарында деректер қорын құру мен жұмыс істеу үшін арналған.

Қазіргі заман бағдарламалау жүйелеріне Delphi, Visual Basic, C++, Java бағдарламалау тілдері жатады. Бұлар объектіге бағытталған бағдарламалау тілдері (ОББ). Бұл тілдердің жақсы жағына есептеуіш желілерде жұмыс істеу үшін бағдарлама құру, Интернетте, сонымен қатар бағдарламалаудың әртүрлі элементтерімен объектімен сияқты жұмыс істей алу мүмкіндіктері жатады.

Бағдарламалау тілін таңдау кезінде бағдарлама өнімін құрастырған кезде бағдарламалау тілін таңдау маңызды орын алады. Жоғары деңгейлі бағдарламалау тілдері екі үлкен

топқа бөлінеді: әмбебап және проблемді – бағдарлы. Әмбебап тілдерге C++, Pascal, Basic, Java жатады.

Жобаның сипаттамасы

Программа құруға ыңғайлы тамаша ортаның бірі – Lazarus ортасы тандап алынды. Оны оқып үйрену, түсіну және логикалық ойлауға өте қарапайым, әрі жеңіл. Lazarus программалаудың структуралық тәртібін және программалаудың басқа тілдерге қарағанда жалпы жақсы дамыған. Оның қызықты рекурсивті мүмкіндіктері, сонымен қатар қызықты есептер шығару мүмкіндіктері бар.

Lazarus – та басқа да қазіргі программалау ортасы сияқты, объектілі бағытталған программаларға негізделген. Программа құру барысында дайын компоненттерді, олардың қасиетін, әдістерін және алдын-ала анықталған оқиғаларды пайдалану арқылы аз ғана программа кодымен айналып өтуге болады. Программа құрушыға бұл өзінің программасының қолданушы интерфейсін құру барысында көп уақыт үнемдеуді білдіреді.

Lazarus қолданушыға өте ыңғайлы, тез программа құруға мүмкіндік береді. Бұл ортаның құрал-саймандары өте көп және керек кезінде актив элемент үшін F1 пернесін басу арқылы көмек алуға болады.

Lazarus тіліндегі қолданбалы программалар немесе қосымшалар IDE (Integrated Development Environment) – дамып отыратын құрылымдық ортада орындалады. IDE ортасын программаушының компьютермен қарым-қатынасын ұйымдастырып, әр түрлі басқару элементтерінен құралған бірнеше терезелерден тұрады. Осы ортаның құралдарын пайдалана отырып, қосымшаның интерфейстік бөлігін жобалауға, программаның кодын жазуға және оны басқару құрылымымен танысуға болады. Lazarus ортасынан шығу үшін негізгі терезені жабу керек. Lazarus программалау жүйесі Lazarus 7 ортасын жүктегеннен кейін экранда интегралданған программаланған ортасының терезесі пайда болады: негізгі терезе, проектилеу ортасы код редакторы және объектілер инспекторы.

Экранның жоғарғы бөлігінде негізгі терезе орналасады. Онда құрал-саймандар тақтасы (Standard, View, Debug және Custom) және компоненттер палитрасы орналасады. Негізгі терезе Lazarus ортасы жабылмайынша ашық тұрады. Негізгі терезені жабу арқылы Lazarus-ты жабамыз.

Тақырыбында қазіргі ашулы тұрған проекттің аты тұрады. Проектті орындалу немесе проектилеу режимінде ашық тұруы мүмкін. Проект орындалу режимінде ашық тұрса онда [Running] сөзі қосылып жазылады.

Мәзір жолағы программаны басқарудағы, тестілеуге және құруға керекті командалардан тұрады.

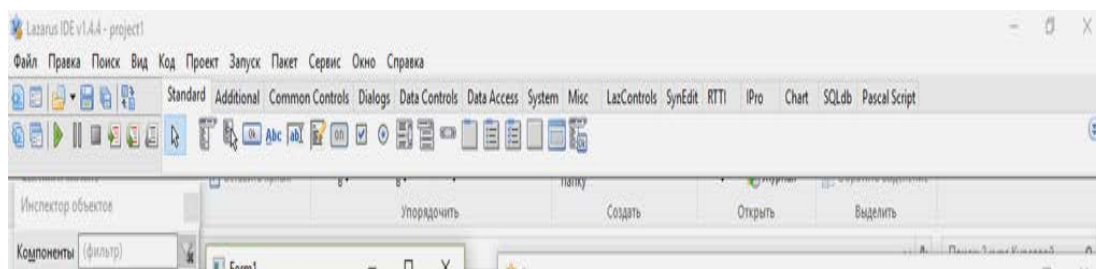
Құрал-саймандар тақтасындағы түймелер мәзірдегі белгілі бір командаға сәйкес келеді. Мысалы File менюіндегі Open командасын тандасақ та немесе Standard құрал-саймандар тақтасынан Open кнопкасын бассaq та бір нәтижеге әкеледі. Құрал саймандар тақтасындағы пернелер көмекші түсіндірмелермен (подсказка) жабдықталған. Егер тышқан курсорын перне қасына жақындатсақ, онда көмекші түсіндірме шығады. Қолданушы құрал саймандар тақтасының орналасуын, көрініп немесе көрінбей тұруын Customize диалогтық терезесі арқылы өз қалауынша өзгерте алады және жүгіртпенің тышқан курсоры арқылы жылжытуына болады. Customize терезесіндегі құрал-саймандар тақтасының үлгісінен тышқанның оң жақ пернесін басу арқылы шақырылады.

Компоненттер палитрасындағы компоненттер арқылы программа құрылады. Компоненттер Lazarus программасының негізгі элементтері болып табылады. Олар арқылы қолданбалы программаның қолданушы интерфейсін құруға көмек береді.

Ең бірінші Lazarus-ты жүктегенде Standard палитрасы ашық тұрады. Қолданушы өз қалауынша, компоненттер палитрасының орналасуын реттеуге болады. Осы өзгерістердің барлығын Palette Properties терезесінде жүзеге асырылады. Бұл терезені 2 жолмен шақыруға болады.

Палитраның кез-келген жерінен тышқанның оң жақ пернесін басып Properties мәзірін таңдау.

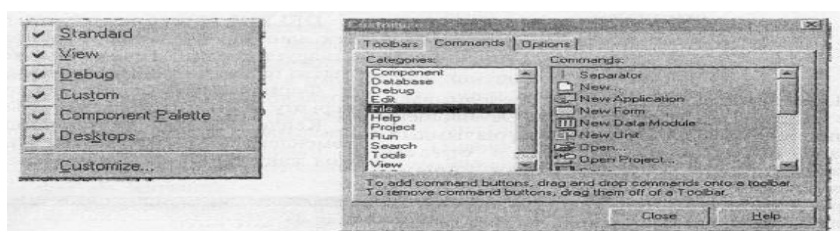
Негізгі терезе программаның жобасын құрудағы жұмыстарды басқарады және Lazarus ортасы іске қосылып тұрғанда міндетті түрде экранның жоғары бөлігінде орналасады (Сурет 1).

Сурет 1. Негізгі терезенің көрінісі

Бұл терезеде Lazarus-тың негізгі меню жүйесі, пиктограммалық-командалық батырмалар мен компоненттер жинағы (палитрасы) орналасқан.

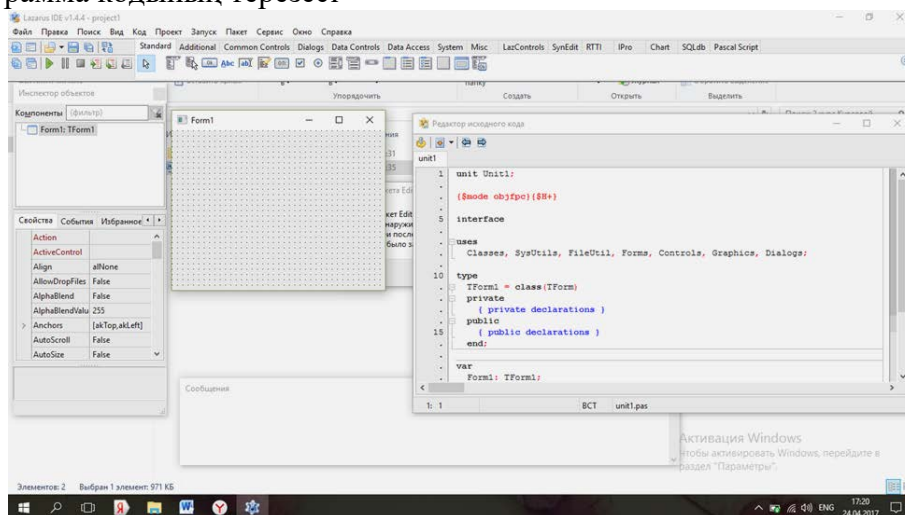
Тақташадағы батырмалар құрамын өзгерту үшін алдымен тақташаны оң жақ тышқан батырмасымен шертіп, шыққан терезедегі тақташалар тізімін және олардың статусын өзгертуге болады (Сурет 2). V белгісі объектінің екпінділігін көрсетеді.

Сурет 2. Тақташалар құрамын икемдеудегі терезелер

Lazarus-ты іске қосқан кезде осындай терезе алдыңызға шығады. Оның ішінде:

- 1) негізгі терезе;
- 2) объектілер тармағының терезесі;
- 3) объектілер инспекторының терезесі;
- 4) браузер терезесі;
- 5) формалар терезесі;
- 6) программа кодының терезесі

Сурет 3. Lazarus интерфейсі

Программа кодының терезесін көру үшін F12 клавишасын басу жеткілікті. Lazarus-ты алғаш шақырғаннан кейін «Intprise-бен байланыс. Delphi Direct» терезесі барлық терезенің үстіне шығады. Осы терезенің көмегімен Intprise коорпарациясының Web-беттеріне кіруге мүмкіндік туады.

Бас меню жобаны басқаруға арналған барлық қажетті командалардан тұрады. Бас менюдің барлық операциялары екінші деңгейде ашылатын операциялар тақырыбын қамтиды. Бас терезенің барлық элементтері арнайы панельдерде орналасқан, оның сол жақ бөлігінде басқару батырмалары орналасқан. Панельде көрінетін батырмалардың құрамын өзгерту үшін оған курсорды келтіріп, тышқанның оң жақ батырмасын басу жеткілікті. Бұдан ашылған көмекші меню терезесінде барлық панельдердің аттары келтірілген және олардың статусы көрсетілген (жалаушалар). Олардың ішінен Customise-ды (настройка, баптау) таңдағаннан кейін баптау терезесі пайда болады. Енді қажет емес батырмаларды алып тастауға болады, Commands терезесіндегі тізімнен қажетті батырмаларды таңдап, оны экранға тасып апаруға болады.

Негізгі терезеге жиі пайдаланылатын пиктограммаларды орналастырған ыңғайлы: Project\Syntax Chek – программа командаларының синтаксисін тексеру; View/Debug/ Windows/Watches- отладкалық режимді бақылау терезесіне кіру және т.б.

Пиктографикалық батырмалар бас менюдің негізгі опцияларына жылдам кіруге мүмкіндік береді. Олар басқару белгілері бойынша 7 топқа бөлінген. Әрбір топ бір панельде орналасады:

- 1.Standard тобы;
- 2.View тобы;
- 3.Debug тобы;
- 4.Custom тобы;
- 5.Desktops тобы;
- 6.Internet тобы;

Ең алғаш код терезесінде толыққанды Windows терезесі ретінде бос форманы басқаруды жүзеге асыратын алғашқы толықтырулар жасайды.

Тіпті қарапайым программа құру үшін программа кодын құрып өзгертуге, жөндеуге тура келеді, төменде код терезесімен жұмыс істеудің негізгі тәсілдері келтірілген. Жаңа жобаны ашқаннан кейін төмендегідей жолдар көрінеді:

```
Unit Unit1;  
Interfase// интерфейстік бөлігі  
Uses Windows, Messages, SysUtils, Classes, Graphics,  
Controls, Forms, Dialogs; // стандартты модульдер  
Type  
Tform 1=class(Tform)  
Private {Private Declarations}  
Public {Public Declaration}  
End;  
Var  
Form1: Tform1;  
Implementation//орындалатынбөлігі  
{SR*.DFM}  
End.
```

Lazarus бұл жолдарды жаңа форма үшін код терезесіне автоматты түрде қояды. Код терезесі программаның жұмысы басталғаннан кейінгі жағын қарастырады. Ал форма терезесі оның сыртқы көрінісі. Екі терезе бір-бірімен тығыз байланысты, Lazarus ортасы

```
Unit Unit1;  
және  
Implementation
```

Жолдарының арасына қажетті жолдарды қояды.

Әзір бұл мәтін бөлігіне өзгеріс енгізбейміз. Кейінірек программаның мәтін терезесіне {SR*.DFM}

және

End.

Жолдарының арасына қажетті мәтінді енгіземіз. Терезеге жаңа жол енгізу үшін қажетті орынға курсорды келтіріп, клавиатурадан мәтін енгіземіз.

Браузер терезесіндегі элементті тышқанмен екі рет белгілеу сәйкес объектіні сипаттау үшін код терезесіне курсорды орналастырады немесе оны алғашқы сақтау кезінде орындалады. Аса күрделі емес оқу программаларын құруда браузер терезесін жауып қоюға болады. Браузер терезесін шығару үшін View Explorer терезесін таңдаймыз. Программада қатені тексеру жөндеу BS және Delete клавиштерінің көмегімен жүзеге асады.

Lazarus ортасындағы бағдарламалау екі процестің тығыз әрекеттестігіне негізделген: бағдарламаның құруын визуалды (яғни оның Windows терезесін) көрсету мен бағдарлама кодын жазу. Бағдарлама кодын жазу үшін код терезесі, ал бағдарламаны құру үшін Lazarus ортасының басқа терезелері қолданылады.

Форма терезесінің мазмұнымен бағдарлама кодының арасында тығыз байланысты Lazarus ортасы мұқият бақылап отырады. Мысалы, формада жаңа элемент орналастыру бағдарлама кодының автоматты түрде өзгеруіне себеп болады, керісінше-бағдарламаның кодына автоматты түрде орналастырылған кейбір элементтерін алып тастау әрекеттері формадағы сәйкес компоненттердің жойылуына алып келеді.

Жоғарыда айтылғандай, Lazarus ортасы жүктелгенде бағдарлама кодының терезесі Windows ортасының бостерезесінің бастапқы кодынан (яғни минималды қажетті кодынан) тұрады. Бұл код функционалды толық деп саналады және ол жұмысқа даяр болып тұрады. File/New Application опцияларын таңдап бағдарламаны іске қосуга болады.

Модуль деп бағдарламаның белгілі бір тәуелсіз бөлігін атайды. Әр жаңа форма құрылғанда жаңа модуль де жасалады. Жалпы бағдарлама құрамында көптеген формалар және олармен байланысқан модульдер болуы мүмкін. Lazarus ортасы әр бағдарламаны компиляциялағанда кеңейтілуі PAS, DFM және DCU файлдарын құрады. PAS-файлында бағдарлама кодының терезесіндегі мәтін көшірмесі, DFM- файллында форма терезесінің мазмұн анықтамасы, ал DCU – файллында алдыңғы екі файл мәтіннің машина тіліндегі аудармалары орналасады. DCU – файллы компилятор жұмысының нәтижесі, енді компоновщик (біріктіруші) осы файлды өңдейді, нәтижесінде орындалатын немесе жүктелетін EXE – файллы құрылады.

Lazarus ортасында графикалық редактор Paint редакторын жасау

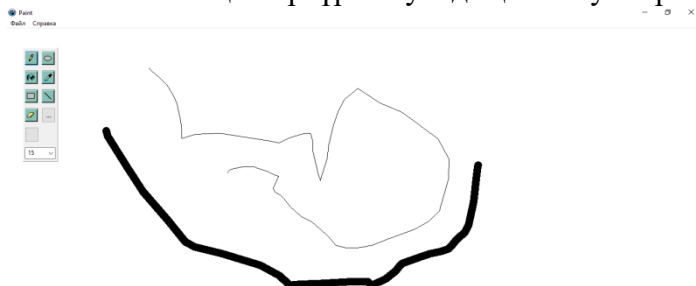
Графикалық редактор – графикалық бейне түріндегі суреттерді салуға және оларды өңдеуге арналған арнайы бағыттағы программа. Қазіргі кезде нүктелік (немесе растрлық) және векторлық деп аталатын графикалық редакторлардың екі түрі бар. Нүктелік графикалық редакторларда кез-келген сурет пиксельдер деп аталатын нүктелерден тұратын кішкене бейнелер (мозайка) арқылы салынады, ал нүктелердің әрқайсысы түрлі түске бояла алады.

PAINT редакторында 16 құралды пайдалануға болады. Олардың міндеттерін білу үшін, жүгіртпенің нұсқағышын қажетті құралдың үстіне апару керек, сонда ішіне олардың міндеттері жазылған кішкене төртбұрыш пайда болады. 16 құралға мыналар енеді :

- Түзу сызық сызу;
- Төртбұрыштар мен квадраттар салу;
- Бұрыштары дөңгеленген тік төртбұрыштар салу;
- Эллипс пен шеңбер салу;
- Қисық сызықтар салу;
- Көпбұрыштар салу;
- Құю (заливка) құралы;
- Бүріккіш құралы;
- Қылқаламмен сурет салу;

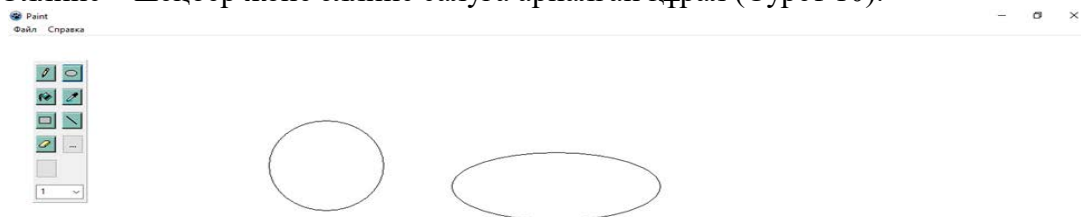
- Өшіргіш құралы;
- Түс таңдау құралы;
- Қарындаш;
- Масштаб құралы;
- Ерікті аймақты белгілеу құралы;
- Жазу;
- Белгілеу құралы

Қылқалам – кез-келген сызықты әртүрлі жуандықта сызуға арналған (Сурет 9).

Сурет 9. Қылқаламның бейнеленуі

Эллипс – шеңбер және эллипс салуға арналған құрал (Сурет 10).

Сурет 10. Эллипс пен шеңбердің салынуы

Тік төртбұрыш - тік төртбұрыштар салуға арналған (Сурет 11).

Сурет 11. Тік төртбұрыштың салынуы

12). **Құю (заливка)** – бұл тұйық контурдың ішін кескін немесе фон түсін бояйды (Сурет

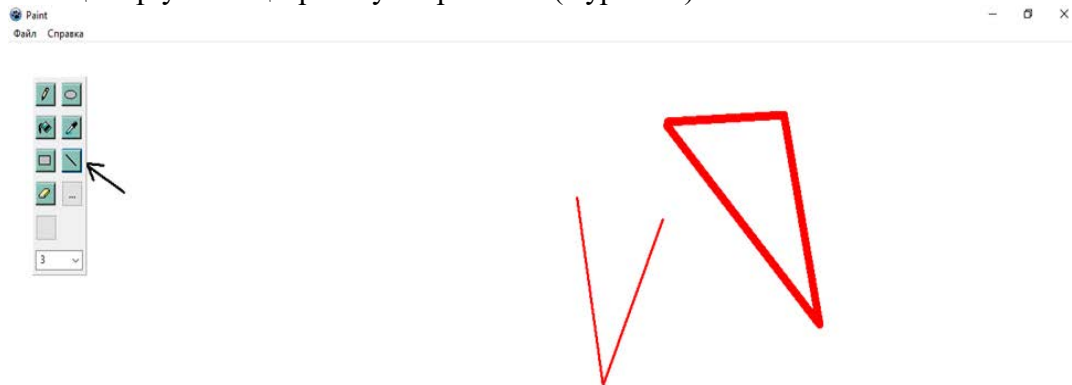
Сурет 12. Құюдың (заливканың) бейнеленуі

Түс таңдау құралы – бұл кескіннің немесе фон түсін, суреттің кез-келген нүктесіне түсіне өзгертеді (Сурет 13).

Сурет 13.Түс таңдау

Сызық – түзу сызықтар сызуға арналған (Сурет 14).

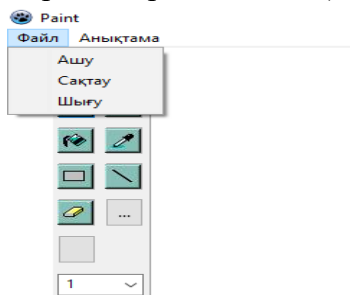
Сурет 14. Сызықтың салынуы

Өшіргіш – түрлі-түсті өшіргіш, бұл суреттің белгілі бір бөліктерін өшіруге арналған құрал (Сурет 15).

Сурет 15. Өшіргіштің бейнеленуі

Lazarus ортасында Paint редакторы жасалды (Сурет 16).

Сурет 16. Paint редакторы

Жобаның экономикалық негізделуі

Егер жобалық жұмыстың нәтижелерін экономикалық тұрғыдан қарастырсақ, біріншіден оның практикалық құндылығын айтуға болады. Білім беру саласында еліміздегі әлеуметтік-экономикалық өзгерістер мен бүкіл өркениетті әлемдегі ақпараттық даму білім берудің дәстүрлі қалыптасқан жүйесін, әдістері мен технологиясын қайта қарауды талап етуде. Бұл үдеріс білімнің жаңа аймақтарына енудің қажеттілігі мен оны жеке тұлғаның толық көлемде меңгеруінің қиыншылықтары арасындағы қарама-қайшылықтары ретінде белең алып отыр. Осыған орай, бүгінгі ғаламдық білім беру кеңістігіне сай танымды, ойлауды дамыту, өзінше ғылыми тұжырым жасауға, олардың қажетіне қарай ғылым жетістігін сұрыптауға, маманның өзінің іс әрекетінің субъектісі болуына мүмкіндік туғызу- көкейкесті мәселе болып табылады. Өйткені, тек білімді маман ғана қоғамның экономикалық, әлеуметтік және мәдени өркендеуінің көшбасшысы бола алады.

Болашақ мамандарды ақпараттық-компьютерлік және программалық модельдеу негізінде даярлау үшін оларда ең алдымен практикалық іс-әрекет барысында пайда болатын мәселелерді формальды сипаттау дағдыларын, яғни ақпараттық-компьютерлік және программалық модельдеу әдістері туралы кәсіби білім, білік және дағдылар жүйесін қалыптастыруды қажет етеді. Сонымен бірге негізгі алгоритмдік құрылымдарды, бағдарламалау технологияларын білу және бұл білімдерді есептерді математикалық моделдері бойынша шешу, ЭЕМ-мен, оның құрылғыларымен, ақпараттық технология құралдарымен жұмыс істеу және құрылған алгоритм бойынша ЭЕМ-ге арнап бағдарламалау тілдерінің көмегімен бағдарлама құру және компьютерлік моделін жасау үшін қолдана алады.

Жобалық жұмыстың қаржылық шығындар келесі кестеде бейнеленген:

Материалдар	Өлшем бірлігі	саны	бағасы, тг.	барлығы, тг
Лицензиялық программа сатып алу	дана	1	25 мың	25 мың
Оргтехника жабдықтары	дана	1	250 мың	250 мың
Офистік қағаз	бума	1	160	160
CD-RW	дана	3	350	350
қалам	дана	1	350	350
Папка	дана	1	170	170
Барлығы:				276030

Күтілетін нәтиже

Қазіргі кезде жаңа информациялық технологияның жетістіктері, идеялары қолданбайтын саланы айту қиын. Ғылымның әр саласының есептері программалау тілдерінің көмегімен шешіліп, күрделі құбылыстарды зерттеу мен болжау мүмкіндіктері жаңа деңгейге көтерілді. Программалау технологияларының негізгі бағыттарының бірі – объекті бағытталған программалау тілі. Lazarus интегралды ортасы объекті программалау принципіне негізделген. Бұл ортада күрделі қосымшалар, анықтамалық және тестілеу жүйелерін, электрондық оқулықтар, мәліметтер қорын құруға болады.

Қазақстан Республикасында ақпараттандыру процессі басталған кезден бастап-ақ оны қолданудың тиімді жолдары іздестіріле басталды. Басында текст теру, электронды кестемен жұмыс жасау сияқты дайын программалардың көмегіне жүгінсе, қазіргі уақытта әртүрлі салада өзіне әмбебап бағдарламалар дайындауға көшті. Оған дәлел қай жұмыс орнына қабылданған кезде компьютерлік біліміңізді сұрайды, тексереді. Міне, осыдан бастап-ақ бағдарламашылардың жұмысының өрісі кеңейуде деп айқын айтуға болады. Солтүстік Қазақстанда дәл осы жұмыспен айналысатын фирма жоқ, дегенмен де бағдарламашылар тобы осы жұмысты алысқа шаптырмай-ақ тындырып бағуда.

Ақпараттық технологияларды жұмыс орнында пайдалану өте тиімді екенін сезінген адамдар оны қолданысқа енгізуге үлкен құлшыныс білдіріп отыр. Апталап жасайтын жұмысты компьютер көмегімен жылдам жүзеге асыруға болады. Сол себепті де ақпараттық технологияларды пайдалану өте тиімді. Электронды мәлімет алмасу көптеген жолға кететін қаражатты үнемдейді. Есеп беру жүйесінің сол бойда берілуі ақпараттық технологияларға көшуге басқа мүмкіндік қалдырмай отыр.

«Қазақстан – 2030» стратегиялық бағдарламасы приоритеттерінің бірі ұлттық білім моделін қалыптастыру тенденциясымен және Қазақстан білім жүйесін бүкіл әлемдік білім кеңістігіне кіріктірумен сипатталатын білім беру саласы болып табылады. Қазір бүкіл әлемде индустриялық қоғамнан интерактивті қатынас жасауға және оны жүзеге асыратын техникалық мүмкіндіктерді тұрақты түрде дамытып отыра алатын информациялық қоғамға, яғни негізгі рөлді информацияны алу, өңдеу, сақтау, тасымалдау, тарату және пайдалану істерді атқаратын жаңа қоғамға көшу процесі жүріп жатыр. Информациялық қоғамға ауысу информациялық және коммуникациялық технологияларды дамыту мен күнделікті тұрмыста пайдалану (конвергенциялау) жолымен, яғни қоғамды ақпараттандыру (информация) істерін дамыту арқылы іске асырылады.

Информациялық қоғамға көшу процесінде информация құндылығы өзгеріп, біздің уақыт, кеңістік және қашықтық ұғымдары туралы да түсінігіміз кеңейіп, осылардың барлығы жаңа мәдениетті – информациялық мәдениеттің тууына себепші болды.

Әдебиет тізімі

1. Кеңесбаев М.С., Салғараева Г.И. «Программалау тілдері».
2. Б. Бөрібаев, Б. Нақысбеков, Т. Мадиярова «Информатика және есептеуіш техника негіздері».
3. Фаронов В.В. DELPHI 5. Учебный курс. – М.: Нолидж, 2001.
4. Фаронов В.В. DELPHI 5. Руководство программиста. – М.: Нолидж, 2002.
5. Епанешников А., Епанешников В. Программирование в среде DELPHI: Уч. пос.: в 4-х ч. Ч.1. Проектирование программ. – М.: ДИАЛОГ-МИФИ, 1998.
6. Епанешников А., Епанешников В. Программирование в среде DELPHI: Уч. пос.: в 4-х ч. Ч.3. Работа с базами данных. Организация справочной системы. – М.: ДИАЛОГ-МИФИ, 1998.
7. Нурагунова Р.К. Объекті-бағытталған программалау: ОӘК. – Алматы: ҚазНТУ, 2005. – 248 б.
8. Культин Н.Б. Основы программирования в DELPHI 7. – СПб.: БХВ-Петербург, 2003.
9. Глушаков С.В. и др. Программирование на DELPHI 5.0. – Харьков: Фолио, 2002.
10. Митчел К. Керман. Программирование и отладка в Delphi. Учебный курс. – М.: Вильямс, 2003. – 672 с.
11. Нурагунова Р.К. Delphi ортасында программалау: ОӘК. – Алматы: ҚазНТУ, 2004. – 252 б.
12. Нурагунова Р.К. Delphi ортасында программалау: Лабораториялық сабақтарға арналған әдістемелік нұсқау. 1, 2, 3 бөлім. – Алматы: ҚазНТУ, 2004. – 32, 46, 38 б.
13. Нурагунова Р.К. Delphi-де бағдарламалау: Дәрістер жинағы. – Алматы: КҚУ ҒБО, 2010. – 79 б.
14. Жуков А. Изучаем Delphi. – М.: Питер, 2004. – 346 с.
15. Глинский Я.Н., Анохин В.Е., Рязская В.А. Turbo Pascal 7.0 и Delphi: Уч. пос. – М.: DiaSoft, 2003. – 197 с.
16. Бобровский С. Delphi 7. Учебный курс. – М.: Питер, 2003. – 736с.
17. Попов В. Паскаль и Delphi. Самоучитель. – М.: Питер, 2003. – 544с.
18. Кеңесбаев М.С., Салғараева Г.И. «Программалау тілдері».
19. Б. Бөрібаев, Б. Нақысбеков, Т. Мадиярова «Информатика және есептеуіш техника негіздері».

ЕРСУЛТАНОВА З.С., БЕГЕН Т.К.

ДИЗАЙН PAINT РЕДАКТОРА В СРЕДЕ ПРОГРАММИРОВАНИЯ LAZARUS

В работе написана компьютерная программа в среде ООП Lazarus для успешной работы редактора Paint. Создан научно-методический материал для использования ООП Lazarus, проведен сравнительный анализ с другими программами данного класса.

Ключевые слова: профильное обучение, компьютерная грамотность, проектный метод.

YERSULTANOVA Z.S., BEGEN T.K.

PAINT DESIGN IN THE LAZARUS PROGRAMMING ENVIRONMENT

In the project work, a computer program was written for the OOP Lazarus environment for the successful work of the Paint editor. A scientific and methodological material for the use of the Lazarus PLO has been created, a comparative analysis has been carried out with other programs of this class.

Keywords: profil training, computer literacy, project method.

ӘОЖ 004.891

Ерсултанова З.С.,
техникалық ғылымдар кандидаты,
информатика және КТ кафедрасының доценті
Сәбит З.,
«Информатика» мамандығының
2 курс студенті
ҚМПИ, Қостанай қ., Қазақстан

МЕКТЕП ЖАСЫНДАҒЫ БАЛАЛАРҒА АРНАЛҒАН ОҚУ-ТАНЫМДЫҚ, ТӘРБИЕЛІК МУЛЬТИМЕДИА ЖОБАЛАРЫН ӘЗІРЛЕУ

Түйін

Информатика пәнін оқытуда интерактивті құралдарды қолдану технологиялары педагогикалық мамандарға қажетті құрал. Жобалық жұмыста мультимедиялық өңдегіш программалау ортасының әртүрлі мүмкіндіктері қолданылған және оларды оқытуда қолданудың әдістемелік нұсқаулары ұсынылған.

Мақаланың мәнін ашатын сөздер: мәліметтер қоры, бағдарлама, бейнеролик.

Білім беру саласында оқытудың техникалық құралдарын қолдану мәселесі көп жылдар бойында талқыланып келеді және шешімін табуда. Мектеп оқушылары көрнекі-бейнелі ойлау қабілеттеріне ие болатыны белгілі, сондықтан мұғалім берген білім оқушыларға сөз, формулалар, жазбалар түрінде ғана емес, көрнекі бейнероликтер, суреттер түрінде де жеткізіледі. Әрине, ақпаратты ұсынудың бұл түрлері мектепке ақпаратты технологияларды енгізуге дейін де қолданылды.

Бейнепроектормен, дыбыстық картамен, дыбыспен жасаталан компьютер сабақты жанды, әрі қызыты етеді. Сапалы жаңа деңгейде оқытуды көрнекілік ұстанымы жүзеге асырылады.

Оқитын оқиғалар мен құбылыстарды анимация, видеобейне, дыбыс көрнекі ете түседі, осылайша оқушы үшін оқыту үдерісі жетімді болады.

Сабақта ақпаратты АКТ-ны қолдану мұғалімнің жұмыс уақытын тиімді ұйымдастыруға мүмкіндік береді.

Жобаның мақсаты:

➤ Мектеп жасындағы бастауыш сыныптарға сабақ өткізу әдістемелік құрал ретінде қысқа метражды мультфильмдер жасау технологияларын меңгеру.

➤ Ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың графикалық-анимациялық құралдардың жобалауды зерттеу.

Жобаның міндеттері:

➤ мультимедияны интерактивті оқытудың құралдарды ретінде негіздеу;
➤ бастауыш буында оқытуда мультимедиялық құрал-жабдықтардың ролін анықтау;
➤ мультимедиялық құралды мультфильмді компьютерлік жобалау әдісін қолданып жасау;

- мультфильм жобалаудың тақырыптарын таңдау;
- мультфильмдердің физикалық, инфологиялық құрылымдарын жасау;
- мультфильмдердің оқу-танымдық, тәрбиелік мағыналарын қалыптастыру;
- мультфильм жобалаудың технологияларын таңдау;
- мультфильм жобасының анимациялық бөлімін әзірлеу;
- мультфильм жобасына дыбыс енгізу;
- мультфильм жобаларын компьютерде бейнелеу.

Жобаның ғылыми жаңалығы мен тәжірибелік маңыздылығы

Алғаш рет «Білім берудің педагогикалық құралдарын жобалау және жасау» пәні бойынша жаңа әдістемелік материалдар дамуына өзіндік көзқарас әзірленді. Интернет желісінде үзбей жұмыс жасайтын жаңа электронды білім беру, насихаттау құралы жасалды. Информатика мамандығы бойынша оқитын студенттердің өміріне жаңа ақпараттық және әлеуметтік қолдау құралы әзірленіп, іске асырылды.

Жобаның ғылыми маңыздылығы келесі болып табылады :

- ертеңгі кәсіби қызметке бүгінгі пайдалы нәтижені пайдалану мүмкіндігі
- мұғалімдер мен студенттердің практикалық жұмыста алынған нәтижелерін енгізу .
- инновациялық технологиялар және оқыту олардың іске асыру секторының тұрақты дамуын растау .

• жобаның құру кезінде алынған ғылыми білімді мектептерде информатика оқыту саласында студенттерге пайдалануға болады.

Тәжірибелік маңыздылығы алынған материалдар үшін жарамды табылатындығында:

Оқыту мамандықтары үшін «Сандық ақпараттық технологиялар», «Оқытудың интернет ресурстары», «Қашықтықтан білім берудің ақпараттық құралдары», «Интернет желісіндегі оқыту- әдістемелік құрал жабдықтар», «Білім алушы-интернет-оқытушы» оқыту жүйесі, «Шалғайдағы және мүмкіндігі шектеулі адамдарға білім беруді интернет желісі арқылы қолдау», «Интернеттегі ақпараттық білім беру технологиялары» арнайы курстарын өткізу

• болашақ мұғалімдердің «идеядан бастап дайын жобаны іске асыруға дейін» жобалық қызметі дағдыларын қалыптастыру.

• кәсіби құзыреттілігін кеңейту ауқымы, талдау, жобалау жұмыстарын жасау шеберлігі нәтижесінде алынған ғылыми жетістіктерді IT саласында насихаттау.

Зерттеу әдістері

Эмпирикалық деңгей әдістері: бақылау, салыстыру, есептеу, өлшеу, сауалнама, әңгімелесу, тесттер, байқап көру және қате әдісі т.б.

Бұл топтың әдістері зерттеліп отырған құбылыстармен тығыз байланысты және ғылыми гипотеза қалыптасу кезеңінде қолданылады.

Тәжірибелік – теоретикалық деңгей әдістері: тәжірибе, анализ және синтез, индукция және дедукция, үлгілеу, гипотетикалық, тарихи және логикалық әдістер. Бұл әдістер нанымды, сенімді деректерді алуға, табуға көмектеседі, өтуін объективті анықтауға ықпал етеді. Бұл әдістердің көмегімен деректер жинақтау жүзеге асады, олардың тексерілуі іске асады. Деректер ғылыми-танымдық құндылыққа жүйеленген кезде ғана, себеп-салдарлар анықталғанда ғана ие бол алады. Осылайша, ақиқатты анықтау міндетті деректер жинақтауды ғана емес, сондай-ақ олардың дұрыс теориялануын талап етеді. Деректердің бастапқы жүйеленуі және оларды сараптау – бақылау, әңгімелесу, тәжірибе процессінде өткізіледі.

Теориялық деңгей әдістері: дерексіздену, идеализациялау, формальдау, анализ және синтез индукция және дедукция, аксиоматика, молайту т.б.

Теориялық деңгейде жиналған деректердің зерттелуі, ұғымдарды пікірлерді жасау, қорытынды келтіру жүзеге асады. Бұл жұмыстың процесінде ертеректегі ғылыми түсіндірулер мен жаңадан туындаған түсініктер қарым-қатынасқа түседі. Теоретикалық деңгейде ғылыми ойлау эмпирикалық сипатталудан босанып, теориялық молаю, баюды туғызады. Осылайша білімнің жаңа теориялық мазмұны эмпирикалық ұғымдарға қарай бейімделеді.

Танымның теориялық деңгейінде ұқсастық, айырмашылық, сәйкес өзгерістердің логикалық әдістері кең қолданылады, білімнің жаңа жүйелері құрылады, теоретикалық жүйелердің жаңа жинақталған экспериментальді материалдармен келешектегі келісім мәселелері шешіледі.

Метотеориялық деңгей әдістеріне – диалектикалық әдіс пен жүйелік анализ әдісін жатқызады.

Жобаның сипаттамасы

Білім берудегі мультимедиа – таным процесінің жоғарылауына септігін тигізетін, білім беру мазмұнын интерактивті формада ұсынатын, дидактикалық аппараты – бағдарламалық құрал.

Оқу материалдарының мысалдары, түсіндіру тәсілдері, тапсырмалары анимациямен көрсетілсе, студенттің жеңіл түсінуіне және есте сақтауына көмектеседі. Анимациялық көрнекіліктер оқытушының жұмыстарын жеңілдетіп, сабақ беру тәжірибесін, қызығушылығын арттырады.

Анимация терминін ауысып отыратын бейнелердің жүйелілігі деп түсінуге болады. Оқулықтың анимациясы әртүрлі бағдарламаларда жасауы мүмкін. Мысалы, Macromedia корпорациясының – Flash MX бағдарламасы.

Мультимедиалық бағдарламалық құралдары – интерактивті режимде әртүрлі типті ақпараттарды дайындау, өңдеу, ұсыну, біріктіру секілді іс-әрекеттерді жүзеге асыруға мүмкіндік беретін компьютердің бағдарламалық жабдықтары. Мультимедиалық бағдарламалардың негізгі атқаратын функцияларының бірі – басқаруды қамтамасыз ету. Яғни, қажетті ақпаратқа еш кедергісіз ауысу мүмкіндігінің болуы. Мультимедиалық өнімдер – мультимедиалық құралдар және арнайы бағдарламалық жабдықтар көмегімен дайындалған ақпарат.

Мультимедиалық технология дегеніміз – адамның ақпаратты бір мезгілде бірнеше сезім мүшелерімен қабылдауын қамтамасыз ететін аппараттық және бағдарламалық құралдар жиынтығы. Сонымен бірге, мұнда ақпарат қазіргі заман адамына неғұрлым үйреншікті формаларда ұсынылады: дыбыстық ақпарат (аудиоинформациялар), бейнелік ақпарат (видеоинформация) және анимациялық ақпарат (мультипликациялар).

Гипермедия – бұл мультимедиялық объектілердің арасында қатынауды қамтамасыз ететін сілтемелер арқылы біріккен компьютерлік файлдар.

«Viva video», «Comic Creator» модельдеуге, анимациялауға және визуализациялауға арналған программалар болғандықтан, дүниежүзі бойынша мыңдаған дизайнерлер, аниматорлар және архитекторлар тарапынан үшөлшемді ойындар, Web-парақтарында үшөлшемді графикалық элементтер, сәулет жобалар мен анимациялық видеороликтер жасау үшін қолданыс тапқан. Сонымен қатар эффекттер мен дизайн, арнайы түрлі ойындар аумағында модельдеуді, анимациялауды және рендерингтің интегрирленген шешімінің және анимация құрылуы Autodesk FBX файлында экспорт және Unreal Editor импорт жасай алады, түрлі визуализациялауда, конструкциялауда, архитектура мен құрылыс салаларында модельдеуі мен анимациялауда арнайы кешенін ұсынады. Соның ішінде табиғи жарықтандыру мен жарықты түсірудің эффекттері есебі мен талдауы үшін негізгі құралдарың бірі бола алады.

Модельдеу мен текстураның қосылуына эффекттері әрі жылдам жұмыс жасау үшін кеңейтілген және бейнелерді анимациялау мен өңдеуде құрылымды құрал-жабдықтардың жиынтығы қамтылған. Ағындағы өндірісте өңдеулерінің арқасында қосымша кеңейтілген өндірістік үрдістерді қолдау тапқан. scanline мен mental ray модулінің желілік бірнеше құрылымды рендерингі арқылы суретшілер стабильді әрі шынайы түрде жұмыс істей алады.

Жоғары сапалы визуализдау ретінде толық тексерілген технология дизайнерлер мен мамандарға визуалдаудың киноматографиялық сапасын құрайды. Полигональді модельдеу үшін құрал-жабдық жиынтығы, бейне мен эффект құруда анимация ортасын тұрғызу, mental ray көмегімен желілік рендерингтің шексіздігі осы программаның ерекшеліктерінің бірі болып табылады.

Қазіргі білім беру жүйесінде жоба кең түсіндірмесін түсініктер және білім технологиясы – «жобалар әдісі» деп ажыратады.

Дидактикада жобалар әдісі деп оқушылардың жоспарлау және нәтижелерін міндетті түрде көрсетумен белгілі тәжірибелік тапсырмаларды өз бетінше орындау процесінде білімдерді алуға және дағдылануға мүмкіндік беретін оқу-танымдық тәсілдердің жиынтығын түсінеді.

Біздің қоғамымыздың қарқынды ақпараттандырылуы кезеңінде ашық қоғамда өмір сүруге қабілетті, шынайы өмірдің барлық сан алуандығымен қарым-қатынас жасай алатын және өзара әрекеттесе алатын, әлем және оның ақпараттық бірлігі туралы жалпы түсінігі бар оқушыларды тәрбиелеуде қажеттілік өсті. Сондықтан оқушыларды дамыту үшін қажетті ақпаратты жинау және болжам айту, қорытындылар және ой тұжырымдар жасау, ақпаратпен жұмыс жасау үшін жаңа ақпараттық технологияларды қолдану дағдылары маңызды мәнге ие. Осы міндетті информатика орындайды.

Зерттеу және шығармашылық қызметке негізделген оқытудың жобалық әдісі енгізілумен, информатика сабақтарында басқа пәндер бойынша алған білімдерді тереңдетуге және бекітуге, қоғамның әлеуметтік тапсырыстарын орындауға мүмкіндік пайда болады. /3/

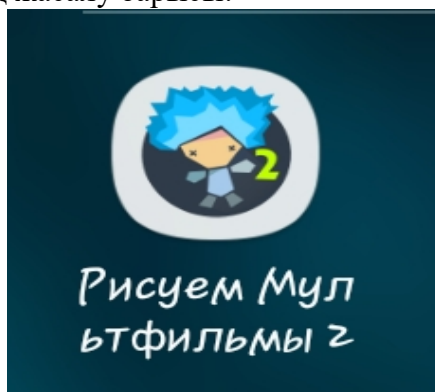
Мультфильмнің тиімділігі: ағылшынша және қазақша сөздіктер беріледі. Оқушы көре отырып, ести отырып үйренуге жеңіл жасалған жоба болып келеді.

Бұл жобаны бастамас бұрын өз алдыма қойған міндетіміз: Информатика пәнінің студенті ретінде программаларды қолдана отыра, бастауыш сынып оқушыларына қызықтыра отыра оқу мақсатында мультфильмдік жоба құрастыру. «Тәрбиелей отырып оқыту, оқыта отырып тәрбиелеу» деген қанатты сөз өте орынды айтылған осы орайда.

Жобаны жасау барысында бірнеше программалардың көмегімен жүзеге асырдық.

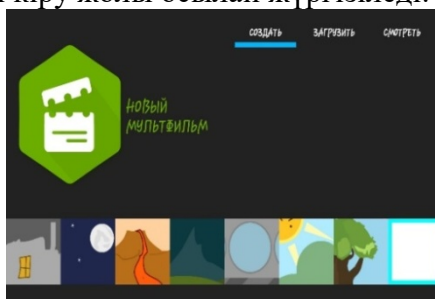
Бірінші жобаның тақырыбы: «Аяна мен мысық» (ағылшынша-қазақша сөздік)

Бірінші мультижобаның жасалу барысы:

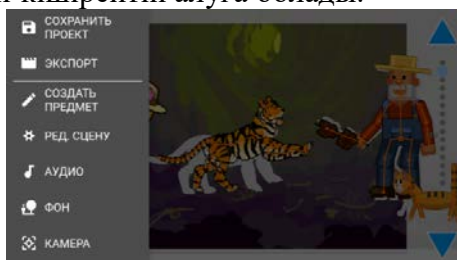

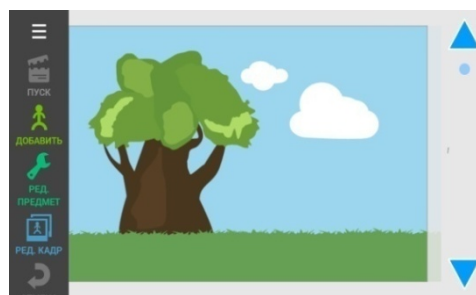
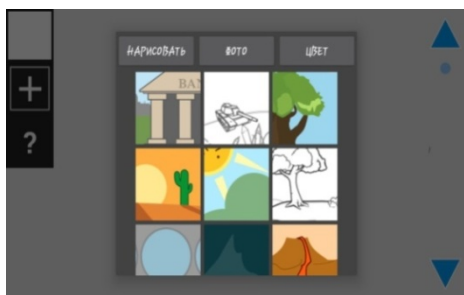
Осы программаны қолдандық. Бұл жобаны android версияда ғана жұмыс істеуге және ыңғайлы деуге болады.

1) Бағдарламаға бірінші кіру жолы осылай жүргізіледі.

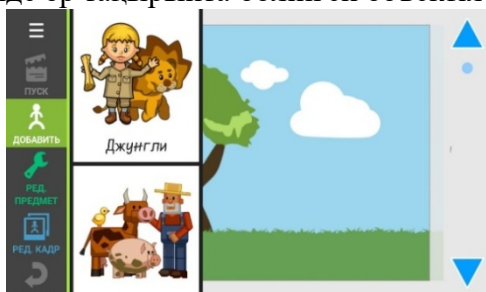

2) Келесі «фон» мәзірінен керекті фондарды таңдап алдық. Таңдап алынған фондарды өзіңе керекті жерлерін үлкейтіп-кішірейтіп алуға болады.

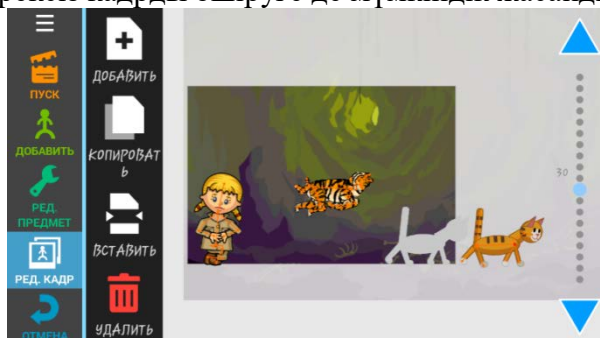

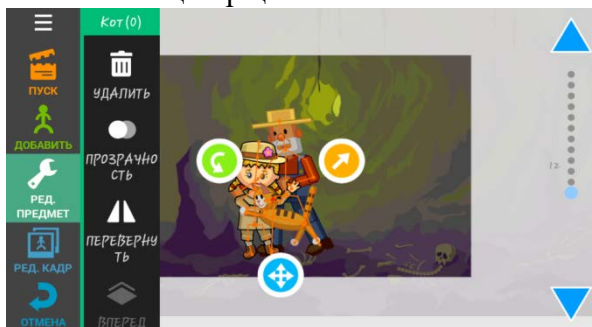
3) «Добавить» мәзірінен керекті адамдарды тандап алып, орналастырдық. «Добавить» мәзірінде әр тақырыпта бөлінген объектілер орналасқан.

4) Керекті адамдарды алғаннан кейін әр кадр бойынша жұмыс істеу басталады, ол үшін «Ред.кадр» мәзірін басып, добавить арқылы бірнеше кадрлар құрастырдық. Әр кадрда адамның әр қозғалыс іс-қимылын өзің құрастырасың, сол арқылы әр объект қозғалысқа келеді. Бірдей фондағы кадрларды қажет етсеңіз «Копировать» және «Вставить» қолдансаңыз болады. Керексіз кадрды өшіруге де мүмкіндік жасайды.

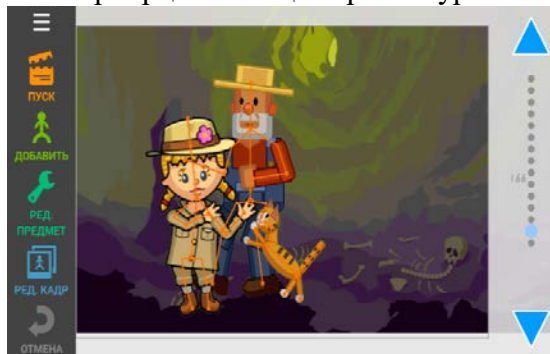

5) Адамдардың қимыл қозғалысын жасау үшін , әр объектінің үстін басып көлемін және орындарын ауыстырдық. «Ред.предмет» мәзірінен «перевернуть» арқылы объектіні әр жаққа ауыстыруға болады. Сонымен қатар қажет емес объектіні өшіріп тастауға да болады.

6) Ескертетін жағдай әр кадрға өткен кезде объекті қандай қимыл жасалды сол күйінде қозғалысы сақталады, сол үшін орнықты істеу керек. Жасаған жұмысымыздың дұрыстығын «Пуск» арқылы көріп отырамыз.

7) «Создать предмет» мәзірі арқылы өзіңе керекті суретті салып алуға болады.

Как создать свой предмет

Каждый предмет и персонаж состоит из костей, к которым прикреплены картинки (будем называть их **элементы**). Процесс создания любого предмета состоит из рисования элементов и сборки их в единое целое.

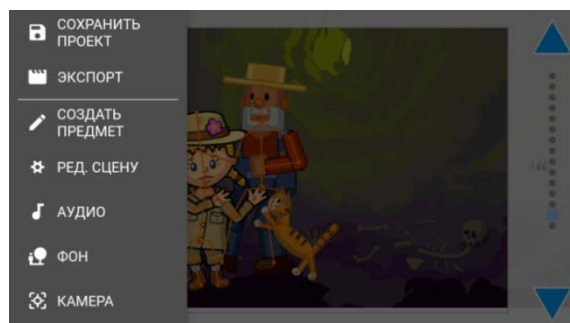

Рисование элемента

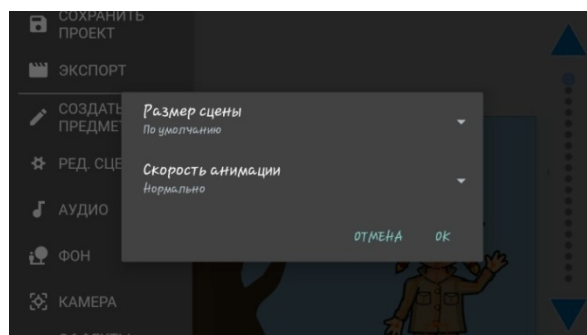
Для того, чтобы создать новый элемент, нажмите голубую кнопку в правом верхнем углу экрана. Откроется графический редактор, в центральной части которого вы увидите горизонтальную черную полосу – это кость, к которой будет прикреплен ваш рисунок.

Для справки по возможностям редактора см. раздел «Графический редактор»

Когда рисунок готов, нажмите кнопку «Готово». Редактор закроется и будет создан новый элемент. Нажмите на элемент, чтобы прикрепить его к скелету.

8) «Редактор сцены» мәзірі арқылы анимация жылдамдығын және сцена өлшемін белгілеп алдық.

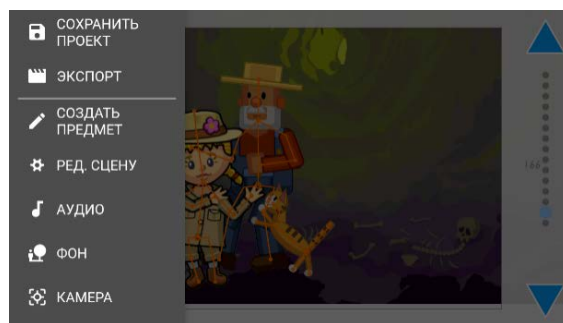
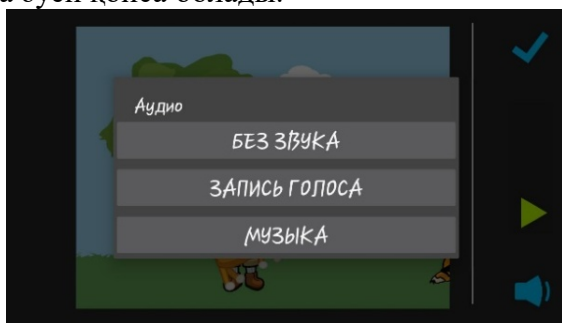
Создание многокадровых предметов

Вы можете создавать предметы с несколькими кадрами, которые можно переключать в процессе создания мультфильма.

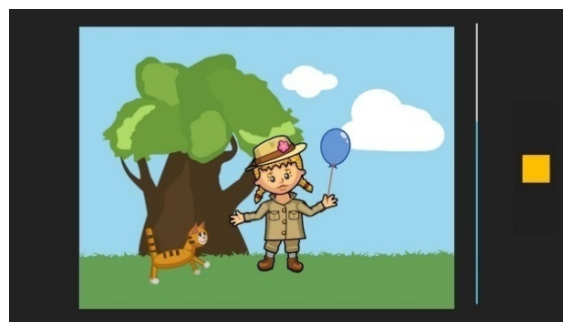
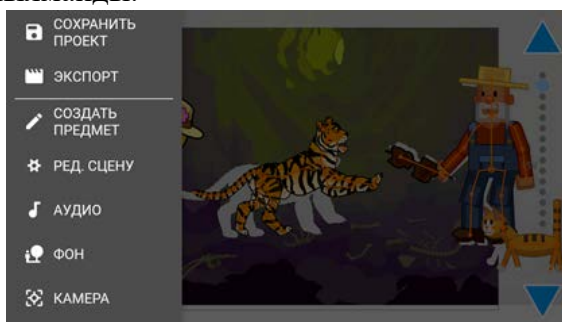
Пример: мы хотим нарисовать лицо персонажа с тремя разными эмоциями. Нарисуем первое выражение в редакторе и откроем панель кадров слева (иконка с тремя маленькими квадратами). Добавим кадр с помощью кнопки "+" и нарисует второе лицо, сделаем то же самое для третьего

9) Жасалған жұмысты болғаннан кейін «Аудио» мәзіріннен дыбыс бастық және басқада әуен қойса болады.

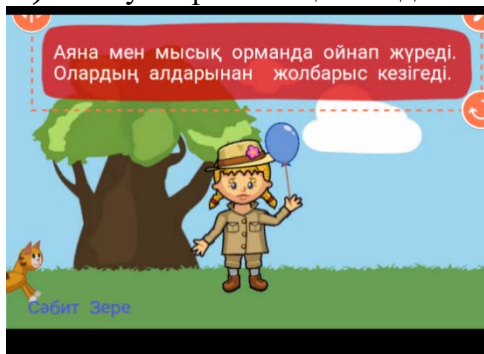
10) Жобамыз дайын болды және оны сақтау үшін «Сохранить проект» мәзірін басып сақтадық. Жасалған жобалар осы бағдарлама ішінде өзі сақталып қалады. Сонымен қатар .mp4 форматында сақталады. Айта кететін жағдай бұл бағдарламада сөздер жазылу қолданылмайды.

11) Мәтіндерді орнату үшін маған «VIVAVIDEO» жұмыс істеу керек болды, сол үшін осы программаны қолдандық.

12) Мультфильмнің мәтіндік жолын «Текст» мәзірі арқылы енгіздік.

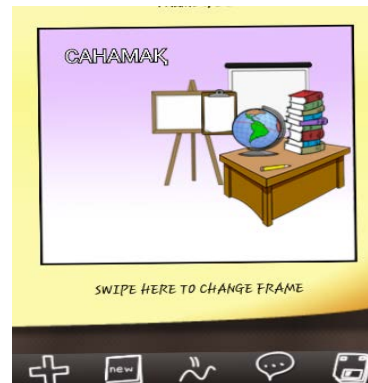
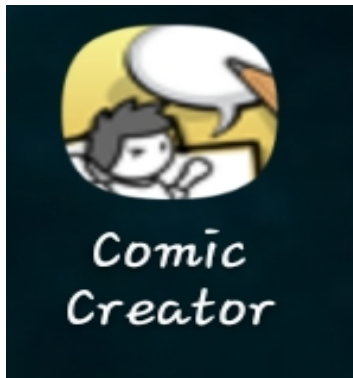

13) Жобамыз дайын болды.

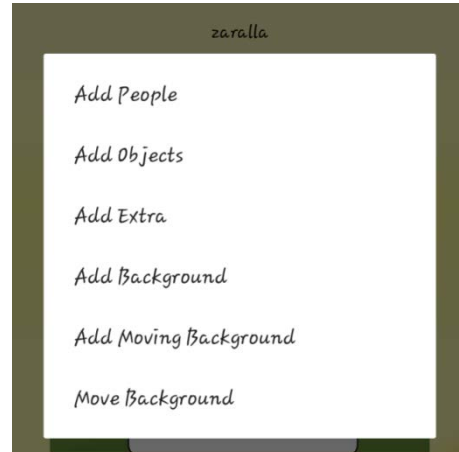
Екінші жобаның тақырыбы: «Санамақ» (ағылшынша-қазақша сөздік)

Екінші мультижобаның жасалу барысы:

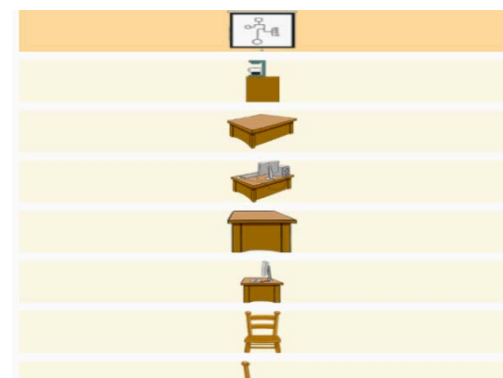

Осы программаны қолдандық. Бұл жобаны android версияда (ағылшынша) ғана жұмыс істеуге және ыңғайлы деуге болады.

1) «Add Background» мәзірі арқылы фондарды таңдап алдық.

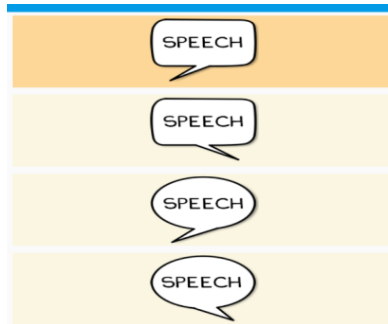

2) «Add people» мәзірі арқылы адамдарды таңдап алдық.

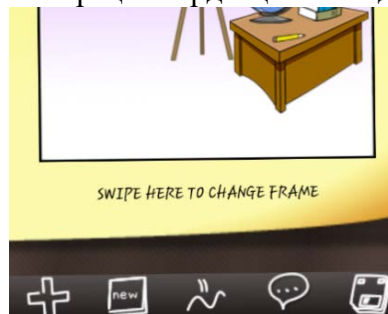

3) «Add object» мәзірі арқылы объектілерді таңдап алдық.

4) Келесі мәтіндік жүйені енгіздік.

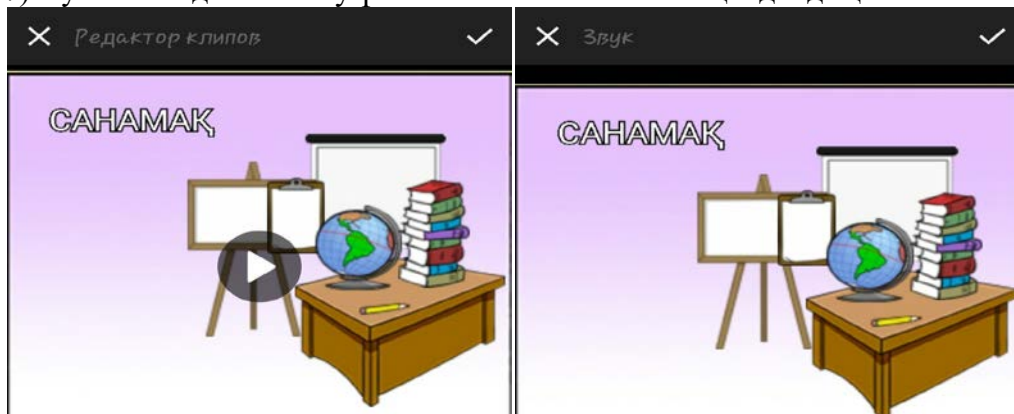

5) «NEW» мәзірінен керекті парақшаларды қойып алдық.

6) Соңында жасалған жобаны сақтадық және ол слайдшоу және комикс түрінде сақталады

7) Әуен және дыбыс басу үшін мен «VIVAVIDEO» қолдандық.

8) Жоба дайын болды және ол да mp4 түрінде сақталады.

Жобаның экономикалық негізделуі

Егер жобалық жұмыстың нәтижелерін экономикалық тұрғыдан қарастырсақ, біріншіден оның практикалық құндылығын айтуға болады. Білім беру саласында еліміздегі әлеуметтік-экономикалық өзгерістер мен бүкіл өркениетті әлемдегі ақпараттық даму білім берудің дәстүрлі қалыптасқан жүйесін, әдістері мен технологиясын қайта қарауды талап етуде. Бұл үдеріс білімнің жаңа аймақтарына енудің қажеттілігі мен оны жеке тұлғаның толық көлемде меңгеруінің қиыншылықтары арасындағы қарама-қайшылықтары ретінде белең алып отыр. Осыған орай, бүгінгі ғаламдық білім беру кеңістігіне сай танымды, ойлауды дамыту, өзінше ғылыми тұжырым жасауға, олардың қажетіне қарай ғылым жетістігін сұрыптауға, маманның өзінің іс әрекетінің субъектісі болуына мүмкіндік туғызу- көкейтесті мәселе болып табылады. Өйткені, тек білімді маман ғана қоғамның экономикалық, әлеуметтік және мәдени өркендеуінің көшбасшысы бола алады.

Болашақ мамандарды ақпараттық-компьютерлік және программалық модельдеу негізінде даярлау үшін оларда ең алдымен практикалық іс-әрекет барысында пайда болатын мәселелерді формальды сипаттау дағдыларын, яғни ақпараттық-компьютерлік және программалық модельдеу әдістері туралы кәсіби білім, білік және дағдылар жүйесін қалыптастыруды қажет етеді. Сонымен бірге негізгі алгоритмдік құрылымдарды, бағдарламалау технологияларын білу және бұл білімдерді есептерді математикалық моделдері бойынша шешу, ЭЕМ-мен, оның құрылғыларымен, ақпараттық технология құралдарымен жұмыс істеу және құрылған алгоритм бойынша ЭЕМ-ге арнап бағдарламалау тілдерінің көмегімен бағдарлама құру және компьютерлік моделін жасау үшін қолдана алады.

Жобалық жұмыстың қаржылық шығындар келесі кестеде бейнеленген:

Материалдар	Өлшем бірлігі	саны	бағасы, тг.	барлығы, тг
Лицензиялық программа сатып алу	дана	1	25 мың	25 мың
Оргтехника жабдықтары	дана	1	250 мың	250 мың
Офистік қағаз	бума	1	160	160
CD-RW	дана	3	350	350
қалам	дана	1	350	350
Папка	дана	1	170	170
Барлығы:				276030

Күтілетін нәтиже

Қорыта келгенде, мультимедиялық технологияларды қолдану және олардың көмегімен пән аралық байланыстарды орнату оқу үрдісіндегі жаңа бағыт болып табылады. Білім беру жүйесінде мультимедиялық технологияларды қолдану білім алушылардың оқуға деген ынтасын, белсенділігін, қызығушылығын, оқу тапсырмасын игеру мүмкіндіктерін көтереді деп ойлаймын.

Мультимедиа – жаңа бағыт, бұл компьютердің ақпараттың көптеген түрімен жұмысын, оған жоғары рұқсатты түсті графика, жүгіртпе және аққыш түстері бар динамикалық эффектілер, дауыстардың дыбысталуы және синтезделген әуенінің дыбыстары, толық түсті видеоклиптер және видеофильмдер кіреді. Мультимедиялық технологияларды тиімді қолдану білім беруде болашағы бар бағыт болып табылады. Қазіргі заманғы ақпараттық технологияларды пайдалану өз білімін көтеру тиімділігін арттыратыны сөзсіз. Оқыту мен білім беруді жылдамдатуда мультимедианы қолдану білім алушылардың оқуға деген ынтасын, белсенділігін, қызығушылығын, оқу тапсырмаларын игеру мүмкіндіктерін көтереді.

Қазіргі уақытта мультимедиа технологиялары – бұл барлық салада, соның ішінде білім беру жүйесінде жаңа ақпараттық технологиялардың бірі. Мультимедиа технологиялары оқу үрдісін байытады, оқытуды тиімді етуге мүмкіндік береді. Қазіргі кезде жаңа ақпараттық ғасырда барлық пәннің ұстаздары мультимедиялық технологияларды пайдалана отырып сабақтар өткізетін болса, біздің еліміздің жас ұрпақтары өте білімді, талантты, қызығушылығы мол азаматтар болып қалыптасады. Сондықтан, қазіргі кезде осы мультимедиялық техноло-

гияларға байланысты оқытушылардың арасында семинар сабақтар өтіп отырса, ұстаздар бір-бірімен тәжірибе алмастыра отырып елімізді көркейтуге өздерінің үлесін қосатын еді деген ойдамыз.

Ой-өрісі дамыған, шетелдік білім жүйесінен қалыспайтын жас ұрпаққа білім беру жолындағы ортақ міндетті өз мәнінде жүргізу үшін, бір-бірімізбен тәжірибе алмасып, кемшілік-жетістіктерді айтып отырсақ жұмысымыз өнімді болады деп ойлаймыз.

Әдебиет тізімі

1. Назарбаев Н.Ә. «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» (Ел президентінің халыққа жолдауы), Астана - 2007.
2. «Қазақстан өз дамуындағы жаңа серпіліс жасау қарсаңында». Ел президентінің халыққа жолдауы, Астана – 2006.
3. Садыбекова Ж. Оқу-тәрбие үрдісінде ақпараттық-коммуникациялық технологияны қолдану қажеттілігі // «Информатика негіздері». 2008. №4
4. Қазақстан Республикасының білім беру жүйесін 2010 жылға дейін дамытудың Мемлекеттік бағдарламасы
5. Садыбекова Ж. Информатиканы оқытуда интерактивті тақтаны қолдану // «Информатика негіздері», 2008. – № 5
6. Халыкова К.З. Информатиканы оқыту әдістемесі. Алматы: Білім, 2000. – 115 б
7. Халыкова К.З., Абдулкаримова Г.А. Жоғарғы оқу орнындағы педагогикалық практика. Әдістемелік құрал. Алматы, 1999. – 201 б.
8. Хмель Н.Д., Хайруллин Г.Т., Муканова Б.И. «Педагогика». Алматы, 2005 – 321
9. Бидайбеков Е.Ы., Абдулкаримова Г.А. Информатика и средства информатики в начальной школе: Учебно-методическое пособие для студентов педагогического университета. Алматы, 2002. – 80б.
10. Бочкин А.И., Вислобокова Н.С. Об оценке доли знаний с помощью комбинаторных тестов. ИНФО – 2004. – №11.
11. Ершов А.П. Компьютеризация школы и математическое образование. Основные направления работ по программе «Информатизация образования». ИНФО. – 1992. – №5,6.
12. Каймин В.А. Курс информатики: состояние, методика и перспективы. ИНФО-1990. – №6.
13. Кателл Д. Информационные и коммуникационные технологии для активного обучения. ИНФО-2004. – №3.

ЕРСУЛТАНОВА З.С., СӘБИТ З.

**РАЗВИТИЕ ВОСПИТАТЕЛЬНЫХ, ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ МУЛЬТИМЕДИЙНЫХ ПРОЕКТОВ
ДЛЯ ДЕТЕЙ ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА**

Технология использования интерактивных инструментов в преподавании информатики является необходимым инструментом для педагогических работников. В проектной работе используются различные возможности мультимедийных программ и созданы методические указания для их использования в обучении.

Ключевые слова: информационная база, программа, видеоролик.

YERSULTANOVA Z.S., SABIT Z.

**DEVELOPMENT OF EDUCATIONAL, EDUCATIONAL AND MULTIMEDIA PROJECTS FOR
SCHOOL-AGE CHILDREN**

The technology of using interactive tools in the teaching of informatics is an indispensable tool for pedagogical specialists. In the project work, various possibilities of multimedia programs are used and methodical instructions for their use in teaching.

Keywords: information base, program, videoclip.

УДК004.89:004.4

Наурызбаева Э.К.,
кандидат исторических наук
Жаксыбаев Е.,
студент 3 курса специальности «История»,
КГПИ, г. Костанай, Казахстан

РАЗРАБОТКА ПЕРВОГО ОТЕЧЕСТВЕННОГО КОМИКСА ПО ИСТОРИИ КАЗАХСТАНА «ЕрКоШ»

Аннотация

В статье рассматривается возможность формирования Первого Отечественного Комикса по истории Казахстана «ЕрКоШ». А также создание компании по продвижению комикс-журналов как новой методики в образовании школьников.

Ключевые слова: комиксы, история нации, патриотизм, мировое сообщество.

Осознавая, что сегодня каждый ребенок, подросток и взрослый знает, кто такие Бэт-мэн, Капитан-Америка, Человек-Паук, но немногие расскажут о Кабанбай батыре, Леониде Беде, Бауыржане Момышулы, я пришел к вопросу: "Почему же так, чем Бэтмэн лучше С.Баймагамбетова?". Ответ на вопрос я нашел в силе "Западной" идеологии. Фильмы, Мультсериалы, находит отголоски даже в дальних. А их исток это – комиксы. Я провел валидацию и действительно костанайцы читают и смотрят американские комиксы, но они хотели бы увидеть подобное и о своих земляках. Итог: пришел к выводу, что Первый Отечественный Комикс необходим как социальный проект, а вместе с этим и как способ заработка для студента.

Цель проекта: с помощью приобретенных в стенах ВУЗа знаний по истории, пользуясь талантом рисовать, создать Первый Отечественный Комикс по истории Казахстана «ЕрКоШ». А также создать компанию по продвижению комикс-журналов как новой методики в образовании школьников.

Задачи:

Из поставленной цели проекта вытекают следующие **основные задачи:**

1. Развить патриотизм у казахстанской молодежи.
2. Актуализировать историческую науку среди граждан нашей страны.
3. Вернуть в сознание граждан потерянную в период длительного колониального гнёта национальную идентичность, корни, историю и гордость за своих предков.
4. Развить правовую грамотность посредством знания конституции РК.
5. Развить интерес к истории Республики Казахстан как у граждан страны так и среди мирового сообщества.

Научная новизна и значимость проекта: Как мы выяснили в вводной части, Западная идеология с ее ПОП-культурой глубоко засела в сознании наших граждан. Фильмы, музыка, мультфильмы, игрушки и 60% картинок в поисковике GOOGLE – это персонажи комиксов. Из них 60% компания Марвел и 30% ДиСи., 10% небольшие фирмы. В Казахстане сложилось мнение, что комиксы – это что то для детей и смысла в них нет никакого. Однако если обратить внимание на страны Европы и Америки, то мы узнаем следующие факты: В Канаде школьники на уроках Литературы читают комиксы и реально извлекают из них жизненные уроки. Каким же образом?

Количество комикс-журналов на планете Земля понемногу подбирается к двум миллиардам. На каждом из этих Переломный момент, когда мы из простых книжек получили сложные журналы с приложениями. Главное преимущество нашего проекта в том, что наше

приложение будет загружено в GooglePlay или AppStore, для того чтобы любой школьник, студент, преподаватель, государственный служащий, работник государственного учреждения, домохозяйка, да абсолютно любой человек мог скачать данное приложение. На сегодняшний день мобильные устройства практически используются везде. Но обучающих или справочных приложений по истории Казахстана каковым является наше справочное приложение, очень мало или вообще отсутствуют.

Методы исследования: Теоретико-методологической основой проекта выступили общемировые принципы научного познания и философия национальной идеологии с её приоритетом гуманистических ценностей и духовных традиций народа. Авторы проекта стремятся подойти к осмыслению изучаемых вопросов с концептуальных позиций нового исторического мышления, раскрывая исторические события и их историографическую оценку в реальном содержании, сквозь призму интересов духовно-национального возрождения.

Принцип историзма трактуется в проекте как принцип неповторяемости социокультурных состояний, прерывистости и процессуальности историко-научного знания в динамике отечественной историографической культуры.

Среди исследовательских методов для изучения поставленной проблемы наиболее продуктивными оказались также комплексный подход и системный анализ, сравнительно-исторический метод, метод исторической реконструкции, интеллектуального моделирования, методы диахронного анализа социально-исторической реальности. Создание такого приложения предполагает использование Graphoplanshet [6].

Описание проекта: Существует много разных названий этого вида искусства и отдельных его разновидностей. Масштабные комиксы со сквозным сюжетом называются графические романы (они же графические новеллы), короткие – стрипы. В Сети размещаются веб-комиксы.

В некоторых странах с развитой индустрией рисованных историй для них есть своё название. Так, во франкоязычном мире комикс называют фр. bande dessinée (рисованная лента) или BD, японские комиксы называются манга. На русском языке некоторые авторы предлагают использовать термин «рисованные истории».

Существует много определений комикса, однако все они, в целом, сводятся к тому, что комикс представляет собой серию изображений, в которой рассказывается какая-либо история. Согласно большинству исследователей, комикс – это единство повествования и визуального действия. Скотт МакКлауд, автор книги «Суть комикса» (англ. Understandingcomics), предлагает краткое определение «последовательные изображения», и более полное – «смежные рисунки и другие изображения в смысловой последовательности». Жорж Садуль определяет комиксы, как «рассказы в картинках».

В комиксах не обязательно присутствует текст, существуют и «немые» комиксы с интуитивно понятным сюжетом (например, «Арзак» Жана Жиро). Слова передаются с помощью филактера – «словесного пузыря», который, как правило, изображается в виде облачка, исходящего из уст, или, в случае изображения мыслей, из головы персонажа. Слова автора обычно помещают над или под кадрами комикса.

Комиксы могут быть любыми и по литературному жанру, и по стилю рисования. В виде комиксов адаптируются даже произведения классиков литературы. Но исторически сложилось, что самые распространённые жанры комикса – приключения и карикатура. Этот стереотип долго портил репутацию комиксов.

Рисунок в комиксе имеет некоторую долю условности. Он упрощается для скорости рисования и удобства восприятия и идентификации читателя с персонажем.

По объёму комиксы варьируются от коротких «полосок» из нескольких (обычно трёх) картинок до объёмных графических романов и сериалов из множества выпусков.

Комикс тесно связан с кино, и особенно с мультипликацией. Как отмечает всё тот же МакКлауд, «Фильм на плёнке – это очень медленный комикс. Пространство для комикса значит то же, что время для фильма». В английском языке слово «cartoon» – «карикатура» мо-

жет обозначать и комикс, и мультфильм. По сути, практически все японские мультфильмы «аниме» являются экранизацией японских же комиксов «манга» [7].

Стандартный состав комикса

Обложка – передаёт основной смысл комикса. Помимо рисунка на обложке могут находиться: название, эмблема фирмы, цена, реклама, дата, подписи художников. Обложка может находиться на двух листах, правая сторона обложки «лицевая», левая «тыльная».

Фронтиспис – рисунок перед титульным листом. Даёт читателю возможность побольше узнать о комиксе.

Титульный лист – на нём могут находиться: краткое вступление, имена авторов, художников, контуровщиков и т.д. Может сопровождаться небольшими иллюстрациями.

Основная часть – страницы, количество которых неограниченно, но в стандартных комиксах их от 20 до 40.

Pin-UpPage – дополнительные рисунки от основных художников или от других людей, имеющих какое-то отношение к комиксу, например, альтернативные варианты обложек.

Первый американский комикс «Медвежата и тигр» вышел в 1892 году в журнале «The San Francisco Examiner» (редактор Уильям Рендолф Херст). Трест печати Херста широко использовал иллюстрацию, с появлением же комиксов они становятся любимым оружием херстовской прессы, впрочем, как и прессы его соперника Джозефа Пулитцера [1].

В 1894 году в типографии «World» установили первую машину, печатавшую в четыре краски, причём, получаемые оттиски уже не походили на яичницу с помидорами. 18 ноября «World» выпустил в воскресном номере первый действительно удавшийся комикс. Ричард Ф. Ауткольт, рисовальщик газеты «Электрик уорлд», поставлял ей комиксы, в которых главными действующими лицами были клоун и овчарка. Так появилась первая комическая серия в воскресной газете – Уинклер, историограф Уильяма Херста Позже Ауткольт (фр. Richard F. Outcault) выпустил серию «Аллея Хогана». Второстепенным персонажем в нём присутствовал маленький мальчик в жёлтом костюме, который очень полюбился жителям Нью-Йорка. Ауткольт делает его главным героем.

Херст стал заполнять комиксами воскресный выпуск своей газеты «Морнингджорнэл». «Жёлтого малыша» [2] в «World» рисовал и раскрашивал Джордж Б. Люкс. Осенью 1899 года Херст меняет печатный станок, который печатал 4 страницы цветных рисунков, на станок, печатающий 16 страниц. Воскресная газета выпускает комиксы сначала на 8 страницах, а затем на 16.

Одним из самых видных рисовальщиков Херста был в то время Уинзор Маккей, который считался скорее специалистом по политической карикатуре, чем по комиксам. Он сотрудничал в нью-йоркской газете Херста «Нью-Йорк Америкен» и в свободное время рисовал мультфильм «Динозавр Гертти».

Благодаря этим цветным сериям газеты Херста и Пулицера стали называть «желтой прессой» – Жорж Садуль.

В XX веке комикс стал одним из популярных жанров массовой культуры. К этому времени комиксы, в основном, утратили комичность, за которую получили название. Основным жанром комиксов стали приключения: боевики, детективы, ужасы, фантастика, истории о супергероях [3].

Золотой век комиксов (англ. Golden Age of Comic Books) – название периода в истории американских комиксов, который длился (по разным оценкам) с конца 1930-х до середины 1950-х годов. Первые серьёзные шаги в развитии искусства графических новелл были сделаны в начале XX века, в поисках новых путей графической и визуальной коммуникации и самовыражения. Сначала комиксы носили чисто юмористический характер. Во многом это объясняется этимологией английского слова, определившего их название. В корне эта ситуация изменилась в июне 1938 года, когда в США появился персонаж Супермен (англ. Superman). Началом золотого века принято считать первое появление Супермена в комиксе Action

Comics #1[4], вышедшего в 1938 году и изданного DC Comics. Появление Супермена было очень популярным, и вскоре супергерои буквально заполонили страницы комиксов. Другими персонажами, долгое время пользовавшимися популярностью, стали Пластик (англ. Plastic Man), издаваемый издательством Quality Comics, а также детектив Спирит под авторством карикатуриста Уилла Айснера, который первоначально выходил в качестве дополнения, объединённого с воскресным выпуском газеты. Всего за этот период было создано более 400 супергероев. Большинство из них сильно напоминали Супермена и не дожили до наших дней, однако именно тогда родились такие герои, как Бэтмен и Капитан Америка [5]. Вторая мировая война оказала серьёзное влияние на содержание комиксов о супергероях – теперь герои сражались со странами Оси, а на обложках изображались супергерои, борющиеся с лидером нацистского движения. После победы над фашизмом стали появляться супергерои с ядерными способностями, например, Атомный Громовержец и Атомный Человек. Историки того времени считают, что детские персонажи помогли ослабить страх молодых читателей относительно перспектив атомной войны. Кроме того, герои начали бороться с коммунистами, а некоторые были вовлечены в Корейскую войну. Тем не менее, после окончания Второй мировой войны популярность супергероев пошла на спад. В целом, именно во времена золотого века проявилось новое и по сей день главное направление в комиксах – супергерои и новые миры [6].

Перспективы развития рынка комиксов весьма благоприятны, поскольку изменяется не столько сам рынок, сколько потребитель. Если вчера мечтой многих была книга, то сегодня с широким распространением комиксов и журналов прерогативы существенно изменились [7].

Что бы ни говорили, а комикс сегодня – явление глобальное, проникающее во многие сферы нашей жизни. Ныне потребитель ищет не просто комикс, он внимательно изучает условия, соотнося их с требованиями современного рынка. Именно поэтому можно утверждать, что развитие комикс индустрии, будет только ускоряться.

Комикс будут содержать информацию о ханах Казахского ханства, Асамблее народов Казахстана, Конституции РК, и информацию об истории нашего Костанайского Государственного Педагогического Института, контактные данные. Система была разработана совместными усилиями лаборатории «инновационные образовательные технологии» и кафедрой «История Казахстана» Костанайского государственного педагогического института.

В дальнейшем в планах работы лаборатории «Инновационные образовательные технологии» КГПИ планируется дальнейшая работа по совершенствованию и внедрению новых методов и методик обучения с применением новых технологий для повышения качества обучения студентов и подготовки квалифицированных кадров.

Экономическое обоснование стартап-проекта можно представить следующим образом: При затратах для печати 1 страницы комикса расход 20 тг, с учетом, что комикс будет 30 страничным в плюсе с твердой обложкой и переплетом, 1 комикс обходится в 680 стр. Тиражом в 1000 экземпляров мы планируем продать их за 900 тг/шт, в итоге маржинальность составит 220000 тг. Соответственно с увеличением экземпляров в тираже мы увеличим чистую прибыль.

затраты

1 стр = 20 тг, комикс 30 стр = 680 тг

1 000 шт * 680тг= 680 000 тг

продажа

1 000 шт * 900 тг= 900 000тг

Чистая прибыль = 220 000 тг

+ рекламные %

Ожидаемые результаты: Исходя из вышеперечисленных достоинств данного проекта, можно уже сейчас представить результаты:

1. Развитый патриотизм у казахстанской молодёжи.
2. Актуальность исторической науки среди граждан нашей страны.
3. Национальная идентичность и гордость за своих предков.
4. Развитая правовую грамотность посредством знания конституции РК.
5. Развитый интерес к истории Республики Казахстан как у граждан страны так и среди мирового сообщества.

И не маловажный результат – это улучшение финансового положения работников издания "ЕрКоШ".

После реализации данного проекта мы сможем наблюдать среди нашей аудитории повышение уровня знаний по отечественной истории. Также повысится уровень исторической осведомленности в сфере знания отечественной истории, оказавшейся в повседневном использовании, начиная от школьника, заканчивая домохозяйкой.

Список литературы

1. Дмитрий Злотницкий Врата Миров: Фантастические комиксы // Мир фантастики. – май 2007. – № 45.
2. <https://acomics.ru/comics>
3. Дмитриева Д. Г. Феномен американского супергероя в контексте визуальной культуры XX века. – диссертация, с. 168–170
4. Наши комиксы: в России супер-Путин, а в Украине Рэмбо-казаки // Сегодня.ua
5. «О комиксах. С любовью». Журнал «Ваш досуг» (СПб) № 09 (29 апреля–12 мая 2013): «А в 2012 году и вовсе был издан комикс „Иллюстрированная Конституция России“, в 2013 вышло второе издание. А это значит... жизнь продолжается!»
6. Воробьев, Е. Б. История развития бизнеса в России и за рубежом: методические указания / Е. Б. Воробьев; Яросл. гос. ун-т им. П. Г. Демидова. – Ярославль: ЯрГУ, 2012. – 52 с.

НАУРЫЗБАЕВА Э.К., ЖАКСЫБАЕВ Е.,

ҚАЗАҚСТАН ТАРИХЫ БОЙЫНША «ЕрКоШ» АТТЫ ТҰҢҒЫШ ОТАНДЫҚ КОМИКС ДАЯРЛАУ

Мақалада Қазақстан тарихы бойынша "ЕрКоШ" атты Тұңғыш Отандық Комикс қалыптастыру мүмкіндігі қарастырылады. Сондай-ақ жаңа әдістеме ретінде білім алушылар үшін әзірленетін комикс-журналдарды насихаттау үшін компания құру жоспары ұсынылған.

Мақаланың мәнін ашатын сөздер: комикстер, ұлт тарихы, патриотизм, әлемдік қауымдастық.

NAURYZBAYEVA E.K., ZHAKSYBAYEV E.

THE DEVELOPMENT OF THE FIRST NATIONAL COMIC ON THE HISTORY OF KAZAKHSTAN "ErKoSH"

The article discusses the possibility of the formation of the First Russian Comic on the history of Kazakhstan "ErKoSH". As well as the establishment of the company for the promotion of comic magazines as a new methodology in school education.

Keywords: comics, history of the nation, patriotism, world community.

ЖАС ЗЕРТТЕУШІЛЕРДІҢ ҒЫЛЫМИ ЕҢБЕКТЕРІ НАУЧНЫЕ РАБОТЫ МОЛОДЫХ ИССЛЕДОВАТЕЛЕЙ

ӘОЖ 81:001.12/.18

*Батырғалиева А.С., қазақ тілі мен әдебиеті
кафедрасының оқытушысы
Дәрменбаева Г.М., «Қазақ тілі мен әдебиеті»
мамандығының I курс студенті, ҚМПИ,
Қостанай қ., Қазақстан*

АҒЫЛШЫН ТІЛІН МЕҢГЕРУ – БОЛАШАҚҚА БАСТАР ЖОЛ

Түйін

*Мақала оқушылардың ағылшын тілін жетік меңгеруі үшін жағдай
жасау және ЖОО түсуші мектеп түлектері үшін ағылшын тілі бойынша
емтихан материалдарын даярлауға бағытталған «Ағылшын тілін меңгеру –
болашаққа бастар жол» жобасына арналған.*

Мақаланың мәнін ашатын сөздер: емтихан, үштілділік, жаһандану.

2018 жылдың 10 қаңтарында жарияланған Н.Назарбаевтың “Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері” атты Жолдауының жетінші тармағында былай деп көрсеткен: «Қазақстандықтардың болашағы – қазақ, орыс және ағылшын тілдерін еркін меңгеруінде. 2019 жылдан 10–11-сыныптардағы жаратылыстану ғылымының жеке-леген пәндерін оқытуды ағылшын тіліне көшіру басталатын болады. Нәтижесінде, біздің барлық түлектеріміз елімізде және жаһандық әлемде өмір сүріп, жұмыс істеуі үшін қажетті деңгейде үш тілді меңгеретін болады».

Елбасы Н.Ә.Назарбаев жыл сайынғы жолдауында ағылшын тілінің мәселелерін қозғайды. Алдыңғы қатарлы елдермен тереземіз тең болуы үшін ағылшын тілін меңгеру бүгінгі күннің басты, өзекті мәселесі болмақ. Әрине, ол үшін педагог, мұғалімдер құрамын көбейту керек. Жоғары оқу орындарында қосымша курстар ашу керек. ҰБТ құрылымын өзгертіп, міндетті пәндер құрамына ағылшын тілін қосу – біздің жобаның ғылымилығы болмақ.

Жобаның мақсаты: ағылшын тілін игеру – заман талабы, болашаққа бастар жол. Сондықтан да ҰБТ құрылымын өзгертіп, ағылшын тілін таңдау пәні емес, міндетті пәндердің қатарына қосу жобаның мақсаты болмақ. Ол үшін төмендегідей міндеттер қойылады:

1. ҰБТ құрылымын өзгертіп, ағылшын тілін міндетті пәндер қатарына енгізу;
2. Ағылшын тіліндегі емтиханды айтылым, тыңдалым, жазылым қағидасы бойынша қабылдау;
3. ЖОО-да ағылшын тілін әр курс сайын ғылыми түрде оқытып, мемлекеттік емтихан құрамына енгізу.

Жобаның ғылымилығы:

«Қазақстан бүкіл әлемде үш тілді пайдаланып жоғары білімді ел ретінде танылуға тиіс. Бұлар қазақ тілі-мемлекеттік тіл, орыс тілі-ұлтаралық қатынас тілі және ағылшын тілі – жаһандық экономикаға ойдағыдай кірігу тілі» – деп Елбасымыз өз жолдауында айтып кеткен. Ағылшын тілі – қазіргі заманда жаһандық тіл. Бұл тілде әлемнің көптеген елінде сөйлейді. Қазіргі заманауи мектептерде ағылшын тілі пәні міндетті пән ретінде оқытылады. Күні кеше ағылшын тілі пәні кестедегі негізгі пән ретінде 1 сыныптан бастап оқытыла бастады.

Неліктен біздер ерте жастан шетел тілін оқи бастадық? Осы тілде оқып үйрену үшін бе? немесе кітапта берілген мәтіндерді аударуға ма? Әлде ұстазымыздың сөздерін түсініп, сол үшін жақсы баға алу үшін бе? Мүмкін басқа шетелдің азаматтарын түсініп, олармен әртүрлі тақырыптарда әңгімелесе алу үшін керек пе?

Бүгінгідей жаһандану заманында көп тіл білетін адамның қоғамдағы алар орны да ерекше. Өзге тілді үйрену, оны жетік меңгеру – бұл ең алдымен халықаралық қатынастар кезінде айрықша рөл атқаратыны баршамызға аян. Тіл – халықпен бірге өмір сүріп дамиды. Елбасымыз Н.Ә.Назарбаев: «Әрбір Қазақстандық үш тілді жетік меңгеруі керек. 2020 жылға дейін ағылшын тілін білетін тұрғындар саны біршама көбеюі керек» – деп айтқан еді. Мектеп табалдырығынан бастап жоғарғы оқу орындарында ағылшын тілін үйрету айрықша мәртебеге ие. Ағылшын тілінің Қазақстандағы рөлінің арта түсуі қазақ тілінің мемлекеттік мәртебесін іске асыру мәселесін маңызды ете түсуде. Тіл үйренудің ешқандай зияны жоқ, керісінше пайдасы ұшан-теңіз.

Дамыған елдердің қатарына кіру үшін қарым-қатынас тілі – ағылшын тілін білу бүгінгі заман талабы. Ол үшін мектеп қабырғасынан бастап тілді меңгеріп, ҰБТ құрамына енгізіп, ЖОО-да ағылшын тілін төрт жыл бойы оқытып, мемлекеттік емтихан құрамына да енгізу артық болмас. Сонда ғана біздің жастарымыз ағылшын тілін еркін меңгеріп, болашақта шет елдердегі әртүрлі білім бағдарламалары бойынша оқи алады, ал педагог кадрлар құрамы жоғарылай түседі.

Қорытындылай келе, ағылшын тілі – байланыс тілі. Ағылшын тілі қазіргі заман талабына сай, кең ауқымда қолданылатын тіл. Жаһандық экономикадағы тіл десек, кем түспес едік. Ағылшын тілі заманымызда өте маңызды рөл алып отыр. Халықаралық сипаттағы ағылшын тілінің рөлі, қазіргі XXI ғасырда тереңдетілген, маңызды рөл болып саналуда.

Зерттеудің әдіс-тәсілдері: талдау, жинақтау, қорыту, баяндау, сипаттау, салыстыру.

Стартап-жобаның сипаттамасы:

Жобаның ғылыми жаңалығы мен маңызы оның орындалуына деген сұраныстың пісіп-жетілуінде. Соңғы жылдары тіл мен мәдениеттің арақатынасы туралы мәселе өзекті мәселелердің қатарында қарастырылып келеді. Осы уақытқа дейін ағылшын тілін озық үйрету сөз болғанымен оған қатысты атқарылып жатқан жұмыстар әлі де толықтыруды қажет етеді. Сол себепті де басты негізге біз барлық оқушылар тапсырып шығатын ҰБТ құрылымына өзгеріс енгізіп, ағылшын тілін міндетті пәндер қатарына енгізуді ұсынып отырмыз. Ағылшын тілін тест түрінде ғана емес, сонымен қатар ауызша түрінде тапсыруды мақсат еттік. Сонда оқушы өз білімін жазбаша да, ауызша да толық жетілдіреді. Бұл – ағылшын тілін меңгеріп, алдыңғы елдердің құрамына кірудің бір жолы болмақ.

Жобаны жүзеге асыру нәтижелері бойынша оқушылар, мектеп мұғалімдері мен жоғары оқу орны оқытушыларына, ата – аналарға сауалнама жүргізілді. Сауалнама нәтижесі бойынша 90 % оң қабылдап, біздің ұсынысымызды оң қабылдады.

Стартап – жобаның экономикалық негізі, қаржылық көрсеткіш

Шығын тармақтарының атаулары	Сұралатын қаржы мөлшері
Еңбекақы (педагог кадрлар санын көбейту)	500 000
Ғылымииссапарлар (шет елдермен байланыс орнату)	1 000 000
Бөгде ұйымдардың қызметтері	500 000
Материалдарды сатыпалу	500 000

Күтілетін нәтиже:

Алынған ғылыми нәтижелерді жариялау әрекеттегі мемлекеттік стандарттар мен ғылыми басылымдарға қойылатын талаптарға сәйкес, авторлық құқықтың халықаралық нормаларын сақтай отырып, жүзеге асырылады. Алынған ғылыми нәтижелерді жариялау кезінде Қазақстан Республикасы, ЖАК-тары тарапынан ұсынылған басылымдарға, сонымен қатар ағылшын тілінде шығатын және жоғары импакт факторға ие басылымдарға артық мән беріледі; кезекті Халықаралық конференцияларға қатысу жоспарланған.

Алынған ғылыми нәтижелер тіл ерекшеліктерімен айналысатын лингвистер, аударма ісінің теориясы мен практикасын зерттеушілер, тілшілер, магистранттар, аспиранттар мен студенттер үшін өте маңызды.

БАТЫРҒАЛИЕВА А.С., ДӘРМЕНБАЕВА Г.М
ИЗУЧЕНИЕ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА – ПУТЬ В БУДУЩЕЕ

Данная статья посвящена созданию условий, направленных на подготовку экзаменационных материалов английского языка для выпускников школ, поступающих в вуз.

Ключевые слова: экзамен, трехязычие, глобализация

BATYRGALIEVA A.S., DARMENBAYEVAG.M.
LEARNING ENGLISH – THE WAY TO THE FUTURE

This article is devoted to the creation of conditions aimed at the preparation of English language examination materials for school leavers entering the University.

Keywords: exam, trilingualism, globalization

УДК398.2

*Жаукина С.А., преподаватель
кафедры иностранных языков
Темирханова Д.А., студентка 1 курса
специальности «Иностранный язык:
два иностранных языка»
КГПИ, г.Костанай, Казахстан*

PROMOTING KAZAKH CULTURE THROUGH COMICS IN ENGLISH

Abstract

This project is dedicated to cultural enrichment of Kazakhstani youth, attraction of interest to Kazakh national traditions, heroes, epics and wisdom. The originality of the project is to create and distribute comic books in English with Kazakh national folklore content. This project demonstrated a high level of understanding of the state's current policy goals and objectives, knowledge of the state programs "RukhaniZhangyru", "Mangilik El" and "Strategy-2050", and the ability and skills of creating comic books in English.

Keywords: comics, cultural content, national character, comic books.

This Start-Up Project is based on cultural values. According to Kazakhstan's programs, such as, "RukhaniZhangyru", "Mangilik El" and "Kazakhstan – 2050", being a patriot leads to the success of our country and personal development. Knowing more than three languages is very instructive. That's why this idea was born and realized. We have so many sources where we can find information, but most of them are boring and do not have any cultural content. We are offering a very colorful design and understandable to all people sentences and situations in our comics. It is meant for people of all ages.

The main aim of this project is promoting Kazakh culture and discovering national literature. This project is not only intended for foreign people to know more about Kazakhstan and its culture, but also for Kazakh people who is currently in other countries.

The four phases of the project:

Initiation

The initiation phase of a project involves setting the objectives, the time period for the project, the staff and the resources.

Planning

The planning stage involves in-depth research to expound on the available information on the project, such as the necessary equipment and resources for the project, including the finances and where to obtain them, finding the ways of distribution the comics brochures.

Execution and Coordination

- Finding good literature that has a cultural and national character.
- Translating from the native language to English.
- The comics are created by using different programs. Such as www.bitstrips.com , www.toondoo.com, www.makebeliefscomix.com and so on.
- Putting the right sentences into the conversational lines.
- Printing, using color printer.
- To distribute them by our Institute and other educational organizations throughout Kazakhstan and abroad.
- Selling the comics brochures.
- Calculation the benefits of a project, drawing a conclusion, making the prospective improvement.

Finalization

This project is finalized after completion of all the activities of the project. We need to review the performance of the project, including the successes and the failures, and their implications on the final result. We should make necessary recommendations for future purposes and start further project development.

1. You can see that many big companies have already using this method. We mean, learning new information through comics. As far as we know, British Council and educational companies create comics for kids and adults to better understand the topic. But they do not involve cultural characteristics as our comics do. However, our aims are almost the same. They are based on educating people and making their process of learning something new easier.

2. This project brings national character. It develops people's patriotism and raises their national spirit. Nowadays, it is very important and helpful for our native land. Because it will lead our country to its another aim: to become a part of the world's arena. People from all over the world will recognize and know Kazakhstan as a land full of great people and hospitable nation.

3. Kazakhstan will evolve. Creating comics will open people's minds and they will understand the importance of this project as a national method of approaching education.

It was based on educational and cultural resources of Kazakh fairytales and historical people.

As an example, www.makebeliefscomix.com. It is the web-site for creating various comics by different people. It gives us a choice of characters with different moods and the chance to write words and thoughts for them, use our creativity and explore new possibilities. And there are many other web-sites where such kin of comics can be created.

Here is a review to the three web-sites.

www.bitstrips.com is a good site that helps to create yourself as a cartoon character. You can change everything: hair, face, make-up, clothes. By the way, people are able to download this application and use it by mobile phones.

The thing is you are not able to create comics, only characters.

www.makebeliefscomix.com is a free tool for creating comics with a huge opportunity of different symbols and characters. It is also can be downloaded.

The disadvantage is people are not able to change characters' color.

www.toondoo.com gives us to play with our imagination. It is combined : we can create comics with our own characters. Despite of that there are a number of choices that facilitates your work.

Children and adults all over the world love reading various comics. Many of them are done by DC and Marvel.

Firstly, comics are interesting, colorful and thrilling. Secondly, it increases people's imagination. Thirdly, it attracts children's attention for reading.

However, modern comics are not seemed to be educationally significant, and also they haven't got any cultural contents. Besides that, the worst character of comics is violence which is shown to children, e.g. despite of fact, Marvel characters fight with villains, they show it with real aggression and violence, which negatively affects on children's behavior: you can see children on the playground fighting with each other by acting like their idols.

Kazakh culture has a plenty of own heroes. They are batyrs and writers. They were real and our ancestors were brought up by taking after them. Because they have good trades of character, that people, especially, kids, must master. For example, Kabanbaibatyr. He is a great example to the young generation. The batyr shows us how to be brave and responsible.

Another good example is Aldar Kosse. Even if he is not a batyr or a writer, but he educates us how to palter and be strong mentally.

If we have such great heroes in our culture, why can't it be used and then created?

Especially, nowadays, it is possible and can be done. We can create our own comics about heroes in Kazakh culture by ourselves. It was based on educational and cultural resources of Kazakh fairytales and historical people.

The aim of investigation is to let other people know more about Kazakhstan. Such as, culture. Moreover, it is written in one of the six international languages: in English – understandable for all people.

Has anyone ever wondered that there is another interesting way of learning traditions?

Especially, through entertaining tools: reading and creating comics.

But not DC and Marvel comics. At the end of the comics, there is a morality that teaches children not to make mistakes and avoid committing bad actions.

The idea is sharing cultural content by creating own comics by using special web-sites.

Calculation of the cost price of printing brochures with comics in English

Brochure A4, number of pages 10, number of copies 50 pieces

Result of calculation:

Cover, paper + print: 25000 tenge.

Inside. block, paper: 1000 tenge.

Inside. block, printing: 3000 tenge.

Substrate, paper + print: 1120 tenge.

Stitching: 500 tenge.

ISBN 5000 tenge.

Total for edition: 35 620 tenge.

Per unit: **712.4**tenge.

Expected benefit from the sale of brochures with comics in English

Brochure A4, number of pages 10, number of copies 50 pieces

Result of sales:

For the unit: 1200 tenge.

Total for edition: 60 000 tenge.

Profit: $60,000 - 35,620 = 24,380$ tenge.

Расчет себестоимости распечатки брошюр с комиксами на английском языке

Брошюра формата A4, количество листов 10, количество экземпляров 50 штук

Результат расчёта:

Обложка, бумага+печать: 25000тенге.

Внутр. блок, бумага: 1000 тенге.
Внутр. блок, печать: 3000 тенге.
Подложка, бумага+печать: 1120 тенге.
Сшивка: 500 тенге.
ISBN 5000 тенге.
Итого за тираж: 35 620 тенге.
За единицу: **712,4** тенге.

Ожидаемый доход от продажи брошюр с комиксами на английском языке

Брошюра формата А4, количество листов 10, количество экземпляров 50 штук

Результат продаж:

За единицу: **1200** тенге.

Итого за тираж: **60 000** тенге.

Прибыль: 60 000 – 35 620 = **24 380** тенге.

We want our project to be used by many different people. We see our future work being in daily use: reading, creating, learning and investigating something new. We want more people from other countries and our countrymen know what culture means to us and how rich and magnificent it is. To teach our generation to love and appreciate their country.

References

1. <https://www.teachingenglish.org.uk/article/using-cartoons-comic-strips>.
2. www.bitstrips.com , www.makebeliefscomix.com and www.toondoo.com.

ЖАУКИНА С.А., ТЕМИРХАНОВА Д.А.

ПРОДВИЖЕНИЕ КАЗАХСКОЙ КУЛЬТУРЫ ЧЕРЕЗ КОМИКСЫ НА АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ

Данная статья посвящена проекту, который ориентирован на культурное обогащение казахстанской молодежи, привлечению интереса к казахским национальным традициям, героям, эпосам и мудростям. Новизна проекта заключается в создании и распространении комиксов на английском языке с казахским национальным фольклорным контентом. В данном проекте продемонстрирован высокий уровень понимания целей и задач современной политики государства, знания государственных программ «Рухани жанғыру», «Мәңгілік ел» и «Стратегия – 2050», а также способности и навыки работы создания комиксов на английском языке.

Ключевые слова: комиксы, культурное содержание, национальный характер, книги комиксов.

ЖАУКИНА С.А., ТЕМИРХАНОВА Д.А.

АҒЫЛШЫН ТІЛІНДЕГІ КОМИКСТЕР АРҚЫЛЫ ҚАЗАҚ МӘДЕНИЕТІН ДАМУ

Бұл мақала қазақстандық жастардың мәдени құндылығына, қазақтың ұлттық дәстүрлеріне, қаһармандарына, эпостары мен даналығына қызығушылық танытатын жобаға арналған. Жобаның жаңалығы – қазақ ұлттық фольклорының мазмұнымен сабақтас ағылшын тіліндегі комикстерді даярлау және тарату. Бұл жоба «Рухани жаңғыру», «Мәңгілік Ел» және «2050-Стратегиясы» мемлекеттік бағдарламаларының мақсаттары мен міндеттеріне сәйкес жасалған, сондай-ақ ағылшын тілінде комикстерді құру қабілеті мен дағдыларын меңгеру қажеттілігін аңғартады.

Мақаланың мәнін ашатын сөздер: комикстер, мәдени мазмұн, ұлттық мінез, комикстер кітаптары.

УДК 37:36

Пчелкина Т.Р.,
кандидат филологических наук, доцент
Материшова А.И., преподаватель
кафедры русского языка и литературы
Коновалова К.В., Нямы А.А., студенты 1 курса
специальности «Русский язык и литература»
КГПИ, г. Костанай, Казахстан

АКТИВНОЕ ПОКОЛЕНИЕ

Аннотация

Данная статья посвящена проекту «Активное поколение», в котором раскрываются особенности выработки нового подхода к формированию личности студента. Цель данного проекта – организовать работу по адаптации студентов к современным условиям жизни социума. Особое внимание уделяется разнообразным видам деятельности студентов, подготовке к профессиональной и социальной деятельности. Текст дает ценную информацию о формировании социально-личностных компетенций студента на основе взаимодействия учебного, научно-исследовательского и воспитательного процесса.

Ключевые слова: адаптация, личность, благотворительные акции, социальная деятельность.

В соответствии с программным выступлением Президента РК Н.А.Назарбаева, определившего основные приоритеты в области образования, выделено приоритетное направление «Человеческий капитал – основа модернизации» [1]. Актуальность данного проекта связана с необходимостью выработки нового подхода к формированию личности студента. Важность этой работы диктуется современными требованиями к молодым специалистам, способным выполнять не только профессиональную, но и социальную миссию [2].

Цель стартап-проекта: организация работы по адаптации студентов в быстро меняющемся мире, создание с этой целью студенческой социальной службы для вовлечения студентов в социальную деятельность.

Задачи стартап-проекта:

1. Анализ проблемы
2. Создание цикла видеороликов и публикаций по проблеме
3. Организация и проведение благотворительных акций с целью вовлечения студентов в социальную деятельность

Научная новизна и значимость стартап-проекта

В Костанайе в 2018 году действуют такие социальные проекты, как ОО «Костанай Зоо Пульс», ОО «Үміт-Надежда», ОО «Социум и я», ОО «Костанайское городское добровольное общество инвалидов».

От вышеуказанных социальных проектов проект «Активное поколение» студентов 1 и 2 курсов специальности 5В011800 «Русский язык и литература» отличает разнообразие деятельности, практическая направленность, связанная с непосредственной подготовкой к профессиональной работе в школе. Значимость проекта заключается в простоте его осуществления и возможности получения результатов, которые впоследствии могут сказаться на результативности во многих сферах общественной жизни.

Методы исследования:

1. Статистический метод. Использование данного метода на начальном этапе позволило определить степень актуальности данной проблемы.

Анкетирование констатировало конкретное понимание данной проблемы студентами.

Аналитический метод. Позволил определить основные направления деятельности.

Сравнительно-сопоставительный метод ориентирован на постоянное сравнение и сопоставление результатов с целью определения приоритетов на каждом этапе выполнения проекта.

2. Проект предполагает альтернативный путь реализации через соединение с другими схожими проектами. Проект имеет минимальную степень риска.

Описание стартап-проекта

«Необходимо учитывать роль мотивации в процессе разработки и реализации социальных проектов. В процессе разработки и реализации социальных проектов должна быть создана и поддерживаться необходимая морально-психологическая атмосфера среди участников проекта» [3, 201]. Влияние деятельности по данному проекту, в первую очередь, отразится на процессе формирования зрелой личности студента. Социальный эффект от осуществления данного проекта будет не сиюминутным.

«Процесс формирования и развития коммуникативной компетентности студентов предполагает решение задач на различных уровнях общения (микроуровне – простейший акт общения «субъект-субъект»; мезоуровне – общение, ограниченное рамками определенной темы или группы; макроуровне – общение с другими субъектами в системе сложившихся в социуме норм, традиций и устоев) [4, 207]. Таким образом, формирование коммуникативной компетенции может быть эффективно осуществлено на основе социальной деятельности. Как отмечает Соколов А.В: «Коммуникация – способ формирования человеческой личности, поскольку только в процессе взаимодействия с другими людьми происходит социализация индивида и развитие его способностей» [5]. Выполнение социально полезной деятельности выступает способом формирования социально активной личности студента.

«Формирование и развитие общекультурных, социально-личностных компетенций студентов осуществляется на основе органического взаимодействия учебного и воспитательного процессов, а также в ходе реализации образовательных программ и программы воспитания во внеучебное время. При этом обучающиеся студенты вовлекаются в творческую деятельность, связанную с профессиональным становлением, т.е. в научно-исследовательскую, проектную, что является одним из важных способов воспитания инициативы, ответственности, трудолюбия, потребности самообразования» [6, 87]. Принципиальное отличие данного проекта от существующих в области заключается в его разноплановости, ориентированности на участие студенческой молодежи, возможности его корректировки в условиях изменяющейся общественной среды.

Исходя из обозначенных целей и задач основными направлениями являются:

1. Осуществление проектной деятельности
2. Мониторинг результатов
3. Создание концепции видео-материалов
4. Подготовка цикла публикаций для формирования положительного отношения к проблеме в молодежной среде

В рамках социального проекта было проведено 2 анкетирования, 4 благотворительные акции, 1 конкурс эссе. Это создало базу для разработки.

Экономическое обоснование стартап-проекта, финансовый расчет одной опытной модели

Для осуществления проекта не требуется больших финансовых вложений. Необходимо:

1. Помещение для проведения организационной работы (разработка анкет, обсуждение результатов, составление графика выполнения отдельных этапов проекта и т.д.)
2. Канцелярские товары (бумага для записей, бумага для листовок, кнопки, стикеры, папки, файлы) – канцелярские товары необходимы для подготовки листовок, буклетов, документации и т.д.

3. Видео-техника – необходима для съемки социальных видео-роликов для работы с каналом YouTube и др.

Статья расходов:

1. Канцелярские товары: ориентировочная стоимость – 10 тысяч тенге

2. Видео-техника: ориентировочная стоимость – 100 тысяч тенге

Итого: 100 тысяч тенге

Ожидаемые результаты

1. Создание студенческой социальной службы, способной организовать вовлеченность студентов в активную творческую, социально значимую деятельность.

2. Готовность студентов к выполнению социально-значимых задач, исходя из потребностей общества.

3. Умение принимать решения, взаимодействовать с общественными и другими организациями.

Список литературы

1. Послание Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева народу Казахстана 10 января 2018 года «Новые возможности развития в условиях четвертой промышленной революции».

2. Профессиональный стандарт педагога (утв. Приказом Председателя Правления Национальной палаты предпринимателей Республики Казахстан «Атамекен», № 133 от 8 июня 2017 года).

3. Войцеховский Н.С. Основания выделения разновидностей социальных проектов, технологий их разработки и реализации // Известия РГПУ им. А.И. Герцена. 2009. №103. С.198–201.

4. Митрова Н.О. Социальный проект как способ формирования коммуникативной компетентности у студентов вуза // Вестник Адыгейского государственного университета. 2005. №4. С. 207–208

5. Соколов А. В. Общая теория социальной коммуникации: Учебное пособие. – СПб.: Изд-во Михайлова В. А., 2002 г. – 461 с.

6. Р.М. Рахимбаева. Общекультурные и воспитательные аспекты в обучении студентов. Вестник КазНУ. Серия международные отношения и международное право. 2011. №5 (55). С. 86–89.

ПЧЕЛКИНА Т.Р., МАТЕРШОВА А.И., КОНОВАЛОВА К.В., НЯМЦУ А.А.

«БЕЛСЕНДІ ҰРПАҚ»

Мақала «Белсенді ұрпақ» жобасына арналған. Жоба студент тұлғасы қалыптасуының жаңа тәсілді өндірудің ерекшеліктері қарастырады. Бұл жабаның мақсаты – қазіргі қоғамда өмір сүру жағдайына студенттердің бейімделуін қамтамасыз ететін жұмысты ұйымдастыру. Студенттердің белгілі бір әрекет түрлеріне, кәсіби және қоғамдық әрекетке дайындалуға ерекше көңіл бөлінеді. Мақала оқытушылық, ғылыми-зерттеушілік, тәрбиелік процеске негізделіп, студенттердің қоғамдық-тұлғалық құзыреттіліктерінің қалыптасуы туралы құнды ақпарат береді.

Мақаланың мәнін ашатын сөздер: бейімделу, тұлға, қайырымдылық акциясы, әлеуметтік қызмет.

PCHELKINA T.R., MATERSHOVA A.I., KONOVALOVA K.V., NYAMTCU A.

«ACTIVE GENERATION»

This project describes the features of the development a new approach to the formation of the student's personality. The goal of this project is to organize work for the adaptation of students to the modern conditions of life in the society. Much attention is given to the variety of activities of students, preparation for professional and social activities. The text gives a valuable information about the formation of the social-personal competencies student's are on the basis of interaction between the educational, research and educational process.

Keywords: adaptation, personality, charity events, social activities.

«РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ» БАҒДАРЛАМАСЫН ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ РЕАЛИЗАЦИЯ ПРОГРАММЫ «РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ»

ӘОЖ 621.3:339.13; 621.3:659.1

Шошақова Ж.Қ.,
қазақ тілі мен әдебиеті кафедрасының
аға оқытушысы
Дарханова А.Ә.,
«Қазақ тілі мен әдебиеті» мамандығының
3 курс студенті
ҚМПИ, Қостанай қ., Қазақстан

ЖАРНАМА АГЕНТТІГІ

Түйін

Мемлекеттік тіліміздің аяқ асты болуынан алшақ болу, яғни, ана тілімізді құрметтеу, мемлекеттік тілдің бәсекеге қабілеттілігін одан әрі нығайтуда маңызды рөл атқаратын көрнекі ақпарат пен жарнама мәтіндерін заң талаптарына сай біріздендіру, үйлестіру және қоғамдық бақылауды одан әрі күшейту, бұл іске қала жұртшылығын кеңінен жұмылдыру, ана тіліміздің мәртебесін көтерудің жолдарын қарастыру.

Мақаланың мәнін ашатын сөздер: жарнама, ақпарат, кәсіпорын, бедел.

Мемлекеттің белгісі – мемлекеттік тіл. Тілсіз ешқандай мемлекет болу мүмкін емес. Елімізді мекендеген өзге ұлт өкілдерінің мемлекеттік тілді меңгеруі бүгінгі күннің өзекті мәселесі екендігі барлығымызға белгілі. Бұл іс біріншіден, әлеуметтік сұранысқа негізделген мемлекеттік қажеттілікті нысана еткен жағдайда, екіншіден, бүгінгі оқыту жүйесіндегі қазақ тілінен берілетін білім нәтиже берген жағдайда ғана алға басады. Жас ұрпақ бойында адами-мәдени құндылықтарды адамзаттық құқықтық сананы, тілдік тағылымдарды, ұлтаралық татулық пен сыйластықты нығайтуды этнолингвистикалық тұрғыда дамыту сияқты ұлтық әлеуметтік қағидаларды қалыптастыруда мемлекеттік тіл жетекші рөл атқаруы тиіс. Қазіргі білім беру ең алдымен дара тұлғаға бағытталады, оқушының коммуникативтілігін, әлеуметтенуге бейімділігін дамытумен ұштасатындықтан және оқушының интеллектуалдық-танымдық, психологиялық жағын, рухани адамгершілік, эстетикалық, мәдениетін дамыту мен қалыптастыру болғандықтан, жаңа білім мазмұнын құрайтын оқу материалдары осы тұлға дамытушы мүддені көздеуге тікелей қызмет ететіндей етіп құралуға тиіс. Ол үшін мемлекеттік тіл ретінде оқылатын қазақ тілінің білім мазмұнын құрудың әдіснамасын дұрыс таңдап алу қажеттілігі туындайды.

Қазақ тілінің өзекті мәселелері оның шын мәнінде мемлекеттік тіл мәртебесін иеленумен шектелмейді. Ең алдымен, қазіргі қазақ тілінің ахуалының өзі, оның дамуы мен баюына байланысты проблемаларға ғалымдардың, мамандардың айрықша көңіл бөлуін қажет етеді.

Жобаның мақсаты: Мемлекеттік тіліміздің аяқ асты болуынан алшақ болу, яғни, ана тілімізді құрметтеу, мемлекеттік тілдің бәсекеге қабілеттілігін одан әрі нығайтуда маңызды рөл атқаратын көрнекі ақпарат пен жарнама мәтіндерін заң талаптарына сай біріздендіру, үйлестіру және қоғамдық бақылауды одан әрі күшейту, бұл іске қала жұртшылығын кеңінен жұмылдыру, ана тіліміздің мәртебесін көтерудің жолдарын қарастыру.

Ғылыми жобаның міндеттері: Қазақстан Республикасындағы тіл саясаты және қазақ тілінің мемлекеттік тіл ретіндегі рөлі мен қызметі;

- Тіл мен сөйлеу қарым-қатынасы және қазіргі қазақ қоғамындағы тіл мен сөйлеудің өзекті мәселелері;

- Қазіргі таңдағы қазақ тілінің хал-ахуалы;

Ғылыми жобаның негізгі нәтижесі: Жобадан күтілетін негізгі нәтиже қазақ тілінде берілетін жарнамаларда кездесетін қателерді жою, сонымен қатар жарнама тілін бір жолға қою.

Ғылыми жобаның ғылымилығы:

Тілдік қатынас пен мемлекеттік арасындағы байланыс, өзара ықпалдастық тілде жатыр. Яғни, тілдік қатынас пен мемлекеттік тіл арасындағы байланыстың негізгі көзі – тіл. Тіл болған жерде сол тіл арқылы қарым-қатынас орнайтын болса, ендеше сол тіл мемлекет тіл болып есептеледі. Біздің еліміздегі мемлекеттік тіліміз – өз ана тіліміз қазақ тілі. Ендеше біз қазақ тілі арқылы бір-бірімізбен қарым-қатынас жасаймыз, өзара түсінісеміз.

Зерттеу әдістері: Талдау, зерттеу, аудару.

Методологиялық зерттеу, салыстыру, анализ жасау әдістері.

Стартап – жобаның сипаттамасы:

Жобаның ғылыми жаңалығы мен маңызы оның орындалуына деген сұраныстың пісіп-жетілуінде. Соңғы жылдары тіл мен мәдениеттің арақатынасы туралы мәселе өзекті мәселелердің қатарында қарастырылып келеді. Осы уақытқа дейін ағылшын тілін озық үйрету сөз болғанымен оған қатысты атқарылып жатқан жұмыстар әлі де толықтыруды қажет етеді. Сол себепті де басты негізге біз барлық оқушылар тапсырып шығатын ҰБТ құрылымына өзгеріс енгізіп, ағылшын тілін міндетті пәндер қатарына енгізуді ұсынып отырмыз. Ағылшын тілін тест түрінде ғана емес, сонымен қатар ауызша түрінде тапсыруды мақсат еттік. Сонда оқушы өз білімін жазбаша да, ауызша да толық жетілдіреді. Бұл – ағылшын тілін меңгеріп, алдыңғы елдердің құрамына кірудің бір жолы болмақ.

Жобаны жүзеге асыру нәтижелері бойынша оқушылар, мектеп мұғалімдері мен жоғары оқу орны оқытушыларына, ата-аналарға сауалнама жүргізілді. Сауалнама нәтижесі бойынша 90 % оң қабылдап, біздің ұсынысымызды оң қабылдады.

Жобаның сипаттамасы

Тіл туралы заң

Қазір жас мемлекетіміздің негізгі заңы талқыға түсуде. Осы тұрғыда көкіректе жүрген ой көп. Соның бастысы, еліміздің егеменді екендігін айғақтайтын мемлекеттік тіліміздің, яғни қазақ тілінің керек екендігі.

Әлемдегі қандай да бір ұлттық мемлекетті ұлттық тілсіз елестету қиын. Солақай саясат пен тыңшылық тірліктің тынысымызды тарылтқанын көрдік. Сондықтан Қазақ мемлекетіне ең алдымен қазақ тілі керек.

І бөлім. Жалпы ережелер

7-бап

1. Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік тіл – қазақ тілі.
2. Мемлекеттік ұйымдарда және жергілікті өзін-өзі басқару органдарында орыс тілі ресми түрде қазақ тілімен тең қолданылады.
3. Мемлекет Қазақстан халқының тілдерін үйрену мен дамыту үшін жағдай туғызуға қамқорлық жасайды.

VI тарау. Тіл – елді мекен атауларында жалқы есімдерде, көрнекті ақпаратта.

21-бап. Деректемелер мен көрнекті ақпарат тілі

Мемлекеттік органдардың мөрлері мен мөртаңбаларының мәтінінде олардың атаулары мемлекеттік тілде жазылады. Меншік нысанына қарамастан, ұйымдардың мөрлерінің, мөртаңбаларының мәтіні мемлекеттік тілде және орыс тілінде жазылады.

Бланкілер, мандайшалар, хабарландырулар, жарнамалар, преysкуранттар, баға көрсеткіштері, басқа да көрнекі ақпарат мемлекеттік тілде және орыс тілінде, ал қажет болған жағдайда басқа да тілдерде жазылады.

«Жарнама – сауда сәйгүлігі»

Жарнама, реклама (франц. *reclame*, лат. *Reclamo* – жар саламын) – тауарлардың, қызмет көрсетудің тұтынушылық қасиеті туралы ақпарат беру және оған деген сұранысты көбейту мақсатында таратылатын хабарлама; белгілі бір адамдар, ұйымдар, әдебиет пен өнер шығармалары туралы хабар таратып, оларды әйгілеу. Жарнама көпшілік ақпарат құралдары (теледидар, радио, газет, Интернет, проспектілер, плакаттар, т.б.) арқылы жүзеге асырылатын коммуникацияның ақылы түрі болып табылады. Кез келген Жарнама хабарламалық, болмаса назар аудартушылық сипатымен ерекшеленді. Жарнаманың түрлері көп: сату орнындағы Жарнама, институционалдық (жақсы пікір қалыптастыру мақсатындағы) Жарнама, хабарламалық Жарнама, сауда және көлік жүйесіндегі Жарнама, көше Жарнамасы (плакат, афиша), ауызша Жарнама, баспалық Жарнама т.б. Жарнаманың қарапайым түрлері б.з.б. пайда болды. Ежелгі Грекия мен Ежелгі Римде Жарнама хабарландыруларын ағаш тақтайларға жазып, халық көп жиналатын алаңдарда айғайлап жар салатын болған. Баспаға басылған Жарнамалар Англия мен Францияда 17 ғ-да пайда болды. Жарнама қазақ халқына да ежелден белгілі. Оның ауызша үлгілері фольклорлық әдебиетте “жарлық шашу”, “жар салу” ұғымдарымен берілген. Жарнама үлгілері “Қобыланды батыр”, “Мұңлық-Зарлық” және “Оғызнама” жырларында бар. 19 ғ-дың аяғында “Түркістан уалаяты”, “Дала уалаяты” газеттерінде саяси-экон. мәселелерге байланысты, оқу-ағарту, әдебиет және өнер-білім бойынша жарнамалар берілген. 20 ғ-да жарнаманың мақсаты мен мазмұны кеңейіп, икемділігі артты, жарнама тілінің ішкі құрылымы сараланды. Нарықтық экономиканың қанат жаюына орай Қазақстанда жарнамалық қызмет түрлері сан алуан болып дамуда. Жарнама стратегиясымен айналысатын Жарнама компаниялары пайда болды. Жарнаманың бір түрі – афиша (*afficher* – хабарландыру, іліп қою). Театр афишалары – спектакльдер және басқа да көңіл көтеретін шаралар туралы хабарландырулар. Афишалар театрдың алдына, көшелерге, алаңдарға және басқа да көпшілік жүретін орындарға ілінеді.

Қазіргі Қазақстандағы жарнама

Қазіргі мағынадағы жарнама Қазақстанда 1920 жылдардағы жаңа экономикалық саясат (ЖЭП) кезінде пайда болды. ЖЭП экономиканы директивалық басқару тәсілдерімен қоса капиталистік еркін бәсекеге де жол ашқаны белгілі. Бұл кезеңде нарық көпшілік қолды тауарлармен молығып, жарнама жаңа саяси және әлеуметтік жағдайда дами бастады. Одақ көлемінде В.Маяковский, В.Лисицкий, А.Родченко, А.Мандрусов сияқты белгілі тұлғалар жарнаманы саяси ұрандар тілімен сөйлете білді. «Жарнама-сауда сәйгүлігі» деген слоган-ұрансөз де өз тұста пайда болды. Жарнама қызметінің бұл кезеңдегі бір ерекшелігі-«сатарман нарығы» басым болып, төлем қабілетті сұраныс аз болды. Жарнамада «граффити» стилі кеңінен етек жайып, шынайы болмыс әсіреленіп бейнеленетін-ді. Өкінішке қарай, осы кезеңде Қазақстанда құрылған жарнама агенттіктерінің жұмысы туралы ешбір дерек сақталмаған. Біздіңше, экономика мен әлеуметтік-саяси өмірді метрополия орталығы-Мәскеуден тікелей басқару қолға алынғандықтан, Қазақстанға және басқа шет аймақтарға жарнама өнімдері КСРО-дағы өнеркәсіптік тұрғыдан дамыған Мәскеу мен Ленинград қалаларынан (қазіргі Санкт-Петербург) жеткізіліп тұрған. Екінші дүниежүзілік соғыстан кейін Қазақстан дамыған өнеркәсіптік базасы бар елге айналғандықтан, жарнаманың өркендеуіне кең жол ашылды. Жарнама өнімдерін өндіретін алғашқы мекеме Қазақстанда 1951 жылы өмірге келгендігі ресми құжатта тіркелген. Ол «Жарнама және сауда жабдығы» деп аталған. Кейіннен ол «Қазақ-саудажарнама» деген атауға ие болған.

Алғашында «Союзторгреклама» («Одақсаудажарнама») Бүкілодақтық бірлестігінің құрамына кірген, кейіннен, 1981 жылы ол республикалық бағыныстағы ұйымға айналған.

Бүгінде елімізде жарнамамен айналысатын агенттіктер мен кәсіпорындар саны қомақты. Олардың ірілерінің қатарында «Киік», «Татьяна» фирмаларын және басқа кәсіпорындарды атауға болады. Біздің елімізде «Жарнама туралы» арнайы Заң 2003 жылғы 19 желтоқсанда қабылданған. ТМД елдері ішінде Ресей мен Украина, Балтық бойы мемлекеттерінің жоғары оқу орындарында жарнама, көпшілікпен жұмыс істеу мамандықтары бойынша білім беріледі, ірі кәсіпорындарда, әсіресе біріккен фирмаларда жарнама орталықтары құрылған. Жеке-леген отандық компаниялардың, қаржы-несие мекемелерінің жарнама қызметіне белсене араласа бастауы бұл саланың елімізде өріс алатынын байқатса керек. Негізінен алғанда тауар түрлерін жарнамалауға бағытталған баспасөз хабарламаларының, теледидар роликтерінің діттейтін мақсаты – өнім өткізу көлемін ұлғайтуға жәрдемдесу болып табылады. Сондай-ақ халық алдындағы танымалдығын, беделін (имидж) арттыру үшін ақпараттық-насихаттық науқан жүргізетін фирмалар, кәсіпорындар бар. «ТұранӘлембанктің», «Қазкоммерцбанк» пен Халықтық банктің, «Фудмастер», «Райымбек» фирмаларының баспасөз, аудиобейне құралдары арқылы берілетін жарнамалық материалдары осындай мақсат көздейді.

Көшедегі сауатсыз жарнама

Бүгінгі нарық заманында түрлі-түсті жарнамалардан көз ашпайтын көшелер мен зәулім ғимараттар қабырғалары көздің жауын алатыны хақ. Адамзат баласының әр түрлі қажеттіліктеріне жарайтын заттарды жарнамалауды көздеген жазулар мен суреттердің бірі адамды жарнамаланушы заттың шын мәнінде қажеттілігіне иландырса, екінші біреулері жадында жатталып, бірте-бірте қызығушылығыңды оятады. Дегенмен алып-сатушы азаматтарымыз кейде бір маңызды нәрсені жіберіп алатын секілді. Ол қате жазылған сөздер. Оның ішінде қазақ тілінде көп қателер жіберіледі.

Біздің елдің, бұқараның санасы орыс тілінен аударғанға әбден үйреніп кеткен. Орыс тілінен сауатсыз аударылған жазулар бар маңдайша мен тақтайшаның дені жеке кәсіп иелеріне тиесілі. « Жалпы ҚР – ның Тілдер туралы заң шағын және орты бизнес саласында өрескел бұзылады» – дейді мамандар.

Өрескел қателіктер туралы екі түрлі болжам айтуға болады: бірі – сауатсыздық, екіншісі – біле тұрса да қателікті жөндемеу. Олар қасақана жасады ма, әлде шатасып кетті ме, біз ол жағынан бейхабармыз.

Егер бұл мәселенің соңына шам алып түсер болсақ, онда біраз «олжалы» болайын деп тұрмыз.

Осы мәселеге орай Қостанайдың Ы.Алтынсарин, Әл-Фараби д-лы, Таран, Баймағамбетов, Чехов, Жеңіс, Чкалов, Быковский, Маяковский, Гашека, Воинов интернационалистов, Арыстанбеков, Складская, Фабричная көшелерінде рейд жүргізілді. Қате сөзі көп аймақтар анықталды. Олар: Складская, Баймағамбетов, Әл-Фараби көшелері. Жоғарыда аталған көшелерді қамтыған рейд қорытындысы бойынша, 300 қате жазу анықталып, шағын сөздік құрылды. Сөздікке 212 қате сөз еңгізілді, 88 қате сөз қайталанды. Ондай сөздер қатарына азық-түлік, аяқ киім, балалар киімі, туристік агенттігі, шұлық, көтерме-бөлшек сауда сияқты сөздерді жатқызуға болады.

Дүниежүзі халықтарының тағдыр-талайы әрқалай. Соның ішінде қазақтың өткенін ой елегінен өткізсеңіз, бір жағынан, қаншама қиянат көрсе де, осы бір жұрттың аман-саушылығына сүйсінесің де, екінші жағынан, момақан да дархан қазақтың алмағайып ауыр тағдырына жаныңыз күйеді... Айтып-айтпай не керек, небір «тар жол, тайғақ кешуді» бастан өткерген қазақ қазір өтпелі шаққа табан тіреді. Алдымызда бастауы сан тарау жол жатыр. Осының қайсысы, қайткен күнде болашағымызды жандандырып, ұрпағымызды нұрландыра алады?.. Иә, жетпіс жыл бойы желкеден түйіп, жерге қаратқан, бар билікті қолына алып, бар байлықты бауырына басқан Одақта тарап кетті. Әмірінен әлем сескенген Коммунистік партия да тақтан тайды. «Уралаған» ұранға бейім комсомол да аттан түсті. Енді терезесі тең, етек-жеңі кең, іргесі берік, абыройы асқақ, мерейі ішіп, ауасын жұтып отырған елдің тарихына, рухани байлығына бір ауық бет бұрып, ой елегінен өткізіп, өзі қандай халық, несі бар, несі жоқ

дегенге көз салса. Орысты қазақтар егжей-тегжейлі біледі. Ал, орыстар қазақты ше? Қазақты білмегендіктен, кейбір ұлт өкілдері ойына келгенін жазып, аузына түскенін көкіп жүр. «Елге еңбегі сіңген ер қымбат. Ердің елге бағасы қаны бір болуда емес, жаны бір болуда, қуанышы-қайғысы ортақ болуда», – деп Мағжан Жұмабаев айтқандай, адал еңбек етейік, қанымыз бөлек болғанымен, жанымыз бір болсын. Адамның бағасы еткен еңбегінің үлкен-кішілігінде емес, ел деген жүрегінің таза болуында. «Демократияны қалқан еткен» қадірменділер қазақ еліне, жеріне, тіліне, тарихына адал ниетте, таза жүректе болайық. Қазақ халқы ең қымбат нәрсені «көзіннің қарашығындай сақта» дейді. Бұл – ең асыл, ең қастерлі нәрсеге ғана айтылатын сөз. Өйткені, көз адамның шырағы, көзсіз дүние қараңғы. Сондықтан, ата-бабадан бізге жеткен алтын қазына, тарихи мұра-қазақ тілін көздің қарашығындай сақтайық!

Қазақстан Республикасының мемлекеттік тілі – қазақ тілі, яғни біздің бойымызға ардақты анамыздың ақ сүтімен сіңген ана тіліміз.

Табиғатынан ер, таза, кең қолтық, жүрегі жомарт, өршіл, аңқау да адал қазақтың бай тілінен, әдебиетінен, мәдениетінен не алып, не үйрендік?

Біріншіден, тілдің кешегісі, бүгіні және ертеңі – тарихы, кешегісі – біздің жүріп өткен жолымыз, бүгіні – жүріп келе жатқан соқпағымыз, ертеңгісі – баратын бағытымыз. Ал ұрпағымыздың тіл төңірегіндегі тарихты біліп отыруы үшін оның айтылуы тиіс, жазылуы керек.

Екіншіден, тіл – бір орнында тұрмайтын, үнемі дамуда болған да, болмақ.

Ана тілі дегеніміз – сол тілді жасаған, жасап келе жатқан халықтың баяғысын да, бүгінгісін де, болашағын да танытатын, сол халықтың мәңгілігінің мәңгілік мәселесі. Ана тілін тек өгей ұлдары ғана менсінбейді, өгей ұлдары ғана аяққа басады.

Тіл сөйлеу-сөйлесу, оқу-үйрену, жазу-сызу арқылы өседі.

...Ешкімнің аулында тіл академиясы жоқ. Ана тіліміздің академиясы қазақ деген халық, көше жүрсе де, бытырай жүрседе, оқымаса да ана тілін сақтаған...Ана тілін аяқ асты етуден тыйылатын болайық!

...Қазақ тілі – бай тіл. Оралымды, ырғақты, теңеу-бейнелері ерте туған тіл. Пушкин, Лермонтов шығармаларын ХІХ ғасырда көп елдерден бұрын аударған тіл... Поэзияда Абай, Илияс, прозада Мұхтар сияқты алыптар туғызған тіл.

Ана тілін ұмытқан адам өз халқының өткенінен де, болашағынан да қол үзеді. Тілден биік асқар жоқ, тілден асқан байлық жоқ, тілден терең теңіз жоқ.

Арақ, шылым, аурулар адамның денесін бұзса, зорлықпен кіргізілген жат сөздер елдің түп қазығы болған тілді бұзады.

Туған тілінді қорғау – туған отаныңды қорғаудан да маңыздырақ. Отаныңды жау басып алса, оны ерте ме, кеш пе, әйтеуір азат етеріңе сенесің. Ал тілің жауланса – бітті. Басқа тілге көшіп, туған тілің ұмытқан және өз ата байлығына қайта оралуға мойны жар бермейтін жалқаулар мен ұлттық рухын жоғалтып үлгірген, өзіңе түрі ғана ұқсайтын қандастарың жаудан бетер қарсыласады.

Олардың үлкен бөлігінің ана тілін мойындамай, өзге тілдің мүддесін ашық түрде қолдауының арқасында ұлт жойылуға бет алды. Өлгі бейшара ұлт үшін бұған теңдес қасірет болмақ емес.

Сөз – жанның тілі. Ән – жүректің мұңы, тіл – рухтың үні!

...Күнәнің ең ауыры – өз тіліңнен өгейлену. Ана сүтін емген екенсің, өз тіліңді иемден. Өз рухының үнін өз кеудесінде өшірген жан өзгеге опа бермейді. Опасыз да, ождансыз да, отансыз да солардың арасынан шығады! Тәңірім тексіздіктен сақтасын!..

Өз ұлтына, тіліне, мәдениетіне салқындық білдіру – ақ сүт берген анасының омырауын тістеумен бірдей жабайылық. Оның басты себептерінің бірі – ұлттық экономикадан ұлттық тілді шеттету... Тілді бүгінгі кәсіпкерлікке, кәсіпкерлерді тілге бейімдемей ұлт болып үю қиын.

...Біз көп ұлтты мемлекетте өмір сүреміз деп қазақша сөйлеуді қойдық, қазақша сөйлесек басқалары түсінбейді деп, тілімізбен бірге дініміз, дінімізбен бірге өзіміз де арзан

қолды, болмашы ғана мәртебеге ие болдық. Әлі де сол ұлтсыздану дертінен айырыла алмай келеміз.

...Биліктің тілі де – орыс тілі, тілдің де билігі орыста болғаны рас. Егер бір апта барлық ақпарат құралдары, кеңселердегі іс қағаздар, басқа тірліктер тек қазақ тілінде жүргізілсе, еліміздің төрттен үш тұрғыны өзін шет мемлекетте жүргендей сезінер еді. Басқа ұлттардың интеллигенциясы күні үшін қызмет етіп, дінін, тілін сақтаса, біз орысқа тым жақындап, орысқол болған сайын өркениетті боламыз деп сендік.

Ерлік, елдік, бірлік, кайрат, бак, ардың Жауыз тағдыр жойды бәрін – не бардың!
Алтын күннен бағасыз бір белгі боп Нұрлы жұлдыз – бабам тілі, сен қалдың!

Стартап – жобаның экономикалық негізі, қаржылық көрсеткіш

Шығын тармақтарының атаулары	Сұралатын қаржы мөлшері
Офисті жалға алу	100 000
Жиһаздарға	100 000
Жарнамаға қажет материалдар	150 000
Компьютер	300 000
Принтер	200 000
Жұмысшы маманға жалақы	150 000
Барлығы	1 000 000

Күтілетін нәтижелер:

Тіліміздің мәртебесін одан әрі асқақтату жолында елімізде түрлі іс-шаралар жасалу арқылы жарнама тілін де бір қалыпқа келіп жатыр. Соның бірі көше бойы, дүкен, сауда орындарындағы жарнамалық мәтін қателерін түзету жұмыстары қолға алынған және арнайы бақылау органдары соған жауапты.

ШОШАҚОВА Ж.Қ., ДАРХАНОВА А.Ә. РЕКЛАМНОЕ АГЕНТСТВО

В данной статье рассматривается вопрос о приведении наглядной информации и рекламного текста в соответствии законодательным требованиям. А также осуществление общественного контроля по соблюдению правил перевода рекламных материалов и определения путей повышения статуса родного языка.

Ключевые слова: реклама, информация, предприятие, имидж.

SHOSHAKOVA ZH.K., DARKHANOVA A.A. ADVERTISING AGENCY

In stay the distance flash state language, that is to say, respect, text, visual information and advertising, which play an important role in strengthening the competitiveness of the state language in accordance with the requirements of laws, harmonization, coordination and further strengthening of public control, participation of the public in this matter, consideration of ways to improve the status of the native language.

Keywords: reklam, information, interprises, image.

АВТОРЛАРДЫҢ НАЗАРЫНА

«ҚМПИ Жаршысы» журналы әлеуметтік-гуманитарлық, физика-математикалық, техникалық, биологиялық, химиялық-технологиялық, экономикалық ғылымдар және экология, халықаралық байланыстар салалары бойынша өзекті ізденіс нәтижелерін және бұрын жарық көрмеген мақалаларды жариялайды.

Редакция алқа мүшелерінің журнал материалының мазмұнына сын-пікір білдіргеннен кейін басылымға ұсыну шешімі шығарылады. Қабылданбаған мақалаларды редакциялық алқа мүшелері қайта қарастырмайды.

Мақалалар қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде жарияланады.

Журнал жыл барысында төрт рет шығарылады (қаңтар, сәуір, шілде, қазан).

«Қазпошта» АҚ кез келген бөлімінде журналға жазылуға болады. Жазылым индексі 74081.

Мақалаға қойылатын талаптар:

Мәтіннің көлемі сөз аралықтары мен сілтемелерді қоса алғанда 15000-нан 60000 таңбаға дейін болуы қажет (парақтың 0,3 бөлігінен 1,5 бетке дейін).

Мәтінді жазуға байланысты техникалық талаптар:

Шрифт: Times New Roman, шрифт өлшемі – 12, парақта орналасу қалпы – мәтіннің көлеміне байланысты.

Парақ шеттері: барлық жағынан 2 см.

Тармақтар аралығы: бірлік интервал

Абзацтар аралығы «Алдында» – жоқ, «Кейін» – «жоқ».

Азат жол «Бірінші тармақ» – 1,25.

Мәтін: парақта бір бағана.

Мақаланың басқы беті келесі ақпараттарды қамтуы қажет:

1. *ӘОЖ коды* Қалың әріптермен беттің сол жағына жазылады.

Авторлық материалға *ӘОЖ* кодын <http://teacode.com/online/udc/> мына сілтеме арқылы алуға болады.

2. *Автордың аты-жөні*, қалың әріптермен беттің оң жағына «Мақаланың атауынан» бір тармақ төмен жазылады.

3. *Авторлар туралы ақпарат*: ғылыми дәрежесі, қызметі, қызмет орны, қаласы, мемлекеті автордың аты-жөнінен төмен беттің оң жағына көлбеу әріптермен жазылады.

4. *Мақала атауы* қалың бас әріптермен беттің ортасында *ӘОЖ* кодынан кейін жазылады.

5. *Мақаланың түйініне қойылатын талаптар*. «Түйін» сөзі (орыс. «Аннотация», ағылш. «Abstract»), қалың бас әріптермен, мақала атауынан бір тармақ төмен беттің ортасында жазылады. Түйін мақаланың жарияланатын тілінде жазылады. Түйін мәтіні: сөз аралықтарын қоса алғанда 500–800 белгі, орналасу қалпы – мәтіннің көлеміне байланысты, парақ шеттері оң және сол жақтан 2 см. Бірінші тармақтан кейінгі шегініс 1,25 см. Мақала тілінде жарияланатын түйіннің орнына мақаланың жарияланатын тілінде түпкі түйіннің (резюме) жазылуы мүмкін.

6. *Мақаланың түпкі түйіні*. Мақала жарияланатын тілден бөлек, мақала атауының аударылымымен екі тілде жазылады. Түпкі түйін мәтіні: қалың әріптермен жазылады, орналасу қалпы – беттің сол жағында әдебиеттер тізімінен соң жазылады, сөз аралықтарын қоса алғанда 500-800 белгі, көлбеу әріптермен жазылады, орналасу қалпы – мәтіннің көлеміне байланысты, бірінші тармақтан кейінгі шегініс – 1,25 см.

7. *Мақаланың мәнін ашатын сөздер* (5-тен 8-ге дейін сөз).

Мақаланың мәнін ашатын сөздер үш тілде «Түйін» және «Түпкі түйіннен» төмен жазылады. «Мақаланың мәнін ашатын сөздер» тіркесі (орыс. «Ключевые слова», ағылш. «Keywords»): қалың әріптермен, беттің сол жағына жазылады, парақ шеттері оң және сол жақтан – 2 см., «Мақаланың мәнін ашатын сөздер» тіркесінен кейін қос нүкте қойылады.

Мақаланың мәнін ашатын сөздер «Мақаланың мәнін ашатын сөздер» тіркесінен соң қос нүктеден кейін жазылады.

8. *Негізгі мәтін бөлімдері.*

1. *Kіріспе* (орыс. – Введение, ағылш. – Introduction)

2. *Материалдар және әдістер* (орыс. – Материалы и методы, ағылш. – Materials and Methods)

3. *Нәтижелер* (орыс. – Результаты, ағылш. – Results)

4. *Талқылау* (орыс. – Обсуждение, ағылш. – Discussion)

5. *Қорытынды* (орыс. – Выводы, ағылш. – Conclusions)

6. *Ризалық білдіру* (орыс. – Благодарности, ағылш. – Appreciation)

3 және 4 бөлімдер біріктірілуі мүмкін, 6 бөлім – қажеттілік туындаған жағдайда.

Мақала бөлімдері нөмірленуі тиіс. Бөлім атауларының жазылуы – Times New Roman шрифті, шрифт өлшемі – 12, қалың әріптер, орналасу қалпы – беттің сол жағында.

Мәтінде белгілі бір тармақты немесе тізімді белгілеуде араб сандары қолданылады.

9. *Әдебиеттер тізімі* (орыс. – Список литературы, ағылш. – References). Әдебиеттерге сілтеме жасалғанда мәтінде автордың аты-жөні және дөңес жақшаның ішіне әдебиеттің шыққан жылы жазылады; мысалы, Кузнецов (1999), немесе Smith (2003), немесе Petrov, Johnson (1997).

Әдебиеттер тізімі мақаладан кейін жазылады. «Әдебиеттер тізімі» тіркесі Times New Roman шрифтімен, шрифт өлшемі – 12, қалың әріптермен жазылады, шегініс 1,25 см. Әдебиеттер тізімі нөмірсіз жалпы тізім ретінде жазылады, шрифт өлшемі – 11, шегініс – 1,25 см. Алдымен қазақ тіліндегі дереккөздер, кейін орыс тіліндегі содан соң шетел тілдеріндегі дереккөздер келтіріледі. Тізім 7.1-2003 МССТ сәйкес әліпби бойынша жазылады.

Кітаптардың шығыс деректері автордың тегі, аты-жөнінің басқы әріптері, жарияланған орны, басылымы, шыққан жылы, беттері, мысалы, (Семенов В.В. Философия: мыңжылдықтар нәтижесі. Философиялық психология) [Мәтін] / В.В. Семенов – Пушино: ПНЦ РАН, 2000. 60–65 б.б.)

Журнал, мерзімді басылымдардың шығыс деректерінің жазылу тәртібі: мақала атауы, автор, журнал атауы, жылы, басылым нөмірі, беттер (Маркетинг нарықтық басқарудың концепциясы ретінде) [Мәтін] / Е.П. Голубков// Ресейдегі және шетелдердегі маркетинг.- 2001. – № 1. – 89–104 б.б.).

Электрондық ресурстардың шығыс деректері де мақала атауын, автор туралы ақпаратты, мақаланың шығу орнын, мерзімін, сонымен қатар, ақпараттық тасымалдаушы, жүйелік талаптар, ғаламтор ресурстарын қолдану мүмкіндіктері (шетелдік классикалық өнердің көркем энциклопедиясы) [Электрондық ресурс]. – Электрон. мәтіндік, граф., мәліметтер және қолданбалы бағдарлама. (546 Мб). – М.: Үлкен Ресей. энцикл. [және т.б.], 1996. – 1 электрон. опт. диск (CD-ROM) + Пайдаланушы нұсқаулығы (1 с.). – Жүйелік . талаптар: ДК 486 және жоғары; 8 Мб жедел жады; Windows 95 немесе жаңарақ; SVGA 32768 және одан да сапалы; 640x480; 4x CD-ROM дискжетегі ; 16 бит. карта; компьютер жүгіртпесі; Faulkner, A., Thomas, P. Пайдаланушылардың жүргізген зерттеулері және дәлелдік медицина. [Электрондық ресурс] // Заманауи психиатрияға шолу: электрондық журнал. – 2002. – Шығуы. 16. – Қолдану режимі: <http://www.psyobsor.org>).

10. *Кестелерді жасау.*

Әрбір кесте нөмірленуі тиіс және атауы болуы қажет. Кесте нөмірі және атауы кестеден жоғары орналасуы қажет. Мысалы, «Кесте 1» («Таблица 1», «Table 1»), кесте атауы сызықшадан кейін Times New Roman шрифтімен беттің ортасында жазылады, шрифт өлшемі – 11, кестедегі мәтіннің орналасу қалпы – беттің сол жағы.

11. *Графикалық материалдар* «Microsoft Graph» немесе «Excel» бағдарламаларында орындалуы қажет және сканерден өткізілмеуі қажет.

Графикалық бейнелер сурет немесе біртұтас объект ретінде берілуі тиіс. Графикалық объектілер беттің белгіленген жиектерінен аспай, бір беттен артық болмауы қажет.

Әрбір объект нөмірленуі және атауға ие болуы керек. Объект нөмірі мен атауы объектіден төмен орналасуы қажет. Мысапшрифті өлшемі – 11, мәтіннің орналасу қалпы – беттің сол жағы.

12. Формулалардың берілуі.

Математикалық формулалар формулалар редакторы «Microsoft Equation» арқылы белгіленеді. Олар жақша ішінде оң жақтан нөмірленеді. Формулалар көп болған жағдайда әрбір бөлімнің формулаларын тәуелсіз нөмірлеу ұсынылады.

13. Редакция ұсынылған барлық материалдарға сын-пікір білдіруге міндетті емес және материалдары қабылданбаған авторлармен пікірталасқа түспейді.

Мақалаға міндетті түрде тіркелетін ақпараттар:

– автор туралы ақпарат (үш тілде): тегі, аты, әкесінің аты (толығымен), ғылыми атағы, ғылыми дәрежесі, қызметі, жұмыс орны (ЖОО, мекеме атауы, факультет, кафедра), жұмыс телефоны, факс, тұрған үй мекен-жайы, және телефон;

– ғылым кандидаты, докторы немесе PhD докторының мақалаға қатысты сын-пікірі (ғылыми дәрежесіз авторлар үшін).

**Мақалалардың қабылдануы және жариялануы бойынша
сауалдар туындаған жағдайда мына мекен-жайға жүгінініз:**

Қазақстан Республикасы, 110000, Қостанай қ, Тәуелсіздік көш., 118

Қостанай мемлекеттік педагогикалық институты

БСН 040340005711, БЖК KZKOKZKX

ЖСН KZ41926160118X788005

АҚ «КАЗКОММЕРЦБАНК»

№114 каб, 05. Тел. (7142) 53-34-71

E-mail: kgpivestnik@mail.ru

Веб-сайт: press.kspi.kz

ИНФОРМАЦИЯ ДЛЯ АВТОРОВ

Журнал «ҚМПИ Жаршысы» публикует статьи об оригинальных и ранее не печатавшихся результатах исследований в области социально-гуманитарных, физико-математических, технических, биологических, химико-технологических, экономических наук, по экологии, международным научным связям и т.п.

Решение о публикации принимается редакционной коллегией журнала после рецензирования. Отклоненные статьи повторно редколлегией не рассматриваются.

Статьи публикуются на казахском, русском, английском языках.

Журнал выходит четыре раза в год (январь, апрель, июль, октябрь).

Подписку на журнал можно оформить в любом почтовом отделении АО «Казпочта». Подписной индекс 74081.

Требования к статьям:

Объем текста статьи должен быть от 15000 до 60000 знаков, включая пробелы и сноски (от 0,3 до 1,5 п.л.).

Технические требования к оформлению текста:

Шрифт: Times New Roman, размер шрифта – 12, положение на странице – по ширине текста.

Поля: по 2 см со всех сторон.

Междустрочный интервал: одинарный.

Интервал между абзацами «Перед» – нет, «После» – «нет».

Отступ «Первой строки» – 1,25.

Текст: одна колонка на странице.

Первая (тительная) страница статьи должна содержать следующую информацию:

1. *Код УДК*. полужирный, положение по левому краю страницы. Присвоить УДК авторскому материалу можно здесь: <http://teacode.com/online/udc/>.

2. *Ф.И.О. автора*, полужирный курсив, положение на странице по правому краю через строку после «Заглавия».

3. *Сведения об авторе*: ученая степень, должность, место работы, город, страна. Размещаются под Ф.И.О. автора, курсив, положение на странице по правому краю.

4. *Заглавие*, прописные буквы, полужирный, положение по центру страницы, после УДК.

5. *Аннотация к статье*. Слово «Аннотация» (каз. «Түйіні», англ. «Abstract»), полужирный, положение по центру страницы, через строку после заглавия. Аннотация оформляется на языке статьи. Текст аннотации: 500–800 знаков с пробелами, курсив, положение по ширине текста, отступы слева и справа – по 2 см., отступ «Первой строки» – 1,25. Допускается замена аннотации на языке статьи на резюме на языке статьи.

6. *Резюме к статье*. Оформляется на двух языках, отличных от языка статьи, с переводом названия статьи. Текст резюме: полужирный, положение по левому краю страницы, после списка литературы, 500–800 знаков с пробелами, курсив, положение по ширине текста, отступ «Первой строки» – 1,25.

7. *Ключевые слова* (от 5 до 8).

Ключевые слова пишутся на трех языках, размещаются соответственно под «Аннотацией» и «Резюме». Фраза «Ключевые слова» (каз. «Мақаланың мәнін ашатын сөздер», англ. «Keywords»): полужирный, положение по левому краю страницы, отступы слева и справа – по 2 см., после фразы ставится двоеточие. Сами ключевые слова указываются после фразы «Ключевые слова» в той же строке, через двоеточие.

8. *Основной текст*.

Делится на следующие разделы:

1. *Введение* (каз – Кіріспе, англ. – Introduction)

2. *Материалы и методы* (каз. – Материалдар мен әдістер, англ. – Materials and Methods)

3. *Результаты* (каз. – Нәтижелер, англ. – Results)

4. *Обсуждение* (каз. – Талқылау, англ. – Discussion)

5. *Выводы* (каз. – Қорытынды, англ. – Conclusions)

6. *Благодарности* (каз. – Ризалық білдіру, англ. – Appreciation)

Разделы 3 и 4 могут объединяться, раздел 6 – по необходимости.

Разделы статьи должны быть пронумерованы. Оформление заголовков разделов – шрифт Times New Roman, размер шрифта – 12, полужирный, положение по левому краю страницы.

При выделении в тексте отдельных пунктов или списков следует использовать только арабские цифры.

9. *Список литературы* (каз. – Әдебиет тізімі, англ. – References). При ссылках на литературу в тексте указываются фамилии авторов и год издания (в круглых скобках); например, Кузнецов (1999), или Smith (2003), или Petrov, Johnson (1997).

Список литературы приводится в конце статьи и озаглавливается «Список литературы» – шрифт Times New Roman, размер шрифта – 12, полужирный, отступ 1,25. Сам список литературы оформляется как общий список без нумерации, размер шрифта – 11, отступ 1,25 см. Сначала указываются казахскоязычные источники, русскоязычные источники, затем иностранные. Список строится по алфавиту, в соответствии с ГОСТ 7.1–2003.

Выходные данные *книг* обязательно включают фамилию автора (авторов), инициалы, название, место издания, издательство, год издания, страницы (Семенов, В.В. Философия: итог тысячелетий. Философская психология [Текст] / В.В. Семенов. – Пущино: ПНЦ РАН, 2000. – С. 60–65).

Выходные данные *статей из журналов и периодических изданий* указывают в следующем порядке: название статьи, автор, название журнала, год, номер издания, страницы (Маркетинг как концепция рыночного управления [Текст] / Е.П. Голубков // Маркетинг в России и за рубежом. – 2001. – № 1. – С. 89–104.).

Выходные данные *электронных ресурсов* также представляют информацию об авторе, названии, дате и месте издания или публикации, также указывается информационный носитель, системные требования, режим доступа (к интернет-ресурсам) (Художественная энциклопедия зарубежного классического искусства [Электронный ресурс]. – Электрон. Текстовые, граф., зв. дан. и прикладная прогр. (546 Мб). – М.: Большая Рос. энцикл. [и др.], 1996. – 1 электрон. опт. диск (CD-ROM) + рук. Пользователя (1 с.). – Систем. требования: ПК 486 или выше; 8 Мб ОЗУ; Windows 95 или новее; SVGA 32768 и более цв.; 640x480; 4x CD-ROM дисковод; 16 бит. зв.карта; мышь.; Faulkner, A., Thomas, P. Проводимые пользователями исследования и доказательная медицина [Электронный ресурс] // Обзор современной психиатрии: электронный журнал. – 2002. – Вып. 16. – Режим доступа: <http://www.psyobsor.org>).

10. *Оформление таблиц.*

Каждая таблица должна быть пронумерована и иметь заголовок. Номер таблицы и заголовок размещаются над таблицей. Номер оформляется как «Таблица 1» («Кесте 1», «Table 1»), заголовок таблицы размещается через тире, шрифт – Times New Roman, размер – 11, по центру страницы. Положение текста в таблице по левому краю шрифт – Times New Roman, размер – 11.

11. *Оформление графических материалов.*

Графические материалы должны быть представлены «Microsoft Graph» или «Excel» без использования сканирования.

Графические объекты должны быть в виде рисунка или сгруппированных объектов.

Графические объекты не должны выходить за пределы полей страницы и превышать одну страницу.

Каждый объект должен быть пронумерован и иметь заголовок. Номер объекта и заголовок размещаются под объектом. Номер оформляется как «Рисунок 1» («Сурет 1», «Picture 1») шрифт – Times New Roman, курсив, размер – 11, положение текста на странице по левому краю. Далее следует название – шрифт – Times New Roman, размер – 11.

12. Оформление формул.

Математические формулы оформляются через редактор формул «Microsoft Equation». Их нумерация проставляется с правой стороны в скобках. При большом числе формул рекомендуется их независимая нумерация по каждому разделу.

13. Редакция не несет обязательств по рецензированию всех поступающих материалов и не вступает в дискуссию с авторами отклоненных материалов.

К статье обязательно прилагаются:

– сведения об авторе (на трех языках): фамилия, имя, отчество (полностью), научное звание, ученая степень, должность, место работы (название вуза, организации, факультет, кафедра), рабочий телефон, факс, домашний адрес и телефон;

– рецензия кандидата или доктора наук, доктора PhD (для авторов без ученой степени).

По всем вопросам приема и публикации статей обращаться по адресу:

Республика Казахстан, 110000, г. Костанай, ул. Тәуелсіздік, 118

Костанайский государственный педагогический институт

БИН 040340005711 БИК KZKOKZKX

ИИК KZ41926160118X788005

АО "КАЗКОММЕРЦБАНК"

каб. №114, 05. Тел. (7142) 53-34-71

E-mail: kgpivestnik@mail.ru

Веб-сайт: press.kspi.kz

МАЗМҰНЫ СОДЕРЖАНИЕ

КІРІСПЕ СӨЗ • ВСТУПИТЕЛЬНОЕ СЛОВО	3
ТЕОРИЯЛЫҚ ЖӘНЕ САРАПТАМАЛЫҚ-ШОЛУ ЗЕРТТЕУЛЕР ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ОБЗОРНО-АНАЛИТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ	
Амирхамзин Н.К., Акбужурова С.Ж., Кенжегарина А.Т., Тойшан Б. Д., Балабеков А.С. Тобыл-Торғай өңірінің танымал әндері	4
Антаев Ж.Т., Темірбекұлы К. Киіз үй ұлттық тәрбие құралы	11
Бекенова А.К., Жуматова Д.С., Кожамбердиев С.А., Сегізбаев С.К., Бекенов А.Б., Адырбаева Ж.Е., Идрисова А.М. «Карлыгаш» - школа адаптации и социализации детей	13
Гущина У.В., Николаенко Ю.Ю., Трубникова К.В. Профессиональное сетевое сообщество «Work of a dream»	26
Қасаболат А.Ж., Абуталипова А.Б., Арыстанбекова С.С., Шаймерден Т.А. Студенттердің бос уақытын ұйымдастыру және бағалау	30
Шкваренко Н.С., Колеснюк Т.А., Руденко А.Е., Сейлханова З.Е., Храпунова К.П., Гунчевская В.А., Нурманова И.Б. Экскурсионно-познавательный маршрут для людей с ограниченными возможностями	43
ЭМПИРИКАЛЫҚ ЗЕРТТЕУЛЕР • ЭМПИРИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ	
Антаев Ж.Т., Туманова З.К. Автоматизированная система контроля микроклимата комплекса теплицы	48
Бекмагамбетова М.Ж., Муратулы Д. Идрисова А.М., Жуматова Д.С., Адырбаева Ж.Е. Ваш аудиогид «Travel Easily»	51
Демина Н.Ф., Казымбекова А.Б., Устимирова Л.Т., Наглый Д.А., Цыганок В.С., Серегин А.А. Исследование эффективности использования солнечных батарей в условиях Костаная: на примере энергообеспечения библиотеки педагогического института	58
Ерсултанова З.С., Смаилова Э.М. Бастауыш сынып мұғалімінің портфолиосы	67
Ерсултанова З.С., Аманжол Б.М. Киім-кешектер дүкенінің ақпараттық жүйесі	72
Наурызбаева Э.К., Ғиса Ж.Е. Разработка информационно-справочного приложения «Сокральная география Костанайской области»	77
Шахаман З.Б., Данилова В.В., Кожамбердиев С.А., Адырбаева Ж.Е. Трехязычная карта исторических памятников города Костаная на базе двумерного QR штрих кода	81
ПӘНДЕРДІ ОҚЫТУ ӘДІСТЕМЕСІ ЖӘНЕ ТЕХНОЛОГИЯСЫ МЕТОДИКА И ТЕХНОЛОГИЯ ПРЕПОДАВАНИЯ ДИСЦИПЛИН	
Ерсултанова З.С., Беген Т.Қ. Lazarus программалау ортасында Paint редакторын жобалау	89
Ерсултанова З.С., Сәбит З. Мектеп жасындағы балаларға арналған оқу-танымдық, тәрбиелік мультимедия жобаларын әзірлеу	99
Наурызбаева Э.К., Жаксыбаев Е. Разработка первого отечественного комикса по истории Казахстана «ЕрКош»	110
ЖАС ЗЕРТТЕУШІЛЕРДІҢ ҒЫЛЫМИ ЕҢБЕКТЕРІ НАУЧНЫЕ РАБОТЫ МОЛОДЫХ ИССЛЕДОВАТЕЛЕЙ	
Батырғалиева А.С., Дәрменбаева Г.М. Ағылшын тілін меңгеру – болашаққа бастар жол	115
Жаукина С.А., Темірханова Д.А. Promoting kazakh culture through comics in English	117
Пчелкина Т.Р., Материшова А.И., Коновалова К.В., Нямцу А.А. Активное поколение	121
«РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ» БАҒДАРЛАМАСЫН ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ РЕАЛИЗАЦИЯ ПРОГРАММЫ «РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ»	
Шошақова Ж.Қ., Дарханова А.Ә. Жарнама агенттігі	124
АВТОРЛАРДЫҢ НАЗАРЫНА • ИНФОРМАЦИЯ ДЛЯ АВТОРОВ	130

Компьютерлік беттеу: С. Худякова

Түзетушілер: К. Бримжанова, А. Байгазина

Компьютерная верстка: С. Худякова

Корректоры: К. Бримжанова, А. Байгазина

Басуға 2018 ж. 05.04 берілді.
Пішімі 60x84/8. Көлемі 10,0 б.т.
Тапсырыс № 092 Тараламы 300 д.

Подписано в печать 05.04.2018
Формат 60x84/8. Объем 10,0 п.л.
Заказ № 092 Тираж 300 экз.

Қостанай мемлекеттік педагогикалық
институтының баспасында басылған

Отпечатано в типографии Костанайского
государственного педагогического института